

68.11(335)4
1418

O'G'ILOY MUXAMEDOVA

O'ZBEK RAQSINI SAHNALASHTIRISH AMALIYOTI

68.11(33)4
H18

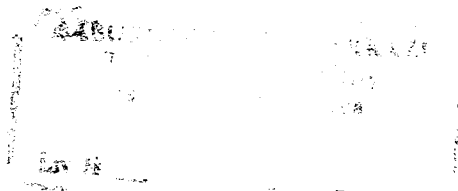
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT MILLIY RAQS VA XOREOGRAFIYA OLIY MAKTABI

O'G'ILOY MUHAMEDOVA

O'ZBEK RAQSINI SAHNALASHTIRISH AMALIYOTI

O'QUV QO'LLANMA

*O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining
2018-yil 7-dekabrda "1000" – sonli buyrug'iga asosan
nashrga tavsiya etildi.*

**TASHKENT - 2019
«NAVRO'Z» NASHIRYOTI**

**O'ZBEKISTON DAVLAT
XOREOGRAFIYA AKADEMIYASI**

REG. 67287

KBK 68.11.(Y36)4

M 18

UO'K: 412.(18+12)20

**O'g'iloy Muhamedova. «O'zbek raqsini sahnalashtirish amaliyoti»
o'quv qo'llanma. –T; «Navro'z» nashriyoti, 2019. 208 bet.**

Mazkur o'quv qo'llanma 5A151301-Xoreografiya san'ati va xoreografiya (Xoreografiya jamoasini boshqarish) magistratura mutaxassisligida o'qitiladigan "O'zbek raqsini sahnalashtirish amaliyoti" fani bo'yicha tayyorlangan. O'quv qo'llanmada o'zbek raqsining tarixi, qadimiy va milliy raqslar tasnifi, o'zbek raqsi maktablarining nazariy va amaliy asoslari, uslubiy ko'rsatmalar, raqs ijrochiligi to'g'risida ma'lumotlar va ijro uchun mo'ljallangan raqs asarlari keltirilgan.

Ushbu o'quv qo'llanmadan xoreografiya san'atiga doir madaniyat va san'at, oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlari talabalari va o'quvchilari va ularning rahbarlari ham foydalanishlari mumkin.

Mas'ul muharrir:

O'.G'.TOSHMATOV – O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
"Cholg'u ijrochiligi" kafedrası mudiri, professor.

Taqrizchilar:

Sh.M.TOXTASIMOV – Toshkent davlat milliy raqs va xoreografiya oliy
maktabi rektori, "Xoreografiya" kafedrası dotsent v.b.

N.E.ABRAYQULOVA – O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
"Sahna harakati va jismoniy madaniyat" kafedrası
katta o'qituvchisi, kafedra mudiri

ISBN 978-9943-563-69-8

© «Navro'z» nashriyoti, 2019

KIRISH

O'zbek milliy raqs tarixi insoniyatning yaralish davridan boshlab shakllanib, xalqning mayishiy turmushida ko'makchi bo'lib, yillar osha sayqallanib, boyib, rivojlanib kelmoqda. O'zbekiston viloyatlari va Qoraqalpog'iston hududlarida ko'p asrlar bu jarayon umuminsoniy qadriyatlar, ayniqsa, xalqning axloqiy va estetik dididan kelib chiqib, hissiy tuyg'ularining etilishi, ularning yashash tarzini, mehnat jarayonidagi bandligi asosida taraqqiy topib kelmoqda.

Tarixga nazar tashlasak, o'zbekning san'atshinavanda xalqi o'z ijodiy qobiliyatlarini asrlar davomida pantomima, masxarabozlik ko'rinishi orqali o'stirib, rivojlantirib kelganligi milliy raqs tarixiga asos bo'la oladi.

Hozirga kelib, o'zbek milliy raqs tarixi qadimiyligi, ayni damda yangi ko'rinishdagi zamon talablari asosida ajdodlar an'anasi va merosiga tayangan holda rivoj topib, chin ma'noda, zamon bilan hamnafas holda taraqqiy topishda yetakchilik qilib kelmoqda.

O'zbekiston Respublikasining birinchi prezidenti I.A.Karimov ta'kidlab o'tganidek, "Albatta, har qaysi xalq yoki millatning ma'naviyatini uning tarixi, o'ziga xos urf-odat va an'analari, hayotiy qadriyatlaridan ayrim holda tasavvur etib bo'lmaydi. Bu borada, tabiiyki, ma'naviy meros, madaniy boyliklar, qo'hna tarixiy yodgorliklar eng muhim omillardan biri bo'lib xizmat qiladi".

Barcha millat raqslari kabi o'zbek raqsi ham o'zining bebaho ma'naviy nafasati bilan ezgulikka, go'zallikka, hayotdan zavq olib yashashga chorlab, kishilik jamiyatini lol qoldirib kelmoqda. Shu bois raqs-xalqning qalb tug'yonini ochib beruvchi aks-sado desak, to'g'riroq bo'ladi. U vaqtichog' insonning zavqlanishini, dardmanini dardiga yengillik kiritishi, tabiiy.

Raqs-insonni xatti-harakatlari orqali ichki va tashqi qiyofasini belgilovchi vosita.

O'zbekiston Respublikasi birinchi prezidentining madaniyat va san'at sohasini rivojlantirishga oid bir qator farmonlari raqs san'atida kadrlar

salohiyatini yanada boyitishga ham aloqador bo'ldi. Jumladan, 1997 yil 8 yanvar kuni "O'zbekistonda milliy raqs va xoreografiya san'atini rivojlantirish to'g'risida" gi farmonida Respublikada raqs san'atini rivojlantirishni maxsus ta'lim tizimini takomillashtirish, malakali kadrlar tayyorlashga bo'lgan ehtiyojini to'laroq qondirishni yo'lga qo'yish uchun muhim omil bo'ldi. Mazkur farmon asosida Toshkent davlat milliy raqs va xoreografiya Oliy maktabida 2013 yil magistratura bo'limi ochildi. Oliy maktab rahbariyati va professor o'qituvchilar jamoasi oldida turgan asosiy vazifa mutaxassis kadrlar tayyorlash sifatini yaxshilash va albatta ularni o'quv dasturlari bilan ta'minlashdan iborat edi.

"O'zbek raqsini sahalashtirish amaliyoti" darsligi fanining maqsad va vazifasi: O'zbek raqs maktablari shakllanish tarixi va rivojlanish bosqichlari, ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar, "Doira darsi" mashg'ulotlari, "Vals", o'zbek raqsi shakllari "Maqom", "Yalla" ularning xususiyatlari, Farg'ona, Buxoro raqs maktablari asoschilari hayoti va ijodi, yigit va qizlar raqslari, aylanish turlari, bezatuvchi harakatlar, egilishlar, qiyin harakatlar va boshqa raqsga oid mashg'ulotlar keng yoritib berilgan.

Shuningdek, "O'zbek raqsini sahnalashtirish amaliyoti" darsligi milliy raqs va xoreografiya Oliy maktabida "Xoreografiya san'ati va xoreografiya ta'lim yo'nalishining "Xoreografiya jamoasini boshqarish" mutaxassisligi bo'yicha ta'lim olayotgan magistrantlar uchun asosiy qo'llanma vazifasini o'taydi. Mazkur fanni o'rganish, magistrarga o'zbek raqs san'atining tarixi, rivojlanish bosqichlari, raqs san'ati sohasidagi etuk ustozlarning ijodiy faolligini o'rganish bilan birga, ular tomonidan sahnalashtirilgan raqs asarlarining mazmun-mohiyati va ahamiyatini izchil o'rganishda dolzarbdir.

"O'zbek raqsini sahnalashtirish amaliyoti" fanining asosiy maqsadi-o'zbek milliy raqs san'ati darg'alarining hayoti va ijodi bilan tanishtirish, o'zbek raqs maktablari - Farg'ona, Buxoro, Xorazm maktablarini farqli va o'ziga xos xususiyatlari, taraqqiyot bosqichlari, o'zbek raqsining an'anaviy shakl va janrlarining turli tumanligini ajratishga o'rgatadi. Farg'ona vodiysining "Vals" va "O'zbek raqs" shakllari "Maqom", "Yalla"larning xarakter-xususiyatlari, ijro usullarini to'g'ri o'rganishdan iborat. Aylanish

metodikasi, uning turlari, yaratilish tarixi, musiqiy material, xalqlar hayotining etnografik va madaniy xususiyatlarini biliShini talab etadi.

"Doira dars"i mashg'ulotlarida o'zbek raqs harakatlarini o'rganish metodikasi, ritmik rasmlar yordamida "Doira darsi" harakatlarining musiqiy echimini o'rganishi, bu fan talabaga uning keyinchalik ishlash jarayonida har bir sahnalashtirilgan raqs kompozitsiyasining mazmun yo'naliShini to'g'ri tanlay olishida, raqsdan musiqa, leksika, libos, uslub va ijro maneralarining uzviy bog'liqligini, uyg'unligini ta'minlashda katta imkoniyatlar beradi.

Respublikamizning barcha madaniyat va san'at maskanlariga yetuk mutaxassis kadrlar etkazib berish hamda uzluksiz ta'lim tizimini qonun talablari asosida bajarishni ta'minlash uchun bir talay islohotlar amalga oshirildi. Shu farmonni tasdig'i sifatida, Toshkent davlat milliy raqs va xoreografiya Oliy maktabida talabalar magistr diplomiga ega bo'lishlari uchun xoreografiya san'ati va xoreografiya ta'limi yo'nalishining quyidagi mutaxassisliklari bo'yicha tahsil ola boshladilar:

- "Xoreografiya pedagogikasi";

- "Xoreografiya jamoasini boshqarish";

- "Balet rejissurasi";

Tabiiyki, mustaqillikka erishganimizdan so'ng xalqimiz ma'naviy hayotidagi boshqa ko'plab muammolar qatori raqs san'atidagi islohotlar, xususan kadrlar salohiyatini o'stirish, xalqimiz turmush tarzini takomillashtirishga, bir qator bayram tadbirlarining ko'lamini kengayishiga, "Ustoz-shogird" an'analarini to'g'ri va ilmiy yo'lga qo'yilishiga va boshqa ko'plab ta'lim tizimidagi muassasalar bilan hamkorlikni uzviy bog'lashga xizmat qildi.

I-BOB. O'ZBEK RAQS SAN'ATINING TARIXI

O'zbek xalq raqsi. U o'z xazinasida tarixiy turlari va janrlarining oddiydan murakkabga qarab rivojlanishi bilan alohida ahamiyatga ega. Ayrim sharq mamlakatlarida, jumladan Indoneziya, Hindiston, Birma, Kambodja va Ispaniyada mumtoz raqsning o'ziga xos ko'rinishlari milliy xususiyat sifatida saqlanib qolgan. Ammo rivojlangan xalq raqslariga ega bo'lgan ba'zi xalqlarda milliy mumtoz raqs ham tarkib topmagan bo'lib, hatto qadimiy taqlidiy pantomimo ijrosi esdaliklar sifatida saqlanib qolmaganligi ajablanarli hol.

Sharq mumtoz raqsi qadimiy ijtimoiy xarakterga ega bo'lib, odamlarning turmush tarzi taraqqiy topgan sari u ham bosqichma bosqich shakllanib, rivojlanib va yanada sayqallanib kelmoqda. Feodal jamiyatning eng gullagan ko'zga ko'ringan sivilizatsiya davrida paydo bo'lgan klassik janrdagi xalq raqsi hozirgi davrgacha o'z tarkibiy qismlarini yo'qotmay, aksincha yillar o'tgan sari tajribaga ega bo'lib, inson hayoti tarzidagi ichki kechinmalar, xarakter-xususiyatlar qo'l-oyoq harakatlari bilan ifodalab kelmoqda. Evropa mumtoz raqsi bilan sharq raqsini taqqoslaydigan bo'lsak, Evropa musiqiy — plastik madaniyatni oliy ko'rinishi sifatida xalqaro hodisadir. Shakllanish bosqichlarida simfonik ko'povozlik opera va baletlari burjuaziya davrida xalqaro aloqalar tizimli yo'lga qo'yilgan va inson tafakkuri musiqiy janrni ang'ay oladigan davrning mahsuli bo'lgan.

XIV–XVI asrlarning oxiriga borib sharq musiqiy madaniyati quyidan yuqoriga ko'tarildi va davlatlar o'rtasida madaniy aloqalar yo'lga qo'yildi. Davlatlararo mumtoz raqs bir ovoqli (modal) musiqa asosida shakllanadi, hayotga tadbiiq etildi.

Raqs san'ati bir necha ming yillardan beri inson boshiga qanday ko'rguliklar tushmasin, har qanday sharoitlarda ham odamlar bilan jamiyatda hamohangligi, oz bo'lsada dalda bo'lishi, ichki tug'yonlarga taskin berishi bilan ahamiyatli bo'lib kelgan.

Agar o'zbek xalqining o'tmishiga nazar tashlasak: chigal tarixiy voqealar, bosqinchilik, talon-tarojlik, aholining turmush tarzi og'ir damlardan tortib, kelgindi xalqlar changalida qolganidan to yosh yigit-

qizlarimizning xurofot ildiziga bolta urishdagi qiyinchiliklari vaqtida ham raqs ko'rinishlarining davomiyliigi bilan o'zbek xalqining boy madaniy merosidan dalolatdir.

Ikki ming yil muqaddam meloddan avvalgi I asr o'rtalari melodiy VI asrga nazar tashlasak, O'zbekiston o'tmishda ulkan imperiyalar—Yunon Baqtriya podsholigi, Kushon imperiyasi, Turk xoqonligi, Arab xalifaligi, Temur imperiyasi tarkibiga kirganligi o'zaro boshqa xalqlar bilan aloqalar imkoniyati cheksizligi isbotidir. O'zbek xalqining madaniyati, bilim darajasi, o'zlashtirish saviyasi, tafakkurining boy va cheksizligi asrlar osha allomalarining badiiy asarlari bilan belgilansa, san'atning bir turi hisoblangan raqsga bo'lgan e'tibori o'tmishda alohida tarix sahifalaridan joy olgan.

Raqsning eng qadimiy shakllari raqs bo'lmasada, ibtidoiy davrda ritmik pantomima, keyinchalik tosh, yog'och, o'sha davrdagi aholi qo'llaydigan buyum, asbob-uskunalar yordamida shakllanib, hozirgi davrga kelib ham raqs san'ati ijrosida saqlanib qolgan.

Masxarabozlik ham raqs san'ati bilan pantomimaning uyg'unlashgan bir ko'rinishi bo'lib, o'tmishda xalq o'z e'tirozlarini qo'g'irchoq o'ynatib oshkora ko'rsata olmaydigan shaxslarni hajv ostiga olib namoyish qilgan.

Sahnaning ilk paydo bo'lishi odamlar tomosha qilishga qulay ko'rimli joylardan, ya'ni tepaliklardan boshlangan bo'lsa, xalq ijodiyoti-folklor janrining lapar, qo'shiq, askiya turlari aynan shu tepaliklarda vujudga kelgan. Shu davr oralig'ini milliy an'anaviy professional teatr artistlarining ilk davrining ko'rinishi desak maqsadga muvofiqdir.

Inson yaralibdiki, u bilan hayoti davomida ro'y beradigan voqea-hodisalar ko'lami keng. O'z ichki dardi, estetik, fiziologik xarakter-xususiyatidan kelib chiqib ruhiy holatini bir muncha qolipga solib olishda gavda, qo'l-oyoq holatlarining harakatlanishi ahamiyatli bo'lib kelgan. Raqs—odamning olam o'rtasidagi holatlarni uning ichki dunyosi bilan yo'g'rilgan fiziologik-psixologik yondoshuvdir. Bu jarayonni o'rganishda estetiklar, san'atshunoslar, madaniyat targ'ibotchilari, xoreograflar, raqs pedagoglari va badiiy gimnastika ustozlari, hatto psixolog-shifokorlar g'ayrioddiy davolovchi ruhiy olamni o'rganuvchi vosita sifatida haligacha izlanishda.

gullarni yasab yoqishgan. Bu jarayon unchalik darajada olovlantirilmay sust yondirilagan. Sarg'ish alanga boshni aylantiruvchi odamga xush yoquvchi sarxush qiluvchi hid taratib turgan". Sozandalar, hofizlar va raqqoslar g'aroyib sahnaga chiqib, o'z iste'dodini namoyish qilganlar. Bazm so'nggida raqqosa Qimmatxon Sultonova Yusufjon qiziq Shakarjonovning doirasiga raqs tushgan.

O'zbek raqs san'ati ming yillar mobaynida insonning jamiyatdagi turmush tarzini va umuman ijtimoiy hayotini aks yettiruvchi o'ziga xos oynasi, ya'ni aksini ko'rsatuvchi vosita bo'lgan. Ko'p yillik izlanishlari samarasining mahsuli sifatida O'zbekistonlik musiqashunoslarning taxmin qilishicha, an'anaviy o'zbek musiqasi aynan XII asrda cholg'u va vokal asarlar yagona turkumga jamlangan bo'lib, maqom deb atalgan ekan. Hozirgi kunda maqom janrida yaratilgan o'zbek klassik raqslari o'zining milliy qadriyatlarimiz bilan hamohangligi hamda tana a'zolarining harakatlanishida o'tmishdagi o'zbek ayollarining jozibasini ko'rsatishi bilan ahamiyatlidir.

O'tmishdan to shu kunga qadar xalq ashulalari, turmush shodliklari va tashvishlariga to'la termalari doimiy tarzda ishlatib kelingan va saqlanib qolganligi ijtimoiy holatdir. Kishilar tabiat bergan ilohiy muhabbat va in'omlardan kezi kelganda zavqlanib, ba'zida iztirob chekib yashaydi. Ammo umrining davomiyligi va mazmunini kundalik mehnat jarayonlari tashkil qiladi. Ritmik ohanglar va musiqiy kompozitsiyalar turli xil raqs shakllarining yuzaga kelishiga sabab bo'ladi.

O'rta asrlar xoreografiya san'ati ustalarining maqsadiga to'xtaladigan bo'lsak, ular mavhumlikni emas, balki raqqoslar o'z ijrosi orqali hayotni, tabiatni, inson tuyg'ularini badiiy obrazda ifodalovchi xoreografik ramzlarda ko'rinishini istaydi.

O'zbek lirik xalq raqslari va professional raqslar haqida so'z ketganda, o'rtadagi tafovut albatta seziladi. Umuman olganda raqs inson ichki dunyosini ochib beruvchi va belgilovchi harakatlar vositasi ekanligi bilan hayratlanarli go'zal ilohiy vositadir. Ana shu vositani bajaruvchisi tomonidan mukammallikka erishilgandagina professionalizm darajasiga yetishi tabiiy holdir.

O'zbek xalq lirik raqsi o'zbek professional raqsining barcha shakllarini o'zida mujassamlashtirgan va aksariyat hollarda mahalliy harakatlar bilan boyitgan va to'ldirganligi jihatidan quyidagilarga bo'linadi:

1. Farg'ona, Xorazm, Buxoro mahalliy ijodiy maktablari.
2. "Katta" va "Kichik" o'yinlarni yaratuvchi ikkita asosiy ijro usuli "Katta o'yin" ko'pincha "Mardon o'yini" deb yuritilgan, sababi xoh erkak, xoh ayol bo'lsin mardonavor raqsga tushgan. "Kichik o'yin"ning ham atamasi shunday, biroq u ashula yoki lapar jo'rligida ijro etilgan.

Shu nuqtai nazardan o'zbek xalq lirik raqsida 3 ta janr atamasini keltirish mumkin.

1. Mardonovor qahramonlik janri;
2. Lirik- dramatik janr;
3. Yumoristik-komik janr.

Professional raqqos va raqqosalar oliy darajadagi drama, tragediyaning umumlashma shakllarini yarata oladilar. Raqslar libosi— raqs ijro etish uchun oddiy xalq maxsus kiyimlar tanlab tayyorlamagan kundalik kiyimlarida raqsga tushishgan, o'z navbatida agar bayramlar nishonlansa, ushbu tadbir uchun orasta yuvib tozalangan kiyimlarda o'ynagan.

Farg'ona viloyati erkak va ayollar liboslarining o'ziga xosligi boshqa hududlarga nisbatan ajralib turgan. Erkak va ayol liboslarining bichimi bir xil bo'lgan. Ayol uzun (to'pig'igacha) to'g'ri tikilgan, engi bichimi yaxlit, qo'lidan uzunroq tushib turadigan ko'ylak kiyishgan. Qizlar ko'ylagining yoqasi biroz ochiq bo'lsa, ayollarida tik yoqali va yoqasi toqiga ulanib ketadigan ko'ylak kiyishgan. Ko'ylak yoqasi tugmali yoki munchoq bilan bezatilgan. Yoqa va toqida jimjimalari bo'lishi ham udumga kirgan. Ko'ylak ostidan yoqasi ochiq ichki ko'ylak va lozim kiygan. Lozim ikki bo'lak matodan tikilgan bo'lib, yuqori qismi kengroq, pasti torroq, beliga tasma o'tkazilgan.

Qizlar ko'ylagining yoqasi naqshli jiyak bilan bezalgan. Qiz-ayollarning lozimi xuddi shunday jiyak bilan bezalgan. Boshlariga ikkita yoki bitta ro'mol o'raganlar. Agar ro'mol bitta bo'lsa, u orqaga tugun qilib o'ralgan, agar ro'mol ikkita bo'lsa, birinchi ro'molga qattiq peshonabog' qilib qo'yilgan yoki do'ppi kiyishgan. Ikkinchisini esa ikki uchini oldi tomonga tushirgan holda boshga tashlab olishgan.

Xalq orasida barcha raqslar va ijrochilik "Poybozi" (oyoq o'yini) va "Qo'l bozi" (qo'l o'yini) ga bo'linadi.

Ushbu tasnif Marg'ilon, Farg'ona, Buxoro, qisman Qo'qon kabi madaniy markazlarning shahar raqslarida aniq ko'zga tashlanmaydi. Bu hududlardagi mahalliy aholining madaniyati o'ziga xosligi bilan ahamiyatlidir.

Qolgan joylarda lirik raqslarning ikki turga bo'linishi ijrosida yaqqol ko'zga tashlanadi.

Professional raqs harakatlariga qaytadigan bo'lsak, tabiat hodisalari mehnat qilish jarayoni raqslarda namoyish etilishi unchalik muhim emas, sababi inson xayolida paydo bo'lgan tasviriy harakatlar aniq belgilangan obrazli umumlashtirilgan ritmik-plastik usullarga birlashib ketadi.

Xalq lirik raqsida tasviriy-ifodali usullar o'zining qadimiy ko'rinishida jonlangandek bo'ladi.

"Katta o'yin" materiallaridan tuzilgan Marg'ilon-Farg'ona ayollar raqslari ayollarga xos nazokatni bo'rttirib ko'rsatadi. Raqqosaga qo'lni nigohdan baland ko'tarishga yo'l qo'ymaydigan "Nigoh qonuni" aynan shu hududda paydo bo'lganligi o'z aksini ko'rsatmoqda. Erkaklar boshini mag'rur ko'tarib tursa, ayollar boshlarini biroz quyi pastlatib, nigohlarni qo'l uchi bilan to'sib turgan.

Qo'qon ayollar va erkaklar raqslari ancha jo'shqin, ochiq, har bir raqs frazasi yakunida qo'l va yelka harakatlari ancha keskin bo'ladi.

Andijoncha ayollar raqsi Qo'qon ayollar raqsiga ancha o'xshashdir. "Andijon polkasi" deb atalmish "Andijoncha" yigitlar o'yini butun Farg'ona vodiysining ko'rki desak adashmaymiz. O'zbekiston hududi bo'ylab ijro etiladigan ushbu o'yin to'y marosimlarida omma tomonidan zavq bilan ijro etiladi.

Farg'ona maktabining asoschilari Yusufjon qiziq Shakarjonov va Usta Olim Komilov "Andijon samosi" yigitlar o'yini qadimdan shu viloyatda o'zbeklar bilan tojiklar hamjihatlikda yashab kelgan uyg'urlar raqslari jo'shqinligi bilan yo'g'rilgan deb hisoblaydilar. Ularning fikricha, XIX asrning 80 yillaridan boshlab Andijonga kirib kelgan ruslar tomonidan "polka" iborasi qo'llana boshlagan.

"Andijon polkasi"-chapani, chayr, harakatchan, hayotdan zavqlanib yashaydigan yigitlar raqsi. Mushaklar kuchini ko'rsatuvchi raqs qo'l-oyoq

harakatlarining tezligi bilan ahamiyatlidir. Raqs maydonchasi markaziga qarab, tananing yuqori qismini ozgina pastga tashlab va mushtlarni davomiy tarzda pastdan yuqoriga qarab irg'itib burishi mushaklarning kuchini ko'rsatishi bilan muxlislarni lol qoldiradi.

Farg'ona va Qo'qon raqslarining majmuasidan tashkil topgan "Ho-ho-yalla" qo'shig'i jo'rligida ijro etiladigan raqs-sof Namanganchadir. Ayollari bu qo'shiqni avj bilan aytadilar. Farg'onacha nozik va tortinchoq, Qo'qoncha jo'shqin va qo'pol raqs uslubidan yaralgan ushbu raqs erkaklari orasida diskant, ya'ni bolalarga xos ingichka ovozi bilan o'z ijro uslubiga ega.

O'rta Osiyo bo'yicha noyob sanalgan Farg'onaning lirik raqslari asosan qo'l harakatlarining tezligi bilan shuhrat qozongan. Ayni shu jihati bilan ham Farg'ona xoreografiya maktabi professional va xalq ijro uslublarida butun O'rta Osiyoda tanilgan.

Birgina ayollar raqsi "Tanovar"ni olsak, ko'p variantlilikiga qaramay, har biri ijrosida o'ziga xoslik va namunaga arzigulik maktab yotadi va bu raqslarni alohida janr deb ham atash mumkin.

Farg'onacha Tanovar-qo'shiq raqsi. U juda bebaho intim janr. Ijrochisi qaerda bo'lishidan qat'iy nazar, ya'ni chekka qishloqdami yoki markazdami, barcha lirik qahramoni yordan yiroq bo'lgan o'z iztiroblarida ro'yobga chiqmagan orzularini qo'shiq qilib ijroga yo'naltiradi. Bu g'am-alamlarini to'kib sochgan sari umid uchqunlari paydo bo'ladi va bu ayolda yashashga undaydigan ichki kuch, qiziqish yaraladi. U qalbidagi sirlarini, tug'yonlarini raqsda ifodalaydi. Tana, yyelkalar biroz egilgan, bosh bir nuqtaga yoyilgandek, qadamlari yengil, tizzalari biroz bukilgan, faqat qo'llar gohida sekin, cho'ziq, o'ziga yarashgan ma'yus harakatlari bilan yurak dardini ohista yorita boshlaydi.

Qo'l uchlari hali so'nagan umidlaridan dalolat bergandek, ko'zidagi bejolik yashashga bo'lgan intilishini ko'rsatadi. Farg'ona shahar va qishloqlarida "Poy" o'yin-oyoq o'yini ham keng tarqalgan. Raqslarining eng soddasi-childirma bilan shuningdek, ikkala qo'lda ro'molcha bilan ijro etiladigan raqslar bo'lgan. Raqqos yoki raqqosa childirma bilan o'ziga o'zi jo'r bo'lgan yoki ritmni qo'lidagi ro'molchasi bilan belgilab borgan. Oddiy ritmik harakat-mayda qadam sanalgan.

Oyoqlar birlashtirilgan holda erda surilib, daryo to'liqlarini ifodalovchi harakatlar ko'zga tashlangan.

Mashhur ustalar, an'anaviy raqs ijrochilari va musiqachi akkompaniatorlar Yusufjon qiziq Shakarjonov, Ahmadjon Umirzoqov, Lutfixonim Sarimsoqova, Raim Olloberganov, Aka Buxor, Xodiyatxon Hamdamova, Qimmatxon Sultonova, Sharofat To'raeva, Matlatif Sa'diev, Tamaraxonim va boshqalar qadimiy o'zbek san'ati tarixida o'chmas iz qoldirganlar.

Ammo aynan qadimiy o'zbek san'ati tarixi uzoq muddatlar davomida maqom raqsi bilan mashhur bo'lsada, bu klassik durdonaning raqs shakllarini to'plash, saralash va sayqal berish bilan shug'ullangan, ularni bir tizimga solgan jonkuyar san'at fidoyilarining nomlari ma'lum emas.

Raqs san'atini qadrlab, uning ahamiyatini tushungan, raqs ustalarini e'zozlagan o'zbek san'ati haqida yillar davomida to'plangan manbalar sharhlaydi. Xususan, O'zbek san'atining birinchi tadqiqotchisi I.G.Baxta XIX asr oxiri XX asr boshlaridagi raqs san'ati to'g'risidagi to'plangan ma'lumotlarni shoir Xislatdan olgan. Shoir Toshkent va Farg'ona vodiysida mashhur bo'lgan raqqosalari to'g'risidagi ma'lumotlarni maxsus jamlagan. 1930 yillarda o'z izlanishlarini olib borgan I.G.Baxta biografiyalari va raqs uslublari haqida manbalar to'plagan. O'z ishlariga amaliy yondoshib, hatto 1953 yildan boshlab XX asr boshlari 20-yillarda Farg'ona vodiysi, Xorazm va Buxorodagi raqqosalar bilan yaqindan muloqot o'rnatgan.

O'tgan davrlarga nazar tashlasak, qadimda o'zbek xalqining turmush tarzi feodalizm davridan keyin ham og'ir bo'lganligini guvohi bo'lamiz. Me'morchilik san'ati yodgorliklari xalqning kechmishi, real hayot bilan xayolot olamining bog'liqligi ifodasi bo'lsa, raqs o'sha boy tasavvurining ohanglar og'ushidagi harakatlar majmuidir.

Bir qaraganda aksariyat raqslarda tananing quvonchdan harakatlanishi, ritmikasi g'ayrat-shijoatga undaydi, ammo inson shu jarayonda ham ma'lum bir soniyalarda o'zining sog'inchlari, umidlari haqida raqs bilan hamohang o'yga toladi va uni ifodalaydi.

Tarixiy raqslardan tortib zamonaviy raqs ko'rinishlarida ham mavhumlik "sirli hayot" yashiringan bo'ladi, albatta mana shu "sir" ochilsagina xalq turmushidan biror ma'lumot olib, voqea-hodisasini tiklash mumkin.

Qarshi viloyati Koson tumani tarixiga to'xtalsak, "Halima esavoy" qishlog'ining nomi bir doston. Aynan asos va qo'shimchalar bilan tahlil qilsak, tarjimasi o'zgachadir. Halima-muloyim, yaxshi degani. Esa-qonun tartib degan ma'noni anglatar ekan. Voy — bu qalb nidosi. Qo'shiqlarning nomi xuddi: "Yaxshi qonunlar, qaydasiz?", deb so'rayotgandek. Aynan mana shu qishloqdan mardikorlar raqsi kelib chiqqan. Shu qishloq mardikori pul topish maqsadida har mavsum Buxoroga yalang oyoq yul olishgan.

Safardan oldin oilasi bilan xayrlashayotganda yalang oyoq raqsga tushganlar. Kiyimlari: oq bo'zdan yaktak va shalvar. Raqs tarixi-mardikorlar aylana davra qurib shu aylana bo'ylab bir-birlarini yelkalariga qo'llarini qo'yishgan, oyoqlarini galma gal ko'tarishib, baland-past ko'tarib kuyga monand harakatlar qilishgan. "Yalang oyoqlar" hayoti kabi raqs ham oddiy bo'lgan. VIII asrda Buxoro viloyati aholisining qo'zg'olonlari va isyonlarida asosan qashqadaryoliklar-kosonliklar va shahrisabzliklar bo'ysinishni istamaganlar. 776-yildan boshlab qariyb 15 yil davomida Muqanna nomi bilan mashhur bo'lgan "oq ko'ylaklik"lar sarasiga kiruvchi Xoshim ibn Hakim boshchiligida bir qancha qishloqlarni himoya qilib turgan. Bilamizki, xalq og'zaki ijodidagi rivoyatlarda keltirilishicha "oq ko'ylaklik"liklar ko'ngilli askarlar bo'lib vatani uchun jon fido qilish maqsadida erkin tarzda qishloqlarini tark etib himoyaga o'tlanganlar. Jang safaridan oldin oq ko'ylakda, ammo yalang oyoq holatda barchasi tushkun kayfiyatini ko'tarib, hamjihatlikda raqsga tushishgan. Voqealar tavsilotida qiziqarli ma'lumotlar ham bor. Tarixiy manbalarda keltirishicha, Al Yaqubiy ismli shaxs xalq isyoni chog'ining birida Muqanna Hakim al-A'var, ya'ni "Hakim Birko'z" deb atashgan ekan. Shu tarixiy manba sabab bo'lsa kerak, hozirga qadar Koson tumani qishloqlarida "Birko'z" raqsi ijro etiladi. Bu raqsda inson nuqsonini ayblash emas, balki jismoniy chaqqon, ruhan tetik, quvnoqligini aks yettirish, raqqos mushaklari kuchini ko'rsatishdir. XII asrdan beri hozirgi kunga qadar saqlanib qolgan bu ijro-xalqning noyob topilmasidir.

"Qarg'alar"-Andijoncha erkaklar raqsi. Ommaviy erkaklar tomonidan ijro etiladigan ushbu raqs hazil-mutoyibaga boyligi bilan boshqalaridan farqlanadi. Mahalladosh yigitlar bir qatorda ketma-ketlikda turib oladilar. Chakmonning etagining bir uchini qayirib, belbog'lariga

qistiradilar, bir-birini tirsaklaridan ushlab, tovonlari ko'tarilgan holda cho'kkalab o'tiradilar. Tomoshaga kelganlar ham ko'cha bo'yida kuylab, laparlar aytib qiziqchilik, ya'ni hazil-mutoyiba qiladilar. Laparlarni keti uzilmay, bir-biriga bog'lanib ketadi. Raqqos yigitlar ilon izini hosil qilib, bir mayda, bir yirik qadamlar bilan zanjir mustahkamligini ta'minlab harakatlanadilar.

Taniqli o'zbek folklorchisi Muzayyana Alaviyaning "Qadimiy xalq laparlari" to'plamida yozishicha, bu raqs tarixi XVI asr bosqinchilari va ularning to'da boshchisi Shaybonixon davriga borib taqaladi, balki undan ham ilgariroq, sababi X asrda ham Shaybonixon degan shaxs bo'lgan ekan. Raqs mazmuni esa to'daboshini kulgi ostiga olishgani haqida yoritilgan.

Ilgarigi asrlarda "Qarg'alar" lapari zaharhandalik, ya'ni "kosaning tagida nim kosa" tarzida bo'lib, lapar qahramonlari bir-birlarining kamchiligini hazil tarzida aytgan. Raqqoslar ham, qo'shiqchilar ham, kutilmaganda hokimiyat vakillari tomonidan qo'lga tushgudek bo'lsa, choralari ichida qatl qilishgacha borilgan. "Qarg'alar" raqsi shu tariqa shakllanib, sayqalanib, rivojlanib, asosiysi esa uzluksiz davom etib kelmoqda.

"Chapandoz" raqsi-erkaklarga xos bo'lib ommaviy raqs emas, balki ommalashgan raqs namunasidir. Ko'pchilik bir bo'lib raqs ijro etgan hamda har bir ijrochi o'zining xohish-istagini, layoqati va qobiliyatini namoyish qilgan. O'tmishda jangga kirish oldidan er yigitlar ijro etganligi bilan tarixiy ahamiyatga egadir..

O'ZBEK RAQS SAN'ATINING QADIMIYLIGI.

MUQAYLIK

1845-1935

XIX asr oxiri XX asr boshlarida mashhur raqqos sifatida elga tanilgan Muqaylikning asl ismi usta Muhammadjon bo'lib, u 1845 yilda Qo'qon yaqinidagi Makki qishlog'ida tug'ilgan va 1935 yilda vafot etgan. Kishilarning aytishiga qaraganda 60 yillarda uning mashhurligi shu darajaga etganki, hatto shahar va tumanlardagi mahalla-qo'rg'onlar raqqosni xalq bayramlariga taklif etish uchun o'zaro mushtlashishgacha borgan. Oradan yigirma yil o'tsa ham yosh-xususiyatiga qaramay mashhurligi so'nmagan. O'zbek adabiyotining yirik demokratik vakillaridan biri bo'lgan Muqimiy ham raqqos ishtirokidagi yig'inlarda qatnashib uning san'atiga bag'ishlab she'rlar yozgan ekan. Qo'qonlik bu raqqos bilan bir necha yillar mobaynida taniqli musiqachilar Ro'zivoynog'orachi va Shodmon doirachilar o'z mehnat faoliyatlarini birgalikda olib borishgan. Muqaylik o'zining xoreografik raqs kompozitsiyalariga o'zi musiqa bastalagan, ularni "Katta o'yin" usulining ritmik uslublari moslashtirgan. Ko'p qirrali san'atkor tomoshaning raqs qismlariga refren sifatida kirgan qo'shiqlar uchun she'rlar ham yozgan. U har bir dasturiga alohida yondoshib, har safar o'z she'rlarini kiritib, Muqimiy she'riyatiga ham e'tibor qaratgan. Uning repertuarida "Katta o'yin" usulidagi raqsalar ijrosi ham o'rin olgan. Afsuski, yuksak mahoratli el nazariga tushgan raqqosni saroy a'yonlari, Qo'qon xonlari xushlamagan, sababi esa oddiy ilohiy iqtidorga ega bo'lgan Muqaylik saroyda alohida tomoshalar ko'rsatishdan bosh tortganligidadir. Qadrdon qishlog'iga yo'l olgan raqqosni xalq yana markazga olib kelgan.

HAMDAM

XIX asrning 80 yillarida Toshkentda tug'ilgan inqilob arafasida vafot etgan. Hamdam juda erta tanilgan. U faqatgina oilaviy marosimlarda qatnashsada, o'sha erga juda ko'p olamon to'planib, keng maydonada raqs tushishiga sabab bo'lgan. Bir necha yillar mobaynida o'z chiqishlaridan katta mablag' to'plagach, Toshkentda hokimning istagiga qarshi borib shaxsiy teatrini ochgan va shapito sirkida joylashgan. Uning o'z akkompaniatorlar guruhi bo'lgan. Ular: 4 nafar doirachi, 2 ta nog'orachi va

6/289

8 ta vokalchilar edi. Hatto kerakli paytlarda karnay va surnaychilarni ham jalb etgan. Ba'zan qo'shiq kuylashga ham jazm etgan va qo'l, oyoq, bosh va yelka harakatlari bilan yengil harakatlarni ifodalagan. Katta va Kichik raqs uslublarida raqslar ijro etib, o'ziga xos raqs-vokal spektakllarini yaratgan. Liboslariga ham alohida ahamiyatli bo'lib, har bir chiqishida o'z tashqi qiyofasiga e'tibor qaratgan. Raqs dasturini ijrosi jarayonida qo'shiqchilar yarim doira hosil qilib, vokalchilar o'rtasida odam bo'yi baravar patnislarni ko'targan artistlar raqqos Hamdamning orqa fonida turgan. Har bir chiqish muayyan rang va turlardagi metallardan tayyorlangan qalqonlar bilan bezatilgan, bunday dekoratsiyalar sahna bezagiga alohida joziba bag'ishlagan. Raqs mazmunidan kelib chiqib, patnislari, shamalar, kichik va katta moychiroqlar, mash'alalar bilan yorug'lik berilgan. Tomoshalar qiziqarli tarzda bir necha soatlab davom etganligi hamda lirik-epik mavzu doirasidagi kompozitsiyalarning ijro mahorati bilan raqqoslardan ajralib turgan. Katta raqslarining ham ijro usuli o'zgalarnikidan farqli jihatlari ko'p bo'lgan. Uning ijrosi usuli: harakatlarning yigitlarga xosligi, imo-ishoralarning raqs va kuy bilan uyg'unligi, charxining sekin bo'lsada, muvozanatni aniq tuta bilganligi, shuningdek, lirik kichik raqs-lardagi tana a'zolari, yuz, qosh, kiprik va qo'l va barmoq harakatlari, oyoq uchidagi mayda qadamlardagi o'ziga xos yurishlari bilan muxlislar diqqatini tortgan.

Uning tomoshalarini ko'rganlar xuddi doston, ertak va rivoyatlarni eslatuvchi o'zga bir mo'jizakor olamga tushib qolganliklarini zavq bilan bayon qiladilar.

O'zining tashqi ko'rinishiga, sahna bezaklariga va liboslariga e'tiborli bo'lganki, hatto shoir Hislatning hikoya qilishicha, raqqosning oltindan ishlangan "Zar kokili" og'ir va asl sof tilladan, liboslari ham shunga monan qimmatbaho toshlar bilan bezatilgan. Shu bois politsiya tomonidan qurolli soqchilar yollangan, o'zi bilan miltiq olib yurishga ruxsat berilgan. Ammo raqqos ayni kamolot cho'qqisida juda yosh bo'lgan davridayoq vafot etgan.

Xislat: "Hamdam raqs-lari o't-alangaga to'la edi va shu alangada kuyib kul bo'ldi", deb yozgan edi.

BARATOV SOLIH XON HO'JA

1882 -1943

Kichik raqs-larning mohir ijrochisi bo'lgan Baratov Solixon Xo'ja 1882 yilda Toshkent Shahrida suvoqchi oilasida dunyoga keladi. O'z mahallasidagi musiqachilarga homiylik qilgan Saydazimboy uni ota-onasidan sotib oladi va doyrachi Tosh Usta va raqqos Ma'murjonga shogirdlikka beradi. Solih 13 yoshidan boshlab shahardagi boy-badavlat xonadonlariga tashrif buyurgan mehmonlarga tomoshalar ko'rsata boshlagan va shubhasiz Saidazimboyning mulki bo'lgan. Asr boshlarida boyning xizmatidan chiqadi, raqqoslikni tashlaydi erkin musiqachi doirachiga aylanadi. Taniqli qo'shiqchi Ashur A'lam Mahkamovdan uzoq yillar san'at sirlarini o'rganadi. Qo'qonlik doirachi Karimbekov bilan ishlaydi. Mahallasidagi musiqachilarga va o'ziga homiylik qilgan Saidazimboyning xususiy raqs maktabida 1990 yillarda juda ko'p shogirdlar tayyorlaydi. Ayniqsa, shogirdlari orasida chimkentlik Qurbon Xakimov va toshkentlik Ismat Ismatov mashhur bo'lgan.

"Katta o'yin" usullari va musiqiy-ritmik asarlaridan tuzilgan kompozitsiyasi bilan mashhur bo'lgan Solih Xon Baratov Shoh dasturi hisoblangan "Katta o'yin"ni quyidagi tartibda tuzgan:

1. Gul o'yin (6 usul), Furqat so'zlaridan tuzilgan vokal naqoratli;
2. Shoh (6 usul);
3. Mashxur Dilxiroj musiqasi va nihoyat so'nggi 4-chi qism "Sharaf" deb nomlangan bo'lib, 2 ta original usuldan iborat bo'lgan.

1936-yillarni xotirlab san'atshunos I.G.Vaxta Shunday deydi: "Yusupjon qiziq Shakarjonov bilan raqqosning Toshkentdagi kichik raqs ijrosi tomoshasida Yusupjon akaning hazil aralash quyidagi fikrni xotirlaydi: "Uning raqsi-yaxshi palov, lekin u oshga shakar sepib chiqibdi..."

YUSUPJON QIZIQ SHAKARJONOV

1869-1959

Atoqli o'zbek an'anaviy qiziqchi va qo'g'irchoq teatri artisti, askiyachi, doirachi, usulchi va raqqos Yusupjon qiziq Shakarjonov 1869 yilda Marg'ilon shahrida tavallud topgan. U Farg'ona maktabi va teatr

tomoshalaridagi satirik plastik raqs sahnalar ustasi bo'libgina qolmay, Katta mumtoz raqslarning "Katta o'yin" turkumi, Xona bazm kichik raqslarining ham mahoratli ijrochisi hamdir. Ijro etish uslubida mardonavorlik, noyob xatti-harakatlar, so'zomollik bo'lgan. Ayniqsa, raqslarida ko'pgina uslublarni nihoyatda tezlik bilan to'xtovsiz bir-birga tutashgan raqs frazalari bilan almashinishi, qolaversa o'z salobatiga ega bo'lgan san'atkordir.

O'zbek raqs san'atining birinchi tadqiqotchisi I.G.Baxtaning materiallaridan: "Yusupjon qiziq barcha o'zbek musiqa asboblari egallagan, biroq doira va nog'ora chaliShda alohida mahoratga erishgan. Agar uning mahorati Usta Olimniki bilan solishtirilsa, shuni aytish kerakki, Usta Olim Komilov ijrosining aniq va nafisligiga qaramasdan, uning ijrosidagi ohanglar Yusupjon qiziqning ehtirosli ijrosidagiga nisbatan quruqroq chiqadi.

Yusupjon qiziq-ulkan temperament sohibi edi. Uning doira chertishi, harakatlari va raqqosani imo-ishoralari haqiqatan ham ulug'vor, "ritmik irodasi"ning kuchi tomoshabinni butunlay lol etib buyuk iste'dod ne'matidan bahramand etar edi.

O'rta Osiyo, Eron, Afg'oniston va Turkiyada ko'plab tomoshalar ko'rsatgan Yusupjon qiziq Shakarjonov o'tgan asr oxirlarida serqirraligi bilan tanilgan. U 1909 yilda Peterburglikka gastrol safarini uyushtirib, xoreograflarni o'z san'ati bilan tanishtirdi. Usta Olim Komilov bilan Yusupjon qiziq Shakarjonovning "Katta o'yin" Farg'onacha raqs Maqomini raqs usullari I.Vaxta va E.Romonovskaya tomonidan 1930-yillarda yozib olingan va hozirgi davrga qadar saqlanishining boisi, jonkuyar ikki tadqiqotchi san'atshunoslarning Farg'ona vodiysidagi yangi raqqoslar avlodiga meros qilib topshirganliklaridadir.

MAHKAM HOFIZ

Qo'qonlik mashhur raqqos va qo'shiqchi Madumar Hofizning shogirdi sanalmish Mahkam Hofiz ko'p qirrali san'atkor bo'lib, hofiz, raqqos hamda doirachi bo'lgan. U 1868 yilda Qo'qonda tug'ilgan. O'z navbatida ustози ham o'sha davrning o'zbek afsonaviy raqqosasi bo'lgan Zebo Parining shogirdi va davomchisi edi. XIX asrning boshlarida serg'ayrat va tinib-

tinchimas ijodkor raqqoslikni puxta egallagach, bu yo'nalishni to'xtatadi va doira uslublarini o'rganishga kirishadi. Doira jo'rlicida "Katta o'yin"ni maromiga yetkazib ijro etayotgan mahoratli san'atkor 1920 yillarning oxirlarida inqilobiy xalq bayramida aynan "Katta o'yin" ijrosida jon taslim qiladi. Ha, shijoatli va o'z kasbiga bor vujudini, kuchini qo'shib ijro etadigan Mahkam Hofizning barmoq zarbida hosil bo'lgan doira sadolari Qo'qonning markazida chalinsa, aks-sadosi yaqin atrofdagi qishloqlargacha eshitilgan ekan. Diametri 1 metrni tashkil etgan ushbu doirani yana bir ahamiyatli jihati shunda ediki, u aynan hofiz tomonidan yasalgan. Atoqli o'zbek an'anaviy qiziqchi va qo'g'irchoq teatri artisti, askiyachi, doirachi, usulchi va raqqos Yusupjon qiziq Shakarjonov uning raqslarini "ruh va iroda" zaifligini chirpirak qilib uchirib yuboruvchi quyunlarga o'xshatgan.chindan ham zabardast va salobatli artistning raqs qahramonlari botiru bahodirlar bo'lgan. Jismoniy baquvvat va kelishgan alp qomatli ijodkor "Katta o'yinlar ijrosida doira va raqs ijrosida o'ziga xos o'rin egallashi bilan san'timiz tarixida munosib o'rin egallagan.

KAMOLXON MUHAMMADJONOVA

1873-1940

Qo'qonlik mashhur va mohir yallachi Kamolxon Muhammadjonova 1873 yilda Qo'qonda tug'ilgan. 11 yoshidan boshlab omma orasida mustaqil ravishda ochiq yuz bilan sahnaga qadam qo'ygan qizaloq Farg'ona vodiysida tez taniladi. O'zbek raqs san'atining birinchi tadqiqotchisi I.G.Baxtaning yozishicha: "Yerining vafotidan yerta beva qolgan mohir yallachi Ota Xo'ja rahbarligida ishlay boshlagan. Farg'ona vodiysida yallachilar erkak ustozlar qo'lida ishlagan va o'qigan. Hatto ular bilan birgalikda va jo'rlikda to'ylarda erkaklar davrasida ochiq yuz bilan tomoSha ko'rsatgan. Biroq yallachi raqsni tugatiShi bilan yuzini yopgan va pulni yig'ib olgach, davradan chiqib ketgan.

Lyubov Avdeevaning ilmiy izlanishlarida yozishicha: "Kamolxon Xona bazm va Katta o'yin shakllarining iqtidorli ijrochisi bo'lgan. Bu raqlar ichkari hovlilarda katta gulhanlar yorug'ida ijro etilgan. Raqqosalar asosan "Katta o'yin"ning "ayollar varianti"ni, ya'ni tuzilishiga ko'ra Gul

o'yin bo'limi usullariga yaqin bo'lgan maxsus tanlangan usullarda raqslar ijro etgan".

Ota Ho'ja Saidalimovning shogirdi Kamolxon Muhammadjonova 1940 yillarning oxirlarida vafot etadi.

ADALXON

O'z davrining o'ziga xos usulida raqs ijro etgan, ham tashqi ham ijro uslubi sodda bo'lgan Adalxon Qo'qonda tug'iladi. Tabiiyligi va kamtarlik fazilatlariga bilan elga tanilgan raqqosa, nafaqat sodda raqslar ijrosi, balki qo'qonlik raqqosalardan ajralib turuvchi libosi bilan xalq orasida e'tibor topadi. Ochiq rangdagi shoyi ko'ylak ustidan qomatiga yopishib turuvchi oq kamzul kiyar boshiga oq ro'molni durra qilib qiya o'rar edi. Adalxon o'sha davrning eng sodda raqqosalaridan bo'lib, yagona taqinchog'i oq marvariddan va xalqa ziragi bo'lgan. Sharqning buyuk shoiralari Nodira, Uvaysiy, Zebuniso, Dilshod Barno she'rlariga o'z bilganicha raqslar qo'yib, tana harakatlari yordamida ma'nosini ifodalab bergan. Muxlislari ismiga "otin" so'zini qo'shib hurmat qilishardi.

1916 yildagi bayramlarning birida Adalxon raqslarini tomosha qilgan Tamaraxonim o'z esdaliklarida afsonaviy raqossa haqida quyidagicha xotirlaydi:

"Biz hashamatli kiyingan yallachilardan ko'zimizni uzolmasdik. Ularning oldida bizning boy qishloq ayollarining kiyimi ko'rimsiz tuyulardi. Men banoras taftadan tikilgan paranjisini yechgan Adalxonni ko'rib qotib qoldim. U kelishgan, baland bo'lyi qomati va gavdasini tutishi bilan boshqalardan ajralib turardi. Uning eniga o'sha paytda urf bo'lgan "chuchvara bahmal" duxobadan tikilgan besh bo'lak matodan bichilgan, beli tor "besh bel" chakmon, etagi zanjir kashtali ko'ylak, uning ostidan yuqori poshnasi baland, ipak naqshli ikki xil rangli etik ko'rinib turardi, do'ng peshonasini shokilali "qirqma farang" shoyi ro'mol siqib turardi. Bir necha qator marvariddan tikilgan uzun sirg'alari yelkasiga tushib, ularning yonida zulflari yoyilib turardi. Yonoqlari, quloqlari oldida bodom guli shaklidagi gajaklari yonoqlariga behi urug'ining eritmasi bilan yopishtirib qo'yilgan edi. Bo'ynidagi tilla zanjirining bir uchi soat solingan cho'ntakchaga solingan, yuzida ajoyib pardo, ya'ni grim qilingan edi.

Bodom ko'zlariga surma, qoshlarga o'sma tortilgan, yuzlariga anor po'chog'ining qaynatmasidan qizil surtilgan, lablariga bilinar-bilinmas karmin surilgan. Hamma uzoq, jim holatda Adalxonni kuzatib turdi. Jimlikni dadil dasturxonchining jarangdor ovozi buzdi, u nonlarni tez-tez ushatib, barchani dasturxonga taklif qildi. Adalxon xina qo'yilgan uzun barmoqlari bilan uning qo'lidan piyolani olib, aylantirib bir necha xo'plam ichdi. Adalxonning yonidagi sozandalar dutorlarni sozlab, qizitilgandoirani unga tutqazishdi. U doirani avaylab qo'lga oldi-da, yallachilarga bir qarab qo'yib, doira chalgancha mag'rur va erkin ovozda kuylay boshladi.

...Marg'ilonlik mashhur Adalxon sipo qora baxmal ko'ylak kiygan, uzun sochlariga bog'langan kumush soch popugi tovonigacha tushib, jiringlab turardi. Adalxon "Tanovar"ni kuylay boshladi, qo'shiq matniga yallachilar, uy egalari va hurmatli mehmonlarning nomlarini qo'shib aytib boshladi¹.

Adalxon ko'zlarini yarim yumgancha, past ovozda kuylay boshladi: "Ko'rmayin bosdim tikonni, tortadurman jabrini, ko'rsam edim, bosmas edim, tortmas edim dardini". U so'zlarni chuqur ko'ngil dardi bilan aytar, tinglovchilar sekin bosh qimirlatib eshitishar edi. Uning tovushi go'zal avjiga chiqdi. Hamma joyida qotib qolgan, miq etmasdan tinglar edi... Dasturxonchi doira chalib, barchani hovliga taklif qildi. U erda, gurillab yonayotgan gulxan atrofida yallachilar raqs boshladi. Adalxon gulxan yorug'ida sirli sharpadek raqs tusha boshladi, uning ko'ylaklarida kamalak ranglari aks etardi...

Ko'chada karnay-surnay ovozlari eshitildi, hamma o'sha tomonga yugurdi, men esa Adalxondan ko'zimni uzolmas edim. U ham o'sha tomonga yo'l oldi. Parangi yopingan kelinni qarindoshlari mash'alalar yorug'ida aravada olib kelishardi. Yallachi qo'shiq boshladi: "Yig'lama qiz, yig'lama, yor, to'y seniki yor- yor, ostonasi tillodan uy seniki, yor-yor. Tog'da toychoq kishnaydi, ot bo'ldim deb, yor-yor, uyda kelin yig'laydi, yod bo'ldim deb yor-yor..

¹ Л.Авдеева- "Ўзбек миллий рақс тарихидан", Тошкент-2001 й, 106 бет

O'ZBEK RAQS SAN'ATINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI

1920-1990-yillar

TAMARAXONIM

1906-1991

Xoreografiya san'atining shakllanishida va rivojlanishida 20 yillarning boshlarida o'zbek ayollarimiz raqs san'atida jonbozlik ko'rsatishgan. O'sha davr mashaqqatli, to's-to'polon, alg'ov-dalg'ov yillar bo'lsada, o'zbek ayollarimiz savodsizlikni tugatib parangi-chachvondan ozod bo'lib, hayotda o'z-o'zligini erkin his qilish uchun bosmachilardan hayqsalarda-kelajak avlod ayollari erki uchun kurashdilar. Sharq ayollarining ozodlikka chiqishi uchun kurash albatta, qurbonlarsiz bo'lmadi. Nurxon, To'paxon, Xalimalar sahnada ochiq yuz bilan parangisiz raqs, tushib rol o'ynashgani uchun o'sha davr qurboni bo'lishgan. O'sha davrda raqsni to'g'ri qabul qilolmagan bo'lishlari tabiiy. Ozodlikka erishish uchun ko'plab to'sqinliklar bo'lgan. Raqs san'ati shakllanishida jonbozlik qilgan birinchi o'zbek aktrisalari bizga ibrat, orzularimiz timsoli bo'lgan. Tamaraxonim, Mukarrama Turg'unboyeva, Gavhar Rahimova, Mariya Kuznetsova, Ma'suma Qorievalar shular jumlasidandir. Bosmachilar ularni ham turli yo'llar bilan qo'rqitishgan, biroq bu san'at fidoyilari o'z kasbiga sodiq qolishgan. Endi shu san'at fidoyilarining saralari, raqs darg'alarini, xoreografiya sohasiga qo'shgan hissalarini haqida fikrlashsak.

Yusupjon qiziq Shakarjonovning shogirdi Tamaraxonim o'zbek xonandasi, raqqosasi va baletmeysteridir. U Farg'ona viloyatining Gorchakova qishlog'ida 1906 yilda ishchi oilasida tug'ilgan. Sahnada faoliyatini 1919 yilda Xamza tashkil etgan drama truppasida boshlagan.

1921-1922 yillarda Toshkent davlat teatrida ishlagan. 1923-1924 yillarda Moskva Shahridagi Lunachayrskiy nomidagi teatr texnikumida o'qigan. 1924 yilda Muhiddin qori Yoqubov rahbarlik qilayotgan konsert truppasiga ishga kiradi va bevosita shu yerda sahnaviy ijrolarda ishtirok etadi. 1925 yilda Parijdagi jahon dekarativ san'at ko'rgazmasida qatnashadi.

1925-1929 yillarda Qo'qon, Andijon va Samarqand teatrlarida ishlab Xojibekov tomonidan yaratilgan "Arshi mololon" spektaklida Gulchehra, G'ulom Zafariyda Xalima, Xurshidning "Farhod va Shirin"ida Shirin rollarini ijro etdi. 1929-1934 yillarda Samarqand o'zbek musiqali teatrida ishladi. 1934-1935 yillarda Xorazm teatrlarida mehnat faoliyatini yuritdi.

1936-1941 yillarda O'zbek davlat filarmoniyasida, o'zbek davlat musiqali teatrida raqqosa va baletmeysteri vazifalarida jonbozlik ko'rsatdi. Ustozi Usta Olim Komilov bilan "Bahor", "Qizil va oq", "Atirgullar urushi" nomli raqslar sahnalashtirdi. "Gulandon" baletini sahnalashtirib, bosh rolda o'zini sinab ko'rdi. 1941-1969 yillar O'zbek davlat filarmoniyasida musiqa dastasiga badiiy rahbar, balemeyster va ijrochi sifatida taniladi.

O'sha davrlardayoq butunjahonda o'zining raqslari bilan tanilib, keyinchilik yangi-yangi laparlar yaratib o'z repertuarini boyitgan. Uning sara laparlaridan: "Yallama yorim", "Omon yor", "Mavrigi" "Bilakuzuk", "Lolaxon", "Oyijon", "Fabrika yo'lida", "Qari navo" Shular jumlasidandir. Tamaraxonim ijodiy izlanishdan to'xtamaydi va zamonasining yetuk san'atkorlari bo'lgan K.Stanislavskiy, V.Nemirovich-Donchenko, V.Mayerxold, A.Nejdanova, Xamzalardan ashulachilik va aktyorlik mahoratini o'rganishi samarasida rus shoirlari jumladan, S.Raxmaninov, A.Lunacharskiy, N.Xikmat, S.Yesenin, V.Mayakovskiylar bilan uchrashuvlari va qizg'in muloqotlari uni yanada ijod qilishida ahamiyat kasb etadi.

Yuqoridagilardan ham ma'lumki, arman millatiga mansub Tamaraxonim o'zbek raqs va teatr san'atini rivojlantirish va taraqqiy ettirish uchun kurashning oldingi safida xizmat qildi. U sahnada o'zbek xotin-qizlarini ozodlikka, erkinlikka chaqiruvchi rol va raqslari bilan ijodiy-targ'ibot ishlarini olib bordi. Tamaraxonim o'zbek san'atining yirik namoyandalari Muhiddin qori Yoqubov, doirachi Usta Olim Komilov, Yusupjon qiziq Shakarjonov, To'xtasin Jalilov, Jo'ra Sultonov, Xoji Siddiq Islomov kabi ajoyib san'atkorlardan ta'lim olgan. Uning ijodi asosan butun jahon millatlarining xalq raqslari ya'ni folklor raqslarini ijro etish hamda o'zbek lapar janrining rivojlantirishga qaratilgan.

Ha, Tamaraxonim ko'p qirrali iste'dod sohibasi sifatidagina emas, balki baletmeyster sifatida ham mahorat ko'rsatganligi yillar salnomasidan ma'lumdir. Tamaraxonim ustoz Usta Olim Komilov rahbarligida 1932 yili Moskvada o'tkazilgan "O'zbekiston xalq san'ati olimpiadasi" uchun

ommaviy va yakka raqs dasturini tayyorlagan. Zo'r ijodiy mehnati tufayli o'zbek raqs san'atining o'ziga xos yorqin tomonlarini ochib bergan. Bunga misol qilib "O'zbekiston xalq san'ati olimpiadasida" o'zi ijro etgan "Pilla" raqsini olishimiz mumkin. Bu raqsda o'zbek ayolining pilla qurtidan ip yigirib, mato ishlab chiqish kabi mashaqqatli mehnatini harakatlar orqali mohirona tasvirlab bergan. Yangi xoreografik kadrlar tayyorlash, musiqa va raqs san'atini rivojlantirishdagi katta yutuqlari uchun 1932 yili O'zbekiston SSR xalq artisti unvoniga sazovor bo'ldi. 1935 yilda Londonda bo'lib o'tgan "Birinci xalqaro xalq raqsi va musiqa san'ati" festivalida o'zbek va xorazm san'atining jahonga hali noma'lum bo'lgan o'ziga xos uslubini namoyish qilgani uchun Tamaraxonim va Usta Olim Komilovlar "Oltin medal" sohibi bo'lishgandi.

O'z navbatida tomoshabinlar esa Tamaraxonimni "Sharq marvaridi" deb atashgan. Tamaraxonim o'z repertuarini turli millat qo'shiq, raqslari bilan boyitib bordi. Uning "Jahon va qardosh xalqlarining qo'shiq va raqslari" degan yangi konsert afishalari artistkaning qanday ijod egasi ekanligini tasdiqlaydi. Raqs san'ati sohasidagi buyuk xizmatlari uchun Tamaraxonim 1956 yilda "Xalq artisti" unvoniga sazovor bo'ldi. O'zbek raqsi rivojlanishi uchun qilgan yana asosiy ishlaridan biri, ustoz Usta Olim Komilov bilan birgalikda yaratgan "Doira dars"ligidir. O'zida raqs harakatlarini mujassam qilgan va hozirgi kunda o'quv qo'llanmasi darajasiga etgan, o'zbek raqsini rivojlantirishda asosiy o'rin egallagan, "Doira dars"ligi kelgusi shogirdlarga qolgan oltin merosdir.

Tamaraxonim II jahon urushi davrida, ya'ni 1941-1945 yillarda O'zbek davlat filarmoniyasining musiqa dastasi bilan Kiyev, Ukraina frontlarida konsert brigadalari bilan askarlarga dalda va ko'mak bo'ladi. Ulug' vatan urushidagi ko'rsatgan umummadaniy va ma'naviy kuch va jasorati uchun harbiy kapitan unvoni bilan taqdirlanadi. O'zbek davlat filarmoniyasida 1969 yillarga qadar badiiy rahbar, baletmeyster va ijrochi sifatida o'z muxlislariga ega bo'ladi.

Uning qo'shiqlari va laparlari jamlamasida butun dunyo xalqining turmush tarzi, milliy qadriyati, ayniqsa ayollarning o'zgacha did va nazokatga ega ekanligi, yoqimlili, mavzu kompozitsiyalari xalqchilligi, ijrosidagi samimiyligi, xalqlararo do'stlik va tinchlik rishtalarini yanada jipslashtirishi, qolaversa, ayollar erkinligi va ozodligining yuksak nishonasi bo'lgan. Xalqlararo mehr-muhabbat, sevgi va sadoqatni kuylovchi arman

qizining repertuaridan: "O'zbekcha vals", qirg'izcha "Parizodoy, tojikcha "Jo'ra jonim", armancha "Kim kelayapti?", tatarcha "Garmonist", qozoqcha "Qora to'rg'ay", uyg'urcha "Qoshing qarosi", "Hindcha", "Nilufar", "Arabcha", "Bindi Shalabiya", "Indonezcha" "Qaydasan qo'zichog'im?" kabi qo'shiq va laparlar joy olgan.

Arman qizi bo'lishiga qaramay, o'zbek xalqi san'ati tarixiga benazir va sezilarli hissa qo'shgan Tamara Petrosova shogirdlari Mukarrama Turg'unboeva, Galiya Izmaylova, Gavhar Rahimova, Gulnora Mavaeyeva, Xalima Komilova, Isohor Oqilovlarga saboq va ijodiy yo'l ko'rsatganligi bilan tarix zarvaraqalarida o'chmas iz qoldirganligi bilan ahamiyatlidir.

Tamaraxonim 1991yili Toshkent shahrida vafot etadi va uning rasmiy qabri "Chig'atoy qabristonidir.

MUKARRAMA TURG'UNBOYEVA 1913-1978

Musiqani so'z bilan ta'riflab bo'lmaganidek, Mukarrama Turg'unboeva raqslarini ham so'z bilan tasvirlab berib bo'lmaydi. Mukarrama Turg'unboeva raqs san'atida "Farg'ona maktabi" asoschisi deb tan olingan. Musiqa maktabida u Muhitdin qori Yoqubov qo'shig'ini eshitib, Tamaraxonim ijrosida "Dilxiroj" raqsini ko'rib, raqs san'atiga mehr qo'ygan. Shu sababli teatrga ishga borishga axd qilgan. Muhitdin qori Yoqubov yordamida Samarqand Davlat musiqali teatrining yordamchi truppasiga ishga kiradi va teatrdan sahnalashtirilgan musiqali spektakllarda ishtirok etadi.

Mukarrama Turg'unboeva xotirlashicha: "Samarqandga bo'lgan birinchi safarimiz juda qiyin bo'lgan, boshida och qolganmiz, oyligimiz kam bo'lgan, bir kunda eb tugatganmiz, qolgan kunlari non bilan qatiq ichib kun o'tkazganmiz. Ochlikka chidaganman-u, ammo qo'rquv meni hech qachon tark etmagan. Konsert dasturi o'zimiz yig'iShtirgan otxonada

o'tkazildi. YOMg'ir yog'ib otxona tomidan chakka o'tardi. Tomoshabinlar soni atigi 10 ta edi. Shunga qaramay konsert dasturini to'liqligicha ko'rsatdik bundan maqsad ertasi kuni tomoshabinlar soni ko'payadi deb umid qilardik. Qishloqlarda bosmachilardan qattiq qo'rqishardi. Ular artistlarni ham, tomoshabinlarni ham o'ldiramiz deb taxdid qilishardi. Har kuni kimdir kelib, meni Nurxonga o'xshab o'ldirib ketadi, deb qo'rqar edim. Lekin Usta Olim Komilov va uning rafiqasi Begimxon Komilovalar menga taskin berib, ular bilan birga yashashga ko'ndirishdi. Ammo o'sha yillarning ayanchli, tahlkali tashvishlari meni umrbod tark etmadi. Men faqat sahnadagina o'zimni xushchaqchaq, tetik, erkin his qilardim" deydi. Tabiiyki, ustoz ko'rmagan inson bu darajada yuksak professionallikka eriShiShi qiyin.

Mukarrama Turg'unboyeva o'z davrida mashhur va o'z ishining ustasi bo'lgan bir qancha san'at namoyondalaridan saboq olgan. Musiqa teatri studiyasida ustozlari Usta Olim Komilov, Yusupjon qiziq Shakarjonov, Tamaraxonumdan, Rossiyalik mashhur baletmeyster pedagog Konstantin Bekdan keyinchalik mashhur Peterburglik balerina Yekaterina Obuxovadan, baletmeysterlar Ilya Arbatov, Aleksandr Tomskiylerden saboq oldi. Solfedjio sinfi bo'yicha pedagog Siyanovdan kuylash saboqini oldi.

1930 yillarda Mukarrama Turg'unboyeva san'atini yoshi ulug' tomoshabinlar ham, tengqur safdoshlari ham, birdek o'zlariga xos kechinmalar bilan xis etar edilar. Uning "Qizil Karvon" pontamimasida "Paxta terish" raqsi, "Shohida" baletidagi "Paranji tashlash" raqsi, ozod etilgan sharq ayolining ramzi bo'lib qolgan "Gulsara" musiqali dramasidagi "Gulsara" raqsini tomoshabin chinakam kashfiyot sifatida qabul etdi. Bu raqslar orqali Mukarrama Turg'unboyeva sahnada o'zbek xotin-qizlarini ozodlikka chaqirgan. Paranji tashlash raqsini shunday mahorat bilan ijro etganki, raqs so'nggida o'zidan paranjisini uloqtirib tashlagan paytida undan ruhlangan tomoshabinlar orasidan otilib chiqqan matonatli ayollar ham o'z paranjisini uloqtirib tashlagan.

Bu yillarda Mukarrama Turg'unboyeva yaratgan obrazlar, raqslarining qahramonlari o'zbek ayollari uchun ibrat namunasi edi. Kinotasmalarga yozib olingan "Tanovar" raqs poemasi Mukarrama

Turg'unboyeva yaratgan eng milliy, eng o'ziga xos hattoki intim asardir. Bu raqs monologida uning butun ijodiga xos sirlar namoyon bo'ldi-yu, ammo yashirincha ham qolib ketdi. Bu asar orqali Mukarrama Turg'unboyeva o'zbek xotin-qizlarining Ulug' Vatan urushi yillarida mardonavor jang qilayotgan turmush o'rtoqlari, o'g'illarini sog'inib kutayotgani, ularga vafodorligi, sog'inchlarini ko'z qarashlarida, nozik harakatlarida ochib beraolgan. Buyuk rus artisti I.M. Moskvina "Tanovar — bu so'zsiz qo'shiq", deb ta'rif bergan edi. 1940-1950-yillarda ham Mukarrama Turg'unboyeva yaratgan raqslarining qahramonlari hamon ibrat namunasi bo'lib qolaverdi. 1957 yilda Mukarrama Turg'unboyeva xotin-qizlardan iborat "Bahor" xalq raqs ansamblini tashkil etadi. U O'zbekistonning yetakchi baletmeysterlaridan biri Isoxor Oqilov bilan birgalikda Toshkent xoreografiya bilim yurtini yaqin orada bitirib chiqqan, estrada teatri hamda opera va balet teatrida ishlayotgan bir qancha raqqosa qizlarni yagona gruppaga to'pladilar. Mazkur gruppaga Sobiq ittifoq tanlovida ham xalqaro konkursda ham faxriy o'rinlarni egallay boshladi. 1960 yilda "Bahor" ansambli O'zbekiston Davlat raqs ansambliga aylantirildi. "Bahor" ansambli tashkil etilgandan buyon Mukarrama Turg'unboyeva doimo izlanishda bo'ldi. Uning raqslari, raqs kompozitsiyalari tomoshabinlarni befarq qoldirmadi. U kompozitsiyalar yaratibgina qolmasdan, o'zbek xoreografiyasida yangi yo'nalishni ham barpo etdi. U ko'plab ommaviy raqslarni sahnaga olib chiqdi.

Mukarrama Turg'unboyeva o'z raqslarida, yaratgan kompozitsiyalarida do'stlikni, mehnatkashlarning turmush tarzini ham yoritib olgan. Misol uchun "Yetti go'zal" poemasi xalqlar do'stligini, "Paxta" syuitasida ishchi-dehqonlar, mehnatkashlarning mashaqatli mehnatini yoritib bera olgan. "Paxta" syuitasi "Bahor" ansambli qizlari ijrosida mohirona ijro etilgan. Oq oltinning yetishtirish jarayoni, ya'ni chigit ekilishidan boshlab, paxtaning qiyg'os ochilib turishi, hosilni terib olish jarayonini mohirona ochib bergan. Bu raqsda dehqonlarning buyuk xizmati, asar so'nggida hosil bayrami darajasida yakunlanadi.

Mukarrama Turg'unboyevaning o'zbek xoreografiyasiga qo'shgan yana katta xizmati shuki, Tamaraxonim ijodi davridagi folklor kuy qo'shiqlarnigina emas, balki ansambl uchun alohida raqsop musiqalar buyurtirib raqslarni professional darajaga yetkazib sahnaga olib chiqdi. Ya'ni xalq raqslari yangi bezatilgan holda sahnada namoyon bo'ldi. Mukarrama Turg'unboyeva o'z hayoti davomida o'nlab, yuzlab, balkim minglab shogirdlar etishtirib, ularga xoreografiya san'ati oltin fondidan o'rin olgan o'nlab raqslarni meros qilib qoldirdi. Hozirgi kungacha o'zgarmay saqlanib kelayotgan ommaviy raqslardan: "Pilla", "Paxta", "Bayot", "Rohat", "Katta o'yin", "Namangan olmasi", "Farg'ona ruboiysi" va boshqa ko'plab raqslar. Yakka raqslardan "Havaskor", "Qo'g'irchoq", "Rohat", "Tanovar", "Munajat", "Farg'ona ruboiysi" va boshqalar. Mukarrama Turg'unboyeva izdoshlari shu darajada ko'payib ketdiki, uning raqslariga oshufta qalbli shogirdlari mehnati bilan bir qancha ansambllar tashkil etildi. Bulardan: "O'zbekiston", "Tanovar" milliy balet teatr ansambli, "Lazgi" ansambli, "Zarafshon" ansambllari ish yurita boshladi. Mukarrama Turg'unboyeva o'z hayoti va ijodini o'zbek raqsini rivojlantirish uchun bahshida qilgan buyuk raqqosa, baletmeyster, pedagog ayol.

ROZIYA KARIMOVA

1916-2011

O'zbek xoreografiya san'atining rivojlanishida yana ulkan hissa qo'shgan Roziya Karimovadir.

Tamaraxonim va Mukarrama Turg'unboyevalarning ham shogirdi ham ijodiy faoliyatining davomchisi Roziya Karimova o'zbek raqs san'atida raqqosa, baletmeyster, pedagog sifatida faoliyat yuritib kelgan olima ayollardandir. Roziya Karimova Qozon shahrida tug'ilgan. Marg'ilon bolalar uyida tarbiyalangan. Yoshligidan raqs san'atiga qobiliyati bo'lgan. Mukarrama Turg'unboyeva yosh Roziyani Marg'ilondan Toshkentga olib kelgan. Roziya har xil katta va kichik bayramlarda ishtirok etib yurgan. 1930 yilda Samarqand shahrida ustoz Muhitdin qori Yoqubov boshchiligida O'zbek Davlat musiqali drama teatr studiyasida ta'lim olib, shu teatrda o'z faoliyatini boshladi. Lirik raqslar bilan bir qatorda dramatik rollarni ham ijro etdi. Aktrisa ijodining ilk mahsuli Komil Yashinning "O'rtoqlar" dramasi Anorxon, "Gulsara" dramasi Asal, "Arshin mololan"da Osiyo obrazlaridir. Shundan so'ng Toshkentdagi musiqali teatrda, Alisher Navoiy nomidagi opera va balet teatrida "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun", "Bo'ron", "Gulsara" kabi opera asarlaridagi raqslarni sahnalashtirdi va o'zi ulardagi yakka raqslarni ijro etdi. Roziya Karimova Gavhar Raximova rahbarligidagi xotin-qizlar ansambli safida Eronda, shimoli-g'arbiy frontlarda ham madaniy xizmat qildi. U nafaqat talantli raqqosa, balki mohir pedagog va raqs san'atining nazariy, amaliy masalalari bilan ham jiddiy shug'ullangan, yirik tadqiqotchi olima hamdir.

1932 yildan O'zbekiston Davlat xoreografiya bilim yurtida pedagog keyinchalik Hamza nomidagi san'atshunoslik institutida ilmiy xodim sifatida o'zbek raqs san'atining muhim masalalari ustida ilmiy-tadqiqot ishlari olib borgan. Roziya Karimova san'atshunoslik ilmiy tadqiqot institutida katta ilmiy xodim lavozimida ishlagan 1960-yillarning ikkinchi yarmidan e'tiboran, Roziya Karimova san'atshunoslik ilmiy tadqiqot insitutida, o'zbek xalq raqsi harakatlarini aniqlash, sistemaga solish, va

yoziq olish bilan jiddiy shug'ullana boshladi. Buning natijasida o'zbek raqsida 3 ta maktab vujudga keldi "Farg'ona maktabi", "Buxoro maktabi" va "Xorazm maktabi". Bu maktablar bir-biridan farqi ularning raqs harakatlari, uslublari, liboslaridadir. Uzoq mashaqqatli mehnatdan so'ng birin-ketin xalq raqsi uslublari bag'ishlangan "Farg'ona raqsi" (1973 y) keyinchalik "Xorazm raqsi" (1975 y), "Buxoro raqsi" (1977 y) nomli asosiy harakatlarni o'zida jamuljam qilgan qo'llanmalar maydonga keldi. Keyinchalik "Bahor ansambli raqslari", "Doira zarblariga mashg'ulot", "O'zbekiston raqslari" kabi o'ndan ortiq kitoblar va qo'llanmalar yaratdi. Ushbu qo'llanmalarda o'quvchi-talabalar uchun ko'pgina Shoh asarlar kiritilgan.

QUNDUZ MIRKARIMOVA

1925

O'zbek raqqosasi va baletmeystri Qunduz Mirkarimova 1925-yilda Toshkentda tug'ilgan. 1951-yilda Moskvada katta teatr qoshidagi xoreografiya bilim yurtini tugatgan. 1943-1946-yillarda Yangiyo'l musiqali drama va komediya teatri, 1946-1948-yillarda Muqimiy nomidagi musiqali drama va komediya teatri, 1951-1973-yillarda M. Qoriyoqubov nomidagi o'zbek davlat filarmoniyasi raqqosasi sifatida faoliyat ko'rsatib, "G'ayratli qiz", "Katta o'yin", "Xorazmcha raqs", "Uyg'urcha raqs", "Rohat", "Jonon", "Nay navosi", "Bahor tongi", "Tanovar", "Zang o'yin", "Pomir raqsi", "Dildor", "Gulruh", "Tog' raqsi", "Usmoni raqsi", "Gulnoz" kabi klassik, xalq va zamonaviy hamda qardosh xalqlar raqslarni katta mahorat bilan ijro etdi. Shuningdek, maqom kuylariga tushgan raqslari bilan ham mashhurdirki, uning ijrosidagi raqslar nafis va jozibali, yoqimli va o'ziga xos qaytarilmas xususiyatlari bilan alohida ajralib turadi.

1979-1987 yillarda Mukarrama Turg'unboyeva nomidagi "Bahor" o'zbek davlat xalq raqs ansambliga badiiy rahbarlik qildi. Raqqosaning iste'dodi va salohiyati ana shu davrda yanada yorqinroq namoyon bo'ldi. Raqsqa tushish, raqsni sahnalashtirishning murakkab va nozik sir-asrorini ustozlari Mukarrama Turg'unboeva, Roziya Karimova, Gavhar Rahimova,

Natalya Gubskayalardan o'rganib, butun talanti va ijodiy kuch-qudratini ishga solib, ustozlari an'analarini davom yettirdi, ko'plab klassik, xalq va hozirgi zamon raqslarini sahnalashtirdi. "Toshkent zangi", "Qo'qoncha doira raqsi", "Yor istab", "Tanovar-1,2,3", "Yangi Tanovar", "Toshkent Tanovari", "Farg'ona Tanovari", "Namangan Tanovari", "Adolat Tanovari", "Ey sarviravon" (maqom), "O'rik gullaganda", "O'zbekiston qizlari", "Navro'z raqsi", "O'zbek miniatyuralari", "Xamsa", raqslari (Zebuniso, Nodira, Uvaysiy, Dilshodi Barno, Ojiza), "Xotira", "Ona qalbi" (kompozitsiya): "Bari gal", "Salom ayting", "Katta buxorocho", "Biyo yor", "Xayolimdasan", "Paxta" va Mukarrama Turg'unboyevaga bag'ishlangan raqsar shular jumlasidandir².

Shuningdek, "Savti munojot", "Nasri segoh", "Sinaxiroj", "Dilxiroj", "Ko'za raqsi" va arab, tunis, yapon, turk, koreyscha yakka raqslarni ham muvaffaqiyat bilan sahnalashtirgan.

Qunduz Mirkarimova Xitoy, Iroq, Shvetsiya, Norvegiya, Finlyandiya, Fransiya, Italiya, Angola, Malta, Gvineya, Mozambik, Tunis, Shimoliy Koreya, Olmoniya, Avstriya, Polsha, Bolgariya, Chexoslovakiya, Vengriya, Yugoslavoniya, Ruminiya, Laos, Meksika, Ispaniya, Argentina, Kanada, Kuba, Gretsiya, Angliya, Shotlandiya, Braziliya, Vetnam kabi xorijiy mamlakatlarda ijodiy safarda bo'lib, o'zbek raqs san'atining eng noyob durdonalarini namoyish etdi. 1964 yildan boshlab Toshkent xoreografiya bilim yurtida pedagoglik qilib, bir qator iste'dodli shogirdlar etishtirdi. O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan san'at arbobi Yulduz Ismatova, O'zbekiston xalq artistlari Dilafro'z Jabborova, Malika Ahmedova, Ma'mura Ergasheva, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artistlar O'g'iloy Muxamedova, Florida Nizamutdinova, Gulchehra Foziljonova, Gulnora Jo'raeva, Nasiba va Ziyoda Madrahimovalar, Dilbar Yunusova, Sveta Tursunova, Zulayho Asomova, Tojikistondagi "Zebo" ansamblining tashkilotchisi Zebo Aminzoda va boshqalar Qunduz Mirkarimovani o'zlarining ustozlari deb biladilar.

Qunduz Mirkarimova 1966 yilda "O'zbekiston xalq artisti" va 1984 yilda "Xalq artisti" unvonlari hamda, 1994 yilda Mukarrama Turg'unboyeva mukofoti sohibasidir. U 1997 yilda "Do'stlik" ordeni bilan mukofotlangan ijodkor ayol.

² Турғунова.Н. "Фарғона водийси яллагичлик санъати". Наманган нашриёти 2009

MUSTAQILLIK DAVRIDA RAQS SAN'ATINING RIVOJLANISHI

Mustaqillik yillarida milliy raqs san'atida yangi davr boshlandi.

1. Milliy raqs-xalq raqsi;
2. Xalq mumtoz (klassik) raqsi;
3. Xalq sahnaviy raqsi.

Ushbu raqsar bir-biriga ta'sir ko'rsatibgina qolmay, ijtimoiy hayot ta'siri va oqimida yangilanib, boyib boradi. Mustaqillik-yangilanish, yasharish davrida barcha sohalaridagi islohotlar zamirida xalq manfaatlari, uning ma'naviy qiyofasini o'stirish katta ahamiyat kasb etadi. Xalq san'ati tarixi rivojlantirishda ahamiyatli va unutilib ketilgan milliy qadriyatlar tiklana boshladi.

O'zbekiston Respublikasining birinchi prezidenti tomonidan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni yuqori saviyada o'tkazish, ayniqsa, sharq olamida ahamiyatli bo'lgan xalqning urf-odatlarini, marosimlarini, milliy qadriyatlarini o'zgacha o'tmishdanda sayqallangan tarzda qad rostlaydi.

Milliy raqs san'atida ham qancha-qancha unutilgan raqsar raqs fidoyilari, san'at tarixi nomoyandalari tomonidan tiklana boshlaydi. Ayniqsa, musulmonlar olamining Yangi yili bo'lgan Navro'z bayramining respublikamiz bo'ylab keng targ'ib etilishi, ma'naviy tadbirlarning xalq orasida tiklanishi yanada xalqqa o'zligini anglashida yangi bosqich bo'ladi. Raqs san'ati uchun ham Navro'z bayramidagi keng sahnada to'laqonli kompozitsiyalarni yaratish, tiklash, yo'lga qo'yish bosqichlari yangi izlanish va yondoshuvni talab qiladi. 1991 yildan boshlab har yili Navro'z, Mustaqillik bayramlarini xalq sayllari bilan hamohang nishonlanishi tashkiliy davr bo'lib, raqqosalar, xoreograflar, baletmeysterlarni baquvvat zahirasini vujudga keltiradi.

Xususan, raqs sahnalashtiruvchi baletmeysterlar o'zining bor mahoratini ishga solib, mustaqillik yillarida tiklangan tarixiy obidalarining yilliklarini (Buxoro, Samarqanda, Xorazm, Xiva, Farg'ona, Qashqadaryo) nishonlashda faol qatnashdi.

1993 yil 16 sentyabrda Buxoroda buyuk mutafakkir Bahouddin Naqshband tavalludining 675 yilligi keng nishonlandi.

1993 yil 23 noyabrda Qoraqalpog'istonning birinchi poytaxti-To'rtko'lda shaharning 120 yilligiga bag'ishlangan tantanalar bo'lib o'tdi. 1993 yil 18 dekabrda Andijonda buyuk sarkarda va shoir Zahiriddin

Muhammad Bobur tavalludining 510 yilligi nishonlandi va unga haykal o'rnatildi.

1994 yil 13-15-oktyabr kunlari Toshkent va Samarqandda Mirzo Ulug'bek tavalludining 600 yillik tavalludining 600 yillik yubileyi tantanali bo'lib o'tdi. Toshkent Mirzo Ulug'bek tavalludining 600 yilligiga bag'ishlangan "Mirzo Ulug'bek va uning jahon taraqqiyotiga qo'shgan hissasi" xalqaro ilmiy konferensiya o'tkazildi. 1996 yil 3 yanvar Buxoro shahrining 2500 yilligi va "Xiva" shahrining 2500 yilligi yubileylariga tayyorgarlik ko'rish va uni nishonlash to'g'risida qaror qabul qilindi va 1997 yil 19-20 oktyabr kunlari o'tkazildi. 1998 yil 23 oktyabr Samarqandda ulug' vatandoshimiz, hadis ilmining sultoni Imom al-Buxoriy tavalludining 1225 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosim bo'lib o'tdi. Unda dunyoning 40 mamlakatidan mehmonlar ishtirok etishdi. Shu kuni Hartang qishlog'ida Imom al-Buxoriy yodgorligining ochilish marosimi bo'lib o'tdi. 1998 yil 24 oktyabr Farg'ona viloyatida Ahmad al-Farg'oniy tavalludining 1225 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimlar bo'lib o'tdi. Farg'ona shahrida Ahmad al-Farg'oniy nomi bilan ataladigan istirohat bog'i ochildi. 1999 yil 5-noyabrda Xorazmda Jaloliddin Manguberdi tavalludining 800 yilligi keng nishonlandi. Shu yili 6-noyabrda Termiz shahrida Alpomish dostonining 1000 yilligiga bag'ishlangan bayram tantanalari bo'lib o'tdi. 2000 yil 16 noyabrda Marg'ilonda buyuk faqih imom Burhoniddin Marg'inoniy tavalludining 910 yilligi keng nishonlanib, unga yodgorlik majmui bunyod etildi va ramziy maqbarasi o'rnatildi. 2002-yil 2-aprel Termiz shahrining 2500 yilligiga bag'ishlangan bayram tantanalari bo'lib o'tdi. 2006-yil 27-oktyabr Qarshi shahrining 2700 yilligi va Sohibqiron Amir Temir tavalludining 670 yilligi tantanali nishonlandi.

Hozirgi davrda qadar o'zbek raqs ansambllari ijodi 2 yo'nalishda-xalq ansambli va davlat ansambli sifatida rivojlanib kelmoqda. Yu.Ismatova tomonidan tashkil etilgan "Tanovar" raqs ansambli esa birinchilardan bo'lib raqs spektakllarini tomoshabin hukmiga havola etadi.

1993 yil 10-sentyabrda Toshkentdagi "Bahor" konsert zalida Mukarrama Turg'unboyeva muzeyi ochildi.

1997 yilning 8 yanvarida O'zbekiston Respublikasining "O'zbekistonda milliy raqs va xoreografiya san'atini rivojlantirish to'g'risida"gi farmoni va mazkur farmonni bajarish yuzasidan Vazirlar Mahkamasining 1997 yil 21 fevralida 101-qarori qabul qilindi. Mazkur

huquqiy hujjatlar asosida Mukarrama Turg'unboyeva nomidagi "O'zbekraqs" milliy raqs birlashmasi tashkil etildi, birlashmani qo'llab-quvvatlash va ijodiy ishlarini takomillashtirish maqsadida maxsus jamg'arma tuzildi. Xoreografiya bilim yurti negizida Toshkent davlat milliy raqs va xoreografiya oliy maktabi tashkil etildi.

1997 yili ilk bor "Sharq taronalari" xalqaro festivali Samarqand shahrida bo'lib o'tdi va 30 dan ortiq davlat vakillari ishtirok etdi. Shu davrga qadar ushbu festival har ikki yilda bir marotaba tashkillashtirib kelinmoqda.

"O'zbek raqs" ijodiy birlashmasi tarkibiga O'zbekistonning markazi va turli viloyatlarida tashkil topgan dastalar qo'shiladi. Jumladan, yillar davomida o'z repertuarini boyitib faoliyat yuritayotganlaridan: Toshkentda "Lazgi", Toshkent viloyatida "Guldasta", Xorazmda "Gavhar", Andijonda "Sumalak", Buxoroda "Lola", Jizzaxda "Gulira'no", Qashqadaryoda "Momogul", "Sirdaryoda "Sirdaryo navolari", Surxondaryoda "Boysun jilolari", Farg'onada "Anor", "Kamalak", "Xorazm navolari" xalq etnografik ansambllari xizmat qilib kelmoqda.

Ushbu ansambllar o'z san'atini keng targ'ib qilish bilan birgalikda o'zbek raqs san'atiga benazir hissa qo'shgan Mukarrama Turg'unboyeva xotirasini abadiylashtirish maqsadida Toshkentda 1998 yildan beri tashkil etilayotgan "Mukarrama Turg'unboyeva" nomidagi yosh raqossalar ko'rik-tanlovida ishtirok etib, sovrinli o'rinlarni egallab kelmoqdalar.

Darhaqiqat, respublika bo'ylab raqs ijodkorlarini birlashtirish, davlat va raqs havaskorligi harakatini yanada kuchaytirish kelgusida raqs san'atida yuksak marralarni ko'zlashga zamin yaratadi. Ayniqsa, Mukarrama Turg'unboyeva raqslarini, ya'ni milliy merosini bus-butunligicha tiklash, harakat-holatlar uyg'unligini boshqa millat raqslari bilan chatishib ketmasligini oldini olish maqsadida tashkil etilgan ko'rik-tanlov fikrimizning isbotidir.

Shu kabi ko'rik-tanlovlar sarasiga "Nihol", "Zulfiya", mukofoti sovrinini ham qayd etish mumkin. O'zbekiston Respublikasining birinchi prezidenti I.A.Karimovning 1999 yil 10 iyundagi PF - 2326-sonli Farmoniga asosan "Zulfiya" nomidagi Davlat mukofoti ta'sis etildi. Istiqlool g'oyalarini amalga oshirish yo'lida astoydil mehnat qilayotgan 14 yoshdan 22 yoshgacha bo'lgan iqtidorli qizlarga adabiyot, madaniyat, san'at, fan, ta'lim sohalaridagi hamda jamoatchilik faoliyatidagi alohida yutuqlari uchun berila boshladi. 2017 yil 3 martda PQ -28-15- sonli qaror O'zbekiston

Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev tomonidan "Zulfiya nomidagi Davlat mukofotini ta'sis etish bo'yicha takliflarni qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi Farmoniga asosan: 2-bandida "Zulfiya nomidagi Davlat mukofoti bo'yicha ko'zda tutilgan 14 mukofot o'rniga 2017 yil uchun istisno tariqasida Qoraqalpog'iston Respublikasining 2 nafar viloyatlar va Toshkent shahrining 1 nafar vakillariga jami 15 ta mukofot berilishi belgilandi. 3-bandida "Zulfiya nomidagi Davlat mukofotibilan taqdirlanganlarga 8-mart Xalqaro xotin-qizlar bayramiga bag'ishlab o'tkaziladigan tantanalarda sovrinlik diplomlari va ko'krak nishonlari topshirilishi kiritildi. 4-bandida O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi "Zulfiya nomidagi Davlat mukofoti sovrindorlarining har biriga eng kam oylik ish haqining 50 baravari miqdorida pul mukofoti berilishi belgilandi.

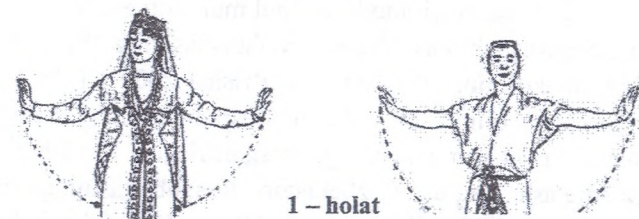
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Yosh iste'dodlar uchun "Nihol" mukofotini ta'sis etish to'g'risida 2000 yil 25 avgustdagi 334-sonli qarori qabul qilindi. O'zbekiston Respublikasining Prezidentining 2006yil 14-martda 44-son qarorlariga o'zgartirishlar kiritish to'g'risida Nizomni ta'sdiqlash haqida O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2006 yil 16 may kuni 86-sonli qarori qabul qilindi.

Hozirgi kunga kelib, o'zbek an'anaviy raqslarni asrash, munosib darajada ijro etilishiga aloxida e'tibor qaratib kelinmoqda. Ayniqsa, O'zbekiston Respublikasining birinchi prezidenti I.K.Karimovning 1997 yil 8 yanvardagi "O'zbekistonda milliy raqs va xoreografiya san'atini rivojlantirish to'g'risida"gi farmonida o'zbek milliy raqs san'atining tarixiy an'alarini va usullarini tiklash chora-tadbirlari belgilab qo'yilganligi asnosida Toshkent davlat milliy raqs va xoreografiya Oliy maktabi tashkil etildi.

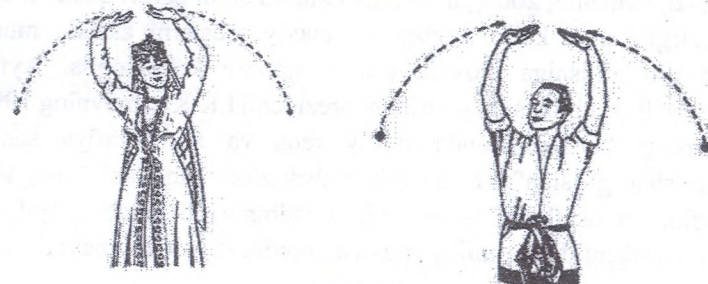
Amaliy qism
Farg'ona maktabi qo'l va oyoq holatlari

Tayyorlov holat

1 - holat

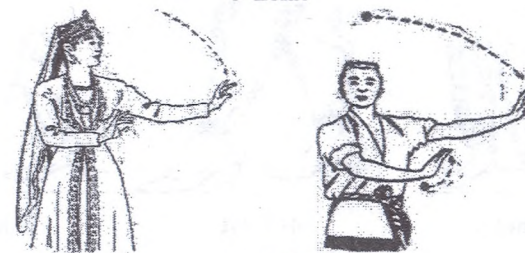
2 - holat

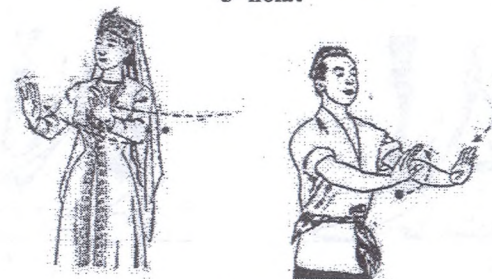
3- holat

4- holat

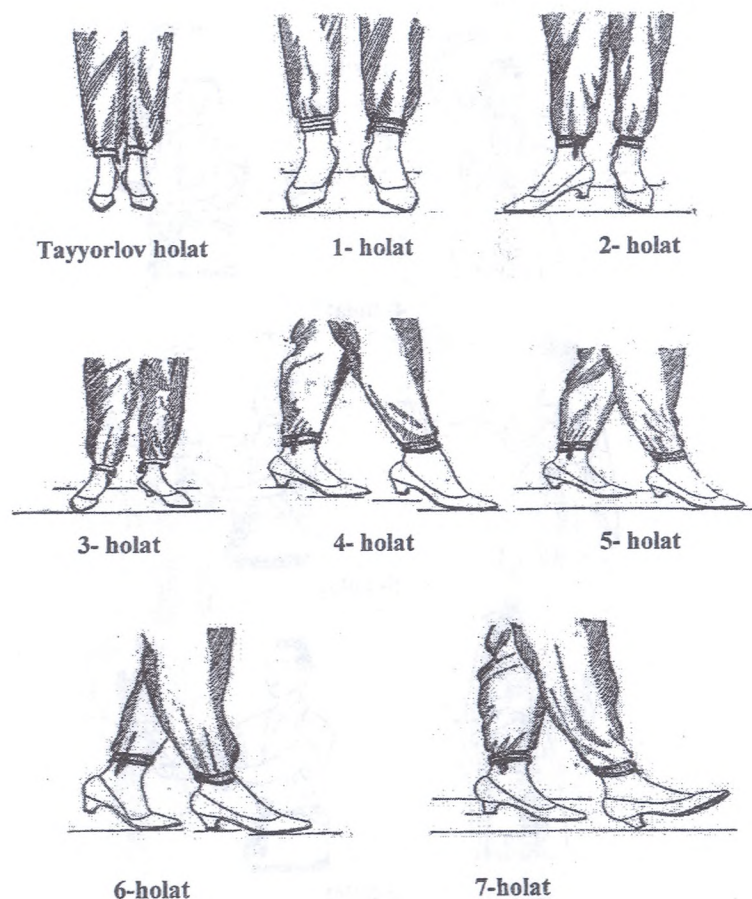
5- holat

6-holat

7-holat

Doira dars 1- qism

Doira zarblariga dars mashg'ulotlari

Mashg'ulot, taxminan, 12 kishiga mo'ljallangan. Ijrochilar uch qatorga bo'linib, zalning orqa tomonidan shaxmat nusxa holatida turishadi. Birinchi qator - doimo birinchi qatorda keladi, qolgan, qatorlar o'zgaradi.

Darsni to'rtinchi o'quvchi boshlaydi. Yigitlarga, maxsus harakatlar aytilgan. Agar mashg'ulotda yigit-qizlar aralash raqs tushishsa, muallim yoki baletmeystri bo'lish niyatidagi yigitlar-qizlar harakatlarini ham bilishi kerak. Harakatlar sanog'i zalning hajmiga bog'liq.

Harakatlar yo'nalishi birinchi qizdan boshlanadi. Davralar soat yo'nalishiga qarshi yuriladi.

“Shoh” qo'l harakatlari bir xil, ammo tugallanishi turlicha bo'lishi mumkin. Oyoq harakatlari esa har xil.

I USUL

Rez boshlanishi bilan ijrochilar qo'llari rasmiy holatda, asta-sekin I-holatga ko'tarilib, zal oldiga kelishadi. Oraliqlar I-holat kengligida bo'lishi kerak. Hamma kelib yetgach, qo'llar I-holatda, oyoqlar rasmiy holatda to'xtaydi. So'ng qo'llar 4 zarbda 2-holatga ko'tariladi. 4 zarbning oxirida qo'llar kafti pastga qarab, yuz orqali 7-holatga muloyim tushadi. Yigitlarda kaft pastga qarab, barmoqlar to'g'ri bo'lishi kerak.

4 zarbda sekin salom qilinadi. Yana 4 zarbda salomdan tiklanib, oyoq 3-holatga o'tadi. /Chap oyoq uchida/. qo'llar I-holat orqali 2-holatga ko'tariladi, ayni paytda gavda va bosh sal o'ng tomonga buriladi.

So'ng qo'ldastalar o'zidan tashqariga bir aylanib, o'ng quloq tomonga tushadi, kaftlar bir-biriga yopilgan, barmoq uchlari yuqoriga qaragan, tirsaklar yon-yonga qaragan. Yuqoridagi harakatlar hammasi rez bilan ijro etiladi.

1-shakl. 28-takt. II-usul. Musiqi o'lovi 3/4.

1-2-taktlarda ijrochilar. Joyida tinib o'tiradilar. /Usulni eshitayotganday/.

3-takt quloq, tagida ikkita qarsak uriladi, har qarsakda kaftlar sal ochilib, barmoqlar ozgina egiladi. Yoki quloq tagida chap barmoqlar o'ng kaftga uriladi. Taktning oxirida qo'llar I-holat orqali 3-holatga o'tadi. O'ng qo'l yuqorida/. So'ng qo'ldasta o'zidan tashqariga bir aylanib, 3-holatga o'tadi. /Chap oyoq uchida/.

4-takt. Yyelka qoqish. Ozgina tinish.

5-6-takt. 3-4 - takt harakatlari chap quloq tomonidan takrorlanadi. Oyoq Z-holatda. /O'ng oyoq uchida/. Gavda va bosh sal o'ngga buriladi.

7-10 - taktlar. 3-6-takt harakatlari takrorlanadi.

11-18-taktlar. Ijrochilar orqa tomonga orqasi bilan ketadi. Gavda va boshini o'ngga va chapga sal buradi. 11-takt o'ng oyoqdan 3 ta o'rtacha qadam bosib, oxirida oyoq 3-holatga o'tadi. /O'ng qo'l yuqorida/.

12-takt. Yyelka qoqishning "a" turi bajariladi. So'ng kichik tinib qolinadi.

13-14-taktlar. Harakatlar chap oyoqdan takrorlanadi. Oyoqlar 3-holatda.

O'ng oyoq uchida qolib, qo'llar 3-holatga o'tadi. /Chap qo'l yuqorida/.

15-18-taktlarda harakatlar navbati bilan quloq tagidagi qarsaklar bir o'ng tomonga, bir chap tomonda takrorlanib, orqaga ketish davom etadi.

19-26-taktlar. Ushbu harakatlar o'ng oyoqdan o'ng quloq tagida qarsak bilan boshlanib, so'ng chap tomondan takrorlanib, oldinga kelinadi,

27-28-taktlar. Yyelka qoqish. Harakatlar oldinga davom etadi.

2-shakl. II usul/Davomi/. Musiqa o'lchovi 2/4.

Taktlar hisobi davraning hajmiga bog'liq.

Davra aylanib yana qatorga kelinadi. Qatorga qanday kelish so'nggi betda ilova shakllarda ko'rsatilgan. Muallim bu shaklni o'zgartirish ham mumkin.

1-takt. Boshlovchi chap oyoqdan chap tarafga chorak buriladi. 1-qarsak o'ng quloq tagida chalinadi. 2-qadamni chizig'iga qarab bosadi.

2-qarsak ko'ksiga ro'para chalinadi - barmoq uchlari yuqoriga qaragan.

3-qadam chap oyoqdan bosiladi, tizzalar biroz egilib chap tomonga chorak buriladi. So'ng ijrochi davraga qarab kelada. Qo'llar 3-holatga o'tib, o'ng qo'l yuqorida bo'ladi. Oyoq ham 3-holatga o'tib, o'ng oyoq uchida bo'ladi. Gavda va bosh chap qo'lga, yoni bilan bir oz egiladi. 2-Shakl./ 2-takt, eka qoqishning "a" turi ijro etiladi. So'ng kichik tinish. Bu ikki taktlar o'ng oyoqdan boshlanib, o'ngga burilib takrorlanadi, bunda davraga orqasi bilan kelib, chap qo'l yuqori 3-holatga ko'tariladi, oyoq 3-holatda, chap oyoq uchida. 4 taktili harakatlar bilan davra aylanib, so'ng qatorga kelinadi.

3-shakl. 4takt. II usul/ avvalgi/. Musiqa o'lchovi 2/4.

1-takt. Joyida. Oyoqlar rasmiy holatda. Ko'ksiga ro'para ikkita qarsak. Barmoqlar uchlari yuqoriga qaragan. Qo'llar I-holat orqali 3-holatga o'tadi. /O'ng qo'l yuqorida/.

2-takt, 3-holatdaligida qo'ldastalar o'zidan tashqariga bir aylanib, so'ng "qiyg'ir bo'yin" harakati ijro etiladi.

3-4-taktlar. Harakatlar chap tomonga chap qo'ldan. takrorlanadi.

4-Shakl. 8 takt. II usul. /Davomi/. Musiqa o'lchovi 3/4.

I - takt. O'ng oyoqdan boshlab 2 qadam orqaga orqasi bilan qadam bosayotib, 2 ta qarsak ko'ksiga ro'para chaladi. Oyoqlar rasmiy holatga o'tadi. Qo'llar 1-holat orqali 2-holatga ko'tariladi. Bosh qo'llarni kuzatadi.

2-takt. Qo'ldastalar o'zidan tashqariga bir aylanib, so'ng bir nechta "qiyg'ir bo'yin" harakatini ijro etadi.

3-4-taktlar. Chap oyoqdan boshlab oldinga 2 qadam bosib, qo'llar 1-holatga ochilib "yyelka qoqish" harakatining "a" turi ijro etiladi.

5-6-taktlar. Yana orqaga orqasi bilan 1-2-takt harakatlari takrorlanadi.

7-takt. Oldinga chap oyoqdan boshlab 2 qadam bosadi, chap oyoq o'ng oyoqning orqa tarafiga uchi bilan qoladi. qo'llar ko'ksiga ro'para qarsak chaladi.

8-takt. Tinib qolish.

5-shakl. 6 takt. III usul. Musiqa o'lchovi 3/8.

1-takt. Joyida. Chap oyoqning uchi erdan sal uzilib, tezgina uchi bilan topadi./6-holatda/. Qo'llar "gulbargi" harakatini ijro etadi. Bosh va gavda oldinga egilganroq. Kafti o'ziga, barmoq uchlari yuqoriga qaragan.

2-4-taktlar. 1-hisobda chap oyoq uch marta tepinib, qo'llar I-holatga ochiladi. 2-taktda qo'llar 2-holatga ko'tariladi. Z-taktda qo'llar 2-holatdan o'ng quloq tagiga qo'ldasta o'zidan tashqariga bir aylanib, kaftlar juftlanib tushadi. Barmoq uchlari yuqoriga qaragan. Har taktda chap oyoq uchi bilan 2 marta tepinadi. Gavda va bosh asta tiklanadi, oxirida chap yoni bilan sal chap tomonga buriladi.

5-6-taktlar. Joyida oyoq tepish davom etadi. Qo'llar o'ng quloq tagida 2 tadan qarsak chaladi.

6-shakl. Tantlar hisobsiz. III usul./davomi/. Musiqa o'lchovi 3/8.

Soat yo'nalishiga qarshi davra yurib, yana qatorga kelinadi, "Qarsak tinglash" harakati.

I-takt. Chap oyoq uchidan boshlab davra yo'nalishiga qarab ketiladi, o'ng oyoq to'liq bosadi. Qo'ldastalar sal ochilib, barmoq uchlari ozgina orqaga tashlanib, so'ng quloq tagida 2 ta qarsak chalinadi. Qarsakni chap qo'l barmoqlari bilan o'ng kaftga urib ijro etish mumkin. Shu harakatlar bilan davra aylanib kelinadi. Qadamlar navbatli, lekin chap oyoq doim uchida yuradi. O'ng oyoq to'liq bosadi.

7-shakl. 8 takt. II usul./Davomi/. Musiqa o'lchovi 3/8.

1-4-taktlar. 6-shakldagi harakatlar davom etib, orqaga orqasi bilan ketiladi. Boshlanishda gavda va bosh bir oz oldinga egilgan, tizzalar bukilganroq bo'lib, asta-sekin, tiklanadi.

5-6-taktlar. Shu xilda oldinga kelinadi. Oxirida oyoqlar rasmiy holatda, qo'llar I-holatda qoladi.

8-shakl. Z takt. IV usul. Musiqa o'lchovi 6/4.

1-takt. Ijrochilar joyida to'liq bir aylanadi. O'ng oyoq urg'u bilan to'liq bosadi va chap oyoqning oldiga ko'ndalang qo'yiladi. Qo'llar 5-holatga o'tadi. Gavda va boSh bir oz chapga buriladi, hamda egilganroq bo'ladi. 8-shakl./2-taktida tinish. Qo'llar 5-holatda.

3-takt. O'ng oyoq yerdan kichik ko'tarilib, chap oyoqning orqasiga chalmash ko'yiladi va bir vaqtda o'ng tomonga chorak buriladi, hamda o'ng qo'l zabti bilan 1-holat orqali 3-holatga ko'tariladi. Gavda va bosh tiklanib, chap qo'lga bir oz egiladi.

4-takt. Qo'llar 3-holatdaligicha aylanish davom etadi. /O'ng tomonga/.

5-taktda harakat davom etadi.

6-takt. Aylanish oxirida xalqqa qarab qolinadi. Oyoqlar rasmiy holatda. Qo'llar 1-holatga o'tadi.

2-takt. 1-takt harakatlari takrorlanadi. Lekin ijrochi bu gal chap tomonga aylanadi. Qo'llar 3-holatda. Chap qo'l yuqorida, chap oyoq uchida tepadi.

3-takt. "Shoh" harakati ijro etiladi.

1-2-zarbda oyoq 3-holatda bo'ladi /chap oyoq uchida/. Qo'llar 4-holatda, o'ng tomonda. Gavda og'irligi o'ng oyoqda. Bosh ozgina chap tomonga buriladi. 3-zarbda oyoq 6-holatga o'tadi./O'ng oyoq uchida/. Gavda og'irligi o'ng oyoqqa o'tadi. Bir vaqtda chap tomonga chorak buriladi. Xalqqa o'ng yelka bilan qarab qoladi. Chap qo'l zabti bilan 6-1-holat orqali 2-holatga ko'tariladi. O'ng qo'l I-holatga tushadi. Demak, qo'llar 3-holatda bo'ladi.

4-zarbda o'ng oyoq uchi bilan chap oyoq oldiga chalmash bosadi. Ikkala oyoq uchlarida yana chapga chorak buriladi. /Xalqqa orqasi bilan qarab qoladi/. Qo'llar "gulbargi" harakatini ijro etadi. Kaftlar o'ziga qaragan. Bosh to'g'ri turadi.

5-6-zarbda ikkala oyoq uchida chapga yarim aylanib, xalqqa qarab qoladi qo'llar yelka kengligida yonga ochiladi. Oyoqlar rasmiy holatda. So'ng qo'llar boshdan yuqoriga barmoqlarni pastga qaratgan holda ko'tariladi.

So'ng kaftlar yuqoriga qaratilib, 6-holat orqali rasmiy holatga tushadi. Gavda va bosh bir oz oldinga egiladi. "Shoh" harakati. Barcha harakatlar to'xtamay o'tiladi.

9-shakl. V-usul. Musiqa o'lchovi 3/4. Taktlar hisobsiz. Navbatli qo'l ko'tariSh,

1-takt. Ijrochi joyida, Oyoqlar rasmiy holatda, lekin chap oyoq uchida har zarbga tepib turadi. O'ng qo'l rasmiy holatdan barmoq uchlari pastga qaratilib, 6-holat orqali 2-holatga ko'tariladi. So'ng kafti yuqoriga qarab, barmoq uchlari orqaga qaragan bo'ladi-da, yana kafti oldinga qarab 6-holat orqali rasmiy holatga tushadi. Bosh yon-yonga burilib turadi. Gavda va boSh o'ng ko'lni kuzatadi. I-takt. Oyoq harakati davom etadi. Chap qo'l harakatni takrorlaydi. 3-takt. Davra aylanib, yana qatorlarga kelinadi. Soat yo'nalishiga qarshi va davra yo'nalishiga qarab yuriladi. Oyoq harakati almashmaydi. Qo'l harakati navbatli davom etadi. Ijrochi chap oyoqdan boshlab.

2 qadam oldinga bosadi, so'ng chap oyoq uchi bilan avval sal oldinga, so'ng orqaga bosadi. Ammo chap oyoq orqaga bosilganda gavda orqaga ketmasin! Qo'llar harakati davom etadi. Ijrochi davra yurib, oxirida xalqqa qarab qoladi.

10 shakl. 4 takt. V Usul. /Davom etadi/. Musiqa o'lchovi 3/4.

1-takt. Orqa tomonga orqa bilan ketiladi. Har chorak taktga chap oyoq uchida orqaga sal urg'i bilan kichik qadam bosadi. Chap tizza egilganroq bo'ladi, so'ng o'ng oyoq to'liq bosganicha sirpanib, chap oyoq yoniga keladya. Chap oyoq tizzasi rasmiy holatga qaytadi.

/Oyoq harakatining nomi "Oqsatma"/.Qo'llar I-holat orqali to'lqinlanib, ko'ksiga ro'para kelib "gulbargi" harakatini ijro etadi. /Kafti o'ziga qaragan/. So'ng I-holat orqali 3-holatga ko'tariladi, hamda qo'l dastalar o'zidan tashqariga bir aylanadi. /O'ng qo'l yuqorida/.Gavda va bosh qo'l harakatini kuzatadi, hamda bosh yon-yonga sal buriladi. Gavda va bosh egilganroq bo'lib, so'ng sekin-sekin tiklanadi.

2-takt. Oyoq harakatlari o'zgarmaydi, qo'l harakati navbati, bilan davom etadi.

3-4-takt. 1-2-taktlar takrorlanib orqaga ketiladi. Oxirida oyoqlar rasmiy holatda qoladi.

11-shakl. I takt. VI usul. Musiqa o'lchovi 3/4.

Ijrochi joyida. O'ng oyoq to'voni bilan o'ng to'vonga chorak burilib, kichik qadam bosadi. Xalqqa chap yelka bilan qoladi. So'ng urg'i bilan to'liq holatga tushadi. Bir vaqtda chap oyoq erdan bir oz ko'tariladi, tizza egiladi/uchi erga qaragan/. Gavda va bosh bir oz oldinga egiladi. Qo'llar 5-holat, o'ng tomonga o'tadi.

Chap qo'lining kafti o'ziga qaragan. Chap qo'l I-6-holatlar orqali ko'ksiga yaqin keladi. Kafti o'ziga qaragan /5-holat/. Yigitlarning oyoq harakati o'zgarmaydi, qo'l birinchi, yoki 1-2-holatlar orqali 7-holatga yuzdan pastga tushadi.

II-shakl./Davomi/. 4 takt. VIII usul. Musiqa o'lchovi 3/4.

II takt. Oldinga kelinadi. Oyoqlar rasmiy holatda, lekin uchlarida tizzalar bir-birlariga yaqin. Chap oyoqdan boshlab navbat-navbat "mayda ufori" harakati bilan chap tomonga yarim buriladi. /3 ta "mayda ufori" harakati". /Chap qo'l kafti yuz osha yuqoriga qaragan, 2-holat orqali I-holatga tushadi. Bir vaqtda o'ng qo'l I-holatdan ko'ksiga ro'para, kafti o'ziga qarab keladi. /Qo'llar 5-holat, chapda./ O'ng tomonga yarim burilib, harakatlar o'ng oyoq va o'ng qo'ldan takrorlanadi.

3-4-takt. 1-2-taktlar takrorlanib, oxirida xalqqa qarab qolinadi. 3-holatda o'ng qo'l yuqorida, oyoqlar to'voni tushib, rasmiy holatda bo'ladi. Yigitlarning oyoq harakati o'zgarmaydi, qo'l harakati 7-holatda davom etadi.

12-shakl. Z takt. VII Usul. /Davom etadi/. Musiqa o'lchovi 3/4.

1-2-takt. Ijrochi joyida. "Yarim qaychi" harakati bilan o'ng tomonga to'liq aylanadi. Har bir taktga ikkita yarim qaychi harakati ijro etiladi. Oyoqlar 2-holatda. O'ng oyoq ko'ndalang. Har bir taktga o'ng oyoq uchi o'ngga jiladi. So'ng o'ng oyoq to'voni chap oyoq uchi bir vaqtda o'ngga jiladi va h.k.z. Qo'llar 2-taktga "Charxpalak" harakatini ijro etadi. O'ng qo'l I-holat orqali orqa belga kaftining tersi bilan qo'yiladi, ayni paytda chap qo'l 2-holatdan yuzi orqali kafti pastga qarab 7-holatga tushadi. Bosh chap qo'lni

kuzatadi. 2-taktning oxirida oyoqlar 2-holatda bo'lib, o'ng oyoq ko'ndalang. Gavda og'irligi chap ayoqda bo'lib, chap bel chap tomonroqqa egiladi.

3-takt. Ijrochi joyida. "Qadamli shoh" harakatini ijro etadi. Oxirida o'ng oyoq rasmiy holatga urg'u bilan bosadi, hamda yerdan orqaroqqa sirpanib sal ko'tariladi, oyoq uchi pastga qaragan. Chap oyoq tizzasi bir oz egiladi. O'ng oyoq urg'u bilan qo'yilganda, qo'llar 6-holatda qarsak ijro etadi, barmoq uchlari yuqoriga qaragan. Qarsakdan sal yon-yonga ochiladi.

"Shoh" harakatining ijro etish qoidasi.

a/Qo'llar 4-holatda, o'ng tomonda.

b/ chap qo'l kafti yuqoriga qarab, zabti bilan 6-1-holat orqali 2-holatga ko'tariladi. O'ng qo'l I-holatga tushadi. Demak, qo'llar 3-holatda bo'ladi.

v/Qo'llar ko'ksiga ro'para, dastalar chalmashib, kafti o'ziga qaragan. "Gulbargi" harakati.

g/Qo'llar 1-holatga ochilib, so'ng 6-holatda qarsak, barmoq uchlari yuqoriga qaragan. Qo'llar qarsakdan yonga sal ochiladi.

13-shakl. 3 takt. IX Usul. Musiqa o'lchovi 3/4.

"Gul o'yin" harakati.

1-takt. 1-deganda o'ng oyoq o'ng tomonga yoni bilan, poshnadan boshlab to'liqqa tushadi. Chap oyoq uchi bilan o'ng oyoq orqasiga bosadi, so'ng ikkala tizza bir oz egiladi. Chap qo'l bel oldini quchadi. O'ng qo'l 1-holat orqali, kafti pastga qarab 2-holatga ko'tariladi. So'ng barmoqlar pastga tashlanib, yuzdan pastga chap tirsakka tushadi.

"Ikki" deganda, o'ng oyoq o'ng tomonga kichik qadam bosadi, tizza rasmiy holatda. O'ng qo'l yuz osha 2-holatga ko'tariladi, kafti yuqoriga qaragan, so'ng ikkala qo'l I-6-holat o'rtalig'iga ochiladi.

"Uch" deganda, chap oyoq urg'u bilan o'ng oyoq yoniga to'liq bosadi. /Rasmiy holatda/. Bir vaqtda 6-holatda qarsak, so'ng chap oyoq orqaga qarab yerdan sirpanib, uchi pastga qarab sal ko'tariladi. O'ng oyoq tizzasi bir oz egiladi. Qo'llar yon-yonga ochiladi. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

2-takt. I-takt harakatlarini chap yonga chap oyoq chap qo'ldan takrorlanadi.

3-takt. I-takt harakatlari o'ng tomonga takrorlanadi.

14-takt. 9 Usul. /Davomi/. Musiqa o'lchovi 2/4. Taktlar hisobsiz.

13-taktdagi "gul o'yin" harakatlari 1-taktga chapga, 2-taktda o'ngga burilib ijro etiladi. Ijrochilar "gul o'yin" harakatlari bilan davra aylanib qatorga kelishadi. 1-marta chapga chap oyoqdan boshlab chorak buriladi, davraga qarab keladi, Keyingi burilishlar yarimtdan bo'ladi.

15-shakl. 9 Usul. /Davomi/. Musiqa o'lchovi 3/4.

Taktlar hisobsiz.

Davra davom etadi. Qo'l harakati o'zgarmaydi. Oyoq uchida yoki to'liq qadamlar bilan I yarimdan aylanib, bir chapga, bir o'ngga, so'ng qatorga kelinadi.

16-shakl. IX usul. /Davomi/. 4 takt. Musiqa o'lchovi 3/4.

"Gul o'yin" harakati bilan orqaga orqasi bilan ketiladi. Sal yon-yonga bu burilibroq ijro etiladi. Oyoq harakati "Gul o'yin". Qo'l orqa belga dasta tirsi bilan qo'yiladi. Navbat bilan 1-taktga, so'ng 2-taktga chaproq tomonga ijro etiladi. Oxirida qo'llar qarsak chalgan holda keladi.

17-shakl. X.usul. 4 takt. Musiqa o'lchovi 3/4.

I- Hamma qator har taktda 3 ta to'liq qadamlar bilan bir o'ngga, bir chapga qiyalab, bittadan aylanib, oldinga kelinadi. Birinchi o'ngga o'ng oyoqdan boshlab, qadamlar bilan aylanib, oxirida chap oyoq uchida. urg'u bilan bosadi. Oyoq 3-holatda. Gavda o'ngga burilganroq. Qo'llar I-holat, so'ng "gul bargi" harakati orqali/barmoqlar pastga qaragan, birinchiga ochilib sal nozik ko'tariladi. Oyoq urg'i bilan bosganda 6-holat da qarsak chalinadi.

2-takt. Chapga chap oyoqdan takrorlanadi.

3-takt. Ijrochi joyida. "Qadamli shoh" harakatini ijro etadi. Oxirida o'ng oyoq rasmiy holatga urg'u bilan bosadi hamda erdan orqaroqqa sirpanib sal ko'tariladi, oyoq uchi pastga qaragan. Chap oyoq tizzasi bir oz egiladi. O'ng oyoq urg'u bilan qo'yilganda, qo'llar 6-holatda qarsak ijro etadi, barmoq uchlari yuqoriga qaragan. Qarsakdan sal yon-yonga ochiladi.

"Shoh" harakatining ijro etish qoidasi.

a/Qo'llar 4-holatda, o'ng tomonda.

b/chap qo'l kafti yuqoriga qarab, zabti bilan 6-1-holat orqali 2-holatga ko'tariladi. O'ng qo'l I-holatga tushadi. Demak, qo'llar 3-holatda bo'ladi.

v/Qo'llar ko'ksiga ro'para, dastalar chalmashib, kafti o'ziga qaragan. "Gulbargi" harakati.

g/Qo'llar 1-holatga ochilib, so'ng 6-holatda qarsak, barmoq uchlari yuqoriga qaragan. Qo'llar qarsakdan yonga sal ochiladi.

18-shakl. 3 takt IX. Usul. Musiqa o'lchovi 3/4.

"Gul o'yin" harakati.

1-takt. I-deganda o'ng oyoq o'ng tomonga yoni bilan, poshnadan boshlab to'liqqa tushadi. Chap oyoq uchi bilan o'ng oyoq orqasiga bosadi, so'ng ikkala tizza bir oz egiladi. Chap qo'l bel oldini quchadi. O'ng qo'l.

1-holat arqali, kafti pastga qarab 2-holatga ko'tariladi. So'ng barmoqlar pastga tashlanib, yuzdan pastga chap tirsakka tushadi.

"Ikki" deganda, o'ng oyoq o'ng tomonga kichik qadam bosadi, tizza rasmiy holatda. O'ng qo'l yuz osha 2-holatga ko'tariladi, kafti yuqoriga qaragan, so'ng ikkala qo'l I-6-holat o'rtalig'ig'a ochiladi.

"Uch" deganda, chap oyoq urg'u bilan o'ng oyoq yoniga to'liq bosadi./Rasmiy holatda/. Bir vaqtda 6-holatda qarsak, so'ng chap oyoq orqaga qarab erdan sirpanib, uchi pastga qarab sal ko'tariladi. O'ng oyoq tizzasi bir 3-4-taktlar. 1-2-taktlar takrorlanib keliShadi.

18-shakl. 4 takt. II.Usul. Musiqa o'lchovi 3/4.

1-takt. Harakatlar yon-yonga ijro etiladi. O'ng tomonga o'ng oyoqdan boshlab oyoq uchida "mayda ufori" harakati bilan jilib, chap yyelka sal chapga buriladi. Oxirida o'ng oyoq to'liqqa tushib, chap oyoq uchida o'ng oyoq oldida keladi. /4-holat/. So'ng chap oyoq joyida uchi bilan 2 ta kichik urg'i bilan bosadi. Qo'llar 6-holatda "gulbargi" harakatlari orqali/kafti o'ziga qaragan/, 1-holatga ochiladi. Oyoq urg'i bilan bosganda 2 ta muloyim qarsak chalinadi. Gavda va bosh qo'lga egilganroq, bosh qarsak chalinayotib yon-yonga muloyim buriladi.

2-takt. Harakat chap tomonga chap oyoqdan boshlab takrorlanadi.

3-4-taktlar. 1-2-taktlar takrorlanadi.

19-Shakl. 12. Usul. Musiqa o'lchovi 3/4. Taktlar hisobsiz.

"G'oz suzish" harakati.

1-takt. Joyida. O'ng oyoq to'liqqa tushadi, chap oyoq uchida turadi. Gavda og'irligi o'ng oyoqqa o'tadi. Qo'llar 1-holat orqali 3-holatga o'tadi, chap qo'l yuqorida, Gavda asta tiklanadi. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

2-taktdan boshlab, "g'oz suzish" harakati bilan soat yo'nalishiga qar shu davraga orqasi bilan yurib, davra aylanib kelishadi. Chap oyoq uchida chap

tomonga kichik qadam bosadi, o'ng oyoq to'liq bosgancha, sirpanib chap oyoq oldiga keladi. Tizzalar yaqin, gavda qimirlamaydi. /6-holatda "oqsatma" harakati ijro etiladi/. So'ng yana qatorga turiladi, xalqqa qarab qolinadi.

20-shakl. 6 takt. XII. Usul. /Davomi/.

Musiqi o'lchovi 3/4.

1-2-taktlar. Orqaga orqa bilan ketiladi. Har hisobga "oqsatma" harakati bilan chap orqaga uchi bilan kichik qadam bosadi. tizza egilganroq. So'ng o'ng oyoq sirpanib chap oyoq yoniga keladi. /Rasmiy holatda/. Chap tizza rasmiy holatga o'tadi, Qo'llar 2-taktida o'ng qo'l 1-holatda, chap qo'l 2-holatdan yuz osha pastga rasmiy holat va 1-holat orqali 2-holatga ko'tariladi. Gavda va bosh chap qo'l harakatlarini kuzatadi.

3-4-taktlar. 1-2-taktlar harakatlari takrorlanadi;

5-6-taktlar. Orqada bir to'liq aylaniladi. Chap oyoq o'ng oyoq orqasiga kichik urg'u bilan o'ng oyoq tovonida sirpanib o'ngga jiladi, chap qo'l yuz osha rasmiy holatga tushib, yana 1-holat orqali 2-holatga ko'tariladi. Gavda va bosh chap qo'lni kuzatadi.

21-shakl. XIII. Usul. 8 takt. Musiqi o'lchovi 3/4.

1-3-taktlar. Oyoqlar rasmiy holatda, chap oyoq uchida har hisobga tepib turadi. Oxirgi hisobda ikkala oyoq uchida bo'ladi. Qo'llar 3-taktida sekin rasmiy holatga tushib, so'ng 1-2-holat orqali yuzdan pastga "qo'liband" harakatiga keladi. Qo'llar chalmashib, o'ng qo'l kafti chap chig'anoq ustiga, chap qo'l o'ng qo'l chig'anog'iga qo'yiladi. Lekin qo'llar gavdaga tegmasin. Qo'llar sal yon-yonga jiladi. Bosh va gavda sal oldinga egilib, yana tiklanadi.

4-5-takt. Oldinga kelinadi. Oyoq uchida "mayda ufori". Qo'llar "qo'liband" harakatida qoladi. Gavda va bosh qimirlamay silliq keladi.

Oxirgi hisobda oyoqlar "to'liq"qa tushadi./Ozgina tinish/.

6-7-takt. Joyida, o'ng tomonga to'liq bir aylaniladi. Oyoq harakati "yarim qaychi". Qo'llar "qo'li band" holatida. Sal yon-yonga jiladi. Oxirida chap oyoq uchida tez "Shoh", so'ng qo'llar 1-holatga ochiladi.

8-takt. O'ng qo'l ko'ksiga qo'yilib, chap qo'l rasmiy holatga tushib, "salom" qilinadi. Shu bilan 1-bo'lim mashg'uloti tugadi.³

Farg'onacha ayollar etyudi. "Rohat"

Rohat raqsi Mukarrama Turg'unboyeva tomonidan sahnalashtirilgan. Noz-ishvali "Rohat"-sevgining shaffof va dilbar tuyg'ulariga bag'ishlangan. Bu raqsda qo'l va barmoqlarning eng mayin harakati, qoshlarning yengilgina uchishi, yyelkaning sezilar-sezilmas silkinishi, nozu karashma bilan boqishlar hammasi bir bo'lib ajoyib musiqiylik kashf etadi.

O'zbek milliy cholg'u ansambli ijro etadi.

Liboslar:

Bosh kiyim: iroqi do'ppi .

Ko'ylak: oq krepdeshindan, etagi 12 chokli, qora kimxobdan tikilgan, bel burmali.

Nimcha: kalta, belgacha yengsiz, qora kimxobdan tikilgan, yaltiroq iplar bilan bezatilgan.

Lozim: xon atlasdan, uzun pastiga jiyak tikilgan.

Tufli: oq, o'rta poshnali

Taqinchoqlar: zirak, munchoq, bilakuzuk

Birinchi shakl

1-12- Chiqish. O'ng yuqori burchakdan raqqosa chiqib keladi. Chap *taktlar* yyelkasi tomoshabinga qaratilgan. Oyoq "rasmiy ufori" harakatini o'ng oyoqdan boshlab ijro etadi. "Gul bargi" dan qo'llar rasmiy holatga so'ng 1-2- holatga ko'tariladi. Shu harakatni 4 marta takrorlab, aylana bo'yicha yurib sahna orqasining markaziga kelinadi. Tomoshabinga yon bilan qarab qolinadi.

13-16- Joyida. Gavda bir oz oldiga egiladi. Qo'llar chap *taktlar* tomondagi rasmiy holatdan 6 holat orqali 4 holatga o'tadi. O'ng qo'l yuqorida. Kaftlar pastga qaratiladi va takt oxirida qo'llar aylantirilib kaftlar yuqoriga qaratiladi. Oyoqlar taktning har "bir" sanog'iga o'ng oyoqdan boshlab navbatma - navbat uchi bilan qo'yiladi.

Ikkinchi shakl

1-3- Sahna orti markazidan sahna oldiga to'g'ri chiziq bo'yicha *taktlar* yurish. Ijrochi "qadamli Shoh" harakatini 3 marta bajaradi. O'ng qo'l tepadi. Harakatni chap oyoqdan boshlaydi.

³ Доира зарбларига машғулот, тошкент-1995 й. 12-23 бетлар

4-takt Sahna oldida tomoshabinga qaragan holda turiladi. Oyoqlar *bir* rasmiy holatda. Tovonlar bir oz ko'tarilgan. Qo'llar 6 holatda, vaqtda o'ng qo'l tomonga tomoshabinga chap yyelka bilan turiladi. Chap qo'l 1-2 holatdan 1 holatgan, o'ng qo'l birinchi holat orqali belni oldidan quchadi. O'ng oyoq rasmiy holatdan uchi bilan chap oyoq orqasiga o'tadi. Chap oyoq rasmiy holatda qoladi.

ikki, uch Tinish.

5-takt oyoq, qo'l holatlari o'zgarmaydi.

6-takt Chap yyelka taktning har "bir" sanog'iga bir oz yuqoriga ko'tarilib qo'yiladi.

7-10 taktlar Bu harakatlar u yondan bu yonga bajariladi. O'ng qo'l 1-holatda qoladi. qo'l tersi bilan 6-holatdan olib kelinadi va yana 1-holatga tushadi. Shu vaqtda o'ng tomonga o'ng oyoqdan boshlab "rasmiy ufori" harakati ijro etiladi. So'ng chap oyoq o'ng oyoqning orqasiga uchi bilan qo'yiladi.

11-12 taktlar Shu harakat chap tomonga chap qo'l bilan takrorlanadi.

"Rasmiy ufori" harakatidan so'ng o'ng oyoq chap oyoqning uchi bilan qo'yiladi.

13-14 taktlar Sahna oldidan yuqori burchakka. Raqossa o'ng qo'lini 2-holatga ko'tarib yarim aylanadi va tomoshabinga orqasi bilan qolib qo'lini 1-nchi holatga tushiradi, chap qo'l belni oldidan quchadi. O'ng oyoqdan boshlab "rasmiy ufori" harakatini ijro etadi. So'ng chap oyoq o'ng oyoq orqasiga uchi bilan qo'yiladi.

15-16 taktlar Shu harakat orqadan oldinga o'girilish bilan ijro etiladi. Faqat chap oyoq 1-2 holatga ko'tarilib, 1-holatga tushadi, chap oyoqdan "rasmiy ufori" harakatini ijro etib, o'ng oyoq chap oyoq orqasiga uchi bilan qo'yiladi.

Uchinchi shakl.

Yuqori o'ng burchakdan pastki chap burchakka diagonal yo'nalishda yurish.

1-8 taktlar Raqossa o'ng qo'l kaftini yuqoriga qaratib, boshiga qo'yadi. Chap qo'lini rasmiy holatdan 6 va 2-holatga ko'taradi. Shu paytda gavda oldinga egiladi. Tizzalar bir oz bukiladi va asta-sekin 8-takt oxirida tizza, gavdalar roslanadi.

4-takt Bosh chap qo'lni kuzatadi. Har taktning "bir" sanog'iga

bir uchi bilan 2 marta urg'u beradi.

9-11 taktlar Chap qo'l aylantirilib 2-holatga o'tadi, kaftlar yuqoriga qaragan holatda qoladi. O'ng qo'l holati o'zgarmaydi, oyoqlar harakatlari takrorlanadi.

12-takt O'ng qo'l 1-holat orqali belni oldidan quchadi. Chap qo'l 1-holatga tushiriladi (5-holat chap tomonga.) Chap oyoq yonga buriladi. O'ng oyoq uning orqasiga uchi bilan qo'yiladi. Bu holat keyingi harakat uchun tayyorlanish vazifasini o'taydi.

To'rtinchi shakl.

Chap pastki burchakdan o'ng paski burchakka yurish

1-8 taktlar Qo'llar 3-holatda, o'ng qo'l tepada. Oyoqlar "nuqtali aylanish" harakatini ijro etadi: "bir" sanog'iga o'ng oyoq to'liq qo'yiladi. Bunda gavda og'irligi chap oyoqqa o'tadi. "Uch" sanog'iga o'ng oyoq bilan qo'yiladi. Bu oyoq harakati 7 marta takrorlanadi. Raqqosa o'ng pastki burchakka qaraydi.

9-12 taktlar Ijrochi joyida 3-holatda (o'ng qo'l yuqorida) 4 marta aylanadi. Oyoq bilan bir joyda "tepib aylanish" harakatini ijro etadi. Har bir taktning "bir" sanog'iga o'ng oyoq to'liq qo'yiladi, "ikki" sanog'iga chap oyoq to'liq qo'yiladi. Bu harakat 1-ta to'liq aylanguncha davom etadi.

13-16 taktlar Joyida turib. Qo'llar 2-holat orqali tashqariga aylantirilib 7-holatga tushiriladi. Bosh o'nga, chapga burilib qo'llarni kuzatadi. O'ng oyoq har taktning "bir" sanog'iga 7-holatga, "ikki" sanog'iga chap oyoq o'ng oyoqning orqasiga to'liq qo'yiladi. "Uch" sanog'iga o'ng oyoq 6-holatga qo'yiladi. Shu harakat 2 marta takrorlanadi.

Beshinchi shakl.

O'ng pastki burchakdan sahna oldi orqali doyra shaklda yurib, sahna oldiga keladi.

1-12 taktlar Gavda va bosh bir oz oldinga egiladi. Tizzalar bukilgan. Qo'llar 3 raqamli qarsak holatda. Takt oxirida gavda tiklanadi. Qo'llar har 4-taktga doira shaklida harakat qiladi. Shu harakat 3 marta takrorladi. Oyoq "uchi

tepma" harakatini ijro etadi o'ng oyoq har taktning "bir" sanog'iga oldinga to'liq qo'yiladi: "ikki" sanog'iga chap oyoq, o'ng oyoq to'voni yoniga uchi bilan 2 marta urg'u bilan qo'yiladi. Shu harakat 12 takt davomida takrorlanadi.

13-15 taktlar Joyida turib, Qo'llar 6-holatda, qarsak №1ni chaladi va 1-holatga qo'yiladi. 2-holatga ko'tariladi. Qo'llar aylantirilib 7-holatga keladi. Qo'llar qarsak vaqtida rasmiy holatga turadi. Faqat tizzalar bir oz builgan. O'ng oyoq har bir taktning "bir" sanog'iga 7-holatga, "ikki" sanog'iga chap oyoq to'liq qo'yiladi. "Uch" sanog'iga o'ng oyoq 6-holatda. Shu harakat ikki marta takrorlanadi.

16-taktlar Bosh o'nga, chapga qarab qo'lni kuzatadi. O'ng qo'l 1 2- holat orqali, "bel quchar" holatida. Chap qo'l 1-holatda (5-holat chap tomonda).

Oltinchi shakl.

Sahna oldidan o'ng pastki burchakka va orqa sahna markaziga yurish.

1-2taktlar Ijrochi 3-holatda (o'ng qo'l tepada) o'ng tomonga aylanadi va o'ng qo'l 1-holatga o'tadi, qo'llarni ikki marta aylantirib chap qo'l bilan 2-holat orqali o'ng qo'l kaftiga qarsak №3 uradi. Shu vaqt o'ng oyoqdan boshlab ikki marta "rasmiy ufori" harakati ijro etiladi.

3-4 taktlar Xuddi shu harakatlar chap tomonga chap qo'l bilan takrorlanadi. Faqat qarsak o'rniga bel oldidan qo'yiladi oyoqlar bilan chap oyoqdan boshlab ikki marta "rasmiy ufori" harakati ijro etiladi.

Yyettinchi shakl

Ijrochi sahna ortining o'rtasidan to'g'ri chiziq bo'ylab, sahna o'rtasigacha

"Chax" aylanishini ijro etadi.

1-takt O'ng oyoq oldinga to'liq qo'yiladi.

Bir, ikki, Chap oyoq o'ng oyoqning yoniga qo'yiladi.

Uch O'ng oyoq uchiga ko'tariladi. Qo'llar birinchi holatda.

2-3-taktlar Birinchi taktdagi harakatlar takrorlanadi. Qo'llar

4-takt Oltinchi holatdan ikkinchi holatga ko'tariladi. Qo'llar aylantiriladi. Oyoqlar rasmiy holatda, o'ng oyoq tez harakat bilan chap oyoqning orqasiga uchi bilan qo'yiladi. Shu vaqtda qo'llar chap tomonga beshinchi holatga o'tadi. O'ng qo'l belni quchadi.

5-6 taktlar Qo'l oyoq holatlari o'zgarmaydi. Bosh tomoshainga qaraydi va "yelka qoqish" harakati ijro etiladi.

7-10 taktlar O'ng qo'l tarsi bilan birinchi holat orqali ikkinchi holatga ko'tariladi oltinchi holatga tushadi. Qo'llar aylantiriladi, so'ng ikkinchi holat orqali birinchi holatga tushadi. O'ng oyoq o'ng tomonga "rasmiy ufori" harakatini ijro etadi. So'ng chap oyoq o'ng oyoq orqasiga uchi bilan qo'yiladi.

11-12-taktlar Shu harakat chap tomonga chap qo'l, chap oyoq bilan boshlagan holda takrorlanadi.

13-14-taktlar Ijrochi qo'llarni birinchi holatdan ko'krak oldiga olib kelib qo'llarini aylantiradi va oltinchi holatga olib boradi, kaftlar yuqoriga qaragan.

15-takt Ijrochi joyida o'ngga aylanadi. Qo'llar birinchi holatda. O'ng oyoq to'liq qo'yiladi chap oyoq bir oz yerdan ko'tariladi.

16-takt Ijrochi tomoshabinga qarab "uyalish" harakatini ijro etadi. Qo'llar bilan yuzini to'sadi.

Sakkizinchi shakl.

1-8-taktlar Raqqosa sahna oldidan orqa bilan yurib sahna markazi atrofida kichik davra bo'yi yuradi. "Rasmiy holat" orqali birinchi holatga. O'ng oyoq to'voni har taktning "1" sanog'iga urg'u bilan qo'yiladi, "2" sanog'iga uchiga qo'yiladi, "3" sanog'iga chap oyoq bir oz orqaga suriladi. Shu harakat yyetti marta takrorlanadi.

9-12-taktlar Qo'llar birinchi holatdan uchinchi holatga o'tadi. (O'ng qo'l yuqoridan). Barmoqlar yuqoriga qaratiladi oyoq "oqsatma" harakatini ijro etadi: har taktning "bir" sanog'iga o'ng oyoq orqaga to'liq qo'yiladi. "ikki" va "uch" sanog'iga chap oyoq orqaga suriladi.

13-16-taktlar Qo'llar oltinchi holatdan "gul bargi" harakati orqali ikkinchi holatga ko'tariladi va "Mayin sabo" harakati 4 marta ijro etiladi. Chap oyoq o'ng oyoq oldidan chalmashtirilib uchiga qo'yiladi, o'ng oyoq yonga uchinchi holatga qo'yiladi.

To'qqizinchi shakl.

1-takt O'ng qo'l musht hoida oltinchi holatdan o'ng tomonga tashlanadi. Chap qo'l belni oldidan quchadi. Oyoqlar o'ng tomonga bitta qaychi harakatini bajaradi tizzalar bir oz bukiladi. Bosh qo'lni kuzatadi.

2-takt Xuddi shu harakat chap qo'ldan takrorlanadi.

3-4-taktlar Birinchi-ikkinchi taktlar qaytariladi, o'ng tomonga jildiriladi.

5-8-taktlar Birinchi-to'rtinchi harakatlar chap tomonga takrorlanadi.

9-10-taktlar Qo'llar "gul bargi" holatidan ikkinchi holatga ko'tariladi. O'ng oyoq chap oyoqning oldidan o'tib, chalmashtirilib qo'yiladi. Chap oyoq uchinchi holatda.

11-12-taktlar Raqqosa "mayin sabo" harakatini chap tomonga 4 marta bajaradi. Oyoqlar holatini o'zgartirmaydi.

O'ninchi shakl

1-takt Rez. O'ng qo'l 1-2-holatda o'ng tomonga aylanish ijro

bir etiladi. Qo'llar ichkariga aylantiriladi. Kaft yuqoriga

ikki qaragan. O'ng oyoq to'liq qo'yilib, chap oyoq bir oz yerdan ko'tariladi.

Qo'llar y yettinchi holatda. O'ng oyoq tovonga qo'yiladi (7 holat).

Musiqaning tez qismida.

2-6-taktlar Ijrochi chap qo'l bilan o'ng qo'l ustiga urib qarama-qarshi chapak chaladi. "qarsak №3". So'ng o'ng qo'l 1-2 holatga chap qo'l rasmiy holatda. O'ng tomonga 2 ta aylanadi. O'ng oyoq to'liq qo'yiladi, chap oyoq bir oz yerdan ko'tariladi. Takt oxirida qo'llar oltinchi holatda qarsak №1 da qoladi.

O'n birinchi shakl

1-2-taktlar Qo'llar suzish harakatini ijro etib, bel orqasiga qo'yiladi. Har taktning "bir" sanog'iga o'ng oyoq, har "ikki" sanog'iga chap oyoq to'liq qo'yilib tashlanadi. Tizzalar bir oz bukiladi. Bosh chap yyelkaga bir oz egiladi.

3-4-taktlar Shu harakat chap tomonga takrorlanadi.

5-6-taktlar Shu harakat o'ng tomonga ijro etiladi. Faqat chap qo'l birinchi holatga olib boriladi, o'ng qo'l belni orqadan quchadi. Oyoq holati o'zgarmaydi.

7-8-taktlar Raqqosa xuddi shu haraktni chap tomonga bajaradi. Natijada "Ilon izi" harakati bilan sahna o'rasiga keladi.

O'n ikkinchi shakl.

1-2-taktlar Ijrochi qo'llarini oltinchi-birinchi holatlar orqali orqaga-belga qo'yadi. O'ng oyoq orqaga qo'yilib yengil sakrash ijro etiladi. Chap oyoq oldinga to'liq qo'yiladi. Bosh "qiyg'ir bo'yin" harakatini ijro etadi.

3-4-taktlar Shu harakatni takrorlaydi.

5-6-taktlar O'ng qo'l birinchi holatga ochiladi, kaft yonga qaraydi, chap qo'l belni oldidan quchadi. Chap oyoq o'ng oyoq oldiga qo'yiladi. O'ng oyoq uchinchi holatda.

7-8-taktlar Shu harakat chap tomonga takrorlanadi.

9-13-taktlar Ijrochi kaftlarini yuqoriga qaratib birinchi holatga qo'yadi. O'ng qo'l bir oz pastga tushirilib yana ko'tariladi.

14-takt O'ng qo'l birinchi-ikkinchi holatga ko'tariladi belni oldidan quchadi. Chap qo'l birinchi holatga (5-holat chap tomonda).

O'n uchinchi shakl

1-6-taktlar Ijrochi birinchi holatda o'ng oyoq bilan "Charx"ni ijro etadi. "Ikki" sanog'iga chap oyoqni o'ng oyoq yoniga qo'yib aylanadi. Shu holatda uch marotaba aylanadi.

7-8-taktlar O'ng qo'l, o'ng oyoq uchinchi holatga ko'yiladi. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi. O'ng qo'l 1-2 marta aylantirilib belni oldidan quchadi. (5-holat chap tomonda) so'ng o'ng oyoq, chap oyoq orqasiga uchi bilan qo'yiladi.

9-16-taktlar Qo'llar chap tomonda to'rtinchi holatda. Barmoq uchlari yuqoriga qaratiladi. Har taktning "bir" sanog'iga ijrochi to'lqinsimon harakat qilib, o'ng tomonga joyida aylaniladi. O'ng oyoq ham shunga xamohang bo'lib, har taktning "bir" sanog'iga uchi urg'u bilan erga qo'yiladi. Har taktning "ikki" sanog'iga chap oyoq bir oz o'ngga qaratib qo'yiladi.

17-18 taktlar Rez. Raqqosa o'ng qo'l tepada joyida o'ngga o'ng oyoqdan aylanadi, chap oyoq bir oz yerdan ko'tariladi.

19-24-taktlar Kaftlarini pastga qaratilgan holda chap qo'l ijrochining yuzi oldiga keladi. O'ng qo'l birinchi-ikkinchi holatda. Ikki qo'l orasidan raqqosa "qiyg'ir bo'yin" harakatini ijro etib tomoshabinga qaraydi. O'ng oyoq rasmiy holatda. Chap oyoq o'ng oyoq orqasiga uchi bilan qo'yiladi. Takt oxirida qo'llar rasmiy holatga tushiriladi.

O'n to'rtinchi shakl

1-8-taktlar 13-shaklning 9-16-taktlari takrorlanadi. Faqat endi chap tomonga harakat qilinadi. Qo'llar o'ng tomonda to'rtinchi holatda. Chap oyoq o'ng oyoq orqasida, har taktning "1" sanog'iga uchi urg'ubilan qo'yiladi. Sahna o'rtasida 3-chap yon parda oldiga orqa bilan ketish.

9-10-taktlar Qo'llar oltinchi birinchi holat orqali ikkinchi holatda ikki marta "mayin sabo" harakati ijro etiladi. Chap oyoq orqaga qadam qo'yadi. O'ng oyoq oldinda, bir oz yerdan ko'tariladi.

11-16-taktlar Shu harakatlar takrorlanadi, "Mayin sabo" harakatida o'ng oyoqdan boshlab uchta oddiy qadam orqaga qo'yiladi.

17-20-taktlar Rez. Raqqosa uchinch holatda (o'ng qo'l yuqorida), joyida o'ng tomonga aylanadi. Ikkinchi holat orqali qo'llari y yettinchi holatga tuShadi. O'ng oyoq tovonini yettinchi holatda.

O'n beshinchi shakl

3-chap yon parda oldidan pastga o'ng burchakka qiya yo'l bo'yicha yurish.

1-takt Ijrochi o'ng yelkani diagonal yo'nalishga qaratib yuradi, qo'llar uchinch holatda (chap qo'l yuqorida). Qo'llar ichkariga va tashqariga qaratilib, harakat qiladi. Oyoqlar har taktning "1" sanog'iga ettenchi holatga keladi. Har taktning "2" sanog'iga oltinchi holatda bo'ladi. O'ng oyoq tovonga qo'yilganda chap oyoq yoni bilan yonga bir qadam qo'yadi. O'ng oyoq orqaga qo'yilganda xam chap oyoq bilan yonga bir qadam qo'yiladi. Bosh bir gal o'ngga, bir gal chapga buriladi. Shu harakat uch marta takrorlanadi.

2-4-taktlar Joyida. Qo'llar 1-holatda. Turgan holda o'ng tomonga 4 marta aylanadi. Chap oyoq o'ng oyoq atrofida uchi bilan harakatlantiriladi.

5-6-taktlar Sahnaning o'ng tomonidan chap tomoniga qarab yurish.

7-12-taktlar O'ng qo'l birinchi holatda. Kaft yuqoriga qaratiladi. Chap qo'l orqada-belda. Bosh tomoshabinga qaraydi. Har taktning "1" sanog'iga o'ng oyoq urg'u bilan oldinga qo'yiladi. "1" sanog'iga chap oyoq uchi o'ng oyoq orqasiga oltinchi holatga qo'yiladi. Chap pastki burchakda chap tarafga bitta aylanib, yana sahna oldining o'rtasiga qaytadi. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

13-14-taktlar Oyoq-qo'l haraktlari o'zgarmaydi. Sahna o'rtasiga kelib o'ng qo'l xam birinchi holatda. Raqqosa kichik doira shakli bo'yi oddiy qadamlar bilan yuradi. Harakat o'ng oyoqdan boshlanadi. Takt oxirida qo'llar oltinchi holatda, qarsak №1 bajaradi. Oyoqlar rasmiy holatda.

O'n oltinchi shakl

Sahna o'rtasidan sahna oldiga yurish.

1-2-taktlar Har taktning "1" sanog'iga qo'llar musht holatida birinchi holatga keladi. Gavda va bosh o'ng tomonga buriladi. Chap oyoq o'ng oyoqning oldidan. Chalmashtirilib, "rasmiy ufori" harakatlari ijro etiladi. Keyingi taktida shu harakat Chap tomonga takrorlanadi faqat kaftlar yuqoriga qaratiladi. Yelkalar bir oz tepaga ko'tarilib tushiriladi.

3-8-taktlar Shu harakatni 3 marta takrorlanadi. Oxirigi sanoqda joyida turib, qo'llar 6-holatda qarsak №1 bajariladi.

9-10-taktlar Chap qo'l yuqorida (3-holatda), oyoqlar 6-holatda (o'ng oyoq oldinda). Shu harakat 2 marta takrorlanadi.

11-12-taktlar Qo'llar 6-holatda yonma-yon turadi. Kaftlar yuqoriga qarydi. Oyoqlar raksmiy holatda, tizzalar bir oz bukilgan. Oyoqlar 4-holatda, "Shoh" harakatini ijro etiladi.

13-14-taktlar Rez. O'ng qo'l ikkinchi holatda, kaftlar Chapga qaratilgan, Chap qo'l rasmiy holatda. Yuz tomoshabinga qaragan holatda. So'ng o'ng qo'lini 1-holat orqali Chap ko'krakka qo'yib salom beriladi.⁴

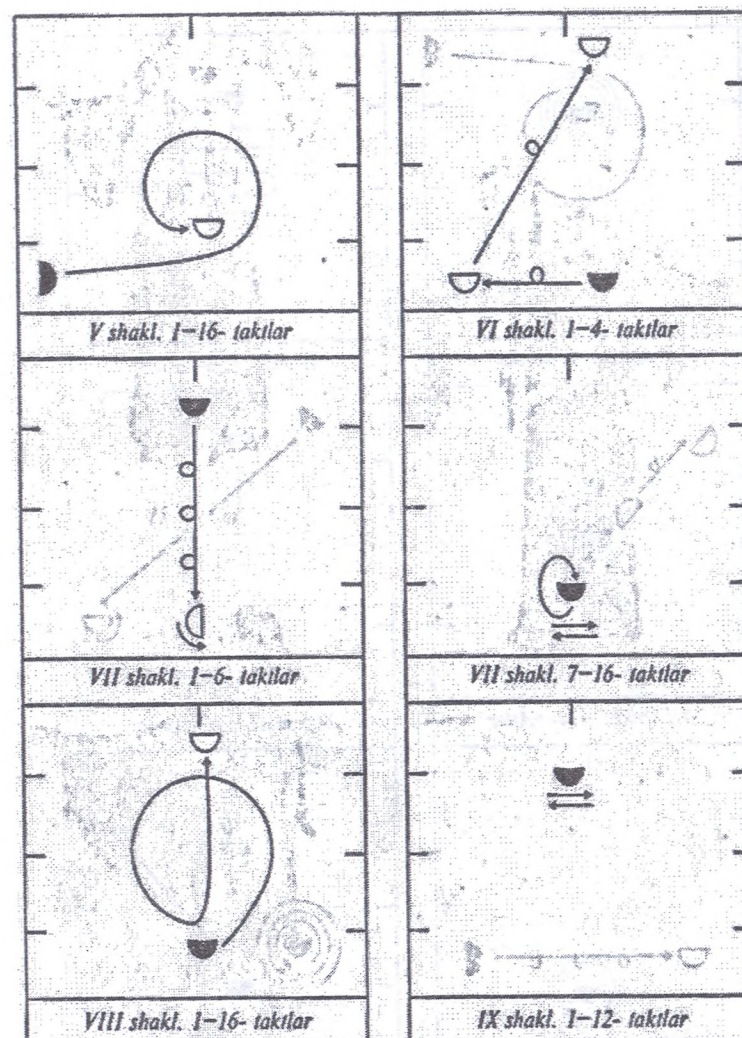
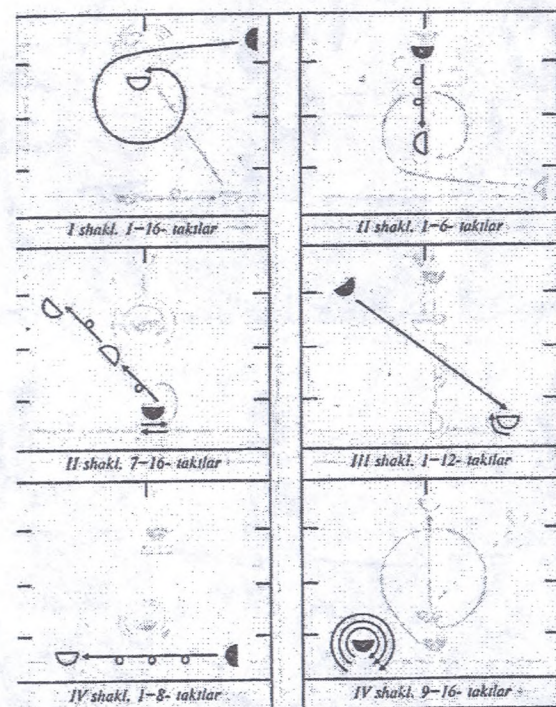
⁴ Р.Каримова, Д.И.Сайфуллаева. "Ўзбек аёллар янса рақслари", "Роҳат" 76-86 бетлар

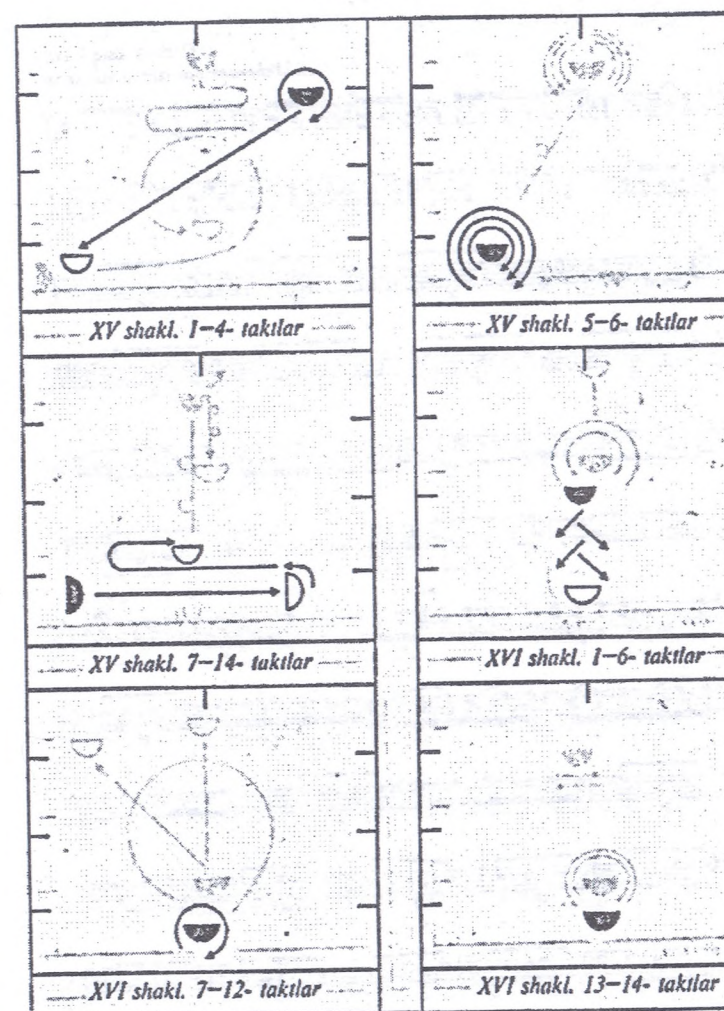
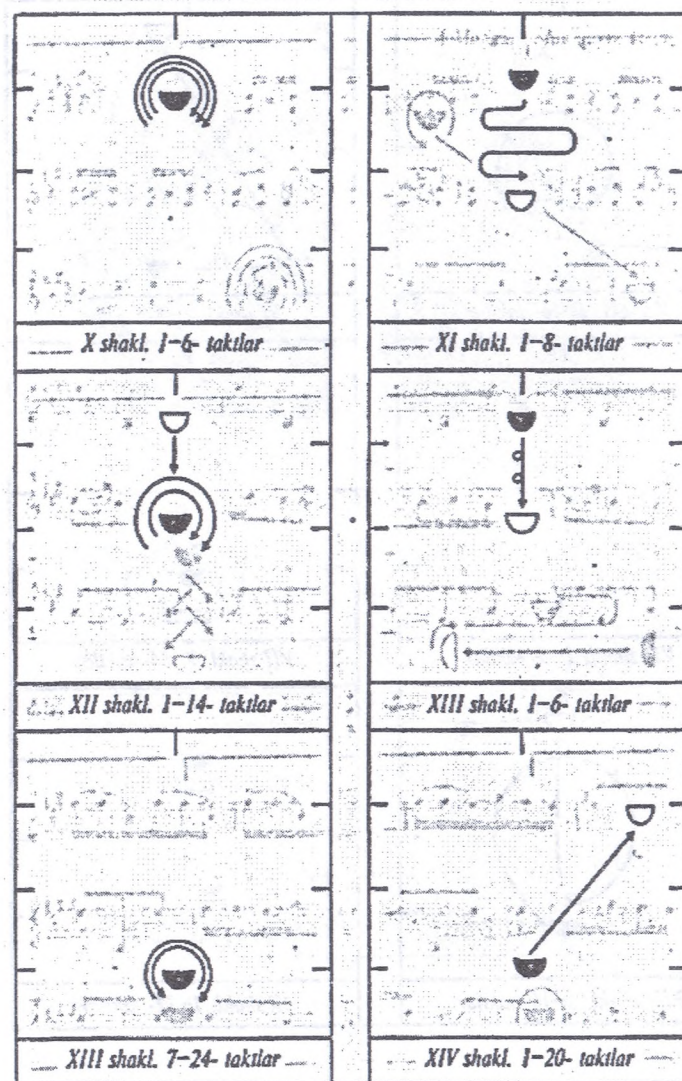
Rohat raqsi harakatlari

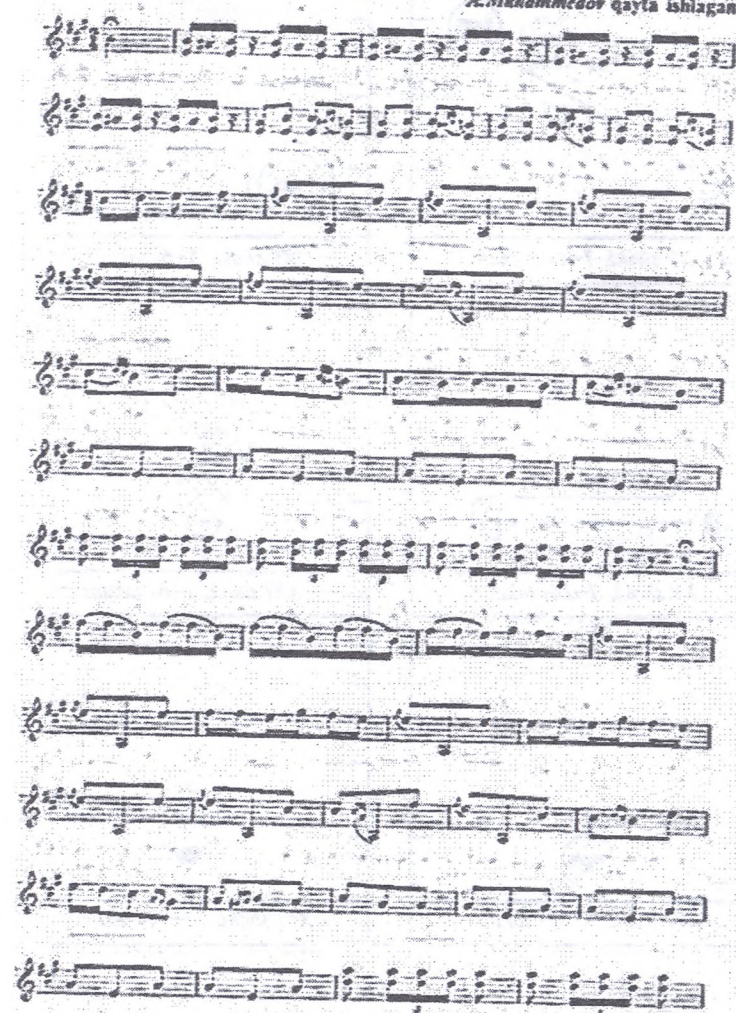
Rohat raqsining Chizmalari

Rohat raqs kuyi notasi

O'zbek xalq kuyi.
A. Muhammadov qayta ishlagan

Farg'onacha yigitlar etyudi
(Ijrochilar soni 8ta)

Farg'onacha yigitlar raqsi tipik sof o'zbek yigitlarining sho'x-shodon xarakterli xususiyatini ifoda etish tarzida sahnalashtirilgan. Mard-g'ururli o'g'lonlar tanTanovar holatlar orqali samimiy tuyg'ularini va o'zaro do'stona munosabatini namoyish etadilar. Bu raqsda qo'l va barmoqlar harakati yigitlarga xos va yyelkani doira zarbi ostida keskin harakatlanishi ko'rsatiladi.

O'zbek milliy Cholg'u ansambli ijro etadi.

Liboslar:

Bosh kiyim: do'ppi

Ko'ylak: oq yaxtak, yengi kalta

Shalvari: qora

Oyoq kiyim: qora etik

1-shakl. Sahnaning oldi o'ng va Chap yon pardalaridan 4 tadan ijrochi sahna markazi tomon bir-biriga qarab harakatlanadi.

O'ng yon tomon

1-takt

1 "i" O'ng qo'l musht holda kaft tepaga qaratilgan ko'krak oldida 6-holatda, Chap qo'l musht holda kaft tepaga qaratilgan orqa belda.

2 "i" Kaftlar ochilgan holda barmoqlar uchi tepaga qaratilgan 1-holatga ochiladi

3 "i" Chap qo'l musht holda kaft tepaga qaratilgan ko'krak oldida 6-holatda, o'ng qo'l musht holda kaft tepaga qaratilgan orqa belda.

4 "i" Kaftlar ochilgan holda barmoqlar uchi tepaga qaratilgan 1-holatga ochiladi.

Oyoq harakati: O'ng oyoq "yon yo'rg'a" har bir sanoqqa o'ng tomonga yonga orqaroqqa 6-holatga qadam tashlaydi, Chap oyoq har bir sanoqning "i" siga o'ng oyoq yoniga oldiroqqa 6-holatga qo'yiladi.

2-takt

Qo'llar musht holda kaft pastga qaragan tayyorlov holatdan gavda bo'ylab 2-holatga ko'tariladi "Qudrat namoyishi" harakatini bajaradi.

Qo'llar musht holda qoladi.

Oyoq harakati: O'ng oyoq har bir sanoqqa Chap oyoq orqasiga Chalmashtirilib uriladi. Chap oyoq har bir sanoqning "i" siga joyida ko'tarilib, o'ng tomonga aylanib qo'yiladi.

Chap yon tomon

Shu harakatlarni Chap qo'l va Chap oyoq bilan bajaradilar.

Bu uyg'unlashgan harakatlar sahna markaziga yetib kelguniga qadar to'rt marta takrorlanadi.

2-shakl. Oldi sahna markazidan yo'lakcha (koridor) bo'ylab orqaga, orqa sahna markaziga ustun bo'ylab ketish.

O'ng yon ustun

1 "i" Qo'llar 1-holat orqali keskin, o'ng qo'l musht holda ko'krak oldiga 6-holatga kaft tepaga qaratilgan, Chap qo'l musht holda kaft tepaga qaratilgan orqa belda.

2 "i" O'ng qo'l barmoqlar ochilgan, kaftlar tepaga qaratilgan 2-holatda o'ng tomonga bitta aylanadi, Chap qo'l belda.

3 "i" O'ng qo'l musht holda Chap qo'l tirsagi oldidan pastdan tayyorlov holat va 1-holat orqali aylana bo'ylab.

4 "i" 2-holatga musht holda ko'tariladi kafti pastga qaragan

Oyoq harakati:

1 "i" O'ng oyoq urg'u bilan oldinga 5-holatga to'liq qo'yiladi, Chap oyoq joyida.

2 "i" Oyoqlar rasmiy holda. O'ng oyoq bilan joyida o'ng tomonga bitta aylanadi. Chap oyoq o'ng oyoq yonida

3 "i" O'ng oyoq orqaga yon tomon bilan qadam tashlaydi "rasmiy ufori" harakatini bajaradi.

4 "i" Chap oyoq o'ng oyoq yoniga urg'u bilan to'liq qo'yiladi.

Chap yon ustun

Shu harakatlarni Chap qo'l va Chap oyoq bilan bajaradilar.

Bu uyg'unlashgan harakatlar sahna orqa markaziga yetib kelguniga qadar ijrochilar bir-biriga yuzlangan holda to'rt marta takrorlanadi.

3-shakl. O'ng va Chap tomon ijrochilari bir-biri bilan o'rin almashadilar. "Kamon otish" harakatini bajaradilar.

O'ng tomon

1 "i" Qo'llar 1-holatda barmoqlar ochilgan, barmoqlar uchi tepaga qaragan,

2 "i" kaftlar yonga qaratilgan.

3 Qo'llar musht holda, Chap tomondan 5-holatda, gavda chap tomonga

egilgan, Chap beli bukilgan holda erdan "kamon olish" harakatini bajaradi.

"i" Gavda tiklanib, o'ng tomonga egiladi, o'ng bel bukiladi, qo'llar 5-holatda qoladi o'ng qo'l ko'krak qafasi tomon tortiladi. "kamon tortiSh" harakati.

4 "i" O'ng qo'l barmoqlari keskin ochiladi. Kaft ichkariga, barmoqlar uchi Chap tomonga qaratilgan "kamon otish" harakatini bajaradi.

Oyoq harakati:

1 O'ng oyoq tovonni orqali to'liq o'ng tomonga 3-holatga qadam qo'yadi, **"i"** Chap oyoq o'ng oyoq orqasiga yoniga qo'yiladi 5-holat.

2 O'ng oyoq o'ng tomonga to'liq qadam qo'yadi 3-holatga qadam qo'yadi. **"i"** Chap oyoq o'ng oyoq yoniga to'liq qo'yiladi tayyorlov holati.

3 "i" O'ng oyoq yonga 4-holatga orqaroqqa kengroq qadam qo'yadi

4 "i" Chap oyoq barmoq uchlari tepaga qaratilgan holda, joyida, tovonda qoladi.

Chap tomon.

Shu harakatlarni chap qo'l va chap oyoq bilan bajaradilar.

Bu harakatlar bir marta o'ng tomonga va bir marta chap tomonga bajariladi. Ijrochilar o'z joyiga keladilar.

4-shakl. Yo'lakcha (koridor) dan sahna orti bo'ylab katta doira(aylana) shakliga ketiladi.

1 "i" Ijrochilar bir-biriga yuzi bilan. Qo'llar 1-holatda orqaroqda "Qanot" harakati, barmoqlari ochilgan kaftlari ijrochi juftiga qaratilgan.

2 "i" O'ng tomon ijrochilari o'ng yyelkadan o'ng tomonga, chap tomon ijrochilari chap yelkadan chap tomonga ijrochi juftiga orqasi bilan "gul bargi" harakatini bajaradi, ya'ni qo'llar musht holda ko'krak oldida 6-holatda kaftlar ichkariga qaragan

3 "i" 1 "i" harakatlari takrorlanadi

4 "i" 2 "i" harakatlari takrorlanadi

Oyoq harakati: "Andijoncha" yurish.

1 Chap oyoq oldinga to'liq qadam qo'yadi

"i" o'ng oyoq 4-holat orqali oyoq uchi bilan chap oyoq yoniga qo'yiladi.

2 O'ng oyoq oldinga to'liq qadam qo'yadi,

"i" Chap oyoq 4-holat orqali oyoq uchi bilan o'ng oyoq yoniga qo'yiladi.

3 "i" 1 "i" harakatlari takrorlanadi

4 "i" 2 "i" harakatlari takrorlanadi

Bu uyg'un harakatlar bilan ijrochilar katta doira(aylana) shakliga borgunicha sakkiz marta qaytariladi.

5 shakl. Katta aylanadan ichkariga sahna markaziga galma-gal kichik aylanaga ketiSh harakatlari.

1-takt

1 "i" **2,4,6,8**-ijrochilari qo'llari 1-holatda barmoq uchi tepaga qaragan

2 "i" Kaftlar yonga qaratilgan o'ng yelka orqali o'ng tomonga ichkariga **3**

"i", **4 "i"** sahna markaziga to'rt marta aylanadilar

2-takt

1 "i" Qo'llar 6- holatda ko'krak yonida chapak chalib

2 "i" 1- holatga ochiladi. Barmoq uchlari tepaga, kaftlar yonga qaragan

3 "i", **4 "i"** "Yelka qoqish" harakatini bajaradi.

Oyoq harakati:

1-takt Sahna markazi tomon ichkariga oddiy qadam aylanish ("Shene")

2-takt Yarim o'tirgan holda tizzalar bukilgan 6-holatda, chap oyoq orqada tizzalari yerga tegmaydi.

1,3,5,7- Ijrochilar shu harakatlarni joyida bajaradilar. Qo'l harakatlari o'zgarmaydi.

Oyoq harakati:

1-takt O'ng oyoqqa urg'u bilan joyida to'rt marta aylanish

2-takt Yarim o'tirgan holda tizzalar bukilgan 6-holatda, o'ng oyoq oldinda, chap oyoq orqada tizzalari yerga tegmaydi.

6-SHakl. Ijrochilar o'rin almashadilar. 5-shakl harakatlari takrorlanadi. Bu harakatlar to'rt marta takrorlanadi. To'rtinchi marta qaytarilishida sahna markazidagi ijrochilar katta aylana ijrochilari tomon harakatlanib o'z joylariga qaytadilar.

7-shakl. Soat miliga qarama-qarshi tomonga aylana bo'ylab harakatlanish.

Qo'llar 1-holatga yonga ochilgan. Har bir ijrochi, o'zining o'ng va chap tomonida turgan ijrochining tirsagidan, o'ng qo'l o'ng tomon ijrochisi tirsagining past (osti) tomonidan, chap qo'l chap tomon ijrochisi tirsagi ichki qismining usti tomonidan mahkam uShlaydi. Qo'llar bog'lanadi.

Oyoq harakati: O'ng oyoq **"bir"** sanog'iga o'ng yon tomonga tovonni orqali 3-holatga to'liq qadam tashlaydi. **"i"** sanog'iga chap oyoq o'ng oyoq orqasiga chalmash qo'yiladi. **"ikki"** sanog'iga o'ng oyoq o'ng yon tomonga tovonni orqali 3-holatga yana bir to'liq qadam tashlaydi. **"i"** sanog'iga chap

oyoq o'ng oyoq orqasiga chalmash qo'yiladi. "uch" sanog'iga o'ng yon tomonga 3-holatga qadam to'liq qadam qo'yadi. "i" sanog'iga chap oyoq o'ng oyoq oldidan chalmashtirilib o'ng tomonga qadam tashlaydi. "To'rt" sanog'iga o'ng oyoq chap oyoq yoniga to'liq qo'yiladi. "i" sanog'iga o'ng va chap oyoqlar tizzalari bukilgan holda xavoga (sakrash) ko'tariladi va tayyorlov holatiga yerga tushiladi.

Harakatlar ikki marta bajariladi.

8-Shakl. Aylanadan oldi sahna markaziga ikki qator bo'lib kelish

Qo'llar 3-holatda (chap qo'l yuqorida)

Oyoq harakati: Andijoncha qadam tashlash.

Harakatlar ikki marta bajariladi

9-Shakl. Ijrochilar joyida "Tantana" harakatini bajaradilar.

1 "i" Qo'llar 6-holatda ko'krak oldida qarsak chaladi.

2 "i" 3-holatga ochiladi. (o'ng qo'l tepada) 3 "i" Qo'llar 6-holatda ko'krak oldida qarsak chaladi. 4 "i" 3-holatga ochiladi. (chap qo'l tepada)

Oyoq harakati:

1 "i" O'ng oyoq o'ng tomonga 3-holatga to'liq qadam qo'yadi.

2 "i" Chap oyoq o'ng oyoq oldiga tayyorlov holatiga qo'yiladi

3 "i" Chap oyoq chap tomonga 3-holatga to'liq qadam qo'yadi.

4 "i" O'ng oyoq chap oyoq oldiga tayyorlov holatiga qo'yiladi.

Bu harakatlar to'rt marta bajariladi.

10-shakl. Sahnadan chiqib ketish.

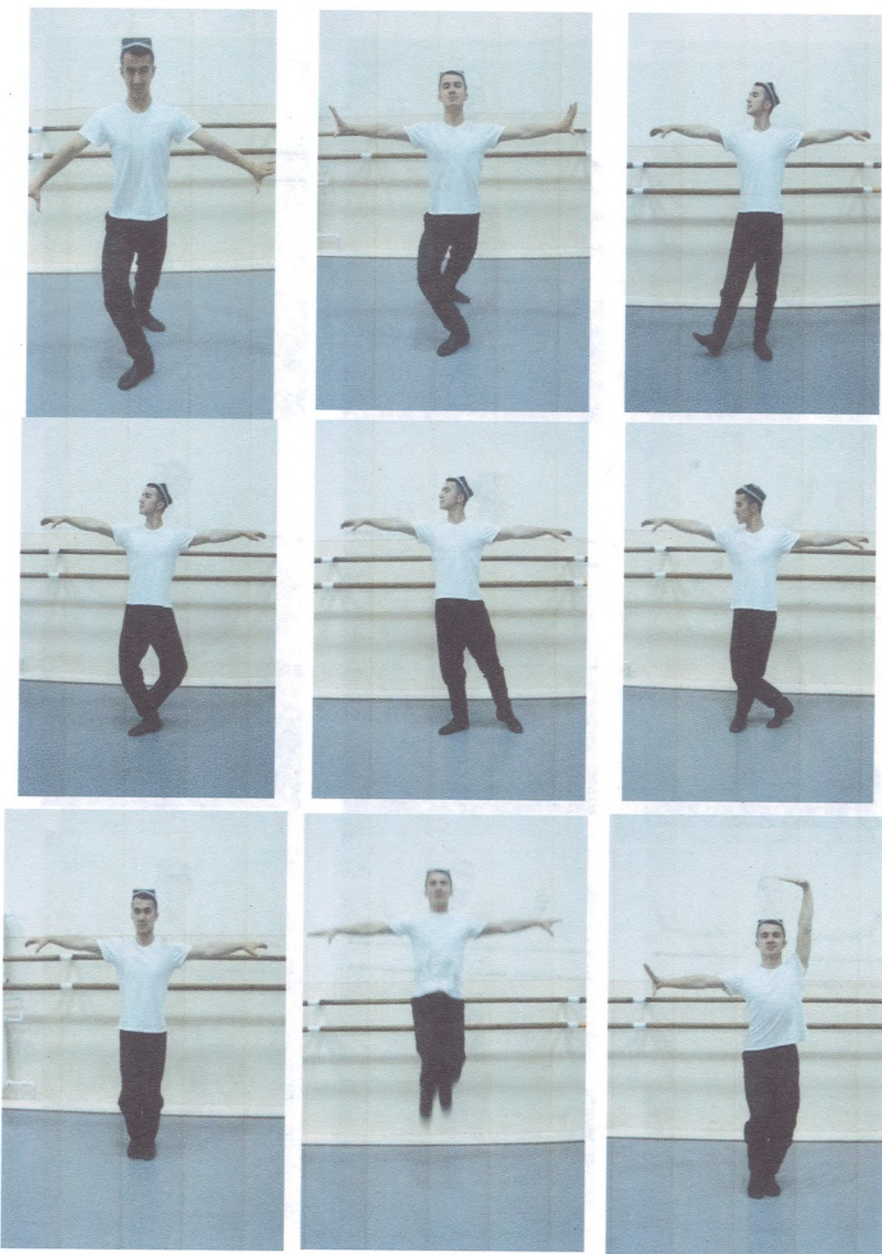
1-qator o'ng yon parda tomon, o'ng tomonga. Qo'llar 6-holatda ko'krak yonida qarsak chalib, 1-holatga ochiladi. Barmoq uchlari yonga, kaftlar yuqoriga qaragan. Gavda va bosh yo'naliSh bo'yicha, o'ng tomonga egilgan holda. 2-qator Chap yon parda tomon, chap tomonga. Qo'llar 6-holatda ko'krak yonida qarsak chalib, 1-holatga ochiladi. Barmoq uchlari yonga, kaftlar yuqoriga qaragan. Gavda va bosh yo'naliSh bo'yicha chap tomonga egilgan holda.

Oyoq harakati: Andijoncha qadam tashlash.

Farg'ona yigitlar raqsi (etyud)

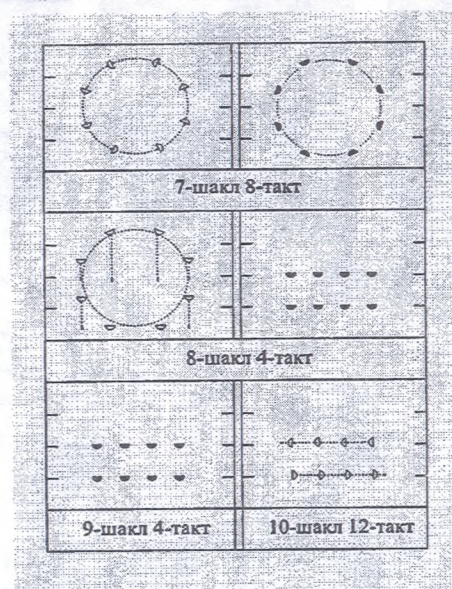
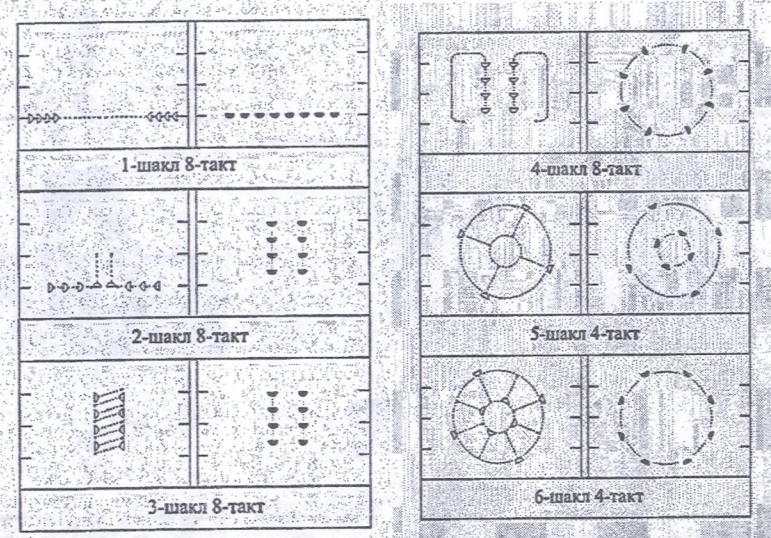

Farg'ona yigitlar raqsi chizmasi

Farg'ona yigitlar raqs kuyi notasi (etyud)

Vals

Ishtirokchilar soni 8 ta

Bahor tarovatini eslatuvchi ayollar raqsi. Bahorda daraxt navdalarining gullashi, quyoshning issiq taftidan bahramand bo'lgan qizlarning zavqlanib engil harakatlari orqali quvonchini ifodalovchi raqs.

Liboslar:

Bosh kiyim: iroqi do'ppi, gul navdasi uyg'unligida

Ko'ylak: uzun, och yashil krepdeshindan

Lozim: uzun, och yashil krepdeshindan

Tufli: kumush rang o'rta poshnali

Taqinchoqlar: zirak

1-shakl. 4tadan ijrochi sahna orqa o'ng va chap yon pardalaridan (2 tomondan) bir-biriga qarab orqa sahna markaziga, bir qatorga harakatlanadilar.

Chap tomon ijrochilari. Qo'llar 6-holatdan o'ng tomonga 5-holatga ochiladi. "Yirik to'lqin" harakati. Oyoq harakati o'ng oyoqdan rasmiy ufori. Gavda oldinga va o'ng tomonga sal egilgan. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Qo'llar 6-holat orqali chap tomonga 5-holatga ochiladi "Yirik to'lqin" harakati. Oyoq harakati chap oyoqdan rasmiy ufori. Gavda oldinga va chap tomonga sal egilgan. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

Qo'llar ko'krak oldida chalmashtirilib "Gul bargi" harakati. Oyoq harakati o'ng oyoqdan rasmiy ufori. Gavda oldinga sal egilgan. Bosh qo'llarni kuzatadi.

Qo'llar 3-holatga ochiladi. Chap qo'l tepada. Oyoq harakati chap oyoqdan rasmiy ufori. Bosh o'ng qo'lga qaraydi.

Qo'llar tepada 2-holatda o'ng tomonga "Mayin sabo" harakati. Oyoq harakati o'ng oyoqdan rasmiy ufori. Gavda o'ng tomonga sal egilgan. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi

Qo'llar tepada 2-holatda chap tomonga "Mayin sabo" harakati. Oyoq harakati chap oyoqdan rasmiy ufori. Gavda chap tomonga sal egilgan. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati. Chap oyoq bilan chap tomonga bitta aylanib, Qo'llar 1-holat orqali 2-holatga qo'ldasta bitta aylantirilib ochiladi. Oyoq harakati tayyorlov holatida. Bosh qo'lni kuzatadi. Bu uyg'un harakatlar 2 marta takrorlanadi.

O'ng tomon ijrochilari. Qo'llar 6-holatdan chap tomonga 5-holatga ochiladi. "Yirik to'lqin" harakati. Oyoq harakati chap oyoqdan rasmiy ufori. Gavda oldinga va chap tomonga sal egilgan. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

Qo'llar 6-holat orqali o'ng tomonga 5-holatga ochiladi "Yirik to'lqin" harakati. Oyoq harakati o'ng oyoqdan rasmiy ufori. Gavda oldinga va o'ng tomonga sal egilgan. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Qo'llar ko'krak oldida chalmashtirilib "Gul bargi" harakati. Oyoq harakati chap oyoqdan rasmiy ufori. Gavda oldinga sal egilgan. Bosh qo'llarni kuzatadi.

Qo'llar 3-holatga ochiladi. O'ng qo'l tepada. Oyoq harakati o'ng oyoqdan rasmiy ufori. Bosh chap qo'lga qaraydi.

Qo'llar tepada 2-holatda chap tomonga "Mayin sabo" harakati. Oyoq harakati chap oyoqdan rasmiy ufori. Gavda chap tomonga sal egilgan. Bosh chap qo'lni kuzatadi. Qo'llar tepada 2-holatda o'ng tomonga "Mayin sabo" harakati. Oyoq harakati o'ng oyoqdan rasmiy ufori. Gavda o'ng tomonga sal egilgan. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi. Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati. Chap oyoq bilan chap tomonga bitta aylanib, Qo'llar 1-holat orqali 2-holatga qo'ldasta bitta aylantirilib ochiladi. Oyoq harakati tayyorlov holatida. Bosh qo'lni kuzatadi

Bu uyg'un harakatlar 2 marta takrorlanadi.

2-shakl. Ijrochilar ikki qator bo'lib oldinga sahna markaziga harakatlanadilar.

Ishtirokchilar (bir ijrochi joyida qolib, ikkinchi ijrochi oldinga chiqadi) ikki qator bo'lib oldinga harakatlanadilar.

Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati orqali Oyoq harakati o'ng oyoqdan o'ng tomonga, yonga 3-nuqtaga rasmiy ufori. Bosh qo'lga qaragan

Qo'llar 3-holatga (chap qo'l tepada) ochiladi. Oyoq harakati: chap oyoq o'ng oyoq orqasiga yarim barmoq bilan qo'yiladi. Gavda o'ng tomonga sal egilgan. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati orqali Oyoq harakati chap oyoqdan chap tomonga, yonga 7-nuqtaga rasmiy ufori. Bosh qo'lga qaragan

Qo'llar 3-holatga (o'ng qo'l tepada) ochiladi. Oyoq harakati o'ng oyoq chap oyoq orqasiga yarim barmoq bilan qo'yiladi. Gavda chap tomonga sal egilgan. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

Harakatlar o'ng tomonga bajariladi. Chap qo'l belquchar. O'ng qo'l 6-holat ko'krak oldidan 2-holat orqali o'ng tomonga, 1-holatga kafti tepaga

qaragan holda ochiladi. Oyoq o'ng tomonga o'ng oyoq bilan rasmiy ufori gavda o'ng tomonga egilgan. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

O'ng tomonga yarim aylanib, tomoshabinga orqa bilan o'ng qo'l belquchar. Chap qo'l 6-holat ko'krak oldidan 2-holat orqali o'ng tomonga, 1-holatga kafti tepaga qaragan holda ochiladi. Oyoq o'ng tomonga chap oyoq bilan rasmiy ufori gavda chap tomonga egilgan. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

O'ng tomonga yarim aylanib, tomoshabinga yuzi bilan qo'llar oltinchi holatda o'ng qo'l kafti ijrochiga, barmoq uchlari pastga qaragan. Chap qo'l kafti tomoshabinga, barmoq uchi tepaga qaragan. Oyoq harakati 3-holatda o'ng oyoq oldinda tizzalar bukilgan yarim o'tirgan holda. Gavda 2-nuqtaga qaragan. Bosh qo'lni kuzatadi. Qo'llar: barmoq uchlari biri-biriga tegib qo'l dastalar o'rin almashib ketma-ketlik bilan pastdan-tepaga harakatlanadi. Oyoq harakati o'zgarmaydi, faqat tizzalar tekislanib gavda tik holga keladi. Bosh qo'llar harakatini kuzatadi.

Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati orqali Oyoq harakati chap oyoqdan chap tomonga, yonga 8-nuqtaga rasmiy ufori. Bosh qo'lga qaragan Qo'llar 3-holatga (o'ng qo'l tepada) ochiladi. Oyoq harakati: o'ng oyoq chap oyoq orqasiga yarim barmoq bilan qo'yiladi. Gavda chap tomonga sal egilgan. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati orqali. Oyoq harakati o'ng oyoqdan o'ng tomonga, yonga 3-nuqtaga rasmiy ufori. Bosh qo'lga qaragan Qo'llar 3-holatga (chap qo'l tepada) ochiladi. Oyoq harakati chap oyoq o'ng oyoq orqasiga yarim barmoq bilan qo'yiladi. Gavda o'ng tomonga sal egilgan. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Harakatlar chap tomonga bajariladi. O'ng qo'l belquchar. Chap qo'l 6-holat ko'krak oldidan 2-holat orqali chap tomonga, 1-holatga kafti tepaga qaragan holda ochiladi. Oyoq chap tomonga chap oyoq bilan rasmiy ufori gavda chap tomonga egilgan. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

Chap tomonga yarim aylanib, tomoshabinga orqa bilan chap qo'l belquchar. O'ng qo'l 6-holat ko'krak oldidan 2-holat orqali chap tomonga, 1-holatga kafti tepaga qaragan holda ochiladi. Oyoq chap tomonga o'ng oyoq bilan rasmiy ufori gavda o'ng tomonga egilgan. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Chap tomonga yarim aylanib, tomoshabinga yuzi bilan qo'llar oltinchi holatda o'ng qo'l kafti ijrochiga, barmoq uchlari pastga qaragan. Chap qo'l

kafti tomoshabinga, barmoq uchi tepaga qaragan. Oyoq harakati 3-holatda o'ng oyoq oldinda tizzalar bukilgan yarim o'tirgan holda. Gavda 8-nuqtaga qaragan. Bosh qo'lni kuzatadi.

Qo'llar: Barmoq uchlari biri-biriga tegib qo'l dastalar o'rin almashib ketma-ketlik bilan pastdan-tepaga harakatlanadi. Oyoq harakati o'zgarmaydi, faqat tizzalar tekislanib gavda tik holga keladi. Bosh qo'llar harakatini kuzatadi.

3-shakl. Ijrochilar sahna markazida. 2 qatordan aylanaga ochiladilar. Ijrochilar o'ng qo'l va o'ng oyoq bilan oldinga katta aylanaga (o'z nuqtalariga) harakatlanadilar. Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati orqali o'ng tomonga asta- sekin aylanadi. Oyoq harakati o'ng oyoq bilan rasmiy ufori. Gavda chap bel tomonga sal egilgan, bosh qo'llarni kuzatadi.

Qo'llar 3-holatga ochilib(o'ng qo'l tepada). Oyoq harakati chap oyoq bilan rasmiy ufori. Gavda tekislangan holda. Bosh to'g'riga qaragan.

Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati orqali o'ng yonga 3-holatga (chap qo'l)tepaga ochilib, Oyoq harakati o'ng oyoq bilan rasmiy ufori. Gavda o'ng bel tomonga sal egilgan, bosh qo'llarni kuzatadi.

O'ng va chap qo'l dastalari bitta aylantirilib chap qo'l 3-holatdan 6-holat orqali gavda oldidan kafti pastga qaratilgan holda tushirilib o'ng qo'l kafti ustiga sekin qo'yiladi. Oyoq harakati chap oyoq o'ng oyoq orqasiga chalmashtirib yarim barmoqqa qo'yiladi, tizzalari bukilib yarim o'tiriladi. Gavda o'ng bel tomonga sal egilgan. Bosh qo'llarni kuzatadi.

Ijrochilar chap qo'l va chap oyoq bilan oldinga katta aylanaga (o'z nuqtalariga) harakatlarini davom yettiradilar.

Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati orqali sal tomonga asta - sekin aylanadi. Oyoq harakati chap oyoq bilan rasmiy ufori. Gavda o'ng bel tomonga sal egilgan. Bosh qo'llarni kuzatadi.

Qo'llar 3-holatga ochilib (chap qo'l tepada). Oyoq harakati o'ng oyoq bilan rasmiy ufori. Gavda tekislangan holda. Bosh to'g'riga qaragan.

Qo'llar ko'krak oldida "Gul bargi" harakati orqali chap yonga 3-holatga (o'ng qo'l)tepaga ochilib, Oyoq harakati chap oyoq bilan rasmiy ufori. Gavda chap bel tomonga sal egilgan. Bosh qo'llarni kuzatadi.

O'ng va chap qo'l dastalari bitta aylantirilib o'ng qo'l 3-holatdan 6-holat orqali gavda oldidan kafti pastga qaratilgan holda tushirilib chap qo'l kafti ustiga sekin qo'yiladi. Oyoq harakati o'ng oyoq chap oyoq orqasiga

chalmashtirib yarim barmoqqa qo'yiladi, tizzalari bukilib yarim o'tiriladi. Gavda chap bel tomonga sal egilgan. Bosh qo'llarni kuzatadi.

Qo'llar 1-holatda qo'l dastalar bitta aylantirilib barmoqni qarsillatib. Oyoq harakati: o'ng tomonga o'ng oyoq bilan yonga bitta vals qadam tashlaydi. Gavda to'g'riga tomoshabinga qaragan. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

Qo'llar 1-holatda qo'l dastalar bitta aylantirilib barmoq qarsillatib. Oyoq harakati: Chap tomonga chap oyoq bilan yonga bitta vals qadam tashlaydi. Gavda to'g'riga, tomoshabinga qaragan. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Ijrochilar joyida o'ng tomonga bitta aylanadilar. Qo'llar tayyorlov holatdan gavda bo'ylab tepaga, barmoq uchlari pastga qaragan holda, ko'krak oldida qo'llar chalmashtirilib (tepaga "gul bargi") 2-holatga kafti pastga qaragan, barmoq uchlari bir-biriga qaragan holda ochiladi. Oyoq harakati o'ng tomonga bitta aylanish. Gavda va bosh tomoshabinga qaragan.

Qo'llar 2-holatdan, yonga 1-holatga kaftlar tepaga, barmoq uchlari yonga qaragan holda tushiriladi. Oyoq harakati yarim o'tirgan holda chap oyoq o'ng oyoq orqasiga chalmashtirib, yarim barmoqqa qo'yiladi. Gavda tomoshabinga, bosh o'ng qo'lga qaragan holda.

4-shakl. Ijrochilar sahna markaziga kichik aylanaga yig'iladilar.

Ijrochilar chap qo'li ochiq 1-holatda. O'ng yyelka orqali yarim aylanib, tomoshabinga orqasi bilan o'ng qo'l tayyorlov holatidan kafti tepaga qaratilib 6-holat orqali, asta-sekin tepaga, 2-holatga ko'tarilib ochilib boradi. Oyoq harakati o'ng oyoqdan boshlab sahna markazi tomon uch marta rasmiy ufori. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Markazda uchrashgach ijrochilar qo'l dastalari bitta aylantirilib, gavda yana o'ng yyelka orqali yarim aylanib tomoshabinga yuzi bilan 3-holatga ochiladi.

5-shakl. Ijrochilar kichik aylanadan yana katta aylanaga (3-shakl harakatlari) bilan ochiladilar.

6-shakl. Ijrochilar katta aylanada harakat bajaradilar. Ijrochilar aylanada bir-biriga yuzlangan holda bir-biriga qarab qoladilar. Aylanada 1 va 2 ijrochilar bir-biriga qarama-qarshi harakatlanadilar.

Ijrochilar qo'llari 1-holatda 1-ijrochilar o'ng oyoqlari bilan sahna markazi tomon o'ng tomonga kichik aylanaga vals qadam qo'yadilar. Gavda tomoshabinga orqa bilan, bosh o'ng qo'lni kuzatadi. 2-ijrochilar o'ng

oyoqlari bilan, sahna markazidan tashqariga o'ng tomonga katta aylanaga vals qadam qo'yadilar. Gavda tomoshabinga qaragan, bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Ijrochilar qo'llari tayyorlov holati orqali yig'ilib yarim aylanib, yana 1-holatda, ijrochi biri-biriga orqasi bilan, yyelkalari bir-biriga qarama-qarshi holda chap oyoqdan vals qadam bilan biri-birisining orasidan o'tadilar. Kichik aylanadagi ijrochilar katta aylanaga, tashqariga. Katta aylanadagi ijrochilar kichik aylanaga ichkariga vals qadam bilan harakatlanadilar (Doz-a-do). Bosh oldingi qo'lni kuzatadi.

Ijrochilar 2ta ijrochi orasidan o'tib 3-ijrochi bilan qo'llar 3-holatda (o'ng qo'l tepada) uchrashib kafti pastga barmoq uchlari o'ziga qaragan holda, ikkala ijrochining o'ng qo'li bir-biriga tegib turib ijrochilar bir-birisi bilan bitta aylanib. Gavda ijrochilar bir-biriga o'ng yoni bilan yaqinlashib boSh tepa o'ng qo'lni kuzatadi.

Ijrochilar yana yo'nalishlari bo'yicha ichkariga va tashqariga harakatlarini davom yettiradilar.

Bu uyg'un harakatlar 4 marta bajariladi.

7-shakl. Aylanadan bitta diagonalga kelish.

Ijrochilar orqa o'ng yon pardadan 6-nuqtadan 2-nuqtaga oldinga diagonal bo'ylab harakatlanadilar.

Ijrochilar diagonalga galma-gal, o'ng va chap tomondan kirib keladilar.

Ijrochi o'ng yyelka orqali o'ng tomonga yarim aylanib, o'ng yoni bilan qo'llari tayyorlov holati orqali, 5-holatga ochiladi. Oyoq harakati o'ng oyoq bilan diagonalga vals qadam qo'yadi. Gavda chap tomonga sal egilgan. Bosh qo'l harakatini kuzatadi.

O'ng qo'l 1-holatga chap qo'l 6-holatga kafti tepaga, barmoq uchlari to'g'riga qaratilgan holda ochiladi. Oyoq harakati diagonal bo'ylab orqaga chap oyoq bilan vals qadam qo'yadi. Gavda to'g'rilanib bosh chap qo'lni kuzatadi.

Ijrochi o'ng yelka orqali o'ng tomonga yarim aylanib, o'ng yoni bilan qo'llari tayyorlov holati orqali, 5-holatga ochiladi. Oyoq harakati o'ng oyoq bilan diagonalga vals qadam qo'yadi. Gavda chap tomonga sal egilgan. Bosh qo'l harakatini kuzatadi.

O'ng qo'l 1-holatga chap qo'l 6-holatga kafti tepaga, barmoq uchlari to'g'riga qaratilgan holda ochiladi. Oyoq harakati diagonal bo'ylab orqaga

chap oyoq bilan vals qadam qo'yadi Gavda to'g'rilanib bosh chap qo'lni kuzatadi.

O'ng qo'l bel quchar, chap qo'l 1-holatda diagonal bo'ylab o'ng tomonga bitta to'liq aylanib. Oyoq harakati o'ng oyoqdan vals qadam. Gavda chap tomonga sal egilgan. Bosh diagonal bo'yicha to'g'riga qaragan.

O'ng qo'l bel quchar, chap qo'l 1-holatda diagonal bo'ylab o'ng tomonga bitta to'liq aylanib. Oyoq harakati o'ng oyoqdan vals qadam. Gavda chap tomonga sal egilgan. Bosh diagonal bo'yicha to'g'riga qaragan.

Bu uyg'un harakatlar 4 marta takrorlanadilar.

8-shakl. Diagonaldan kolidor bo'ylab oldinga harakatlanish. Ijrochilar diagonal markazidan juft bo'lib kolidor bilan oldinga harakatlanadilar

O'ng ustun ijrochilari. O'ng qo'li belquchar, chap qo'li tayyorlov holatidan

6-holat orqali tepaga kafti tepaga barmoq uchlari orqaga qaratilib 2-holatga ko'tariladi. Oyoq harakati o'ng oyoq bilan oldinga vals qadam. Gavda to'g'riga tomoshabinga qaragan. Bosh chap qo'lni kuzatadi.

O'ng qo'l "bel quchar" harakatidan 1-holatga ochiladi, chap qo'l 2-holatdan belga "bel quchar" harakatini bajaradi. Oyoq harakati chap oyoqdan oldinga vals vadam Gavda to'g'riga bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Qo'llar yana o'rin almashadi. O'ng qo'li 1-holatdan "belquchar" harakatini, chap qo'li 6-holat orqali tepaga kafti tepaga barmoq uchlari orqaga qaratilib 2-holatga ko'tariladi. Oyoq harakati o'ng oyoq bilan oldinga vals qadam. Gavda to'g'riga tomoshabinga qaragan. Bosh chap qo'lni kuzatadi

O'ng qo'l "bel quchar" harakatidan 1-holatga ochiladi, chap qo'l 2-holatdan belga "bel quchar" harakatini bajaradi. Oyoq harakati chap oyoqdan oldinga vals vadam Gavda to'g'riga bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Chap ustun ijrochilari shu harakatlarni chap qo'l va chap oyoq bilan (oyna aksi ko'rinishida) bajaradi.

Bu harakatlar 2 marta takrorlanadi.

9-shakl. Kolidorda bir-birini orasidan o'tib, o'rin almashib bajaradilar.

O'ng ustun ijrochilari. Chap qo'li "bel quchar", o'ng qo'li chap qo'l tirsagi oldidan sidrilib o'ng yonga. Oyoq harakati o'ng tomonga yoni bilan rasmiy ufori. Gavda to'g'riga qaragan. Bosh chap tomonga qaragan.

O'ng qo'l qo'ldastasi bitta aylantirilib 1-holatga ochiladi Oyoq harakati chap oyoq o'ng oyoq orqasiga chalmashtirilib yarim barmoqqa qo'yiladi. Gavda va bosh harakatlari o'zgarmaydi.

O'ng qo'li "bel quchar", chap qo'li o'ng qo'l tirsagi oldidan sidrilib chappga yonga. Oyoq harakati chap tomonga yoni bilan rasmiy ufori. Gavda to'g'riga qaragan. Bosh o'ng tomonga qaragan.

chap qo'l qo'ldastasi bitta aylantirilib 1-holatga ochiladi. Oyoq harakati o'ng oyoq chap oyoq orqasiga chalmashtirilib yarim barmoqqa qo'yiladi. Gavda va bosh harakatlari o'zgarmaydi.

Chap ustun ijrochilari shu harakatlarni chap qo'l va chap oyoq bilan (Oyna aksi ko'rinishida) bajaradilar.

Ijrochilar bu harakatlarni kolidorda bir-birisi orasidan o'tib, o'rin aliShib bajaradilar.

Chap ustun ijrochilari tomoshabinga yuzi bilan, o'ng ustun ijrochilari tomoshabinga orqa bilan o'ng qo'llari birinchi holatda, kafti tepaga, barmoq uchlari to'g'riga qaragan. Chap qo'llari 1-holatda bir-biriga bog'langan holda bir-biri bilan o'rin almashib, bir-biri bilan aylanadilar. Oyoq harakati rasmiy ufori. Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

Ikki ustun ijrochilarining o'ng qo'llari 2-holat orqali chap qo'l ustiga kelib, yana 2-holat orqali 1-holatga ochiladi. Oyoq harakati rasmiy ufori Bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

10-Shakl. Ijrochilar koridordan sahna oldi markaziga bir qatorga harakatlanib, sahnaning o'ng va chap yon pardalari tomon sahnadan chiqib ketadilar.

Ishtirokchilar qo'llari tayyorlov holatidan 3-holatga oyna aksi ko'rinishida sekin asta ochilib borib sahnadan birin ketin chiqib ketadilar. Oyoq harakati rasmiy ufori. Gavda to'g'riga, bosh tepa qo'lni kuzatib boradi.

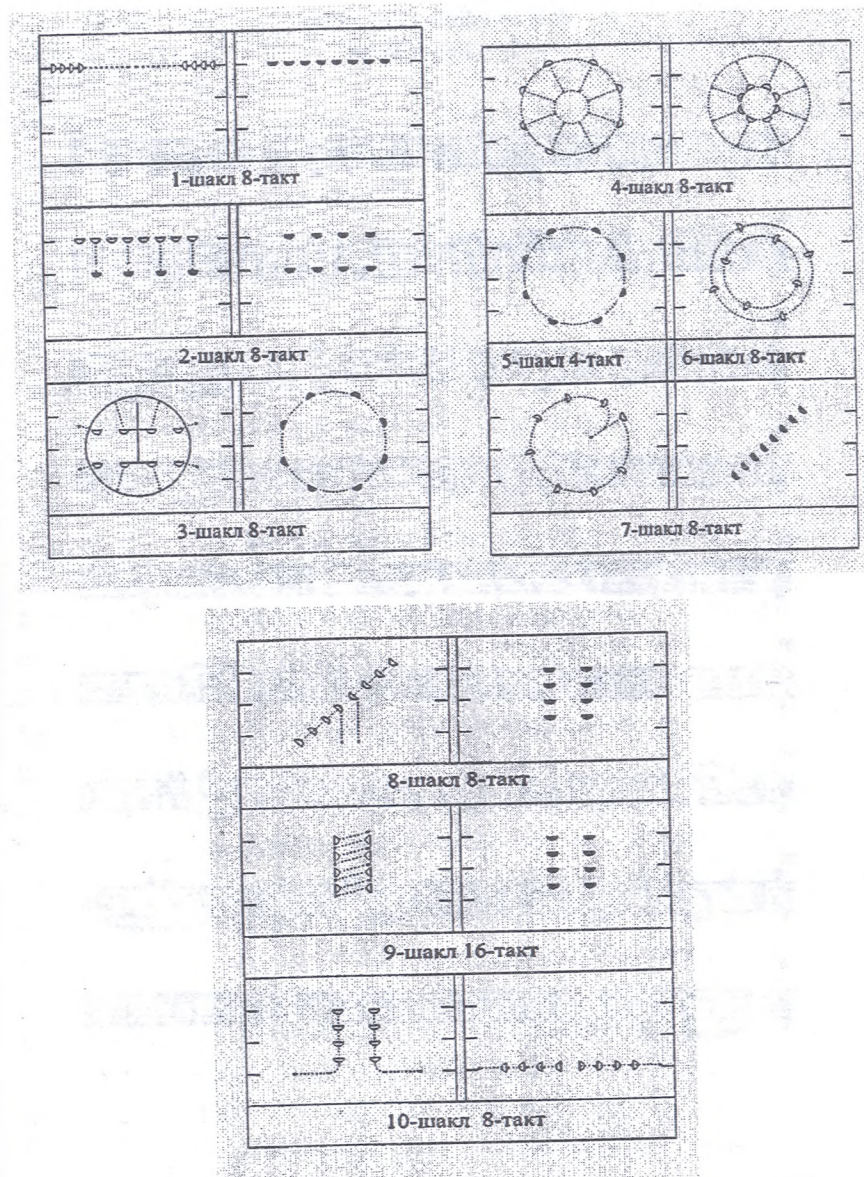
Vals etyud harakatlari

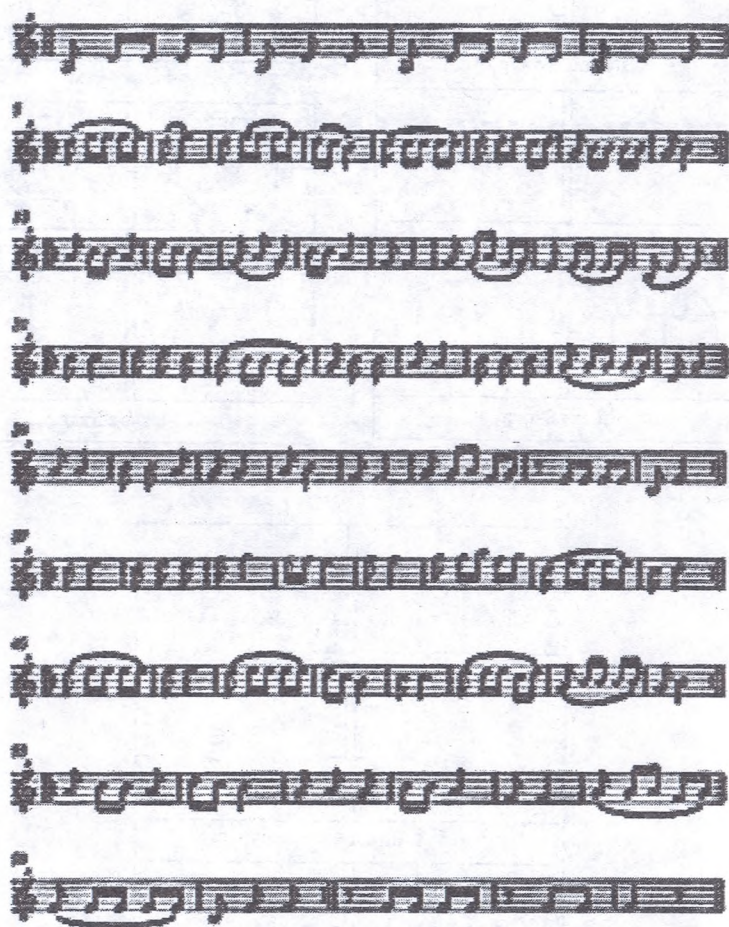

Vals etyud Chizmasi

Vals etyudining kuy notasi
Vals Bahor kelsa

Maqom

Farg'ona klassik janriga xos xalqchil, milliy mahalliy an'analar ta'siri ostida raqqosa ijro xususiyatlarini yangi xislatlar bilan boyitgan holda sahnada hirom etadi.

Musiqasi: Shaklan va usluban rang-barang, ohangdor. Farg'ona-Toshkent maqom yo'nalishidagi ijrosi mumtoz musiqa cholg'u asboblari bilan hamohang jo'rovoz tarzda ijro etiladi.

Farg'ona klassik janrida yaratilgan ayollar raqsi tipik sof o'zbek ayolning g'ururi, iffatini va latofati to'liq ochib beradi.

Liboslar:

Bosh kiyim: durrali tillaqosh

Ko'ylak: oq krepdeshindan, etagi uzun, yengi uzun tor

Xalat: uzun, to'q qizil, garidori nushali naqshlar bilan tikilgan

Tufli: tilla rangda, o'rta poshnali

1-shakl. Chiqish sahnaning ikki oldi pardasi ortidan sahna o'rtasiga qarab chiqib ta'zim qiladilar.

2-shakl. Ikkala ijrochi oddiy qadamlar bilan qo'llari 6-holatdagi 1-xil qarsaklar bilan davra chizib sahna o'rtasiga keladilar.

3-shakl. Ijrochilar tashqari va ichkari tomonlarga bitta to'liq aylanish bajaradilar. Aylanish vaqtida qo'llar 6-holatdan 2-holat orqali 1-holatga tushadi.

Ikkala ijrochi yana shu yuqoridagi qarsakli harakatlar bilan bir-biri bilan qarama-qarshi tomonlarga kichik aylana bo'ylab o'z joylariga qaytib keladilar. Shu joyida yuqoridagi qo'l harakatlari takrorlangan holda bir-biri tomon 4 ta sanoqqa ikki marta aylanadilar. Yana 4ta sanoqqa ijrochilar o'tirib o'ng qo'llari bilan "labi shakar" va "Labi g'uncha" harakatlarini bajaradilar. Chap qo'llari o'ng tizzaga kafti bilan qo'yiladi. Keyin o'rnalaridan turib yuqorida bayon etilgan aylanish yana ikki marta 4ta sanoqqa takrorlanadi. Faqat ular sahna orqasi tomon surilib boradilar.

4-shakl. Ijrochilar joylarida chorak-chorak burilib harakatlanadilar. Birinchi burilish bir-birlariga qarab boshlanadi. Qo'l harakatlari qaysi tomonga burilgan bo'lsa shu tomondagi qo'l bilan boshlanadi. Demak o'ng qo'l harakatini bayon etamiz. Chap qo'l bel oldidan quchadi, o'ng qo'l 1-

holatdan 2-holat orqali yuzidan pastga chap tirsakning ichki tomoniga, barmoq uchlari pastga qarab tushadi, so'ng o'ng qo'l yuz osha kafti yuqoriga qarab 2-holat orqali 1-holatga ochiladi. Chap qo'l xam yonga ochila boshlaydi. Gavda o'ngroqqa buriladi, bosh o'ng qo'lni kuzatadi. Oyoq harakati-o'ng tovon bilan o'rtaga qadam qo'yadi va to'liqqa tuShadi, tizzalar sal sal bukiladi. So'ng chap oyoq uchi bilan o'ng oyoq yoniga keladi. Shu harakat uch marta qo'l va oyoq bilan almashib har chorak burilganda takrorlanadi. 7-8-sanoqqa ijrochilar bir-birlariga yuzlanadilar va bir-biriga qo'l uzatganday sahna orqasiga qaragan qo'llari 1-holatda bo'ladi. **5-shakl.** Ikkala ijrochi sahnaning ikki tomoniga "Charx" bilan 8ta sanoqqa harakatlanib ketadilar. Qo'llari 1-holatda bo'ladi. Keyin yana bir ikki sanoqlariga tashqari tomonlarga, uch, to'rt sanoqlariga ichkari tomonlarga to'liq aylanadilar. Qo'llari 6-holatdan 2-holatga va ikkinchi aylanishda xam shu xol takrorlanadi.

6-shakl. Ijrochilar yarim doyra shakli bo'yicha sahna orqasi markazi tomon "Charx" bilan harakatlanib boradilar. Har aylanishda qo'llar "Gul bargi" dan 3-holatga ochiladi. 11-12-sanog'iga ijrochilar bir-birlari bilan 2-holatdan qo'llari yana bir-biriga uzatganday, sahna orqasiga qaragan qo'llari 1-holatda bo'ladi. Gavda va bosh qo'l harakatlarini kuzatadi.

7-shakl. Ijrochilar qo'llari 1-holatda sahna orqasi markazidan, sahna oldi burchaklariga 8ta "Charx" bilan harakatlanib boriShadi. 9-12-sanoqlariga o'ngga va chapga to'liq aylanadilar. Qo'llari 6-holatdan 2-holatga va 1-holatga ochiladi.

8-shakl. Sahna oldi burchaklaridan sahna oldi markazi tomon tomoshabinga yuzlari bilan qaragan holda yonlarnasiga keladilar. Oyoq harakati "Tepmali ufori". O'ng oyoq oldinda to'lig'i bilan tuShadi. Chap oyoq o'ng oyoq orqasiga uchi bilan keladi. va chap oyoq bilan urg'u beriladi. Qo'l harakatlari "Bel quchish". Avval "Gul bargidan" qo'llar 1-holatga ochiladi, keyin chap qo'l bel oldida, o'ng qo'l bel orqasida. yana birinchi holatga ochiladi. Qo'llar joylari almashinadi. Shu tariqa bu haraktlar 4 marta bajariladi.

9-shakl. Ijrochilar bir-birlaridan tashqari tomonlarga har ikki sanoqqa bitta to'liq aylanish bilan 4 marta aylanadilar. Qaysi tomonga aylansalar shu qo'llari ikkinchi holatdan sal ochiqroqda bo'ladi. Kaftlari o'zlariga qaragan, har ikkinchi sanoqqa qo'l dasta bir aylanadi. Oyoq harakati xam har birinchi

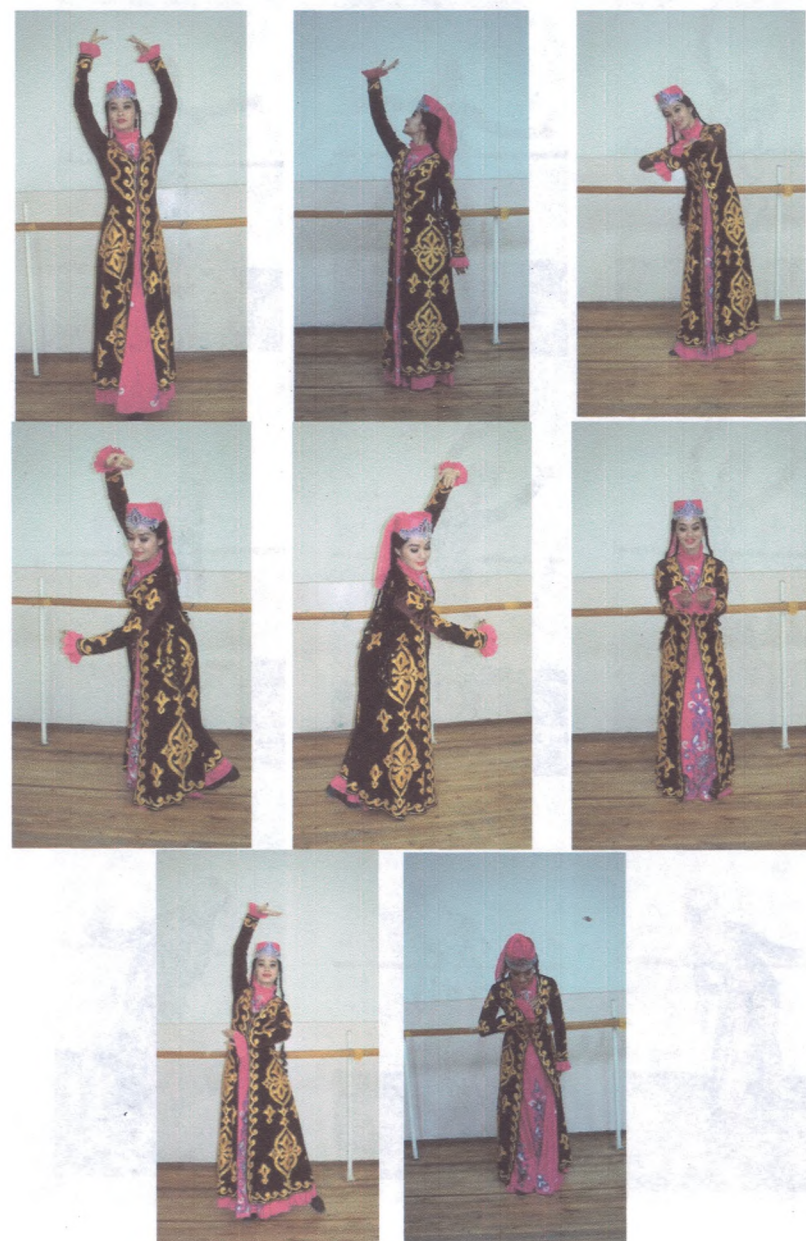
sanoqqa to'lig'i bilan tushib urg'u beradi. Qarama-qarshi tomonlarga shu joylarning o'zida yana 3marta xuddi shunday bir-birlari tomonga aylanadilar. Qo'l va oyoq harakatlari almashinadi. Bosh va gavda qo'l haraktlarini kuzatadi.

10-shakl. Ijrochilar sahna orqasi tomonga tomoshabinga orqalari bilan sahna orqasiga yuzlari bilan oddiy qadamlar bilan yurib ketadilar. Qo'llari 1-holatga ochiladi. 4ta sanoqqa "Ilon" harakatini ijro etadilar. 8ta sanoqqa o'ng yelkalari bilan tomoshabin tomonga yarim buriladilar. Oyoq harakati. O'ng oyoq uchiga qo'yilgan (3-holat) har sanoqqa urg'u bilan harakatlanadi. Qo'l harakati "Mayin sabo". Sahna orqasi markazida ijrochilar bir-birlaridan qarama-qarshi tomonga, bir-birlariga tomon yonlarnasiga ufori oyoq harakatini to'rt marta bajaradilar. Ichkari tomon qo'llari bel oldidan quchadi, tashqari tomon qo'llari ikkinchi qo'lning tirsagi ichkari tomoniga kelib, qo'l dasta bitta aylanib, 1-holatga ochiladi. Ichkari tomonga harakatlanganlarida qo'llar qarama-qarshi tomonga harakatlanadi. Ijrochilar ikkala qo'l va gavda bilan ozgina toldinga egiladilar. Qo'llar 6-2-holatlar orqali 1-holatga ochiladi. Ijrochilar o'ng tomonga chorak burilib tomoshabinga chap yelkalari bilan sahna olddiga harakatlanib keladilar. Gavda biland o'ng qo'l bir oz pastga egiladi. Chap qo'l rasmiy holatga va sekin asta o'ng qo'l gavda bilan 2-holatgacha ko'tariladi. Chap oyoq uchi bilan, o'ng oyoq to'lig'i bilan yurib keladilar.

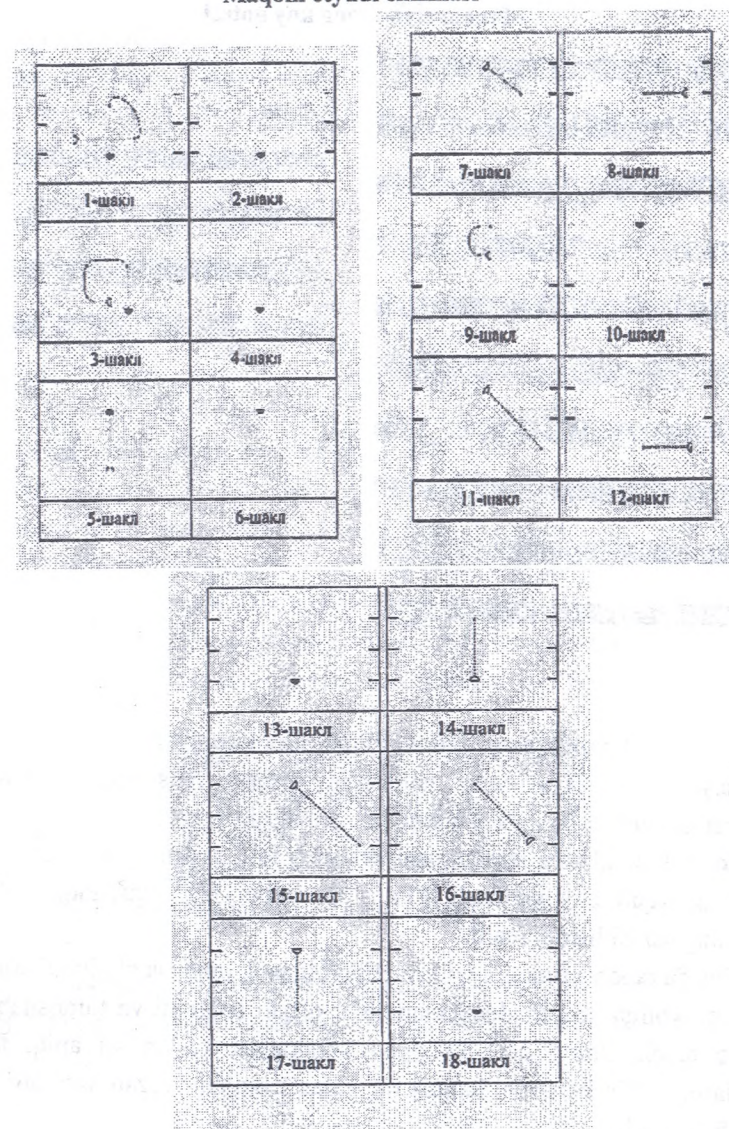
12-shakl. Gavda tomoshabinga chorak buriladi. Qo'llar 6ta sanoqqa 1-2-holatlar orqali "Qo'l band" harakatiga keladi. O'ng tomonga 10 ta sanoqqa o'ng tirsag bilan urg'u berib to'liq aylanadilar. Oyoq harakati "Yarim qaychi". Qo'llar "Gul bargi" harakatidan o'ng tomonga 4-holatga ikkita sanoqqa keladi. Gavda bilan o'ng tomonga egiladi. Yana 2 ta sanoqqa "Gul bargi" dan chap tomonga 4-holatga keladi. Chap tomonga gavda bilan egiladi. 6-holatga qo'llar qarsak holatiga kelib "Shoh" ijro etiladi va ta'zim bajariladi.

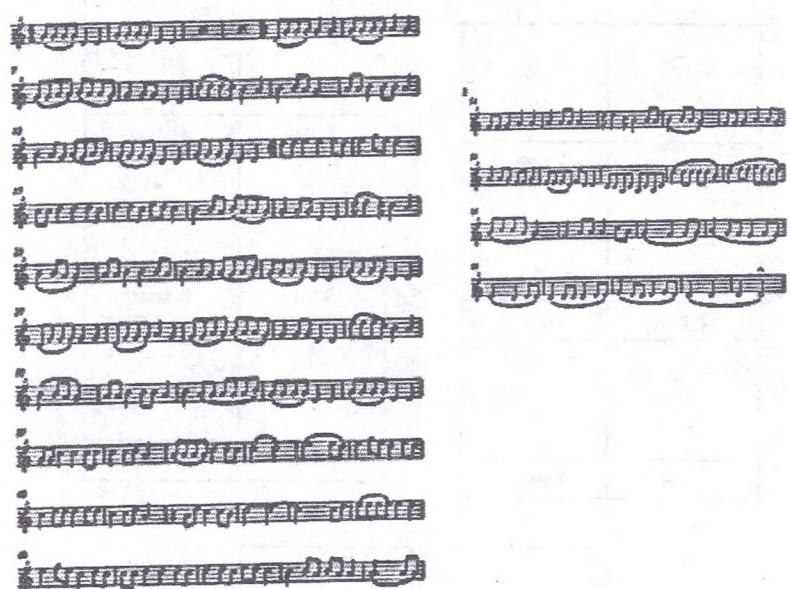

Maqom etyudi chizmasi

Maqom etyudining kuy notasi

O'zbek raqs yallasi "Farg'ona ruboiysi".

"Farg'ona ruboiysi"-xalq yallasidir. Ushbu raqs qayta ishlanib, Mukarrama Turg'unboyeva tomonidan sahnalashtirgan.

Raqsdagi harakatlar jamlanmasi-xalqning fe'l-atvorini, kayfiyatini lirik qahramon orqali aks ettiradi. "Farg'ona ruboiysi" - quvnoq, - sho'x raqslarning sarasi hisoblanadi.

Sahnada raqs va uning kuyi ijro etilayotganda raqqosa o'z harakatlarini Farg'ona ayoliga xos shaddod maneralar orqali bajaradi va tomoshabinni mahliyo etadi. Uning qo'l va oyoq harakatlari keskin va aniq, ichki tuyg'ularini ochib beruvchi hamda hayotdan zavqlanayotgan ayol obrazini to'liq ifoda etadi.

Farg'ona ruboiysi raqsi 1963 yilda yaratilgan. Raqs xalq cholg'u orkestri va qo'shiq jo'rligida ijro etiladi.

Liboslar

Bosh kiyim: iroqi do'ppi

Ko'ylak: oq krepdeshindan, uzun, yenglari ham uzun, yoqasi burmali

Xalat: beqasamdan uzun, olti bel qilib tikilgan, oldi tugmali, yetagi keng, yenglari uzun va yoqali

Lozim: xon atlasdan, jiyakli

Tufli: o'rtacha poshnali

Taqinchoqlar: Bilakuzuk, sirg'a

Birinchi shakl

1-6-taktlar Musiqa chalinadi. Ijrochi sahnaning chap tomonidagi

oxirigi yon pardadan chap tomoni bilan "ufori" yurish

qilib sahna orti markazi tomon keladi, soat mili

yo'nalishiga qarshi kichik davra qilib, tomoshabin tomon

yuzlanadi va yurishni davom ettiradi. Oyoq harakati tovon bilan "Ufori",

chap qo'l yettinchi holatda o'ng qo'l 1 holatda. Gavda

va bosh o'ng qo'l harakatini kuzatadi.

7-takt O'ng oyoq oldinga qadam qo'yadi, chap oyoq tizzasi bukilib bir "i" tovon ko'tariladi. Chap oyoq tizzasi bukilgan holda o'ng oyoq yoniga uchi bilan qo'yiladi.

ikki "i" O'ng oyoq tizzasi bir oz bukilib, oldinga qadam qo'yiladi, chap oyoq tovon o'ng oyoq tovoniga sirpanib, yerga urilib, oldinga, sal yuqoriga ko'tariladi, tizzalar rostlanadi. O'ng qo'l bir "i", ikki "i"ga 6-holat orqali chap ko'krak tomonga yaqinlashib kayatlar pastga qaraydi va shu holda yuz oldo'iga kelgach, kaftlar tashqariga burilib qo'l keskin yuz ro'parasigacha ko'tariladi.

uch "i" Oyoq harakati endi chap oyoqdan boshlanib takrorlanadi.

to'rt "i" O'ng qo'l qarama-qarshi tomonga harakatlanadi, birinchi holatga keskin qaytish bilan bajariladi. Gavda va bosh davomida o'ngga, chapga harakatlanib turadi.

8-14-taktlar 7-takt harakatlarini 7 marta takrorlagan holda ijrochi sahna orti markazigacha kelib, soat mili yo'nalishiga qarshi harakatda kichik davra xosil qilib yuradi. Sahna orqasining markazida ijrochi o'ng tomoniga qayrilib, tomoshabinga orqa bilan qoladi. Oyoqlar rasmiy holatda

qoladi. Qo'llar to'rtinchi holatdan sal yuqoriroqqa, kaftlar bir-biriga ro'para, barmoqlar yuqoriga qaragan holatda chap tomonga o'tkaziladi.

Ikkinchi shakl.

1-takt Soat mili yo'nalishi bo'yicha (birinchisiga nisbatan) kichik davra qilib yuradi. Oyoq harakati "to'liq tepma".

Bir Chap oyoq kichik qadam bilan to'lig'icha bosiladi.

Gavda orkaga, o'ngroqqa egiladi. Qo'llar holatini o'zgartirmagan holda qo'ldastalar ichkariga qaratilib keskin, qirrası bilan bukiladi.

"i" O'ng oyoq chap oyoq yoniga to'liq qo'yiladi, qo'ldastalar o'zidan tashqariga yon qirrası bilan bukiladi, gavda holati o'zgarmaydi.

Ikki "i" Bir "i" harakatlari uch marta takrorlanadi, gavda holati **uch "i"** o'zgarmaydi.

To'rt "i"

2-takt 1-takt harakatlari davra bo'ylab yurib takrorlanadi.

Sahna orti markaziga keladi.

3-takt sahna chap tomonining uchinchi yon pardasi sari 1-takt harakatlarini takrorlab kelib, o'ng tomonga tomoshabinga qarab bir aylanadi oyoqlar rasmiy holatda qoladi.

4-takt Joyida.

Bir "i" oltinchi holatda ko'ndalang qarsak (o'ng kaft chap kaft ustiga **Ikki "i"** qarsakdan so'ng qo'llar keskin rasmiy holatga tushadi, oyoqlar

3- holatga keladi o'ng oyoq uchi bilan qo'yiladi.

Uch "i" Qo'llar birinchi va ikkinchi holatlar orqali y yettinchi holatga

To'rt "i" tushadi, kaftlar belga barmoqlar pastga qaratilgan

5-takt "Yyelka qoqish" harakati ijro etiladi: bir «i» ga chap yelka orqaga, o'ng yelka oldinga, ikki "i" ga o'ng yyelka orqaga chap yyelka oldinga, uch to'rt "i" ga harakat takrorlanadi.

6-takt Sahnaning yuqori o'ng burchagi tomon chap yyelka bilan oyoq tovonı bilan "ufoıı" ijro etiladi.

Bir "i" o'ng oyoq to'liq qo'yilib, o'ng tomonga chorak aylaniladi, chap tizza bukiladi, tovon ko'tariladi, qo'llar belning oldini quchadi chap oyoq uchi o'ng oyoq yoniga qo'yiladi.

Ikki "i" O'ng oyoq tizzazi bukilgan holda to'liq qadam qo'yadi chap oyoq

"sirpanma tovon tepish" harakati bilan o'ng oyoq yonida bir oz yuqoriga ko'tariladi, tizzalar roslanadi, chap qo'l ikki «i»ga 6-holat orqali 1-holatga keladi kaftlar yuqoriga qaragan holda qo'ldastalar asta ochiladi.

Uch "i" Chap oyoqdan boshlab harakatlar to'la takrorlanadi, kaftlari

To'rt "i" yuqoriga qaratilgan, chap qo'l bel oldiga keladi. Gavda va bosh takt davomida qo'l harakatini kuzatib boradi.

7-8-taktlar 6-takt harakatlari 2 marta takrorlanadi, harakat chap tomonga bir aylanish bilan tomoshabinga qaragan holatda, sahnaning o'ng tomon yuqori burchagida tugaydi, oyoqlar 3-holatda, o'ng oyoq-uchida.

9-takt Joyida.

Bir "i" 6-holatda ko'ndalang qarsak, qarsakdan so'ng qo'llar tezda

Ikki "i" rasmiy holatga tushadi.

Uch "i" Qo'llar 1-va 2-holatlar orqali 7-holatga tushadi, barmoqlar

To'rt "i" pastga, kaftlar belga qaratilgan holatda.

10-takt "Yyelka qoqish" harakati (yyelkalar harakatining 1-varianti)

Bir "i" Sahna orti markaziga urg'u bilan bitta "ufoıı" harakati va

Ikki "i" Chap oyoqdan Chap tomonga chorak aylanish bilan kelinadi

Uch "i" (tomoshabinga o'ng yyelka bilan) Qo'llar birinchi holat orqali **To'rt "i"** belni oldindan quchadi.

11-takt Sahnaning orti markazi tomon harakat davom etadi o'ng tomonga "ufoıı" harakati urg'u bilan aylanadi, bir "i", ikki "i"ga o'ng oyoqdan uch "i" to'rt "i"ga chap oyoqdan (xammasi bo'lib bitta to'liq aylanish). Qo'llar "gul ochilishi" harakatini ijro etadi: bir "i", ikki "i"ga o'ng qo'l barmoqlari tuShirilgan holda 2-holatga, keyin birinchi holatga tushib, belni oldidan quchadi: uch "i", to'rt "i"ga harakat chap qo'ldan takrorlanadi. Gavda va bosh qo'l harakatini kuzatadi.

12-13-taktlar 11-takt harakatlari 2marta takrorlanadi. Sahna orti markazida tomoshabin tomon o'ng yyelka bilan qolinadi.

14-15-taktlar Joyida. O'ng tomonga o'ng qo'l bilan bir marta chorak aylanish "ufoıı" urg'u bilan tomoshabinga qaragan holda bajariladi. Qo'l harakatlari o'zgarmaydi. Oxirigi sanoqda oyoqlar 6-holatga keladi, chap oyoq-uchida tizzalar bukiladi. Qo'llar bir-biriga chalmashgan holda ko'krak oldida, kaftlar ichkariga qaragan, tirsaklar bukilgan, gavda va bosh ozgina oldinga engashadi.

Uchinchi shakl

Sahnaning yuqori chap burchagiga yon bilan harakat.

1-takt 1-takt bitta "Yon yo'rg'a" harakati o'ng oyoqdan chapga to'liq **bir "i"** qadam qo'yish bilan ijro etiladi. Chap oyoq oltinchi holatda bo'ladi. Bir vaqtning o'zida qo'llar yarim musht bilan birinchi holatga, kaftlar yuqoriga qarab ochilishiga gavda rostlanadi.

ikki "i" "Yon yo'rg'a"(O'ng oyoq bilan chapga)harakati takrorlanadi, qo'llar qarama-qarshi tomonga harakatni ijro etadi, gavda salgina oldinga engashgan.

uch "i" Bir "i", ikki "i"harakatlarining takrorlanishi.

to'rt "i" Takt davomida bosh o'ngga chapga egilib turadi.

2-3-taktlar 1-takt harakatlari ikki marta takrorlanadi, sahnanning chap burchagiga tomoshabinga qarab oyoqlar 6-holatda, chap oyoq uchda qoladi

4-takt Diagonal yo'nalishda sahna markaziga kelinadi.

bir "i" Bitta "ufo" harakati "sirpanma" urg'u bilan

ikki "i" oyoqdan boshlanadi: O'ng qo'l 1-holat orqali 2-holatga, barmoqlar qirsillashi bilan qo'l dastalarni o'ziga qaratib, chap bel orqasiga kaftlar tersi bilan qo'yiladi. Gavda va bosh o'ng qo'l harakatini kuzatadi.

uch "i" Harakatning takrorlanishi o'ng oyoqdan boshlanadi,

to'rt "i" Chap qo'l 1-holat orqali 2-holatga barmoqlar qirsillatilis hi bilan ko'tariladi: qo'l dastalar kaftlar bilan ijrochining o'ziga qaratib aylantiradi, o'ng qo'l bel orqasiga kaft tersi bilan qo'yiladi. Gavda va bosh chap qo'l harakatini kuzatadi.

5-6-taktlar 4-takt harakatlari ikki marta takrorlanadi. Sahna o'rtasida tomoshabinga qarab qolinadi,oyoqlar to'rtinchi holatda, chap oyoq oldinda, o'ng qo'l 14 holatda, chap qo'l 7- holatda.

7-takt Joyida chapga bitta to'liq aylanish.

bir "i" Chap oyoq yerdan ozgina ko'tarilib, chap tomonga

ikki "i" uchi bilan qo'yiladi. O'ng oyoq "sirpanma"urg'u bilan

uch "i" Chap tomonga uchi bilan qo'yiladi (Bitta "Nuqtali aylanish"). Qo'llar holati o'zgarmaydi.

to'rt "i" Bir "i" harakatlari 3 marta takrorlanadi.

8-takt 7-takt harakatlari takrorlanib chap tomonga aylanish bilan tugallanadi, qo'llar holati o'zgarmaydi. Oxirigi sanoqda oyoqlar 5-holatda bo'ladi, chap oyoq oldinda, tizzalar bukilgan.

9-takt Oyoqlar holati o'zgarmaydi. O'ng qo'l dasta qirrasi bilan **bir "i"** chap ko'krakka asta yaqinlashadi, kaft pastga qaragan, gavda **Ikki "i"** va boSh qo'l harakatini kuzatadi. Oyoqlar holati

uch "i" o'zgarmaydi, o'ng qo'l 1-holatga ochiladi, gavda va bosh o'ng **to'rt "i"** qo'l harakatini kuzatadi. Oyoqlar holati o'zgarmaydi, o'ng

10-takt qo'l dasta qirrasi bilan chap ko'krakka asta

bir "i" yaqinlashadi, kaft pastga qaragan gavda va bosh o'ng qo'l **ikki "i"** harakatini kuzatadi.

uch "i" Qo'lining 6-holatida ko'ndalang qarsak, qarsakdan qo'llar 1-holatga keskin ochiladi, kaftlar yuqoriga qaragan, shu vaqtda chap oyoq yerdan ko'tarilib rasmiy holatga tushadi, tizzalar rostlanadi.

to'rt "i" Tinish.

11-takt Soat mili yo'nalishiga qarshi, yarim aylana yo'nalishi bo'yicha sahna orti o'rtasi tomon harakat

bir "i" chap oyoqdan urg'u bilan to'liq oyoq o'ng oyoq "sirpanma"urg'u **ikki "i"** bilan chap oyoq yoniga rasmiy holatda keladi (bitta "to'liq tepma" harakati). Qo'llar birinchi holatda salgina orqada kaftlar oldinga qaratilgan.

uch "i" Harakat uch marta takrorlanadi.

to'rt "i" Takt davomida bosh galma-galdan o'ngga va chapga buriladi.

12-13-taktlar 11-takt harakatlari 2 marta takrorlanadi va sahna orti o'rtasida tomoshabinga qarab qolinadi.oyoqlar 2- holatda.

14-takt Joyida.

bir "i" Tizzalar bukiladi qo'llar birinchi holatda, kaftlar pastga qaratiladi.

ikki "i" Tizzalar rostlanadi, kaftlar yuqoriga qaratiladi, gavda va bosh salgina o'ngga burilib orqaga ozgina egiladi.

uch "i" Bir "i", ikki "i" harakatlari takrorlanadi, gavda va **to'rt "i"** bosh salgina chapga va orqaga burilib, egiladi.

15-takt 14-takt harakatlari takrorlanadi. Tomoshabinga qarab oyoqlar 2-holatda, oxirigi sanoqda qo'llar belni oldidan quchadi.

16-takt Sahna markaziga aylanib boriladi, oyoq harakati "sirpanma" urg'u bilan "ufo".

bir "i" O'ng oyoq bilan oldinga to'liq qadam qo'yiladi, chap oyoq tizzasi bukilib, to'voni yerdan ozgina ko'tariladi. O'ng qo'ldasta tushirilib, yuz osha 2-holatga ko'tariladi. Gavda va bosh o'ng qo'l harakatini kuzatadi. Chap oyoq tizzasi bukilgan holda o'ng oyoq yoniga uchi bilan qo'yiladi, o'ng qo'l kafti yuqoriga qaragan holda 1-holatga ochiladi. Gavda va bosh o'ng qo'l harakatini kuzatadi.

ikki "i" O'ng oyoqdan oldinga va sal yonroqqa to'liq qadam qo'yiladi, tizza bukiladi: Chap oyoq to'voni "sirpanma" urg'u bilan oldinga, salgina yuqoriga ko'tariladi, tizzalar rostlanadi, o'ng qo'l oldindan belni quchadi. Gavda va bosh o'ng qo'l harakatini kuzatadi.

uch "i" Chap oyoq va chap qo'ldan qolgan harakatlar takrorlanadi,

to'rt "i" bir vaqtda o'ng tomonga bitta to'liq aylanish ijro etiladi.

17-18-taktlar 16-takt harakatlari ikki marta takrorlanadi (ikkita to'liq aylanish): oyoqlar ikkinchi holatda. Qo'llar birinchi holatda, kaftlar yuqoriga qaragan. Sahna markazida tomoshabinga qarab qolinadi.

19-takt Joyida

bir "i" tizzalar bukiladi, qo'llar 1-holatda, kaftlar pastga qaratiladi.

ikki "i" Tizzalar rostlanadi, kaftlar yuqoriga qaratiladi, gavda va bosh salgina o'ngga va orqaga egiladi.

uch "i" Bir "i" va ikki "i" harakatlari takrorlanadi, gavda *to'rt "i"* va bosh salgina chapga va orqaga egiladi.

20-takt 19-takt harakatlarining takrorlanishi, oxirigi

sanoqqa oyoqlar 6-holatga keladi, o'ng oyoq uchi bilan

qo'yilgan. O'ng qo'l kafti bilan bosh orqasiga

qo'yiladi, chap qo'l 6-holatdan sal yuqoriroqqa,

kaftlar to'g'riga, barmoqlar yuqoriga qaratilgan

To'rtinchi shakl

1-takt Sahna oldi markazi tomon tomoshabinga qarab yuriladi.

bir "i" O'ng oyoq to'g'riga chaproqqa to'liq qadam qo'yadi, chap oyoq to'voni erdan ko'tarilib tizzalar bukiladi.

ikki "i" chap oyoq uchiga 3-holatga o'tadi, tizzalar rostlanadi, gavda salgina o'ngga buriladi.

uch "i" Tizzalar ikki marta bukiladi va shu zahoti rostlanadi

("Chalmashli yurish" yarim o'tirish bilan bitta harakat)

to'rt "i" Bir "i" va ikki "i" harakatlari chap oyoqdan, gavdaning salgina chapga qayrilishi bilan takrorlanadi. Takt davomida o'ng qo'ldasta kafti bilan bosh orqasiga qo'yiladi, chap qo'l 6-holatdan yuqoriga, kafti to'g'riga, barmoq uchlari yuqoriga qaragan.

2-takt Birinchi takt harakatlari takrorlanadi.

3-takt Birinchi taktning bir "i" va ikki "i" harakatlari

bir "i" takrorlanadi.

ikki "i" Chap oyoq o'ng oyoq yoniga, rasmiy holatga qo'yiladi. Qo'llar

uch "i" "Gul bargi" dan 1-holatga kaftlar yuqoriga qaratib

to'rt "i" ochiladi. Bosh salgina yuqoriga qaraydi.

4-takt

bir "i" Ijrochi sahna ortining markaziga orqasi bilan yuradi.

ikki "i" O'ng oyoq orqaga to'liq, chap oyoq o'ng oyoq yoniga rasmiy holatga qo'yiladi, qo'llar holati o'zgartirilmaydi. Bir

"i" ga gavda salgina o'ngga ikki "i" ga salgina Chapga buriladi.

uch "i" Tizzalar bukuiladi va rostlanadi, qo'llar belni oldidan *to'rt "i"* quchadi, gavda salgina o'ngga, keyin chapga buriladi

5-takt "Chalmashli yurish" harakati bilan orqaga yuradi.

bir "i" O'ng oyoq o'ng tomonga uchiga qo'yiladi, o'ng qo'l 1-holatga ochiladi.

ikki "i" O'ng oyoq 5-holatga, ya'ni o'ng oyoq chap oyoq orqasiga to'liq

uch "i" qo'yiladi, tizzalar bukiladi, o'ng qo'l bel oldida. Gavda

va bosh o'ng qo'l harakatini kuzatadi.

to'rt "i" Chap qo'l va chap oyoq harakatlarining takrorlanishi.

Gavda va bosh chap qo'l harakatlarini kuzatadi.

6-8-taktlar 5-takt harpakatlari 3 marta takrorlanadi.

9-takt Ijrochi o'ng oyoqdan orqaga to'rtta oddiy mayda qadam

bilan, sahna orti markaziga kelib to'xtaydi, oyoqlar

rasmiy holatda qoladi. Qo'llar sekin-asta 1-holatga,

kaftlar yuqoriga qaragan holatga ochiladi. Gavda va bosh

galma-galdan o'ngga va chapga egiladi.

10-takt Soat mili yo'nalishiga qarshi kichik davra qilib yuriladi.

bir "i" Chap oyoq kichik qadam va urg'u bilan to'liq qo'yiladi va

davra yoʻnalishi boʻylab aylanish bilan birga qarsak uriladi, barmoqlar yuqoriga qaragan holda, gavda va bosh orqaga, oʻngroqqa egiladi.

ikki "i" Oʻng oyoq chap oyoq yoniga rasmiy holatga qoʻyiladi, qoʻllar qarsakdan mayinlik bilan ikki tomonga ochiladi, gavda

uch "i" va bosh orqaga oʻngroqqa egiladi ("Toʻliq tepma" oyoq harakati bir marta ijro etiladi)

toʻrt "i" Harakatlar 3 marta takrorlanadi.

11-12-taktilar 10-takt harakatlari 2 marta takrorlanib sahna

orqasining markazida tomoshabinga qarab yelka bilan

qolinadi, oyoqlar rasmiy holatda, kaftlar pastga qaragan holda 6-holatda

13-takt Sahnaning yuqori oʻng burchagiga tomoshabin sari chap

bir "i" yelka bilan yuriladi bitta "rasmiy ufori" oʻng

ikki "i" oyoqdan. Qoʻllar 6-holat orqali toʻliqinli harakat bilan 5-

holatga, oʻng tomonga oʻtadi.

uch "i" Bitta "rasmiy ufori" chap oyoqdan, qoʻllar 5-holatga chap **toʻrt "i"**

tomonga oʻtadi (qoʻl harakati "Yirik toʻliqin")

14-15-taktilar 13-takt harakatlari 2 marta takrorlanadi va

tomoshabinga qarab chap tomonga oʻng yelka yarim

aylanadi: Oyoqlar rasmiy holatga keladi, qoʻllar belni

oldidan quchadi.

16-takt Tomoshabinga oʻng yelka bilan sahna orti markaziga

bir "i" yuriladi. "sirpanma"urgʻu bilan bitta "ufori"

ikki "i" harakati chap oyoqdan boshlanadi. Oʻng qoʻl kaft pastga

qarab, barmoqlar yarim musht holatdan 1- holatga ochiladi.

uch "i" Oʻng oyoqdan harakatlar takrorlanadi, chap qoʻl 1-

holatga, kaft pastga qaragan, barmoqlar yarim musht, bir

vaqtda oʻng qoʻl belga qoʻyiladi.

17-18-taktilar 16-takt harakatlari 2 marta takrorlanadi, sahna orti

markazida harakat oʻng tomonga tomoshabinga qarab

aylanish bilan tugaydi: oyoqlar 3-holatda, oʻng oyoq

ichida, qoʻllar 1-holatga oʻtadi.

19-takt 6-holatda barmoqlar yuqoriga qaragan holda qarsak,

qarsakdan qoʻllar 1 va 2 holatlar orqali (yuz osha) rasmiy holatga keladi.

Beshinchi shakl

1-2-taktilar Sahna orti markazida. Oyoqlar 6-holatga oʻtadi, chap oyoq-uchida, tizzalar bukilgan, bir vaqtda gavda salgina oʻngga buriladi, bosh chapga qaraydi va yuzning oʻng tomonida tezlik bilan 6ta qarsak chaladi.

3-8-taktilar Sahna markaziga soat mili yoʻnalishiga qarshi yarim aylana qilib yoʻnalish boʻyicha yuzi bilan yuradi, chapga yarim aylanib, soat mili yoʻnalishi boʻyicha gavda yarim aylana bilan sahna orti markaziga yoʻnalish boʻyicha yuzi bilan yuradi. Oyoq harakati "toʻliq tepma" chap oyoq bilan, qoʻllar 1-holatga oʻtadi va oltita takt davomida harakat oʻzgarmaydi. Harakatni oʻng tomonga bitta aylanish bilan tomoshabinga qarab tugatadi.

9-10-taktilar Sahna oldining markazi tomon chap oyoqdan boshlab, oddiy qadamlar bilan yuradi. Qoʻllar gavda oldida oddiy, keskin harakatlarni bajaradi. Oxirigi sanoqqa qoʻllar tirsagi bukilib yuz osha 2-val-holatlar orqali keskin koʻtarilib, 6-holatda barmoqlari yuqoriga qaragan holda qarsak chaladi, qarsakdan qoʻllar 1-holatga yarim musht qilingan barmoqlar bilan ochiladi. Sahna oldi markazida tomoshabinga qarab qoladi, oyoqlar 6-holatda, chap oyoq uchida.

11-takt "Yon yoʻrgʻa" harakati bilan sahna olididan oʻng

bir tomondagi past burchakka tomoshabinga qaragan holda **ikki** yuradi.

Oʻng oyoqdan oʻng tomonga toʻliq kichik qadam,

uch oyoq 6-holatga oyoq uchiga qoʻyiladi, tizzalar bukiladi **toʻrt** va rostlanadi qoʻllar mayinlik bilan "Gul bargi"

besh harakatiga kelib,urgʻu bilan 1-holatga, kaftlar pastga

qaragan holda, yarim musht holatdan ochiladi.

olti Yuqoridagi harakatlarning takrorlanishi.

12-takt 11-takt harakatlari takrorlanadi. Oxirigi sanoqqa chap

kaft koʻkrakka qoʻyiladi, oʻng qoʻl 1-holatda kafti pastga qaragan holda qoladi. Sahnaning pastki oʻng burchagida oyoqlar 6-holatda, chap oyoq uchida.

13-takt Ijrochi chapga chorak bukilish qilib, yarim aylana bilan

soat mili yo'nalishi bo'yicha yuzi bilan sahna oldining markazigacha boradi. Oyoq harakati-oddiy qadamlar bilan, chap oyoqdan yuriladi. Chap qo'lining kafti bilan ko'ksiga yengil yurishlar qiladi.

14-takt 13-takt harakatlari takrorlanadi. Sahna oldi markazida tomoshabinga qarab, oyoqlar 6-holatda, chap oyoq-uchida qoladi. Qo'llar 1-holatda, kaftlar pastga qarab barmoqlar yarim mushtga yig'ilgan holda harakat tugallanadi.

15-16-taktlar "Yon yo'rg'a" harakati bilan sahna tomonining past burchagiga yuriladi (11-takt harakatlari 2 marta takrorlanadi). Qo'llar har bir taktga "gul bargi" orqali 1-holatga barmoqlar yarim musht va kaftlar pastga qaragan holda ochiladi. Oyoqlar harakati 6-holatda, chap oyoq uchi bilan turgan holatda tugallanadi.

17-takt Ijrochi o'ngga chorak aylanib diagonal yo'nalish bo'yicha sahna markaziga tez qadamlar bilan o'ng oyoqdan boshlab yuzi tomoshabinga qaragan holda yuradi. Markazga kelib chap tomonga burilib, tomoshabinga qarab qoladi. Oyoqlar 6-holatga keladi, chap oyoq-uchida. Qo'llar takt davomida 1-holatda, barmoqlar yarim mushtga yig'ilgan.

18-takt Joyida. Tizzalar bukiladi, yuzidan o'ng tomonda to'rtta qarsak chaladi. Takt oxirida qo'llar 1-holatga kaftlar yuqoriga qaragan holda ochiladi.

19-takt Joyida. Bitta to'liq aylanish o'ng tomonga o'ng oyoq *bir*, *ikki* bilan, uchta "Yon yo'rg'a" harakati bilan oyoq to'liq erga *uch*, *to'rt* tushadi. Tirsaklar bukilib, tushirilgan qo'l dastalar

*bes*h yelkalarga yaqinlashib, kaftlar yuqoriga qaragan holatda 1-holatga qo'llar ochiladi.

olti Harakatlarning takrorlanishi.

20-21-taktlar 19-takt harakatlari 2 marta takrorlanadi. Sahna markazida tomoshabinga qarab qoladi, oyoqlar 6-holatda, chap oyoq uchida, qo'llar 1-holatda, kaftlar yuqoriga qaragan.

22-takt Sahna orti markaziga orqasi bilan yurish.

bir, *ikki* Chap oyoq uchidan urg'u bilan kichik qadam qo'yiladi, o'ng *uch*, *to'rt*, *bes*h oyoq "sirpanma" harakat bilan chap oyoq yoniga 6-holatga qo'yiladi ("oqsatma" harakati). Qo'llar 4-holatning o'ng tomonidan yuqoriga olib o'tiladi.

olti Oyoq harakati 2 marta takrorlanadi, qo'llar holati o'zgarmaydi.

Oltinchi shakl

1-2-taktlar Ijrochi yoni bilan chap yelkasi oldinda sahnaning chap pastki burchagi tomon diagonal yo'nalishda yurib, 8ta "Oqsatma" harakatini chap oyoqdan boshlab ijro etadi, shu vaqtda o'ng tomondan 4-holatning sal yuqorirog'ida barmoqlarni qarsillatadi.

3-takt Ijrochi yo'nalishi bo'yicha chap tomonga yuzi bilan burilib, chap oyoqdan oddiy qadamlar bilan yurishini davom yettiradi. Qo'llar 1-holatda, kaftlar yuqoriga qaratilib ochiladi.

4-takt Joyida. "Shoh" harakati.

bir Oyoqlar 3-holatda qoladi, chap oyoq-uchida, qo'l o'ng tomonda 4-holatda, gavda salgina o'ngga buriladi.

ikki, uch Chap oyoqdan chapga bitta to'liq aylanish. Qo'llar "ikki" *to'rt, bes*h sanog'iga 3-holatga (Chap qo'l yuqorida) "Gul bargi"

olti harakatini bajarib "bes"ga 6-holatga tez qarsak chalinib (barmoqlar yuqoriga qaragan) 1-holatga-kaftlar pastga, barmoqlar yarim musht holatda ochilib o'tadi. "Shoh"dan keyin tomoshabinga qarab, oyoqlar 6-holatda, chap oyoq uchiga qo'yilgan holda qoladi.

5-8-taktlar Ijrochi sahna oldidan yoni bilan sahnaning o'ng pastki burchagi tomon yuzi bilan tomoshabinga qarab "Yon yo'rg'a" harakatini bajaradi. Qo'llar har bir taktning "bir"- "ikki"- "uch" sanog'iga "Gul bargi" harakati va urg'u bilan 1-holatga kaftlar pastga qaragan, barmoqlar yarim musht holatda ochiladi: "to'rt"- "bes"- "olti" sanog'iga qo'llar harakati takrorlanadi. Sahnaning o'ng pastki burchagiga tomoshabinga qaragan holda, oyoqlar rasmiy holatda, qo'llar chap tomonda 5-holatdan sal yuqorida qoladi.

9-takt Ijrochi o'ng tomonga burilib, yarim aylana yo'nalishi bo'yicha yuzi bilan sahna markaziga boradi.

bir O'ng oyoq uchi bilan oldinga qadam qo'yiladi, tizzalar **ikki** bukiladi, bir vaqtda chap oyoq "Yalatma" harakati bilan yerdan ko'tariladi, oyoq uchi pastga qaraydi) "Yalatma" yurish harakati) qo'llar chap tomonda 5-holatda yuqorida barmoq qarsillatishi bilan, o'ng qo'l dasta ichkariga urg'u berib aylanadi.

uch Chap oyoq uchi bilan oldinga qadam qo'yiladi, tizzalar **to'rt** bukilgan holda qoladi, o'ng oyoq "yalatma" harakat qilib, oyoq uchi erdan pastga qaragan holda ko'tariladi: qo'llar "bir" - "ikki" sanog'idagi harakatini takrorlaydi.

beSh O'ng oyoqdan bitta "rasmiy ufori", tizzalar erkin, qo'l **olti** qarsillatishi 2 marta.

10-11-taktlar 9-takt harakatlari 2 marta takrorlanadi. Sahna markazida tomoshabinga qarab, oyoqlar 6-holatda, chap oyoq uchida qoladi.

12-takt Sahna markazida harakat joyida, tizzalar bukiladi yuzdan o'ng tomonda to'rtta qarsak uriladi; qarsakdan qo'llar 1-holatga, kaflar yuqoriga qarab ochiladi.

13-takt Joyida aylanish.

bir O'ng tomonga ikkita "Yon yo'rg'a" harakati bilan o'ng **ikki** oyoqdan tizzalar bukilgan holda, oyoqlar to'liq erga

uch qo'yilib, to'liq aylanish ijro etiladi. Bir vaqtda

to'rt tirsaklar burilib qo'l dastalar tushirilgan

beSh holda, qo'llar yyelkalarga yaqinlashib 1-holatga, kaflar yuqoriga qaratilib ochiladi.

olti Harakatlarning takrorlanishi.

14-15-taktlar 13-takt harakatlari 2 marta takrorlanadi. Sahna markazida tomoshabinga qarab qolinadi, oyoqlar 6-holatda, chap oyoq-uchida, qo'llar 1-holatda kaflar yuqoriga qaragan.

16-takt Sahna orti markaziga orqa bilan yurish. Taktning har-bir sanog'iga chap oyoq bilan kichik urg'uli qadam bosiladi, o'ng oyoq "sirpanma" harakat bilan chap oyoq yoniga to'liq qo'yiladi. ("Oqsatma" harakati). Qo'llar "bir" sanog'iga o'ng tomon 4-holatning yuqorirog'iga o'tkaziladi va takt davomida o'zgarmaydi. Sahna orqasining markazida tomoshabinga qarab to'xtaladi, gavda o'ng tomonga sal burilib oyoqlar 6-holatda, chap oyoq uchida qoladi.

Yyettinchi shakl

1-takt "Nuqtali yurish" bilan sahna oldi markaziga yon

bir bilan yuriladi. Chap oyoq uchi bilan chapga qadam qo'yiladi, chap yyelka tomoshabinga buriladi.

ikki Chap oyoq ozgina chapga suriladi, tovon tushiriladi;

uch o'ng qo'l 2-holatga, chap qo'l 1-holatdan pastga o'tkaziladi.

to'rt o'ng oyoq uchida, chapga chap oyoqqa chalmash qilib qo'yiladi.

beSh O'ng oyoq bir oz chapga qo'yiladi, tovon tushiriladi: **olti** qo'llar harakati o'zgarmaydi. Taktning har bir

sanog'iga char yyelka ko'tariladi va tushiriladi ("yyelka qoqish" harakati)

2-4-taktlar Birinchi takt harakatlari 3 marta

takororlanadi, sahna oldining markazida chap

tomonga bitta aylanib tomoshabinga qarab

qoladi. Oxirigi sanoqqa oyoqlar 3-holatda, o'ng oyoq

uchida qoladi; qo'ldastalar tashqi tomonga urg'uli

aylanish bilan 2-holatga, kaflari yuqoriga qarab

qoladi.

5-takt Joyida. Oyoqlar holatni o'zgartirmaydi. Qo'ldastalar

ichkariga aylantirilib osmon harakatiga

ko'tariladi.

6-takt Joyida. O'ng tomonga bitta to'liq aylanish.

bir,ikki O'ng oyoq o'ng tomonga uchi bilan qo'yiladi, so'ng

uch,to'rt Chap oyoq "sirpanma" harakat bilan o'ngga (bitta **beSh** "tepib

aylanish") harakatlanadi, qo'llar tashqariga

aylanib, gavda va bosh salgina o'ngga egiladi.

olti Aylanishni davom yettirib, harakatlar takrorlanadi.

7-8- taktlar 6-takt harakatlari 3marta takrorlanadi. Aylanish davom etadi. Oyoqlar 5-holatga, o'ng oyoq oldinda, ijrochi tomoshabinga qarab qoladi. Oxirigi taktning so'ngida qo'llar belni oldidan quchadi.

9-takt Sahna orti markaziga orqasi bilan yuradi.

bir O'ng oyoq uchi bilan o'ng tomonga qo'yiladi, o'ng qo'l *ikki* holatga, yarim musht holatiga ochiladi.

uch O'ng oyoq chap oyoq orqasiga chalmash qilib to'liq *to'rt* qo'yiladi tizzalar bukiladi ("Chalmashli yurish"), o'ng qo'l belga qaytadi.

beSh Chap oyoq va chap qo'ldan harakatlar takrorlanadi.

olti Gavda va bosh takt davomida harakatlanuvchi qo'lni kuzatadi.

10-takt 9-takt harakatlari takrorlanadi.

11-takt O'ng oyoqdan oddiy qadam bilan orqaga yuriladi.

Qo'llar 1-holatga ochiladi. Kaftlar yuqoriga qaraydi.

12-takt Bu harakat sahna orti markazida bajariladi: "Shoh"

ijro etiladi. Chap oyoqdan boshlab chap tomonga to'liq aylanish. Takt oxirida oyoq 1-holatga qo'yiladi, qo'llar harakati 6-holatda qarsak bilan tugaydi va 4-holatga ochiladi. O'ng tomonda, sahna orqasining markazida qolinadi, gavda bir oz o'ngga burilib yuz tomoshabinga qaraydi.

13-takt Sahna markaziga yon bilan yurish.

bir Chap oyoq tovonni bilan, kichik urg'uli qadam bilan, yonga

ikki qo'yiladi. Tizza bukiladi va rostlanadi. O'ng oyoq

uch Chap oyoqning yoniga sirpantirilib qo'yiladi. Bir

to'rt vaqtning o'zida chorak aylanish o'ng tomonga bajariladi *besht* (tomoshabinga chap yelka bilan) Qo'llar o'ng tomonga 4-

holatga keladi, o'ng qo'l qarsillatiladi

olti Oyoq harakati ikki marta takrorlanadi, qo'llar holati o'zgarmaydi.

14-takt 13-takt takrorlanadi. Raqqosa sahna markaziga borib, chapga buriladi (tomoshabinga yuz bilan). Oxirigi sanoqqa oyoqlar rasmiy holatga qo'yiladi, tizzalar bukiladi, qo'llar belning oldi tomoniga qo'yiladi.

15-takt Sahna oldi markaziga qarab "Chalmashli yurish" harakati bilan yuriladi.

bir O'ng oyoq o'ng tomonga - oldinga uchi bilan olib

ikki kelinadi, tizzalar rostlanadi, so'ng o'ng oyoq to'liq chap

uch oyoqning ustidan chalmashtirilib, tizzalar bukiladi.

to'rt O'ng qo'l 1-holatga ochiladi, kaftlar musht holatdja belga qaytib tushadi.

besht Harakatlar chap oyoq va chap qo'ldan takrorlanadi.

olti Gavda va bosh takt davomida harakat qilayotgan qo'lni kuzatadi. Sahna oldining markazida tomoshabinga qarab qolinadi. Oyoqlar 3-holatda, o'ng oyoq uchi bilan qo'yilgan.

16-takt Joyida. "Sekin Shoh" - chapga chap oyoq bilan ijro etiladi

bir,ikki Oyoqlar 6-holatga ochiladi, kaftlar bir-biriga qaraydi,

uch barmoqlar yaqinlashgan. Gavda bir oz chapga buriladi, bosh qo'lga egiladi.

to'rt Oyoq 3-holatga keladi, chap oyoq uchida, gavda bir oz o'ngga, *besht* bosh chapga qaraydi, qo'llar 4-holatga o'ngga olib o'tiladi.

olti Tinish.

17-18-taktlar "Shoh" qaytariladi. Chapga chap oyoq bilan to'liq aylanish. Oyoqlar ikki takt davomida 3-holatga olib kelinadi (Chap qo'l yuqorida), va "Gul bargi" harakati bajariladi, so'ng 3-holatga olib kelinadi. (o'ng qo'l yuqorida). Tomoshabinga qarab qolinadi.

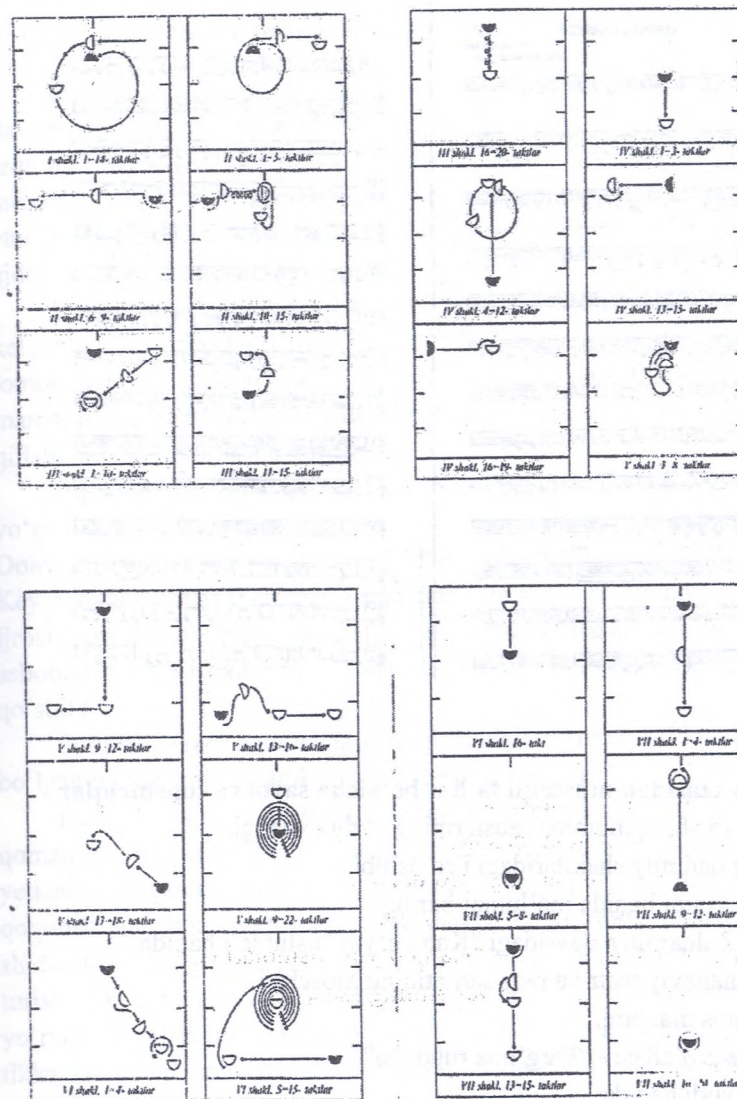
19-20 taktlar "Salom" ijro etiladi: Chap qo'l rasmiy holatga tushiriladi, o'ng qo'l 1-va 6-holatlardan ko'krakka qo'yiladi, bosh va gavda oldinga mayin egiladi.

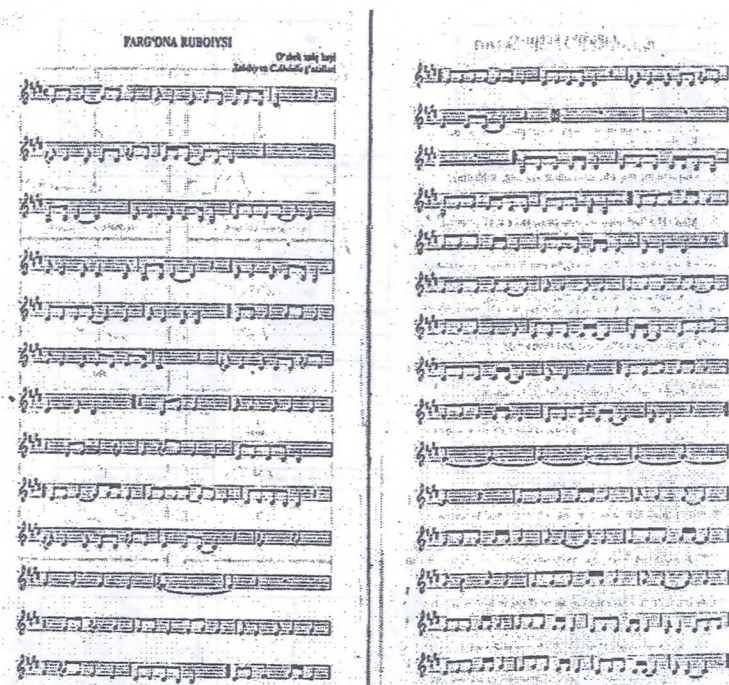
O'zbek raqs Yallasi "Farg'ona ruboiysi" harakatlari

O'zbek raqs Yallasi "Farg'ona ruboiysi" Chizmasi

I-Bob yuzasidan mustaqil ta'lim bo'yicha savol va topshiriqlar

1. Yevropa va sharq mumtoz raqslarining o'ziga xosligi.
2. Raqsning qadimiy shakllaridagi ijro uslubi.
3. "Anor" bayrami haqida ma'lumot bering.
5. Iskandar Zulqarnayn davridagi "Katta o'yin" uslublari haqida.
6. O'zbek ananaviy teatr va raqs san'atining asoschisi.
7. O'zbek raqs maqomi.
8. O'zbek raqs Yallasi - "Farg'ona ruboiysi".
9. "Vals" etyudi haqida.
10. Yigitlar raqsi "Signal" etyudi haqida ma'lumot.

II-BOB. BUXORO RAQS SAN'ATINING TARIXI

Ma'lumki, qadimiy asoslarga ega bo'lgan buxoroliklar raqsi asrlar davomida izchil sayqallanib kelishi natijasida hozirgi kunga kelib Buxoro raqs maktabini yaratdi. Badiiy jihatdan xalqning ma'naviy qadriyatlarini, tarixiy asoslari va o'ziga xos xususiyat uslubiyatlarga ega bo'lgan tarixiy-etnografik xarakter mezonlari asosida takomillashib tarkib topgan bu raqs ajdodlarning milliy ma'naviy merosidir.

Uzoq o'tmishga nazar tashlasak, Turon va Eron sarhadlarida yuzaga kelganligiga amin bo'lamiz. "Buxorocha" raqs avvaliga faqat ayollar tomonidan ijro etilgan bo'lib, islom dini vujudga kelganidagina, to'y-marosimlarni nishonlashda ayollar uy "ichida", erkaklar "tashqarida" bazm qilishi bilan takomillasha borgan.

Bu xalq ijrochilik san'atida ayollar bazmi ashula-kuy, raqs bilan yo'g'rib, erkaklarning sozanda-yu xonandalarini ko'payishiga olib kelgan. Doira, qayroqi va zang singari urma cholg'ular jo'rligida ijro etib kelingan. Keyinchalik ayollar bilan birga erkaklar ham raqs ijro eta boshladi va raqs ijrosi ham zamon bilan hamnafas tarzda takomillasha boshladi. Musiqa asboblari safiga rubob, tor, g'ijjak va akkordeon va hatto sintezator ham qo'shildi.

O'tmishda raqs hamohangligidagi ijrochilar dastasi 3-5 kishidan iborat bo'lgan bo'lsa, keyinchalik 6-8 kishiga qadar etgan.

Buxoro raqslari ijrosiga to'xtaladigan bo'lsak, aksariyat raqslar qomatni egmagan holda ijro etiladi. Raqs harakatlarini ifodalashda, asosan yelkadan belgacha, bosh, qo'l, gavdaning yuqori qismi ishtirok etar, bu qoqinish yumshoqqina tebranish, mushaklarni harakatga solish, gavdaning shiddatli yoki ilg'anishi qiyin bo'lmagan holat almashinishlari, bir joyda turish yoki aylana turib, yana to'g'riga yohud qiya tomonga-diagonal sari yo'rtish va yo'rta turib chiranib gir aylanishlar, barmoqlarning tikka, yarim tikka holatdagi harakatlari, kaftlar va barmoqlarning qarsildoq sadolari, bilaklardagi zanglar sadolari, yuqoriga cho'zilgan qo'llarning bosh uzra sollanishi, halqa solishi, o'zaro chatilib qarsillatishi, goh ilonsimon to'lg'ontirilishi, kaftning lolasimon tugilishi, qomatning goh chapga, goh o'ngga tashlanishi, yarim egilishi, hirom aylab yurish, sollanib yurish,

qiyalab oyoq solish, poshnalarda yurish, oyoqlarning ichki kaftlarida yurish, qomatni chapga yoki o'ngga egib qo'lni xalqa solgan holda chir aylanish, cho'kka tushib bel uzra aylanib muqom qilish, tizzada yura turib chir aylanish va boshqa xilma-xil harkatlardan foydalaniladi. Bu harakatlarning barchasi yuzda yashnoq tabassum, ma'nodor imo-ishoralar, qosh qoqish, yelka qoqish asnosidagi g'amza, ishva, istig'no va omuxta holda hayo va ibo doirasida bajariladi. Ushbu harakatlar avloddan-avlodga o'tib, hozirgi kunga kelib o'zgacha joziba kasb etmoqda.

Qadimda ota-bobolarimizning ehromlarda "Avesto" qo'shiqlarini yaxlit holida aytib, raqs tushishlari Zardushtiy diniga bo'lgan e'tiqodlarini ko'rsatganliklari tarixiy manbalardan ma'lum. Eramizdan avvalgi IV-VII asrlarda aynan shunday an'analar mavjud bo'lib, bunda, ayniqsa, Turon va Eronda musiqa va qo'shiq ijrochiligida benazir buyuk hofiz sifatida tanilgan Borbad (585-589-623-638)ning o'rni katta. U "Avesto" qo'shiqlarini va Zardusht "Zand"larini maromiga yetkazib ijro etganligi bois, xalq uni Zandxon deya e'tirof etgan. Otasidan olgan ilohiy iqtidori tufayli Halil ibn Ahmad va Qays Roziylarning ta'rificha badiiy ijod mahorati va ijro uslubining yuksakligi bois, qo'shiqchi-shoir va bastakor-xonanda tarzida tanildi. U otasidan o'rgangan mahorati bilan cheklanib qolmay, ya'ni "Ustozdan o'tgan shogird" sifatida "Avesto" qo'shiqlarini ohangi va vaznida ustida doimiy izlanib yangi-yangi kuylar yaratadi. Zardushtiylik-otashparastlik e'tiqodini elga singdirib, islom dinidan himoyalashga oz bo'lsada erishgan edi.

Uning iste'dodi va tutgan yo'li san'atshunos Asqarali Rajab tomonidan o'rganilgan. Ilmiy izlanishlari mahsuli sifatida quyidagilarni aniqlashga muvaffaq bo'ladi: Borbad yyetti qismdan iborat "Xusranoviy" (Srot-i Xusravnik), Karko'i (Karko'kiy), "Uromaniy" (Aromaniy), (Loskaviy) singari qo'shiq-raqslar turkumlarining kuy-ohanglarini bastalalabgina qolmay, o'zi ham qo'shiqlarga matnlarni to'qigan va ijro etgan. Albatta, ushbu manbalar yillar o'tishi bilan Buxoro ma'naviy merosning noyob durdonalari sarasiga kirishi hamda shu bilan bir qatorda, xalq og'zaki ijodining o'chmas namunalaridan sanalishi bilan ahamiyatlidir.

Borbad yaratgan ijod namunalari asosida shakllangan an'analar bora-bora "Marvisay" (Marvisrang) yo'li sifatida atala boshladi. Davrlar o'tishi bilan bu iboraning atalishi "Mavriy" "Mavriysaroy" (Mavricha ijro) "Mavrigiy", "Mavriycha" nomi bilan atala boshladi. Bu VI-VII asrlarda

yuzaga kelgan "Daruki xursandik" va "Farhangi pahlavik" risolalarida qayd etilgan kuy va qo'shiqchilik uslubini ifodalovchi "murvakstrang" va "mavrak" istilohlariga oid ma'lumotlar alohida qimmatli manbadir.

Agar o'tmish bilan hozirgi kundagi Buxoro raqs, kuy-qo'shiqlarini bog'lasak, aniqroq tahlillar natijasida buxoroliklar orasida vujudga kelgan "Buxorcha" ijro etilish uslubi qo'shiqlar turkumi sanalishi bilan ajralib tursa, "Mavrigi" migratsion qo'shiq va raqslardan tashkil topganligini bilish muhimdir. Biroq xanuzgacha bu musiqiy turkumlarning paydo bo'lish tarixi, yagona tarkibi va shakllanish jarayoni, ijro xususiyatlari, Shuningdek, ijro jarayonida sozlar nisbati, ijrochilar tarkibi, kiyimlar va zebu-ziynatlar bilan bezash, to'ldirish, mukammallashtirish borasida aniq ilmiy izlanishlar olib borilmagan. Bu esa, "Buxorcha"ni "Mavrigi"dan farq qilolmayotganlarni ham topilishiga sabab bo'lmoqda.

Buxorcha raqs liboslari tarixi ham uzoq o'tmishga borib taqaladi. Eramiz boshlarida, xususan, VI-VIII asrlarda raqqos va raqqosalarning bo'y-basti, ko'kraklari, yyelka va kuraklari, beli, dumbasi harakatlarni bajariShda qulayligi va ko'rimliligi bilan jozibadorlikni bildirgan. Ammo Islom dini kirib kelgach, san'atkorlar o'z kiyimini siporoq ko'rsatishga, ya'ni "yopishga" harakat qilganlar. Jumladan, og'ir va keng ko'ylak, lozim, peshonabog', kavshlar kiyilgan. Albatta, bunday xatti-harakatlar zamirida hissiyot va hirsni uyg'otuvchi, qalbni junbushga soluvchi ehtirolarni oldi olingan. Bunda raqs to'liq ijro etilgan va murakkab jarayonlarni kechib shakllangan ashula va raqs turkumi sifatida hali-hanuz o'z joziba va tarovatini saqlab qolgan.

Xalq qo'shiq raqs turkumi namunalaridan biri bo'lgan "Buxorcha zang" buxoroliklar tomonidan sevib ijro etiladi, ammo bu qo'shiq-raqsga ilmiy-nazariy asosda yondoshilib o'rganilmagan, hatto namunalari yig'ma chop etilmaganligi hozirgi kunda san'atshunoslar e'tiroziga sabab bo'lmoqda. Haqiqatan ham, A.Eyxorning "Buxoro yahudiylari qo'shiqlari" maqolasida dastlabki ma'lumotlar berilgan, bu 1870-1872 yillar oralig'iga to'g'ri keladi. Avtor folklor ekspeditsiyasida to'plangan materiallari asosida shunday yozadi: Quvnoq "To'y qo'shig'i" ikki yahudiy bolasi-David va Abo tomonidan jo'rovoqlikda ijro etildi. Menga uni qat'iy taktdagi o'lovga solish qiyin bo'lganligi tufayli taxminan ancha yaqin etib yozildi. Menga aytishlaricha, uni bir ayol to'qigan ekan!

“Buxorcha zang” tarixiga nazar tashlasak, o‘tmishda “Buxorcha” turkumidagi ashula va raqs sarasiga kirgan va ijro uslubiyoji jihatidan paytlarga, ya’ni qismlarga bo‘lingan.

Birinchi payt doira usullari bilan boshlanadi, unda hofiz yoki hofiza “Ey bodaparaston” lirik qo‘shig‘ini kuylaydi. Raqqosa kuyga hamohang ravishda qo‘lida qayroq va bilagida zang jo‘rligida raqsga tushadi.

Ikkinchi payt raqqosaga doirachi turli zarb usullar orqali jo‘rovoqlik qiladi va qayroqbozlar ham past usulda qo‘shilib turadi.

Uchinchi payt “Avj pardasi” hisoblanadi, unda doira, qayroq va zang barobar chalinib, barchasi jo‘rnavoqlikda yakkaxon qo‘shiq kuylaydilar. Sozanda va xonandalar jo‘rnavoqlik qilishadi, ya’ni naqoratini birgalikda kuylaydilar. Bu jarayon to‘ychi, mehmonlar to‘y sababchilari munosabati bilan tashkillashtiriladi, muxammasxonlikdan tortib qo‘g‘irchoqqacha o‘ynatiladi. Ayol erkak kiyimini kiyib, erkaklarga xos bo‘lgan hazil-mutoyibali raqsga tushadi.

Eng qizig‘i shundaki, odatda raqqosa intihosida belidagi kamarini yechishi ham an’anaviy marosimlardan biriga aylangan. Buxoroliklarning rasm-rusumiga ko‘ra farzandtalab ayol tomonidan raqqosaning belidagi kamari yechilishiga izn so‘ralgan, raqqosa ham o‘z navbatida fотиha berib Olloh ham unga farzand ato etishini sidqildan niyat qilgan. So‘ngra raqqosa kamarini yechib, unga bergan va ataganini olgan.

Ma’lumotlarga tayangan holda shuni ta’kidlash joizki, butun turkum davomida zang faol ishtirok etadi, shuning uchun ham xalq bu chiqishlarni “Buxorcha zang” nomi bilan yuritilishi asosga aylangan.

“Buxorcha”-shashmaqom shubalarining “Ufor” qismlari ohanglariga asoslangan serjoziba raqslarga behad boy. Undagi raqslar taqriban tubandagi besh ko‘rinishda qaror topgan.

1. “Qayroq ufori”-faqat qayroq jo‘rligida tez va quvnoq, harakatlar zamirida qurilgan raqs.

2. “Ravona”-go‘zalning xush raftori, nozikado hiromi negizida qurilgan bu raqs xonanda jo‘rligida amalga oshadi.

3. “Ufor”-yakka raqqosa ijrosidagi ritmik raqs. Go‘zal mushku anbarini taratib, tomoshabinni sarxush etishga chog‘langan harakatlardan tarkib topgan raqs.

4. “Larzon”-faqat doyra yo bir necha doyra jo‘rligida jozibali sho‘x-shaddot raqs. Bunda tanadagi har bir a’zoning nafis titrog‘i asosidagi dil

o‘rtaguvchi harakatlar garmoniyasi orqali ma’no ifodalashga e’tibor berilgan. Bu raqs mustaqil yakka raqs sifatida ham alohida shuhrat qozongan va keng ommalashgan. Bunda mashhur xoreogaraf Isohor Oqilovning xizmati katta.

5. “Zang raqsi” yoki “Zang bandi”-qo‘l va bel oyoqlariga zang bog‘lagan holda kuylanayotgan qo‘shiqqa jo‘rnavoqlikdagi raqs.

Buxoro maktabi aholining turmush tarzini, milliy rivojlanishidagi taraqqiyotida oddiy bosqichining qarashlarini chuqur falsafiy pog‘onagacha keltira olgan boy milliy merosdir.

Raqs san’atining ilk davri oddiy holatlarinigina ifoda qila olsa, murakkablik bosqichida ularni bartaraf etmay, aksincha shakllanib sayqallangan raqs yo‘nalishidir.

Buxoro raqs maktabi-shijoat va ehtirosni, shahdam qadamlikni, egiluchanlikni va qaddi-qomatni tetikligi bilan ajraladi. Qo‘l-oyoq holatlari tez va aniqlikni, bosh holati biroz ko‘tarilib yvelka qismini orqaga tashlash orqali xuddi quyoshning zarrin nuridan quvvat olayotgan mag‘rurlik va ishonuvchanlik belgisidir.

Buxoro raqs maktabining asosi-egiluvchanligi, charxi, qo‘lning holatlari raqs harakatlari bilan uyg‘unlikda bajarilishi bilan ahamiyatlidir.

Erkak va ayol raqs harakatlarida deyarli farq yo‘q, ammo karakter jihatdan qarashlar ijrosida o‘zgarish seziladi.

Ayollarning shoshmaqom, Qayroqi ufori raqslarining liboslari keng. Uzun, parcha matolardan bo‘lganligi, bosh kiyimi esa siqib boylanganligi bilan ajralib turgan, bu bosh kiyimning nomi “Peshonaband” deb ataladi. Liboslarining ko‘krak nishonlari, og‘ir zanjirlardan bezatilgan bo‘lib, igna tugma bilan qadalib qo‘yilgan. Albatta, barcha raqs liboslari ijrosida bilak uzuklar bilan bo‘lgan. Oyoq kiyimlari yorqin rangda va albatta baland poshnali bo‘lishida ahamiyat katta.

Professional erkaklarning kostyum liboslari: keng shalvar, oq yaktak, og‘ir parcha xalat va qirrali do‘ppidan iborat bo‘lgan. Etiklari yorqin, baland poshnada ijro etilgan, ayrim vaqtlarda erkaklar oyoq yalang ham raqsga tushish holatlari sahnada kuzatilgan.

Erkak-ayollarning tizzada charx aylanishi natijasida san’atkorga monand ovoz taralgan. Bu qayroqi-chakichlar ikki yuzadan iborat bo‘lib, ular temirdan va toshdan yasalgan.

O'zbekiston baletmeysterlari ijodida milliy xalq raqslarining tutgan rolini atroflicha o'rganilishi respublika raqs san'atidagi xalqchilik xususiyatlarini batafsil ochib ko'rsatishda xizmat qiladi. Professional baletmeysterlar qatori intensiv ijod yo'lini boshlagan, xilma-xil raqslar sahnalashtirgan va o'zbek raqs san'atiga qimmatli hissa qo'shayotgan baletmeysterlar faoliyatining o'rganilishi ham muhim masaladir.

Buxoro raqs san'atining rivojlanish bosqichlari

Buxoro raqs san'atining qadimiyligi

(Barno Namatieva bilan I.Baxta Buxoroda 1938 yilda L.Avdeeva va V.Nidyakova esa 1959-1961 yillarda Dushanbada suhbatlashgan suhbat)

Barno Namatieva 1914-yilda Buxoroda Kerrida tug'ilgan, Tavo sozanda qo'lida tahsil olgan. Bu ma'lumotlarni tasdiqlaganlar: Mazal Abramova-Mindalxon (1916 yilda Buxoroda tug'ilgan, ustozi Pinxasova, u esa o'z navbatida Kundalxon degan raqqosaning shogirdi bo'lgan), B.Mamanova (1872 yilda Buxoroda tug'ilgan, opasining shogirdi, ma'lumotni I.Baxta 1938-yilda yozib olgan), Usta Toji -Tojiddin Sobirov (1876 yilda Buxoroda tug'ilgan, ustozi otasi-Usta Sobir, ma'lumoti I.Baxta 1938 yilda yozib olgan), Sa'dulla Sa'dullaev (1883 yilda Buxoroda tug'ilgan, otasi Usta Sa'dulla qo'lida tahsil olgan, ma'lumotni I.Baxta 1938 yilda yozib olgan).

Yuqoridagi ma'lumotlar Buxoro raqsining taniqli ijrochilarini o'rganish natijasida aniq xulosaga kelindi.⁵

Usta Toji (Tojiddin Sobirov)

Katta o'yin va Kichik lirik raqslarni badiiy mahorat bilan ijro etgan Usta Toji (Tojiddin Sobirov) 1876 yilda Buxoro shahrida tug'ilgan. Sozandalik kasbi ota-bobolaridan meros bo'lib qolgan ko'p qirrali san'atkor nafaqat sozanda, hatto Katta va Kichik raqslarni ham maromiga yetkazib ijro etgan raqqos hamdir. Uning repertuaridan markaziy o'rinni egallagan "Yak-qars" raqsi o'sha davrdagi muxlislarning olqishiga sazovor bo'lgan. Ayniqsa, Katta o'yinlarni ijro etayotganda o'ziga xosligi bilan dadil tik qomati, yirik-yirik qadamlar ila katta davralar hosil qilib, qo'llari va

yyelkalari mardonovor harakatlarni yirik va aniq ko'rsata olgan. Usta Tojining kompozitsiyalarida charxlar va shoxlar talay bo'lib, bu piruetlarni xam aniq, birmuncha sekin, katta g'ayrat va kuch bilan ijro eta olganligi bilan buxorolik raqqoslardan ajralib turardi. Mohir raqqos bir joyda turgan holatda, qadam tashlash paytida tizzalarini ikki tomonga ochgan kezda keskin demi-plie (kichik o'tirish) harakatini bajarib yig'ilganlarni qoyil qoldira olgan.

Uning "Zang raqs"larida ham o'ziga xoslikni sezish mumkin. O'sha davrdagi sozandalar qo'l va oyoqlariga zanglarni taqib olganlarida Usta Toji bu raqsni juda yumshoq, lirik tarzda, tananing egiluvchanligini ko'z-ko'z qilib, ko'krak mushaklarini titratib, bo'yin umurtqalari harakati va qosh-ko'zlar ishoralarini bo'rttirib ko'rsatgan holda ijro etgan. Qadimiy raqslardan biri bo'lgan - "Xiroti"ni ham barchasidan o'zgacha usulda-Kichik o'yin uslubida o'ynardi. Bu raqsga xos bo'lgan jimjimador ritmik naqshlar jilosi raqqosning yyelkalar, qo'llar va tanasining yuqori qismi xuddi shunday jimjimador harakatlari bilan uyg'unlikda bog'lanib ketadi. Saroy raqslarining jozibasi raqqosning har bir raqs frazasi asosiy harakatlardan tashqari mayda, ko'zga tashlanar-tashlanmas yarim harakatlar bilan ifodalanar ediki, bu saroy raqsi saroyini yashnatib o'zgacha ifor berib turganligi sir emasdi.

Sa'dulla Sa'dullaev

Sa'dulla Sa'dullaev 1883 yilda Buxoro shahrida tug'ilgan. Sozandalik kasbi ota-bobolaridan meros bo'lib qolgan ko'p qirrali san'atkor nafaqat sozanda, balki qayroq raqsining mohir ijrochisi bo'lgan. U qayroqlarga tom ma'noda "jon ato etib" murakkab ritmlarni maromiga yetkazib bera olgan, harakatlari taktga tushgan holda, ya'ni raqsni ritmga mos keltirib ijro eta olganligi hamda Katta o'yin ijro uslubi kuch-g'ayrat, shijoatga to'laligi, chayirligi va sho'xchanligi bilan kishilarni zavqlantirgan.

"Zang o'yin", Kichik o'yinlar ijrosi ham zargarlarga xos mohirlik va nozik did bilan bajarilganligi, qo'l-oyoq harakat holatlari orqali bir-birini to'ldirib, uyg'unlashib xuddi kim o'zarga musobaqalashgandek, ya'ni qo'llari harakatlanganda, oyoqlari statik holatda, oyoqlari harakat qilganda esa qo'llar statik holatda turishi bilan ijodkor boshqalaridan o'z uslubiga ega edi. Shunday "musobaqa" paytlarida statik holatda turgan qo'l yoki oyoq

⁵ Л.Авдеева - "Ўзбек миллий рақси китобидан" 112 бет

shunchalik harakatsiz bo'lardiki, ularga taqilgan birorta ham zangdan tiq etgan tovush chiqmasligi muxlislarining ko'payishiga sabab bo'lganligiga mubolag'a yo'q.

Bibi Shirin Mamanova

Raqqosa hamda sozanda Bibi Shirin Mamanova Buxoroda sozandalar sulolasining davomchisi bo'lib, 1872 yilda Buxoro shahrida tug'ilgan. Uning ota-bobolari ham sozanda o'tgan. Shuning uchun ham yoshligidan kuzatishlari natijasida Maqom uforining barcha qismlarini mukammal bilgan va keyinchalik ijro etgan, ayniqsa, "Chiligi" deb nomlangan uforini sinchkovlik bilan o'rgangan bo'lsada, uning ta'kidlashicha, bu uforida 32 usul mavjud bo'lib, ularning ko'pini Bibi Shirin "eslay olmayman"- deb ta'kidlab o'tgan ekan.

Raqqosaning ijrosi "Katta o'yin" uslubida bo'lsada, lekin o'ziga xos interpretatsiyada ijro etganligi bilan ajralib turadi. Maqom uforining barcha qismlarini sozandalar juda ohista tempdan, aksariyat hollarda tiz cho'kib o'tirgan holatda boshlaganlar. Bibi Shirin esa butun raqsni cho'zib sekin, mag'rur va har bir frazani uzoq davom yettirgan holda ijro etgan.

Kerkigi Mixal-Xalirxon Xaimova

Kerkigi Mixal-Xalirxon Xaimova-zamonasining taniqli raqs ustasi, raqsdagi barcha harakat va holatlarni puxta va bexato aniq ko'rsata olganligi bilan ajralib turgan. U 1888 yilda Buxoro shahrida tug'ilgan. Uning Katta o'yin ijro uslubining ahamiyatli jihati shunda ediki, raqsida aktyorlik mahorati uyg'unlashib ketgan. Xalirxon saroy raqqosasi bo'lishining sababi ham u soatlab betinim qo'shiq aytib, raqs tushisha olar, ammo farqli jihati tomoshabinlarning fikricha, biror kun ham tomosha paytida hech bir nota yoki harakatni eslay olmay xato ijro etmagan. Shuning uchun ham, uning repertuaridan turli turkumlarga oid alohida qo'shiq va raqsarlar joy olgan.

Barno Namatieva

1914 yilda Buxoro shahrida tug'ilgan Barno Namatieva-sozandalar sulolasining davomchisi bo'lgan, ammo u nafaqat sozandalikni, balki raqs uslublarini ham egallagan zamonasining sozanda va raqqosasi bo'lgan. Uning ota-bobolari Maqom uforining ideal ijrochisi bo'lganlar va o'z

navbatida maqomni yaxshi tushunishgan. Barno Namatievaning ham qobiliyati raqsning hamma shakllarini mukammal bilishida, aktyorlik va raqsni uyg'un olib borishida va eng ahamiyatli jihati bir bo'limida sho'hchan faollikni namoyish qila turib, birdan keskin demi-plie holatidan sekin ko'tarilib, tana burilishlari va titrashlar, qo'llarning doiralar xosil qiluvchi suzishlari, barmoqlarning nozik egilishlari bilan harakatlar plastikasini bo'rttirib ko'rsata olishida bo'lganligi bilan tarix sahifalariga muhrlangan.

Mindalxon Abramova

Mindalxon (Mazol Abramova)-raqs san'ati uslubida zamonasining ayollariga xos og'ir-bosiqlikni yorituvchi, plastik mohirona harakatlari bilan mayin ishoralarni ko'rsata oluvchi raqs ustasi bo'lgan. 1916 yilda Buxoroda tavallud topgan san'atkorning lirik-intim mazmundagi Kichik o'yinlarining mohirligida kishi sezar-sezmas ma'yuslik, qadamlarida dadillik emas, mushuk kabi yumshoq qadamlar, yuz ifodasida payqash qiyin bo'lgan allaqanday ayyorlik bo'lgan. Qo'l-oyoq harakatlari hech qachon keskin harakatlanmasdi. Raqs frazasi so'nggida Buxorocha raqsarlar uchun majburiy bo'lgan "nuqta" uning ijrosida o'zgacha bir ko'rinishda-butun tananing chuqur tin olishida namoyon bo'lardi.

Tufa Pinxasova

Tufa Pinxasova-zamonasining iqtidorli qo'shiqchisi va raqqosasi, shuningdek, ijrosi turli-tuman bo'lgan "Charxlar" ko'rinishini Maqom ufori usullari orqali batafsil o'rganib chiqqan va o'z ijrosida faol qo'llay bilgan. 1926 yilda tug'ilgan bo'lib, u Katta o'yinlarning tipik ijrochisidir. Tashqi qiyofasi o'rta bo'yli bo'lsa ham, sahnada salobati va mahorati bilan vakal ijro paytida o'ziga xos sirli savlati bo'lgan.

Uning ichki ma'naviy noyob temperamentining siri sozandalik va raqqosalikni uyg'unlashtira olganligi uchun ham tomoshabinlarni sahna madaniyati va iste'dodining qudrati bilan qoyil qoldira olgan. Ayniqsa, "Charxlar" ko'rinishidagi gir aylanishlar va kutilmaganda to'xtab "qarashlaru qotishlari" paytida qo'llarni oldinga uzatib, sinchiklab qarasa, tirsakdan bukulgan holatni aniqlashdagi keskin harakatlar ijrosida sahnaga yarashgan qaddi-qomati va salobati uning tomoshabinlari safini kengayishiga sabab bo'lgan.

O'zbekiston xalq artisti Maryam Yoqubovaning bolaligi aynan o'sha davrda va Buxoroning so'nggi amiri onasining saroy xonimlari orasida o'tganligi bois, o'z xotiralarida shunday yozadi: "Tufaxon Ambariashk yoki Xalirxon Kerkigidan hech qayeri kam emas. U Buxoro san'atini bizning kunlarga avaylab yetkazgan..."

Mening fikrimcha, har qanday zamonaviy professional artist ham unga tenglasha olmasa kerak".

BUXORO RAQS SAN'ATINING RIVOJLANISHI

1920-1990 YILLAR

ISAHOR OQILOV

1914-1988

Isohor Oqilov 1914 yili Samarqandda tug'ilgan. O'rta maktabni tugallashi bilan Ilmiy tekshirish instituti qoshidagi o'quv gruppasiga o'qishga kiradi. Bu erda o'zbek musiqa san'atining mashhur ustalari rahbarligida doyra, g'ijjak va skripka chalishni o'rganadi.

1926 yil kuzida Muhitdin qori Yoqubov, Tamaraxonimlar o'zbek davlat etnografik ansambl tuzadi. Bu ansambl 1929 yil 21 aprelidan boshlab eksperimental musiqali dramatik teatriga aylantirildi, mazkur yangi teatrdagi 15 kishilik o'zbek cholg'u asboblari ansambli ijrochilaridan iborat jamoa tuzildi.

Unda Usta Olim Komilov, Yusupjon qiziq Shakarjonov, Ahmadjon Umrzoqov, Nizom Haydarov, Po'lat Rahimov, Boborahim Mirzaev, Rahimberdi Bobojonov, Zuhur Qobulov, Qodir Hamdamov, Usta Olimning xotini Begimxon Yo'ldoshxo'jaeva, uning singlisi Nurxon, Mukarrama Turg'unboeva, Roziya Karimova, Halima Rahimova va boshqalar ishtirok etadilar.

Isohor Oqilov teatr huzurida tashkil qilingan balet studiyasida A. K. Bekdan klassik balet bo'yicha saboq oladi. U dastlab trenaj mashqlarda qatnashar ekan, A.M. Chetvertakovning "Qizil gul, oq gul" nomli bir pardali

baletida yigit raqsini, zamonaviy mavzular asosida yaratilgan "O'roq va bolg'a", "Budyoniycha" raqsini ham ijro etadi. Bu xildagi zamonaviy yangi mavzudagi raqs o'sha yillarda qadimgi xalq kuylari asosida, masalan, "O'roq va bolg'a" raqsi Buxoro xalq kuylaridan hisoblangan "Baljuvon" kuyi asosida sahnalashtirilgan edi.

Isohor Oqilov bundan tashqari, konsertlarda mustaqil raqs nomerlaridan "Komsomol raqsini", "Arshin mol-olon" musiqali komediyada Halima Raximova va Mukarrama Turg'unboyeva bilan birgalikda "Lazgincha" raqsini o'ynaydi, "Rizovarchi" pesasida ham raqqoslik qiladi. Qisqasi, Isohor Oqilovning eksperimental teatrdagi ishtirok etishi ijobiy natijalar bera boshladi. U endi klassik balet harakatlarini professional ustozlardan o'rganar va xalq raqsini ijro etganda mana shu klassik balet raqs harakatlarini mohirona qo'llay olgan holda xalq orasida o'ynaladigan raqslarni yangi-yangi elementlar bilan boyita boshladi, ayni vaqtda o'zbek va tojik xalq raqsining xilma-xil turlarini, yangi forma va harakatlarini ustozlardan o'rganish hamda ularni ijro etishda davom etdi.

Bundan tashqari, Isohor yoshligida ta'lim olgan ustozlari-Gavriel va Mixail Mulloqandovlar, Mixail Tolmasov va boshqalardan xalq raqs usullari va xillarini o'rganishda davom etdi. "Buxorocha yor-yor", turli tumani mavrigi qo'shiqlar jo'rligida o'ynaladigan raqs shular jumlasidandir.

1929 yildan boshlab bu ansambl "Eksperimental musiqali dramatik teatr" deb atala boshlandi. Ushbu guruhda mashhur raqs ustalari Usta Olim Komilov va Yusupjon qiziq Shakarjonovlarning bo'lishi teatr sahnasidagi o'zbek raqs san'atining drama bilan uzviy aloqada ekanligi hamda yangi sahna raqsining shakllanayotganidan dalolat berardi.

Isohor Oqilov mazkur teatrdagi o'z faoliyatini aktyor sifatida namoyon etadi. Dastlab u ozarbayjon kompozitori U.Hojibekovning "Arshin mol-olon" musiqali komediyasida Vali, undan keyin Xurshidning "Farhod va Shirin" musiqali dramasi Yosuman rollarini o'ynadi.

U 1929 yildan boshlab Oqilov musiqali drama teatrida o'z faoliyatini yuritadi. Teatrning barcha artistlari kabi u ham dramatik rollarda: laparlar aytdi va o'yinga tushdi. Usta Olim Komilov bilan Tamaraxonim bu yigitchadagi g'ayrat-shijoat, ishtiyoqni hamda uning raqs ritmlarini tez ilg'ab olishini ko'rib, harakatlarni juda aniq va chiroyli ijro etishi bois, unga qiziqib qoladilar va raqs studiyasiga qabul qilishga ahd qiladilar.

Studiya Isohor Oqilov "Katta o'yin"ning barcha usullarini, kichik formadagi raqslarning butun sirlarini va janrli raqs sahnalarini o'rganib oladi. Lekin eng muhimi ommaviy raqslar tuzilishi qonunlarini tez o'zlashtiradi. Shu bois ham Isohor Oqilovni raqsalarini sahnalashtirish qobiliyati rahbarlar nazariga tushadi. Yosh raqqos 1932 yilda Samarqanddagi yahudiy musiqali drama teatrining rahbari qilib tayinlanadi. Isohor Oqilov bu teatni tashkil etishda ham yaqindan yordam bergan edi. Teatrda u rejissyor, baletmeyst, raqqos bo'lib ishlaydi. Ikki yildan so'ng Laxutiy nomli Stalinobod musiqali drama teatriga ishga yuboriladi va u yerda baletmeyst hamda raqqos bo'lib ishlaydi. Isohor Oqilov Samarqand va Stalinobod teatrlarining bir qancha spektakllarida raqslarni sahnaga qo'yadi.

Isohor Oqilov navqironligida ijro etgan, biri ikkinchisiga o'xshamagan raqslar o'zining tabiiyligi, milliyliigi, jozibadorligi va chuqur falsafiy mazmundorligi bilan tomoshabinlarni yillar davomida maftun qilib keldi. Turli xil millat, ijtimoiy davrga mansub raqslar xususiyatini mohirona aks yettira bilish ham Isohor Oqilovning ajoyib san'atiga sayqal berib turadigan xislatlardan biri hisoblanadi.

1930 yil Moskvada xalqlar teatr san'atining Butunittifoq olimpiadasi bo'lib o'tdi. Bu olimpiadada mamlakatimizning o'n yettita teatr jamoalari ishtirok etdi. U yerda O'zbekiston respublikasidan "Hamza nomli dramatik teatr" va "O'zbek Davlat musiqali teatr" ishtirok etib, to'rtta spektakl: "O'rtoqlar", "Lolaxon", "Halima" va "Erk bolalari"ni namoyish qilinadi. O'zbekiston artistlari yana zamonaviy mavzudagi "Qizlar, shitobingiz nima?", "Fabrika" laparlarini ham ijro etdilar. Bundan tashqari Usta Olim Komilov, Muhitdin qori Yoqubov va Tamaraxonim sahnalashtirgan bir qancha raqslar va laparlar ham dasturdan katta o'rin olgan edi. Bu olimpiadada Tamaraxon va Mukarrama Turg'unboyeva Usta Olim Komilov doirasi jo'rligida "Daromadi go'l o'yini", "Katta o'yin", "Ufori soxta" raqsalarini ijro etdilar.

Isohor Oqilov ustozlari Mixail va Gavriel Mulloqandovlar jo'rligida "Buxoro yor-yori"ni ijro etadi.

Isohor Oqilov 1932-1933 yillarda Toshkent musikali teatrdan ishlab yurgan paytlarida ham raqs bo'yicha ta'lim olishni davom yettiradi. Mana shu teatr raqs kollektivida uning baletmeysterlik qobiliyati ko'rini boshlaydi. Dastlab u farg'onalik raqqos Ota Xo'janing juda tez va aniq bilan

bajaradigan charx (aylanma harakat)larini qunt bilan o'rganadi. Keyinchalik u mana shu "Charx" raqsini doirachi bilan raqqos ijrosiga moslab postanovka qiladi, so'ngra doirachi hamda raqqos duet qilib turadigan boshqa bir raqs-Samarqand "Chor qarsagi" raqsini ham sahnalashtiradi.

1935 yili Isohor Oqilov Buxoro yahudiy teatri bilan birgalikda Tojikistonda ishladi. Shu yerda u tasodifan tojik raqqos yigiti Sang Ali bilan tanishadi. Sang Ali ko'pchilik tojik raqsari harakati va ularning usullarini mukammal biladi va o'zi bu raqsarlarni mohirlik bilan ijro etardi. Isohor Oqilov Tojikistonga borgunga qadar ustozlari va ayrim san'atkorlardan tojik xalqining raqsari haqida ko'p marta eshitgandi. Endi u pomirliklarning murakkab sakrama harakatlari, keskin, lekin yengil maxsus ritmda ijro etiladigan Kulobi raqsini, bir doyra jo'rligida tushiluvchi ko'histoncha, panjobcha va shug'onon raqsalarini o'z ko'zi bilan ko'rdi. "Qo'sh qarsak", "Charxi duzonu" va Tamaraxonim bilan birgalikda "Xorazmcha lazgi" raqsalarini o'ynab, katta muvaffaqiyat qozonadi.

1939 yil dekabr oyida Isohor Oqilov Butunittifoq estrada orkestrlari konkursida ishtirok etdi va milliy raqsardagi mohirona ijrochiligi uchun ashulachi K.Shuljenko va so'z ustasi Arkadiy Raykin qatorida shu konkurs mukofoti bilan taqdirlandi. Isohor Oqilov shu yiliyog avgust oyidan to 1940 yilning fevral oyigacha, ya'ni yarim yildan ortiqroq vaqt davomida katta Farg'ona kanali qurilishlarida, Kronshtadt dengizchilari orasida, Tojikiston va Farg'ona vodiysi bo'ylab o'tkazilgan gastrol konsertlarida yakka raqqos sifatida ishtirok etdi.

1941 yil oxirida Isohor Oqilov Tamaraxonim boshchiligidagi ansambl bilan Buxoro, Termiz, Qarshi shaharlarida bo'ldi, 1942 yilda esa, Boku, Tibilisiya, Erevan va Qora dengiz harbiy floti jangchilariga ko'rsatilgan konsertlarda o'z mahoratini namoyish qildi. Shunday qilib, san'atkor turli xalqlar raqsalarini ko'rishi, o'rganishi natijasida raqqos-baletmeysterlik mahoratini yuksaltirdi, raqs san'ati xazinasini yangi-yangi durdonalar bilan boyitib bordi.

Baletmeyster har doim davr tomoshabinining estetik didini o'stiradigan yangi repertuar tanlar, o'zi ham postanovkalarni ijod etarkan, ko'proq yosh raqqoslarga tayanib ish olib borardi. Chunki u yoshlarning raqs san'atini klassik an'analar asosida boyitishlari, yangi pog'onalariga ko'tarishlariga ishonardi. Isohor Oqilov besh yil davomida yangi raqs postanovkalari ustida izlanishlar olib bordi. U Samarqand teatri studiyasida

ustozlari A.K. Bek va Usta Olimdan o'rgangan raqslarni endi o'zi postanovka qila boshladi. U "Buxoro Shashmaqomi" kuylari asosida yangi raqslar yaratdi. "Qashqarchan Ajam", "Ufari Navo", "Savti Ajam", "Ufari ajam", "Soqiynoma", "Ufari Segoh", "Chapandoz" singari maqom yo'llari yakka va grupp bo'lib o'ynaladigan melodik usul manbai vazifasini o'tadi.

Shuni alohida to'xtalib aytish lozimki, o'sha yillarda raqs ansambllari uchun aniq dastur yo'q bo'lib, yangi raqs repertuarini qanday izlash, davr tomoshabini uchun qaysi harakterdagi raqslarni qo'yish kerakligini ham to'g'ri tasavvur qila olish, yechimini topish mushkul edi. Isohor Oqilov raqs san'atini boyitish uchun avvalo, o'zbek xalq musiqa folkloriga murojaat qilishni lozim topdi. Chunonchi, u "Buxoro Shashmaqomi"ning ashula qismidagi raqsbon kuylarni tanladi. San'atkor, ayniqsa baletmeyster Isohor Oqilov yangi ifoda vositalarni izlashi kerakligini, ayni vaqtda, har bir raqs nomerining ta'sir kuchini zo'raytirish, tomoshabinni quvontirish, umuman raqs kechalariga ko'proq muxlislarni jalb qilish lozimligini chuqur his etardi.

Baletmeyster konsert programmasi bilan bir qatorda Buxoro va Samarqanddagi teatrdagi ham raqslarni sahnalashtiradi. "Farhod va Shirin", "Arshin mol-olon" singari p'esalarda sahnabop raqslardan bir qanchasini yaratadi.

1933 yildan boshlab Isohor Oqilov mahalliy yahudiy davlat musiqali teatri raqs kollektivi uchun birinchi marta ko'pchilik bo'lib o'ynaladigan raqslarni sahnalashtiradi. Bular "G'unu chin" (sakkiz ijrochi) "Giryon qozoq" (ikki ijrochi), "Komsomol o'yini" (to'rt ijrochi), "Budyonniycha raqs" (sakkiz ijrochi), "Usmoniya" (uch ijrochi) va hokazolardir. Yakka solist-raqos va raqqosalar uchun "Andijon samosi", "Abdurahmonbegi", "Guluzorim", "Yalla", "Ufari qalabandi", "Mirzodavlat", "Qashqarcha" raqslarni ham sahnalashtiradi. O'zbek Davlat filarmoniyasida Isohor Oqilov Buxorocha raqslar sahnalashtirish bo'yicha navbatchi baletmeyster qilib tayinlanadi.

1944 yilda Isohor Oqilov Toshkent xoreografiya maktabini tugallab, O'zbek Davlat opera va balet teatrida ish boshlaydi va yosh raqqosa Galiya Izmaylovaga buxorocha "Larzon"raqsini o'rgatadi. Isohor Oqilov 1946 yilda Moskvada Butunittifoq fizkultura paradida 400 nafar ijrochi ishtirokida maxsus programma tayyorlashda ham ishtirok etdi. Bunda u o'zbekcha raqsni sahnalashtirgan edi. 1947 yilda san'atkor yangi

tashkil etilgan o'zbek estrada jamoasining baletmeysteri va solisti sifatida ish olib borgan davrigacha Isohor Oqilov O'rta Osiyo xalqlari raqslarini ijro etish yoki postanovka qilish bilan chegaralangan bo'lsa, endilikda u rus, belorus, ukrain va boshqa xalqlar raqslari bilan ham yaqindan tanishishga muvassar bo'lgan edi. Isohor Oqilov sahnalashtirgan har bir raqs ko'rinishida raqqoslar va aktyorlar o'z san'atlarini zamonaviy tomoshabin qalbiga borib etadigan va to'liqlantiradigan san'at deb biladilar, bu bilan faxrlanadilar. San'atkor baletmeyster sifatida raqslarni faqat sahnalashtirish yoki o'rgatish bilan chegaralanib qolmay, yangi-yangi postanovkalar ssenariysini yaratish va rejissyorlik qilish ustida tinimsiz izlanardi. Isohor Oqilov eksperimentlari o'zbek milliy raqslarini janr jihatdan ham ancha boyitdi. Uning baletmeysterlik ijodida komediya janriga nisbatan lirik plandagi janrlar ko'proq o'rin egallagan.

Mohir baletmeyster Isohor Oqilov raqs ijrochilaridan yorqin obrazlar yaratish, mahoratni oshirish uchun tinimsiz ishlash va doimo izlanishda bo'lishni talab qilardi. Isohor Oqilovni "Xoreografiya san'atining tug'ma izlanuvchisi" deyish mumkin. U har doim yangi formalar "usul va uslublar" hamda yangi-yangi obrazlar izlash bilan band bo'lgan. Baletmeyster xoreografiya san'atining mavjud doirasini vokal, cholg'u va poetik formalar kiritish yo'li bilan kengaytirish borasida mudom izlanishda edi. Isohor Oqilov raqslarni sahnalashtirganda folklor musiqalardan, professional kompozitorlar ijodidan keng foydalangan; "Shodlik" raqsini "Buxoro shashmaqomi"ning "Rok usuli" bilan boshlaydi, so'ngra qadimgi O'zbek xalq qo'shiqlaridan "Hay-yor-yor" qo'shig'i kuyiga o'tadi, Sayfi Yo'ldoshevning "Orom", "Baxt kuyi", "Go'zal qizlar" kuylari ham xilmaxil raqs nomerlari yaratilishida manba bo'ldi. "Erkin zamon" raqsida esa, to'rtta uyg'urcha usuldan foydalanildi, "Shodlik" raqsining 1960 yildagi variantini Buxoro mavrigisi kuylari—"Mahma Hasanjon", "Aspanjayiman" singarilar asosida raqslar sahnalashtirgan.

Isohor Oqilov o'zining ko'p yillar samarali davom etgan baletmeysterlik faoliyati davrida O'zbekiston, Tojikiston va boshqa qardosh respublikalar raqs san'ati sohasida hormay-tolmay ish olib borayotgan, hamda ko'plari hozirda mashhur raqs ustalari darajasiga etgan san'atkorlarga ta'lim berdi.

Oqilov o'zbek raqs san'atini rivojlantirishga ulkan hissa qo'shgan taniqli xoreografiya namoyandalari qatoridan mustahkam o'rin olgan san'atkorlardandir.

Isohor Oqilov singari mahoratli raqqos va baletmeysterlarni yuzaga keltirishda muhim rol o'ynadi. Zamondosh milliy raqs postanovkachilari va baletmeysterlari o'tmish an'alaridan ijodiy foydalanish bilan birga shu merosni boyitib, taraqqiy ettirmoqdalar.

O'zining qalb harorati, kuch-g'ayrati, ongli hayoti, boy tajribasi, bilimi va iste'dodini O'zbek raqs san'atining gullab-yashnashi yo'liga bag'ishlagan. Isohor Oqilovni yuzlab tomoshabinlar e'zozlaydi, san'atini hurmat bilan yodga oladi.

MARGARITA OQILOVA (1920-2015)

Isohor Oqilovning turmush o'rtog'i va ijodiy maslakdoshi Margarita Oqilova 1920 yilda Samarqand shahrida tug'iladi. Otasi Baxlul ashulachi va doirachi, eronlik bo'lgan, Margaritaning onasi Maryam Ispaniyada tug'iladi va juda yoshligida Samarqandga kelib qoladi. Akasi Dilli Binyaminzoda ham san'atkor-teatr aktyori edi. Margaritaning katta opasi Tamara Samarqand shahridagi klublardan birida havaskorlar raqqosa, tog'asi esa hofizlik qilgan.

11-12-yoshlaridanoq san'atga kirib kelgan yosh qizaloq Margarita Laxuti teatri konsertlarida ishtirok etib tajriba ortira boshlaydi. Ushbu truppadagilar yosh xususiyatiga ko'ra kichik va jajji jussasi bilan muxlislariga ega bo'lganligi bois "Mitti gul" deb chaqirishar edi. Tojikistondagi tog'li hududlar aylanma yo'llarida eshak va otlar orqali belgilangan safarga otlangan truppa jamoasi yosh qizning sabri va matonati, ayniqsa san'atga bo'lgan intilishidan hayratga tushar va qaysidir ma'noda achinishar edi. Margarita dastlabki san'atga bo'lgan qiziqishi o'sha davrda boshqalardan qolishmay ashula aytib, o'yinga tushadigan onasi va otasidan o'tadi. Besh

yasharlik qizaloq tog'asi bilan to'y va tomoshalarga borib, raqqosalarni kuzatadi va unda raqqosa bo'lish havasi tug'iladi.

Margaritaning raqs san'atining shakllanish davri 1932-1935 yillarda Tojikiston teatrida o'tadi. 1934 yilda Isohor Oqilov Tojikistonga bo'lgan ijodiy safarida Margarita bilan tanishib qoladi va taqdir taqozosi bilan 1935 yilda ularning turmush rishtalari bir yo'lda tutashadi. Margarita Isohor Oqilovga turmushga chiqqach, Samarqandga keladi va mahalliy teatrdan raqqosa sifatida ishlay boshlaydi. 1937 yilda Moskvada o'tkazilgan o'zbek san'ati o'n kunligida qatnashib, raqslar ijro etadi. Bunda Margarita buxorolik raqqosalar Mixail Kerkigi (O'zbekiston xalq artisti Soson Benyaminovning onasi), Chervonxon va boshqalar bilan birgalikda Buxorocha raqslarni ijro etgan edi.

Margarita Oqilova asosan o'zbek va tojik milliy raqslar ijrochisi bo'lib, repertuarida "Bahor", "Zang", "Mirzodavlat", "Pomircha", "Duxtari xushro'y" bor, bundan tashqari Margarita repertuarida "Xitoycha", "Qozoqcha", "Turkmancha", "Ozarbayjoncha", "Eroncha", "Xorazmcha", "Uyg'urcha" raqslar ham katta o'rin olgan.

Margarita Oqilova yigirma yil davomida O'zbekiston Davlat filarmoniyasining etakchi raqqosa-solistkasi bo'lib ishladi. 1956 yildan buyon Margarita Toshkent To'quvchilar kombinati Madaniyat saroyi raqs ansamblining badiiy rahbari va baletmeysteri ishini olib bormoqda. U tarbiyalab voyaga etkazgan raqs kollektivi 1957 yilda Moskva shahrida bo'lib o'tgan Butunittifoq yoshlar va talabalar konkursida qatnashib, Oltin medal olishga sazovor bo'lgan edi. Bu raqs kollektivi Bolgariya, Yaponiya, GDR va Norvegiya singari bir qator sotsialistik va kapitalistik davlatlarda o'z san'atini ko'rsatib, u yerdagi tomoshabinlarni o'zbek milliy raqs an'alarining ajoyib namunalari bilan tanishtirishga muvaffaq bo'ldi.

Margaritaning raqqosalik mahorati zamondosh raqqosalar faoliyatida mavjud bo'lgan ijodiy muhit ta'siri ostida shakllandi va rivojlandi. Chunki, raqqosaning mahoratini rivojlantiruvchi va intensiv taraqqiyot yo'liga chorlovchi sharoit barpo bo'la boshlagan edi. Bu taraqqiyot avvalo Samarqand shahrida 1919 yilda tuzilgan dramatik studiya bazasidagi "Xalq teatri" faoliyati bilan aloqador bo'ldi.

Oradan ko'p o'tmasdan Samarqanddagi 17 yillik va 5-umumiy ta'lim maktablarida Sa'dulla Jo'raev va Hoshim Narziqulov rahbarligidagi havaskorlar to'garaklari yo'lga qo'yildi.

Taniqli san'atkorlardan Isohor Oqilov hamda Margarita Oqilovalar o'z tajriba va bilimlari bilan hormay-tolmay unga boshchilik qiladilar.

Raqs havaskorlari orasida tarbiyalanib voyaga etgan raqqosa O'zbekiston xalq artisti Margarita Oqilovadir.

U singari o'nlab mohir ustozlar bugunda o'z bilim va mahoratlarini yoshlarni san'atkorlar yetib yetishtirishdek muhim ishga baxshida etmoqdalar.

Margarita Oqilova chinakam ustoz san'atkorlardan bo'lib, chorak asrdan buyon u o'zining boy tajribasi, bilim va iste'dodini havaskorlar raqs san'atining rivojlanishiga bag'ishladi. Ulug' Vatan urushidan oldin va urush yillarida ham tomoshabinlar bu raqqosani har xil plandagi milliy raqslar ijrochisi sifatida yaxshi bilganlar.

Raqqosa navqironligida ijro etgan, biri ikkinchisiga o'xshamaydigan raqslar o'zining tabiiyligi, milliyliги, jozibadorligi bilan tomoshabinlarni maftun etgan.

Margarita Oqilova milliy raqs san'atining yuqori pog'onalarini osonlik bilan egallamadi. U ko'plab ustozlarni ko'rdi, o'nlab sahnalarda bo'ldi, san'atning totli damlari bilan birga azob-uqubatlarini ham boshdan kechirdi. Yuzlab san'atkorlar san'ati asosida o'z mahoratini takomillashtirib bordi.

VILOYAT OQILOVA

Oqilovlar sulolasining davomchisi bo'lmish Viloyat Oqilova otasi va onasi izidan boradi va raqqosalik kasbini tanlaydi. Viloyat Oqilova 1937 yilda Samarqand shahrida tavallud topadi. San'atkorlar ijodiy muhitida tarbiyalanayotgan Viloyatni otasi 1947 yili Toshkent Davlat xoreografiya maktabiga olib keladi. O'zining to'qqiz yillik faoliyati davomida ta'lim oldi. 1951 yilda Bernora Qorieva, Ra'no Nizomova, Tamara Yunusova va boshqa iste'dodli raqqosalar bilan birgalikda Moskvada bo'lib o'tgan o'zbek adabiyoti va san'ati o'n kunligida ishtirok etdi. 1957 yilda Viloyat VI Jahon yoshlari va studentlari festivalining laureati diplomini oldi. 1961 yilda Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat pedagogika institutini sirdan o'qib tugatdi.

Uning raqs bo'yicha birinchi haqiqiy ustози-Isohor Oqilov, ya'ni o'z otasi bo'ladi. Raqqosa Viloyatni elga tanitgan raqqosalik uslubini belgilagan raqs - "Charx" raqsi bo'ldi. Onasidan esa "Rum qars", "Quvnoq qiz", Buxorocha "Shodiyona" raqslarini o'rgandi.

Viloyat O'zbek Davlat filarmoniyasi "Shodlik" ansamblida boshlagan raqqosalik faoliyatini har tomonlama rivojlantirdi, puxtaladi va mukammallashtirdi. Bu ajoyib raqqosa programmasida hozirda xilma-xil mavzularni o'z ichiga olgan raqslar- "Lirik Feruza", "Pomircha raqs", Sayfi Yo'ldoshev kuyi asosida sahnalashtirilgan "Baxt kuyi", M.Mirzaev kuyi asosida o'ynaladigan "Dilrabo" singari bir qator raqslar mavjud.

Bundan tashqari, Viloyat, kompozitor Leviev musiqasi asosida "Chehra" raqsini, M.Mirzaevning kuylari asosida "Intizor", "Gulruh" kabi raqslarni ham ijro etadi. U otasidan o'rgangan mashhur raqs nomeri "Charxi du zonu" raqsini Moskva, Leningrad, chet ellarda-Afg'oniston, Vengriya, Chexoslovakiya, Finlyandiya kabi davlatlarda ham boshqa raqsarlari bilan bir qatorda namoyish qilib, katta muvaffaqiyat qozondi.

RUSTAMOV BOTIR NAZAROVICH

Buxoro viloyati badiiy jamoalar ijodiy birlashmasi tasarrufidagi "Buxoro go'zallari" ashula va raqs ansambli 2000 yilda Botir Rustamov tomonidan tashkil etilgan.

Rustamov Botir Nazarovich 1963 yil 26 sentyabrda Buxoro viloyati Kogon shahrida tug'ilgan. 1973 -1980 yillar Toshkent xoreografiya bilim yurtida tahsil olgan.

K.S.Sagatov, R.A.Dustmetova, I.M.Protsenko, G.V.Ijitskiy, M.X.Hamdorov kabi ustozlardan san'at sirlarini egallagan.

1980-1981 yillar mobaynida O'zbekiston davlat filarmoniyasi qoshidagi "Lazgi" ashula va raqs ansamblida balet artist lavozimida faoliyat yuritgan. U yerdagi ustozlari deb O'zbekiston xalq artisti Gavhar Rahimovani e'tirof etadi. U 1981 yilda Toshkent davlat Madaniyat institutining xoreografiya bo'limiga o'qishga kiradi va birinchi bosqichni tamomlagach, 1981-1985 yillar mobaynida Moskva Davlat madaniyat institutiga yo'llanma oladi va u yerdan Rossiyada xizmat ko'rsatgan artist I.V.Smironov va M.M.Smironovalardan saboq olib qaytadi. O'z yurtiga qaytib, mehnat faoliyatini 1985 yilda Buxoro davlat filarmoniyasida bosh baletmeysterlikdan boshlaydi.

1987 yil R.Hamroev nomidagi san'at maktabi xoreografiya bo'limi katta o'qituvchisi va shu bilan birga 1987-2000 yillar oralig'ida o'rindoshlik asosida M.Ashrafiy nomidagi san'at bilim yurtida xoreografiya o'qituvchisi bo'lib ishlaydi.

1994 -2000 yillar S.Ayniy nomidagi musiqa va drama teatrida bosh baletmeyster, 2000-2005 yillarda "O'zbekraqs" birlashmasi Buxoro viloyat bo'limida "Milliy raqs" ansamblini tashkil etib, badiiy rahbari vazifasida faoliyat yuritgan.

2005 yildan to hozirgi kunga qadar Badiiy jamoalar ijodiy birlashmasi Buxoro viloyat bo'limi huzuridagi "Buxoro go'zallari" ansamblining badiiy rahbari vazifasida o'z tajribasini yoshlarga ulashib kelmoqda. Uning samarali mehnati natijasida mazkur yillar davomida ansambl Respublika va viloyat tadbirlarida, viloyat qabul marosimlarida, qator ko'rik-tanlovlar,

xalqaro festivallar, shuningdek, xorijiy davlatlarda gastrol safarlarida O'zbek xalq raqslarini targ'ib etib kelmoqda.

"Buxoro go'zallari" ashula va raqs ansamblining repertuari asosan Buxoroga xos bo'lgan ommaviy va yakka raqslar hamda Toshkent-Farg'ona, Xorazm, qardosh xalqlar yo'nalishidagi raqslardan iboratdir. Bundan tashqari milliy yo'nalishdagi turli xoreografik kompozitsiyalar ham dasturga kiritilgan. "Buxoro go'zallari" ashula va raqs ansambli zamonaviy, an'anaviy raqs janrlarining ommaviy va yakka ijrochiligini rivojlantirish va ommalashtirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Uning repertuaridan "Munajat", "Tanovor", "Andijon polkasi", "Kajma-kajak", "Samarqand ushshog'i", "Ey sabo", "Xalqlar do'stligi" kabi qator o'zbek va tojik xalq kuy-qo'shiq va raqslari o'rin olgan. "Buxoro go'zallari" ansambli Respublika miqyosida o'tkaziladigan barcha davlat miqyosidagi tadbirlarda, ko'rik- tanlovlarda, festivallarda ishtirok etib, faxrli o'rinlarni egallab kelmoqda. Jumladan, Mukarrama Turg'unboyeva nomidagi yosh raqqosalar ko'rik-tanlovi hamda Respublika yosh raqqos va raqqosalarining "Raqlar gulshani" ko'rik-tanlovi g'olibi hisoblanadi.

Shu bilan birga, mazkur jamoa bir necha xorijiy mamlakatlarda gastrol safarlarida bo'lib qaytgan. Jumladan, Gollandiya, Oman, Tailand, Qatar singari davlatlar shular jumlasidandir.

Uning shogirdlari S.Raxmonova, G.Baxronova, Sh.Ahmedova, Sh.Beknazarova, M.Mirzaevalardir.

RAXMANOVA SALOMAT FARMANOVNA

Buxoro viloyati badiiy jamoalar ijodiy birlashmasi tasarrufidagi "Buxoro mavjlari" ashula va raqs ansambli 2014 yilda Raxmonova Salomat Farmanovna tomonidan tashkil etilgan. Raxmonova Salomat Farmanovna 1974 yil 18 yanvarda Buxoro shahrida tug'ilgan. 1983 yil Buxoro viloyat o'quvchilar saroyida G'ulomova Lola opa rahbarligida "Boychechak" bolalar ansamblida san'atga bo'lgan havasi ortadi. U buyuk san'atkorlar Mukarrama Turg'unboyeva, Tamaraxonim, Viloyat Oqilovalar sulolasining raqsga bo'lgan iqtidori uni shu yo'lga yetaklab bordi.

1990 yil aynan shu saroy qoshida "To'hfa" ansamblida ustoz To'hfaxon Pinxasova ijodlari hamda Buxoro folklor san'ati bilan shug'ullanib, 1991 yil "Boychechak" ansamblida ish faoliyatini boshlagan.

Birinchi ustozlari G'ulomova Lola, Karomat(ayacha) Otaxonova, Tillaeva Ibodatlardir.

1993 yil B.N.Rustamov taklifi bilan 2000 yilga qadar R.Hamroev nomli Buxoro shahar 2-son Bolalar san'at maktabida xalq raqsi sinfi o'qituvchisi vazifasida ishlagan.

1994 yil O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi Kim Klavdiya Nikolaevna sabab M.Ashrafiy nomli Buxoro san'at bilim yurtining xalq raqsi bo'limida o'qishga kiradi va 1997 yilda tugatadi.

2000 yil "Milliy o'zbek raqs" birlashmasida 2005 yildan 2014 yilgacha "Buxoro go'zallari" jamoasida B.N.Rustamov rahbarligida bosh baletmeyster vazifasida ish yuritgan. 2014 yildan M.Ashrafiy nomli Buxoro san'at kolleji talabalaridan tashkil topgan "Buxoro mavjlari" dastasini tashkil etdi.

2006 yildan M.Ashrafiy nomli Buxoro san'at kollejida o'rindosh, 2011 yildan xalq raqsi bo'limi o'qituvchisi lavozimida ishlab kelmoqda.

2016 yil O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.A.Karimov farmoniga asosan "O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi" faxriy unvoni bilan taqdirlanadi.

Mehnat faoliyati davomida Respublika ko'rik-tanlovlari, xalqaro festivallarda qatnashib, buyuk ustoz san'atkorlar O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan san'at arbobi Yu.Ismatova, O'zbekiston xalq artistlari Q.Mo'minov, M.Yergasheva, V.Oqilova va O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist O'Muxamedovalardan raqs san'ati sirlarini o'rgangan. San'at darg'alarining ijodi san'atining rivojlanishida katta turtki va boy tajriba maktabi bo'lgan.

"Buxoro mavjlari" ashula va raqs ansamblining repertuari asosan Buxoroga xos bo'lgan ommaviy va yakka raqslar hamda Toshkent-Farg'ona, Xorazm qardosh xalqlar yo'nalishidagi raqslardan iboratdir. Bundan tashqari milliy yo'nalishdagi turli xoreografik kompozitsiyalar ham dasturga kiritilgan.

Uning repertuarida "Chorzarb", "Buxoro zardo'zlari", "Ajab qomat", "Buxorcha zang", "To'yona", "Nargis", "Raqslar guldastasi", "Viloyatlar guldastasi", "Pilla", "Cho'pon", "Sayri bog'" kabi bir qator raqslar mavjud. "Buxoro mavjlari" ansambli tarkibidagi ishtirokchilar Buxoro San'at kolleji

xoreografiya guruhi talabalari va ko'plab yosh havaskorlarni o'zida qamraganligi bilan ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda ansambl ishtirokchilari milliy madaniyatimiz, xususan raqs san'atini keng targ'ib qilish borasida bir qator horijiy gastrol safarlarida bo'lishgan. Jumladan: 2010 yil Oman sultonligi, 2011-2012 yillar Qatar davlatida, 2017 yil Turkmanistonda bo'lib o'tgan madaniy tadbir va festivallarda mazmunli dasturlar bilan faol qatnashib kelmoqda.

Shu bilan birga Respublika miqyosida o'tkaziladigan Navro'z, Mustaqillik kabi nufuzli davlat tadbirlarida, "Sharq taronalari", "Ipak va ziravorlar" xalqaro festivallarida ishtirok etib, mazkur tadbirlarning namunali taahkil etilishiga munosib hissa qo'shib kelmoqda.

LILIYA MURADOVA

Buxoro viloyati badiiy jamoalar ijodiy birlashmasi tasarrufidagi "Buxorcha" ashula va raqs ansambli 1980 yilda tashkil etilgan. Hozirgi kunda badiiy rahbarlari: Xamid Yaxshiev va Rauf Avezovlar. Ansamlbning bosh baletmeysteri: Liliya Muradova.

Liliya Muradova 1970 yilda Buxoroda tug'ilgan. 1987-1991-yillarda Buxoro san'at bilim yurtida tahsil oladi. Ustozlari Klara Kim va Botir Rustamovlardan san'at sirlarini egallab baletmeysterlik sohasini tanlaydi va "Buxorcha" ashula va raqs ansambliga ishga kiradi va raqslar sahnalashtiradi.

Ansamblning repertuarida asosan Buxoroga xos bo'lgan ommaviy va yakka raqslar hamda Toshkent-Farg'ona, Xorazm, qardosh xalqlar raqslaridan iboratdir. Bundan tashqari milliy yo'nalishdagi turli xoreografik kompozitsiyalar ham dasturga kiritilgan.

"Buxorcha" ashula va raqs ansamblining asosiy faoliyat mezonini o'zbek milliy mumtoz kuy-qo'shiqlari, xalq an'anaviy va marosim taronalari raqslarini o'rganish va keng xalq ommasiga targ'ib etishdan iborat. Ansambl repertuaridan Farg'ona, Xorazm, sharq xalqlari hamda Buxorogagina xos bo'lgan kuy-qo'shiqlar va raqslardan iborat. Shuningdek, "Zardo'z qizlar", "Buxoro bahori", "Taxayyul", "Tanovar", "Sallamno",

“Javoniy”, “Karashma”, “Nozanin”, “Orazibon”, “Musiqiy guldasta” kabi kuy-qo‘shiq va raqslar o‘rin olgan. Dasturdagi barcha musiqiy nomerlar milliy xalq cholg‘u asboblari: doyra, tanbur, nay, g‘ijjak, soz, qashqar rubob, Buxoro rubobi, ud hamohangligida olib boriladi. Ansambl dasturidan o‘rin olgan qadimiy Buxoro folklor san‘ati namunasining murakkab harakatlari asosiga qurilgan raqslar majmui, jumladan, “Charx”, (Aylanish), “Charxi du zonu” (Tizzada aylanish), “Mor pechon”, “Bedona qadam” kabi nozik harakatlar jumlasiga kiruvchi tomoshabinga zavq bag‘ishlovchi bir butun kompozitsiyani tashkil etgan raqslardir.

“Musiqiy guldasta” - cholg‘u musiqa-(syuita) nomerida xalq cholg‘u asboblarning imkoniyatlari namoyish etiladi. Ansambl tashkil topgan kundan hozirga qadar mamlakatimizga, Buxoroga tashrif buyurayotgan xorijiy delegatsiyalar, sayyohlarga, shuningdek, davlat ahamiyatiga ega bo‘lgan qabul marosimlarida o‘zbek san‘ati va madaniyatini targ‘ib etib, turli konsert dasturlari bilan madaniy xizmat ko‘rsatib kelmoqda.

“Buxorcha” ashula va raqs ansambli ijodiy faoliyati davomida nafaqat mamlakatimizda, balki Amerika, Kanada, Fransiya, Gollandiya, Germaniya, Malayziya, Qatar, Oman, Belgiya, Tailand kabi xorijiy mamlakatlarda ijodiy safarlarda bo‘lib, o‘zbek san‘atini targ‘ib qilishda, xalqlar va mamlakatlar o‘rtasidagi do‘stlik rishtalarini yanada mustahkamlashda munosib xizmat qilib kelmoqda.

Hozirda ansambl ishtirokida va Yozuvchilar uyushmasi viloyat bo‘limi va viloyat musiqali drama teatri hamkorligida 2017 yil turistik mavsumini samarali tashkil etish maqsadida “Muhabbatnoma yoxud sevgi afsonasi” deb nomlangan teatrlashtirilgan adabiy-musiqiy kompozitsiya sahnalashtirilmoqda. Millatlararo do‘stlik va o‘zaro mehr-oqibat g‘oyalari tarrannum etilgan mazkur musiqiy-kompozitsion dasturni yangi turistik mavsumdan boshlab xorijiy sayyohlar e‘tiboriga havola etish va shu tariqa dunyo nigohini yana bir karra qadim an‘ana va qadriyatlarga ega bo‘lgan Buxoroyi sharifga qaratish ko‘zda tutilgan.

Amaliy qism

Buxoro maktabi qo‘l va oyoq holatlari

Tayyorlov holati

1- holat

2-holat

3- holat

4- holat

5- holat

6 holat

7 holat

Tayyorlov holati

1 - holat

2- holat

3- holat

4- holat

5- holat

6- holat

7- holat

II-Bo'lim. 2.5. Doira darsi 2 qism

Darsni orqadan "rez" bilan kelib, "Shoh" harakati bilan davom yettirish, I bo'lim tugagan joyida "Shoh" qilib boshlash ham mumkin.

22-shakl. 14-Usul. 1 takt. Musiqa o'lchovi 3/4.

15-USUL. Musiqa o'lchovi 3/4. Taktlar hisobsiz. "DUCHAVA2.

1-takt. Joyida. Chap oyoqdan boshlab "qadamli shoh" harakati ijro etiladi. "Shoh"dan so'ng qo'llar chap tomonga 5-holatga, o'tadi.

2-3-takt. Yon-yonga kichik jilib, ijro etiladi. qo'l-oyoq harakatlari "duchava".

2-takt. O'ng oyoq o'ng tomonga tovondan boshlab, to'liqqa o'tib, kichik qadam bosadi /tizzalar egilganroq/, chap oyoq o'ng oyoq orqasiga uchi bilan bosadi. O'ng oyoq yana o'ngga to'liq kichik qadam bosadi. Chap oyoq uchida qoladi. Tizzalar rasmiy holatda bo'ladi. Qo'llar 5-holatdan pastga, oldinga tushadi. So'ng o'ng tomonga 5-holatdan yuqoriroqqa ko'tariladi. Kafti yuqoriga qaragan. Oxirida kaltagina o'ziga tortib, so'ng yana joyiga muloyim cho'ziladi. Gavda va bosh qo'l harakatlarini kuzatadi.

3-takt. Chap tomonga chap oyoqdan takrorlanadi, lekin kaftlar pastga qaraydi. Shu harakatlar bilan bir davra yurib, yana qatorga kelinadi. Soat yo'nalishiga qarshi chiziqqa qarab yuriladi.

23-shakl. 8 takt. 15-usul./Davomi/.Musiqa o'lchovi 3/4.

4-takt. "Duchava" harakati bilan, orqaga orqa bilan ketiladi.

4 takt "Duchava" harakati bilan oldinga kelinadi. Oxirida oyoqlar rasmiy, ko'llar 1-holatda keladi.

24-shakl. 2 takt. 16-usul, Musiqa o'lchovi 3/4.

1-2-takt. Joyida. Oyoqlar rasmiy holatda. Qo'llar 1-holatdan "Gulbargi" harakatiga o'tadi. Tizzalar, gavda va bosh egilganroq. So'ng qo'llar 3-holatga o'tadi, o'ng qo'l yuqorida. qo'ldasta o'zidan tashqariga bir aylanadi. Gavda va bosh /tizzalar/ rasmiy holatga o'tadi, bir nechta "Qiyg'ir bo'yin" harakati ijro etiladi. Yigitlar. "Qiyg'ir bo'yin" harakati o'rniga tinib qoladi.

24-shakl./Davomi/.16 takt. 17-Usul. Musiqa o'lchovi 3/4.

3-4-takt. Orqaga orqa bilan ketiladi. O'ng oyoq uchi bilan orqaga kichik qadam bosib, so'ng to'liqqa o'tadi. Chap oyoq 10 santimetrcha ko'tarilib, tizzalar rasmiy holatda oldinga bir oz cho'ziladi/tovoni pastga qa-

ragan/. Qo'llar 3-holatda, o'ng qo'l yuqorida. Gavda muloyim, sal yon-yonga buriladi.

4-takt. 3-takt harakatlari chap oyoqdan takrorlanadi, qo'llar o'zgarmaydi. Harakatlar "kuylovchan" - muloyim ijro etiladi.

5-6-takt. Joyida. Oyoqlar rasmiy holatda. Qo'llar 1-holat orqali ko'ksiga ro'para-gulbargi harakatini ijro etadi. /Kafti uziga qaragan/. Gavda va bosh oldinga egilganroq, tizzalar ham egilganroq. Qo'llar 1-holat orqali

3-holatga ko'tariladi. /Chap qo'l yuqorida/. Tizzalar rasmiy holatga o'tib, gavda va bosh tiklanadi.

6-takt. Bir necha "qiyg'ir bo'yin" harakati ijro etiladi. Yigitlar tinib qoladi.

7-18-taktlar. Yana shu 3-6-taktdagi harakatlar 3 marta takrorlanib, oxirida qo'llar "gulbargi" va 1-holat orqali "G'uncha" harakatiga o'tadi. Qo'llar boshdan yuqorida, o'ng qo'l kafti chap qo'l tersiga qo'yilib, barmoq uchlari yuqoriga qaraydi. Bosh qo'llarni kuzatadi.

25-shakl. 12 takt. 18-usul. Musiqi o'Ichovi 2/4. «G'uncha».

Oldinga kelinadi. Qo'llar «guncha» harakatida. Oyoq harakati-nuqtali yurish.

1-takt. O'ng oyoq uchida oldinga kichik qadam bosadi. So'ng sal oldinga kelib, to'liqqa o'tadi. Ozgina tinish.

2-takt. 1-takt harakatlari chap oyoqdan takrorlanadi.

3-takt. Joyida, chap tomonga yarim aylanish. O'ng oyoq uchi bilan chap oyoqqa chalmash bosadi, so'ng ikkala oyoq uchlarida chapga yarim aydaniladi. /Xalqqa orqasi bilan qarab qoladi.

4-takt. Oyoqlar uchlaridan sekin to'liqqa tushadi. So'ng tinish.

5-8-takt. Oldinga orqasi bilan 4-takt harakatlari takrorlanadi.

Chap oyoqdan boshlab, aylanish o'ng tomonga bo'ladi. Chap oyoq o'ng oyoqqa chalmashadi.

8-takt. Joyida. Tovonlar sekin to'liqqa tushadi. So'ng tinish.

9-takt. Oldinga o'ng oyoqdan boshlab 1-takt harakatlari oldinga qarab davom etadi.

10-takt. Harakat chap oyoqdan takrorlanadi. 11-takt. O'ng oyoq chap oyoq oldiga chalmashadi.

12-takt. Joyida xalqqa orqasi bilan qarab keladi. Oyoqlar rasmiy holatdan sekin uchlaridan to'liqqa tushadi. So'ng tinish.

26-shakl. 14 takt. 19-usul. Musiqi o'Ichovi 3/4. "Egish".

4-takt. Joyida. O'ng oyoq orqaga to'la bir qadan bosadi. Chap oyoq uchiga o'tadi, sekin xalqqa orqasi bilan orqaga egiladi. Qo'llar sekin

3-holatga o'tadi. O'ng qo'l yuqorida.

5-7-taktlar. Joyida. O'ng tomonga yarim aylanadi. Oyoq harakati tepib aylanish. Chap oyoq tepadi. O'ng qo'l kafti o'ziga qarab asta-asta yuzidan pastroqqa tushib, 1-holatga ochiladi. Gavda va bosh o'ngga aylanishda o'ng biqin o'ng tomonga egiladi. Oldinga egilibroq, so'ng gavda va bosh tiklanadi.

8-takt. Chap oyoq urg'i bilan rasmiy holatga to'liq bosadi. Qo'llar 1-holatga ochiladi.

9-14-taktlar. Orqaga orqasi bilan ketiladi. Oyoq uchlaridan boshlab to'liqqa o'tib, orqaga kichik qadan bosadi. Harakatlarni avval o'ng oyoq, so'ng chap oyoq boshlaydi. O'ng oyoqdan boshlab, oyoq uchlarida "ufori" harakati ijro etiladi. Harakat oxirida o'ng oyoq to'liq tushib, bir vaqtda chap oyoq o'ng oyoqqa chalmashibroq 10 sm. Cha ko'tariladi. Gavda va bel sal chap yonga egiladi, yuzi o'ngga buriladi. Shu bir taktli harakatlar chap oyoqdan boshlab takrorlanadi. Navbati bilan davom etadi.

26-shakl. /Davomi/. 2 takt. 20-usul. Musiqi o'Ichovi 3/4.

2-takt. Joyida. O'ng oyoq uchida o'ngga aylanadi. Chap oyoq erdan biroz qo'tariladi. O'ng qo'l ko'ksiga ro'para kelib, so'ng zabt bilan 1-holat orqali 2-holatga ko'tariladi. Oxirida xalqqa qarab keladi. Oyoqlar rasmiy holatda. Qo'llar 1-holatda bo'lib, tinib qolinadi.

27-shakl. 21-usul. Musiqi o'Ichovi 3/4.

Hamma katta davra hosil qiladi. 1-qatordagilar oldinga qarab kelinadi, 2-qatordagilar yarim o'ngga, yarim chapga qarab ketadi.

Orqadagi qatordagilar o'nga burilib bir oz orqaga ketadi.

1-takt. Oyoq harakati "duchava". O'ng oyoqdan boshlab kichik qadam. Tovon to'liq tushadi, tizzalar egilganroq, so'ng chap oyoq oldinga ozgina to'liq bosadi. Tizzalar rasmiy holatga o'tadi. Qo'llar 1-holatda, bosh sal o'ng va chapga buriladi.

2-takt. Chap oyoqdan takrorlanadi, davraga tarqalish davom etadi.

28-shakl. 22-usul. 3 takt. Musiqa o'lchovi 3/4.

1-takt. Joyida. Oyoq uchlarida «qadamli shox» bilan, bir yarim aylanib, davraga qarab kelinadi.

2-takt, 6-holatda qarsak. Bosh va gavda bir oz oldinga, so'ng qo'llar 1-holat orqali 3-holatga o'tadi, o'ng qo'l yuqorida. Gavda va bel tiklanadi.

3-takt. "Yyelka qoqish" harakati. 2 marta ijro etiladi.

29-shakl. 8 takt. 23-usul. Musiqa o'lchovi 3/4.

Davra davom etadi. 8 takt mobaynida bir o'ngga, bir chapga aylaniladi. Oxirida davra yo'nalishiga qarab keladi.

1-takt. O'ng oyoqdan boshlab 3 yoki 6 charx aylanib, oxirida davraga orqasi bilan keladi. Aylanishda qo'llar 1-holatda bo'ladi.

2-takt. Joyida. Gavda va bosh sal oldinga egiladi, hamda 6-holatda qarsak chalinadi. 1-holat orqali 3-holatga ko'tariladi.

Chap qo'l yuqorida qo'ldastalar o'zidan tashqariga bir aylanib, so'ng yyelka qoqish va kichik tinish.

3-4-takt. Harakatlar chap oyoqdan takrorlanib ijrochilar davraga qarab keladi.

5-6-takt. Harakatlär o'ng oyoqdan takrorlanadi. Ijrochilar davraga orqasi bilan keladi.

7-8-takt. Harakat chap oyoqdan chap tomonga takrorlanadi. Oxirida ijrochi lar davra yo'nalishiga qarab qoladi. Gavda va bosh oldinga egiladi. Qo'llar ko'ksiga ro'para "Gulbargi" harakati orqali 1-holatga ochilib, so'ng boshdan yuqoriga ko'tariladi. Gavda va bosh tiklanadi. Bosh ustida bir marta qarsak chalinadi.

30-shakl. 24-usul. Musiqa o'lchovi 6/8. "Qiyin ufori".

Soat yo'nalishiga qarshi davom etadi. Oyoq harakati «Qiyin ufori». davra yo'nalishiga qarab yuriladi.

1-takt. O'ng oyoqdan "Rasmiy ufori". Qo'llar yuzdan pastroqqa tushib, 6-holat orqali 5-holatga, o'ng tomonga to'lqinlanib o'tadi. Bosh qo'l harakatlarini kuzatadi.

2-takt. Chap oyoqdan rasmiy ufori. Qo'llar 6-holat orqali to'lqinlanib, 5-holat, chap tomonga o'tadi.

3-takt. Joyida. O'ng oyoq uchida sal oldinga va orqaga tezda bosib, chap oyoq to'liq bosgan joyida kichik urg'i ijro etadi. Qo'llar "Gulbargi",

6-holatda. So'ng o'ng oyoq urg'i bilan joyida to'liq bosib, bir vaqtda chap oyoq erdan sal ko'tariladi.

Qo'llar "Gulbargi" va 1-holat orqali 3-holatga ko'tariladi. O'ng qo'l yuqorida.

Yana shu 4 taktli harakatlar chap oyoqdan boshlab takrorlanadi. Qo'llar 3-holatda, chap qo'l yuqorida. Navbati bilan 4 taktli harakatlar bir necha marta takrorlanib, qatorga kelinadi. So'ng orqaga orqasi bilan 16-takt ketilib, yana 16 takt, oldinga kelinadi.

Oxirida oyoqlar rasmiy, qo'llar 1-holatda.

31-shakl. 4 takt. 25-usul. Musika o'lchovi 4/4.

1-takt. Joyida. Gavda va bosh sal oldinga egiladi. Tizzalar ham egilganroq. Qarsak 6-holatda.

2-takt. Tizzalar rasmiy holatga o'tadi, gavda va bosh tiklanib, qo'llar 1-holat orqali bosh ustiga o'tib bir marta qarsak chaladi. Qarsakdan so'ng qo'llar ikki yonga bir oz ochiladi.

3-takt. 1 va 3 hisobida chap oyoq uchida tepib turadi. Qo'l harakati - "mayin sabo". Bir hisobda o'ng qo'l 2-holatga tushadi. Bir vaqtda chap qo'l yonroqqa ochiladi, barmoqlar pastga qaraganroq bo'ladi. 2-hisobga qo'llar joylarini almashib, harakatlar takrorlanadi. 3-4 hisobga navbati bilan "mayin sabo" harakati takrorlanadi. Chap oyoq tepishi davom etadi. Bosh qo'l harakatlarini kuzatadi.

4-takt. Bir oz chap tomonga, o'ng oyoqdan chap oyoqqa chalmash to'liq qadam bosib, so'ng chap oyoq o'ng oyoq orqasiga uchi bilan bosadi. O'ngoyoq chap tomonga to'liq kichik qadam bosadi, so'ng chap oyoq urg'i bilan rasmiy holatga o'tadi. Qo'llar yuzdan pastga 6-holatga tushib "Gulbargi" va 1-holat orqali besh ustida qarsak chaladi, barmoqlar yuqoriga qaragan. Gavda va bosh qo'l harakatlarini kuzatadi.

32-shakl. 26-usul. Musiqa o'lchovi 4/4. Takt hisobsiz.

Soat yo'nalishiga qarshi, davraga orqasi bilan yuriladi.

Oyoq harakati "yon yo'rg'a", tizzalar egilganroq. Qo'l harakati - "Qo'l chayqash". Hamda "mayin sabo".

1-2-taktlarga 7 ta "yon yo'rg'a". 8 hisobga chap oyoq urg'i bilan o'ng oyoq yoniga bosiladi. shu hisoblarga ayni paytda "Qo'l chayqash" harakatlari ijro etiladi.

3-takt. Joyida. Chap oyoq yarim taktga urg'i bilan uchida bosilib, bir oz erdan uziladi va urg'i bilan tovon tushadi. Qolgan yarim taktga o'ng oyoq chap oyoqqa chalmash bosib, "Ufori" ijro etadi. Oxirida chap oyoq o'ng oyoq yoniga to'liq bosadi. Qo'llar 1-holat orqali bel ustida qarsak, so'ng tinish.

1-9-taktlar takrorlanib bir davra yurib, so'ng 2-davra ketiladi.

33-shakl. 27-usul. Musiqa o'lchovi 4/4.

Taktlar hisobsiz.

Davruga orqasi bilan "Yon yo'rg'a" harakati davom etadi.

1-takt. 4 ta yon yo'rg'a. Qo'llar yuqoridan 6-holatga tushib, o'ng tomonga 4-holatga o'tadi. O'tishda qo'llar yuqoriga qaragan. Oxirida qo'l dastalar o'zidan tashqariga bir aylanib, 4-holat yakunlanadi. Bosh chap tomonga buriladi. 2-takt oyoq harakati o'zgarmaydi, Qo'llar 6-holat orqali 4-holat chap tomonga o'tadi. Bosh o'ng tomonga buriladi. 1-2-taktlar takrorlanib bir davra yurib so'ng qatorga kelinadi, xalqqa qarab qolinadi.

34-shakl. 8 takt. 27-usul./Davomi/. Musiqa o'lchovi 4/4.

1-takt. O'ng tomonga chorak buriladi. Oyoq va qo'l harakatlari o'zgarmaydi. Qo'l 4-holatlariga o'tadi. "Yon yo'rg'a" faqat o'ng oyoqdagina ijro etiladi. 4 ta "yon yo'rg'a" harakati. ijro etilayotgan paytda qo'llar 4-holat o'ng tomonga o'tadi. 2-takt chap tomonga yarim burilib, ijro etiladi. Qo'llar 4-holat chap tomonga o'tadi.

3-4 taktlar yarim burilib davom etib, orqaga orqasi bilan ketadi.

5-takt. Oldinga kelinadi. O'ng tomonga yarim buriladi. 3 ta "yon yo'rg'a" harakati. 4-hisobga chap oyoq o'ng oyoq yonida to'liq urg'i bilan bosadi. Qo'llar o'ng tomonga 4-holatga o'tadi.

6-takt. Mazkur harakatlar navbati bilan chap va o'ng tomondan takrorlanadi. Oxirida xalqqa qarab qolinadi.

35-shakl. 28-usul. 4 takt. Musiqa o'lchovi 4/4.

1-takt. Oyoqlar rasmiy holatda, tizzalar egilganroq. Gavda va bosh oldinga egilganroq. Qarsak 6-holatda.

2-takt. Gavda va bosh tiklanadi, bir vaqtda qo'llar 1-holat orqali bosh ustida qarsak chaladi, barmoq uchlari yuqoriga qaragan.

3-takt. 1-3 hisobida chap oyoq rasmiy holatda, uchida tepib turadi. Qo'llar 4 ta "Mayin sabo" harakatini ijro etadi.

4-takt, "Qadamli shox" harakati ijro etiladi. Oxirida qo'llar 3-holatga o'tadi. O'ng qo'l yuqorida. Rez chalinadi, "Salom" qilinadi. /Bir yoki ikki qo'l bilan.

2.6. Buxoro ayollar etyudi "Zang sadosi"

Ishtirokchilar soni 8 ta

Buxoro ayollariga xos bo'lgan qat'iylik, tetik harakat-holatlar, mag'rur boqishlar bilan bajariluvchi raqs. Keskin gavda, qo'l-oyoq harakatlari orqali bosh iringitishlar, yarim aylanalar, oyoqni deysinishlari raqs usullarini boyitadi.

Liboslari:

Bosh kiyim: Buxoro milliy peshonaband ro'moli bilan.

Ko'ylak: Uzun, och sariq rangda, o'rtasida tizzadan sal pastgacha naqsh ipaklari bilan bezatilgan planka

Lozim: sariq rangli

Tufli: kumush rang

Taqinchoqlar: zirak

1-shakl. Sahna orqa o'ng va chap yon pardalaridan 4 tadan ishtirokchi bir-biri tomon harakatlanib, bir-biri bilan o'rin almashib harakat yo'nalish bo'yicha davom etadi va sahna oldiga ikki qator bo'lib joylashadilar.

1-takt. Qo'llar 6-holatda barmoqlar yig'ilgan, barmoq uchlari bir-biriga qaragan, kaft tepaga qaratilgan holda bir "i", ikki "i", uch "i" sanog'iga o'ng tomonga qo'l dastalar keskin ishlatilib sekin-asta, 5-holat orqali 4-holatga ochilib boradi. to'rt "i" sanog'iga qo'l dastalar bitta aylantirilib 4-holatga ochiladi.

Oyoq harakati. Tizzalar bukilgan yarim o'tirgan holda o'ng oyoq har bir sanoqqa, oldinga to'liq urg'u bilan qadam qo'yadi. Chap oyoq har sanoqning "i" sig'a yarim barmoq bilan o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi. To'rt "i" sanog'ida tizzalar to'g'rilanib rasmiy holda to'xtaydi.

Gavda va bosh oldinga sal egilib har bir sanoqqa asta-sekin qad rostlanib qo'llar harakati yo'nalishi bo'yicha harakatlanib, to'rt "i" sanog'iga bosh o'ng qo'lni kuzatib, gavda rostlanib o'ng bel tomonga sal egilib to'xtaydi.

2-takt. Qo'llar 6-holatda barmoqlar yig'ilgan, barmoq uchlari bir-biriga qaragan, kaft tepaga qaratilgan holda bir "i", ikki "i", uch "i" sanog'iga chap

tomonga qo'l dastalar keskin ishlatilib sekin-asta, 5-holat orqali 4-holatga ochilib boradi. to'rt "i" sanog'iga qo'l dastalar bitta aylantirilib 4-holatga ochiladi.

Oyoq harakati. Tizzalar bukilgan yarim o'tirgan holda O'ng oyoq har bir sanoqqa, oldinga to'liq urg'u bilan qadam qo'yadi. Chap oyoq har sanoqning "i" sig'a yarim barmoq bilan o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi. To'rt "i" sanog'ida tizzalar to'g'rilanib rasmiy holda to'xtaydi.

Gavda va bosh oldinga sal egilib, har bir sanoqqa asta-sekin qad rostlanib qo'llar harakati yo'nalishi bo'yicha harakatlanib, to'rt "i" sanog'iga gavda va bosh chap qo'lni kuzatib, chap bel tomonga sal egilib to'xtaydi.

3-8-taktilar (1 va 2-takt harakatlari takrorlanadi)

2-shakl. Ijrochilar ikki qatorda o'ng va chap tomonga harakatlanadilar

9-takt. Ijrochilar o'ng tomonga harakatlanadilar. chap qo'l belda (7-holatda). O'ng qo'l chap qo'l tirsagi oldidan bir "i", ikki "i", uch "i", sanog'iga o'ng tomonga qo'l dastalar keskin titratilib ("Zang") asta-sekin ko'tarilib, to'rt "i" sanog'iga 1-va 2-holat oralig'ida to'xtaydi.

Oyoq harakati. Tizzalar bukilgan yarim o'tirgan holda har bir sanoqqa, tizzalar to'g'rilanib, o'ng oyoq o'ng tomonga yoni bilan to'liq qadam qo'yadi. Chap oyoq har sanoqning "i" sig'a yarim barmoq bilan o'ng oyoq orqasiga kelib qo'yiladi. (4-holat)

Gavda va bosh oldinga sal egilib, har bir sanoqqa asta-sekin qad rostlanib qo'llar harakati yo'nalishi bo'yicha harakatlanib, to'rt "i" sanog'iga gavda va bosh o'ng qo'lni kuzatib, bel chap tomonga sal egilib to'xtaydi.

10-takt. Ijrochilar chap qo'li belda (7-holatda). O'ng qo'l bir "i", sanog'ida chap qo'l tirsagi oldidan, qo'l dastalar keskin aylantirilib, asta-sekin o'ng yonga ochilib, ikki "i" sanog'ida 6-holat va uch "i" sanog'ida 1-holat orqali, to'rt "i" sanog'iga o'ng tomonga, 2-holatga ochilib to'xtaydi.

Oyoq harakati. Tizzalar bir "i", ikki "i", uch "i" sanog'iga, bukilgan yarim o'tirgan holda tayyorlov holatidan, to'rt "i" sanog'iga gavda og'irligi to'liq o'ng oyoqda, chap oyoq chap yonga (3-holat) oyoq uchiga ochiladi.

Gavda va bosh oldinga sal egilib, har bir sanoqqa asta-sekin qad rostlanib qo'llar harakati yo'nalishi bo'yicha harakatlanib, to'rt "i" sanog'iga gavda tiklanib bosh tomoshabinga qaratiladi.

11-takt. Ijrochilar chap tomonga harakatlanadilar. O'ng qo'l belda (7-holatda). Chap qo'l o'ng qo'l tirsagi oldidan bir "i", ikki "i", uch "i", sanog'iga chap tomonga qo'l dastalar keskin titratilib ("Zang") asta-sekin ko'tarilib, to'rt "i" sanog'iga 1-va 2-holat oralig'ida to'xtaydi.

Oyoq harakati. Tizzalar bukilgan yarim o'tirgan holda har bir sanoqqa, tizzalar to'g'rilanib, chap oyoq chap tomonga yoni bilan to'liq qadam qo'yadi. O'ng oyoq har sanoqning "i" sig'a yarim barmoq bilan chap oyoq orqasiga kelib qo'yiladi. (4-holat)

Gavda va bosh oldinga sal egilib, har bir sanoqqa asta-sekin qad rostlanib qo'llar harakati yo'nalishi bo'yicha harakatlanib, to'rt "i" sanog'iga gavda va bosh chap qo'lni kuzatib, bel o'ng tomonga sal egilib to'xtaydi.

12-takt. Ijrochilar o'ng qo'li belda (7-holatda). chap qo'l yana bir "i", sanog'ida o'ng qo'l tirsagi oldidan, qo'l dastalar keskin aylantirilib, asta-sekin chap yonga ochilib, ikki "i" sanog'ida 6-holat va uch "i" sanog'ida 1-holat orqali, to'rt "i" sanog'iga chap tomon, 2-holatga ochilib to'xtaydi.

Oyoq harakati. Tizzalar bir "i", ikki "i", uch "i" sanog'iga, bukilgan yarim o'tirgan holda tayyorlov holatidan, to'rt "i" sanog'iga gavda og'irligi to'liq chap oyoqda, o'ng oyoq o'ng yonga (3-holat) oyoq uchiga ochiladi.

Gavda va bosh oldinga sal egilib, har bir sanoqqa asta-sekin qad rostlanib qo'llar harakati yo'nalishi bo'yicha harakatlanib, to'rt "i" sanog'iga gavda tiklanib bosh tomoshabinga qaratiladi.

13-16-taktilar. (9-10-11-12-takt) harakatlari takrorlanadi.

3-shakl. Ikkala qator ijrochilari orqaga (qadam tashlash) ketish harakatini bajaradilar. O'lchovi 2/4

17-takt. Qo'llar 6-holatda ko'krak oldida, tirsaklar bukilgan qo'llar bog'langan ("Qo'lband"). O'ng qo'l chap qo'l ustida bir "i" sanoqqa o'ng tomonga tirsagi bilan keskin harakat, ikki "i" sanoqqa yana o'ng tomonga tirsagi bilan keskin harakat qiladi.

Oyoq harakati bir "i" sanog'iga o'ng oyoq orqaga 5-holatga to'liq qadam qo'yadi, ikki "i" sanog'iga chap oyoq orqaga 5-holatga to'liq qadam qo'yadi.

Gavda tomoshabinga qaratilgan. Bosh bir "i", ikki "i", sanog'ida o'ng qo'lni kuzatadi.

18-takt. Bir "i" sanog'iga chap qo'l belga (7-holat) qo'yiladi. O'ng qo'l, chap qo'l tirsagi yonidan, o'ng yonga 1-holat orqali tepaga qo'l dastalar aylantirilib ikki "i" sanog'iga 2-holatga ochiladi.

Oyoq harakati: Bir "i" sanog'ida o'ng oyoq orqaga 5-holatga bir to'liq qadam qo'yadi. Ikki "i" sanog'ida o'zgarmay joyida qoladi.

Gavda tomoshabinga qaratilgan, bosh bir "i" sanog'ida o'ng qo'lni kuzatadi. Ikki "i" sanog'iga bosh tomoshabinga qaraydi.

19-takt. Bir "i" sanog'iga chap qo'l belda (7-holat) qo'yiladi. o'ng qo'l, qo'l dastasi aylantirilib 2-holatda to'xtaydi. Ikki "i" sanog'ida tin olish (pauza)

Oyoq harakati: Bir "i" sanog'ida o'ng oyoq orqada 5-holatda qoladi. Ikki "i" sanog'ida o'zgarmay joyida qoladi.

Gavda: Chap yelka oldinga tomoshabinga qaratilgan, Bosh bir "i" sanog'ida tomoshabinga qarab qoladi. Ikki "i" sanog'ida bosh harakati o'zgarmaydi.

20-takt. Qo'llar 6-holatda ko'krak oldida, tirsaklar bukilgan qo'llar bog'langan ("Qo'l band"). Chap qo'l o'ng qo'l ustida. Bir "i" sanoqqa chap tomonga tirsagi bilan keskin harakat, ikki "i" sanoqqa yana chap tomonga tirsagi bilan keskin harakat qiladi.

Oyoq harakati bir "i" sanog'iga chap oyoq orqaga 5-holatga to'liq qadam qo'yadi, ikki "i" sanog'iga o'ng oyoq orqaga 5-holatga to'liq qadam qo'yadi. Gavda tomoshabinga qaratilgan. Bosh bir "i", ikki "i" sanog'ida chap qo'lni kuzatadi.

20-takt. Bir "i" sanog'iga o'ng qo'l belga (7-holat) qo'yiladi, chap qo'l, o'ng qo'l tirsagi yonidan, chap yonga 1-holat orqali, tepaga qo'l dastalar aylantirilib ikki "i" sanog'iga 2-holatga ochiladi.

Oyoq harakati. Bir "i" sanog'ida chap oyoq orqaga 5-holatga yana bir to'liq qadam qo'yadi. Ikki "i" sanog'ida o'zgarmay joyida qoladi.

Gavda tomoshabinga qaratilgan. Bosh bir "i", sanog'ida chap qo'lni kuzatadi. Ikki "i" sanog'iga bosh tomoshabinga qaraydi.

21-takt. Bir "i" sanog'iga o'ng qo'l belda (7-holat). Chap qo'l, qo'l dastasi aylantirilib 2-holatda to'xtaydi. ikki "i" sanog'ida tin olish (pauza)

Oyoq harakati. Bir "i" sanog'ida chap oyoq orqada 5-holatda. Ikki "i" sanog'ida o'zgarmay joyida qoladi.

Gavda: O'ng yelka oldinga tomoshabinga qaratilgan. Bosh bir "i", sanog'ida tomoshabinga qaraydi. Ikki "i" sanog'iga bosh harakati o'zgarmaydi.

22-takt. Qo'llar 6-holatda ko'krak oldida, tirsaklar bukilgan qo'llar bog'langan ("Qo'l band"). O'ng qo'l chap qo'l ustida. bir "i" sanoqqa o'ng tomonga tirsagi bilan keskin harakat, ikki "i" sanoqqa yana o'ng tomonga tirsagi bilan keskin harakat qiladi.

Oyoq harakati. bir "i" sanog'iga o'ng oyoq orqaga 5-holatga to'liq qadam qo'yadi, ikki "i" sanog'iga chap oyoq orqaga 5-holatga to'liq qadam qo'yadi.

Gavda tomoshabinga qaratilgan, bosh bir "i", ikki "i" sanog'ida o'ng qo'lni kuzatadi.

23-takt. Bir "i" sanog'iga ijrochi o'ng tomonga bitta to'liq va yarim aylanib (1.5 aylanish) chap qo'l tayyorlov holatiga, o'ng qo'l 2-holatda bitta qo'l dasta aylantirib, ikki "i" sanog'iga tomoshabinga orqa bilan qoladi.

Oyoq harakati. Bir "i" sanog'ida o'ng oyoqda (1.5 aylanish) orqaga aylanib ikki "i" sanog'ida tomoshabinga orqa bilan qoladi.

Gavda tomoshabinga qaratilgan, bir "i" sanog'ida o'ng tomonga (1.5 aylanish) aylanib, ikki "i" sanog'iga gavda va bosh tomoshabinga orqasi bilan qoladi.

24-takt. Bir "i" sanog'iga ikkala qo'l tayyorlov holatida, ikki "i" sanog'iga tomoshabinga orqa bilan qoladi. Tin olish (pauza)

Oyoq harakati. Bir "i" sanog'ida ikki tizzaga to'liq o'tiriladi. Ikki "i" sanog'ida tin olish. (Pauza)

Gavda Bir "i" sanog'ida gavda va bosh tomoshabinga orqasi bilan qoladi.

Ikki "i" sanoqqa tin olish.

4-shakl. 2 qatorda, joyida o'tirgan holda pol yuzasi bo'ylab aylanish.

25-28-taktilar. Ijrochilar tomoshabinga orqa bilan ikki tizzada o'tirgan holda chap tomondan, o'ng tomonga pol yuzasi bo'ylab aylanadilar

5-Shakl. 2-qatorda asta-sekin oyoqqa turish.

29-takt. Ijrochilar o'ng yelka orqali orqaga yarim aylanib, tomoshabinga yuzi bilan o'ng qo'l bir "i" sanog'iga tayyorlov holatdan 6-holat orqali qo'l dastalar aylantirilib, ikki "i" sanog'iga boshning o'ng yon chakkasiga ("Peshona band") ga qo'yiladi.

Oyoq harakati ikki tizzada yarim o'tirgan holda. Gavda tomoshabinga qaragan bosh goh o'ng, goh chap qo'lni kuzatadi.

30-takt. Bir "i" sanog'iga chap qo'l tayyorlov holatdan 6-holat orqali qo'l dastalar aylantirilib, ikki "i" sanog'iga boshning chap yon chakkasiga ("Peshona band") ga qo'yiladi.

Oyoq harakati ikki tizzada yarim o'tirgan holda. Gavda tomoshabinga qaragan bosh goh o'ng, goh chap qo'lni kuzatadi.

31-takt. Ijrochilar tomoshabinga yuzi bilan o'ng qo'l bir "i" sanog'iga 6-holat orqali qo'l dastalar aylantirilib ikki "i" sanog'iga beldan sal pastroqqa ("Zebi gardon" ko'rsatish) qo'yiladi.

Oyoq harakati bir "i" sanog'ida chap oyoqda tizzada o'tirgan holda o'ng oyoq tizzalari bukilgan holda to'liq erga qo'yiladi, ikki "i" oyoq harakati o'zgarmaydi.

Gavda tomoshabinga qaragan bosh goh o'ng, goh chap qo'lni kuzatadi.

32-takt. Bir "i" sanog'iga chap qo'l 6-holat orqali qo'l dastalar aylantirilib ikki "i" sanog'iga beldan sal pastroqqa ("Zebi gardon" ko'rsatish) qo'yiladi.

Oyoq harakati: Bir "i" sanog'ida chap oyoq tizzalari bukilgan holda to'liq erga qo'yiladi, ikki "i" sanog'ida ikki oyoqqa to'liq turiladi. Gavda tomoshabinga qaragan bosh goh o'ng, goh chap qo'lni kuzatadi.

33-takt. Qo'llar bir "i" sanoqqa 6-holatda ko'krak oldida "Gul bargi" harakati orqali ikki "i" sanog'iga o'ng tomonga bitta aylanib.

Oyoq harakati bir "i" sanog'iga o'ng oyoq oldinga bir qadam tashlab ikki "i" sanog'ida o'ng tomonga bitta aylanadi. Gavda to'g'riga tomoshabinga qaratilgan bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

34-takt. Bir "i" sanoqda chap qo'l boshning chap yon chakkasiga, o'ng qo'l 2-holatga qo'l dastalar bitta aylantirilib ochiladi. Ikki "i" sanog'ida tin olish (pauza).

Oyoq harakati: bir "i" sanog'ida 3-holatda ikki "i" sanog'ida tin olish. Gavda to'g'riga tomoshabinga qaratilgan bosh o'ng qo'lni kuzatadi.

6-shakl. Koridor bo'ylab oldinga, so'ng chap va o'ng yon pardalar bo'ylab katta koridorga ochilish.

35-takt. Qo'llar 6-holatda ko'krak oldida bir "i" sanog'iga bitta qarsak. Ikki "i" sanog'iga yana bir qarsak chaladi. Uch "i" sanog'iga chap qo'l belga (7-holatga), o'ng qo'l, chap qo'l tirsagi yonida barmoqlar yig'ilgan kafti pastga

qaragan holda qo'l dastasi bitta keskin harakat qiladi. To'rt "i" sanog'iga chap qo'l joyida belda qoladi o'ng qo'l tepaga "peshona band" ro'parasida yana bitta qo'l dastasi keskin harakat qiladi.

Oyoq harakati tizzalari bukilgan holda har bir sanoqqa o'ng oyoq oldinga urg'u bilan qadam qo'yadi va har bir sanoqqa tizzalar tekislanib turiladi. Chap oyoq har bir sanoqning "i" siga o'ng oyoq yoniga qo'yiladi.

Gavda bir "i", ikki "i" sanog'ida tomoshabinga qaragan uch "i" sanoqda chap yelka oldinga chap qo'l belda tirsagi tomoshabinga qaragan, to'rt "i" sanog'ida gavdao'zgarmaydi. Bosh doim o'ng qo'lni kuzatib boradi.

36-takt. Qo'llar 6-holatda ko'krak oldida bir "i" sanog'iga bitta qarsak ikki "i" sanog'iga yana bir qarsak chaladi. Uch "i" sanog'iga o'ng qo'l belda (7-holatga), chap qo'l, o'ng qo'l tirsagi yonida barmoqlar yig'ilgan kafti pastga qaragan barmoq uchlari to'g'riga qaratilgan holda qo'l dastasi bitta keskin harakat qiladi. To'rt "i" sanog'iga o'ng qo'l joyida belda qoladi chap qo'l tepaga "peshona band" ro'parasida yana bitta qo'l dastasi keskin harakat qiladi.

Oyoq harakati tizzalari bukilgan holda har bir sanoqqa o'ng oyoq oldinga urg'u bilan qadam qo'yadi va har bir sanoqqa tizzalar tekislanib turiladi. Chap oyoq har bir sanoqning "i" siga o'ng oyoq yoniga qo'yiladi.

Gavda bir "i", ikki "i" sanog'ida tomoshabinga qaragan uch "i" sanoqda o'ng yelka oldinga o'ng qo'l belda tirsagi tomoshabinga qaragan, to'rt "i" sanog'ida gavdao'zgarmaydi. Bosh doim chap qo'lni kuzatib boradi.

37-40-taktlar. (35-36 -takt harakatlari qaytariladi)

Ijrochilar ushbu harakat bilan katta kalidorga tomoshabinga orqa bilan ikkita ustunga keladilar.

41-takt. Qo'llar bir "i" sanoqqa 4-holatda, ikki "i" sanoqqa 1-holat orqali, uch "i" sanoqqa chalmashtirilib yuz osha yana 4-holatga ochiladi. ("Shox"harakati), to'rt "i" sanog'iga ikki yonga tayyorlov holatiga tushiriladi, va yuzi bilan tomoshabinga qarab qoladilar.

Oyoq harakati O'ng oyoqda joyida chap tomonga bitta aylanish.

7-shakl. Katta koridordan ijrochilar bir-biriga qarab kichik koridorga yonmachasi yurib sahna markaziga harakatlanadilar. Bir-birisi orasidan o'tib yo'nalish bo'yicha katta aylanaga ochiladilar.

O'ng ustun ijrochilari. Chap tomonga harakatlanadilar.

40-takt. O'ng qo'l bir "i" sanog'ida 1-holatda barmoqlar yig'ilgan, barmoq uchi to'g'riga qaragan kafti tepaga qaragan holda. Chap qo'l tirsagi bukilgan kafti o'ziga qaragan barmoq uchi chap yelkada. Ikki "i" sanog'ida o'ng qo'l tirsagi bukilib barmoq uchlari o'ng yyelkaga, chap qo'l tirsagi to'g'rilanib 1-holatga, barmoq uchlari to'g'riga, kafti tepaga qaragan holda ochiladi.

Uch "i" sanog'ida qo'llar yana o'zgaradi o'ng qo'l tirsaklari to'g'rilanib birinchi holatga ochiladi barmoq uchlari to'g'riga kafti tepaga qaragan holda chap qo'l tirsagi bukilib barmoq uchlari chap yyelkaga keladi. To'rt "i" sanog'ida o'ng qo'l tirsagi bukilib barmoq uchlari o'ng yyelkaga, chap qo'l tirsagi to'g'rilanib 1-holatga, barmoq uchlari to'g'riga, kafti tepaga qaragan holda ochiladi.

Oyoq harakati: O'ng oyoq har bir sanoqqa o'ng yonga yoni bilan to'liq qadam qo'yadi. Chap oyoq har bir sanoqning "i"siga o'ng oyoq orqasiga yarim barmoqqa qo'yiladi (6-holat).

Gavda tomoshabinga qaragan. Bosh ochiq qo'lni kuzatadi.

41-Takt. Qo'llar belda 7-holatda. Har-bir sanoqqa joyida asta-sekin o'ng tomonga bitta aylanadilar. Bir "i" sanoqqa oldinga (1-nuqta). Ikki "i" sanog'iga o'ng yon tomonga (3-nuqtaga), uch "i" sanog'iga tomoshabinga orqa bilan (5-nuqtaga), to'rt "i" sanog'iga o'ng yon tomonga (7-nuqta) joyida aylanadilar.

Oyoq harakati chap oyoq har bir sanoqqa joyida chap tomonga aylanib urg'u bilan to'liq qadam qo'yadi. O'ng oyoq har bir sanoqning "i"siga joyida ko'tarilib yerga qo'yiladi. Gavda va bosh oldinga egilgan, joyida o'ng tomonga (nuqtalar bo'yicha) bitta aylanadi.

Chap ustun ijrochilari. Shu harakatlarni o'ng tomonga chap qo'l va chap oyoq bilan bajaradilar.

Bu uyg'un harakatlar 4 marta qaytariladi. Ijrochilar shu harakatlar bilan bir-birisi orasidan o'tib katta aylanaga ochiladilar.

8-shakl. Aylana bo'ylab harakatlanish.

42-takt. Ijrochilar soat miliga teskari harakatlanadilar.

Qo'llar 6-holatda barmoqlar yig'ilgan, barmoq uchlari bir-biriga qaragan, kaft tepaga qaratilgan holda bir "i", ikki "i", uch "i" sanog'iga o'ng tomonga qo'l dastalar keskin ishlatilib sekin-asta, 4-holatga ochilib boradi. to'rt "i" sanog'iga qo'l dastalar bitta aylantirilib 4-holatga ochiladi.

Oyoq harakati. Tizzalar bukilgan yarim o'tirgan holda O'ng oyoq har bir sanoqqa, tizzalar to'g'rilanib oldinga to'liq urg'u bilan qadam qo'yadi. Chap oyoq har sanoqning "i"siga yarim barmoq bilan o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi.

Gavda va bosh oldinga sal egilib har bir sanoqqa asta-sekin qad rostlanib qo'llar harakati yo'nalishi bo'yicha harakatlanib, to'rt "i" sanog'iga gavda va bosh o'ng qo'lni kuzatib, o'ng bel tomonga sal egilib to'xtaydi.

43-takt. Bir "i" sanog'iga o'ng qo'l boshning o'ng yon chakkasiga ("Peshona band") qo'yiladi. Chap qo'l belda (7-holat). Chap tomonga aylanish joyida. Oyoq harakati chap oyoq joyida. O'ng oyoq har bir sanoqqa joyida chap tomonga aylana bo'ylab to'liq urg'u bilan qo'yiladi. Gavda va bosh oldinga egilgan va aylana bo'ylab harakatlanadi. Bu uyg'un harakatlar aylana bo'ylab 4 marta takrorlanadi.

9-shakl. Koridor bo'lib oldinga harakatlanish.

44-takt. Ijrochilar 2 ustun bo'lib orqa sahna markazidan sahna oldiga kolidor bo'lib harakatlanadilar. O'ng va chap qo'llar jim-jiloq barmoqlari bir-biriga bog'langan 6-holatda. Har bir sanoqqa qo'llar 6-holat orqali 2-holatga gavda bo'yi ko'tariladi. Har bir sanoqqa qo'l dastalar oldinga orqaga harakatlanadi ("Zang sadosi").

Oyoq harakati har bir sanoqqa o'ng oyoq urg'u bilan oldinga qadam tashlaydi har bir sanoqning "i"siga chap oyoq o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi. Gavda to'g'riga qaragan. Bosh qo'llarni kuzatadi.

45-takt. O'ng ustun ijrochilari o'ng qo'li tayyorlov holatda. Chap qo'l 2-holatdan tayyorlov holatigahar bir sanoqqa asta-sekin chap quloq yonidan "Zang eshitish" harakati bilan pastga tayyorlov holatga tus hadi.

Oyoq harakati har bir sanoqqa o'ng oyoq urg'u bilan oldinga qadam tashlaydi har bir sanoqning "i"siga chap oyoq o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi. Gavda to'g'riga qaragan. Bosh o'ngga (2-nuqtaga) qaragan.

Chap ustun ijrochilari chap qo'li tayyorlov holatda. O'ng qo'l 2-holatdan tayyorlov holatiga har bir sanoqqa asta-sekin o'ng quloq yonidan "Zang eshitish" harakati bilan pastga tushadi.

Oyoq harakati har bir sanoqqa o'ng oyoq urg'u bilan oldinga qadam tashlaydi har bir sanoqning "i"siga chap oyoq o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi. Gavda to'g'riga qaragan. Bosh chapga (7-nuqtaga) qaragan.

Oyoq harakati. Tizzalar bukilgan yarim o'tirgan holda o'ng oyoq har bir sanoqqa, tizzalar to'g'rilanib oldinga to'liq urg'u bilan qadam qo'yadi. Chap oyoq har sanoqning "i" sig'a yarim barmoq bilan o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi.

Gavda va bosh oldinga sal egilib har bir sanoqqa asta-sekin qad rostlanib qo'llar harakati yo'nalishi bo'yicha harakatlanib, to'rt "i" sanog'iga gavda va bosh chap qo'lni kuzatib, chap bel tomonga sal egilib to'xtaydi.

60-64-taktlar. 58-59-takt harakatlari takrorlanadi.

Buxoro ayollar etyud harakatlari

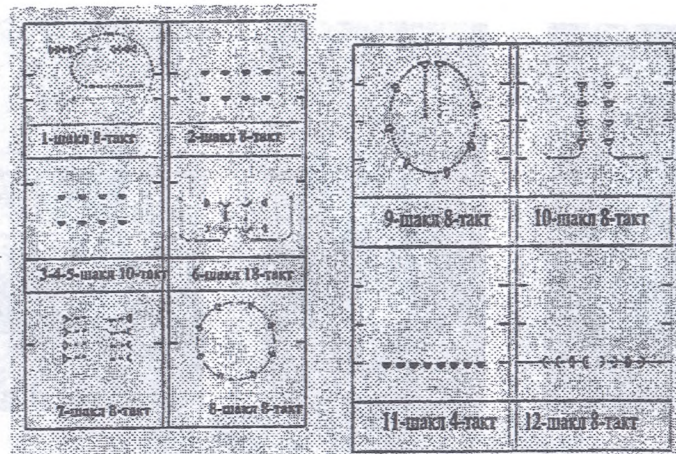

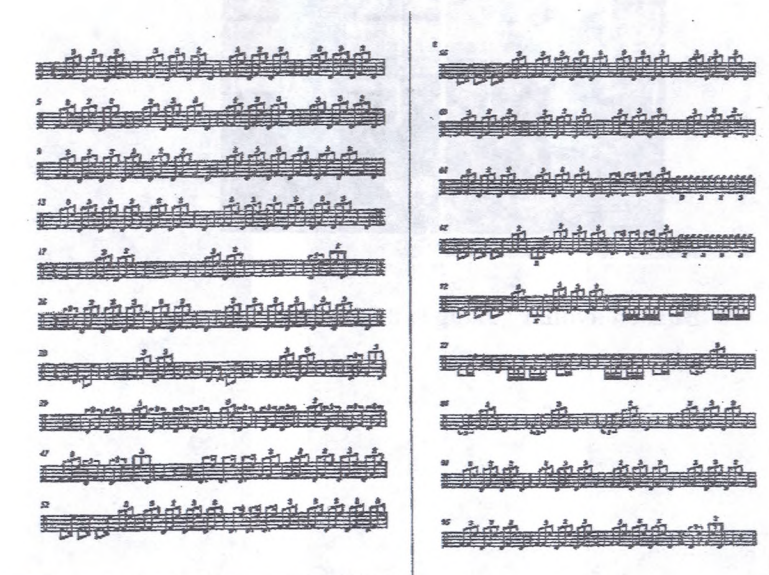

Buxoro ayollar "Zang sadosi" etyud Chizmasi

Buxoro ayollar "Zang sadosi" etyud notasi

Buxoro yigitlar "Tantana" etyudi

Ijrochilar raqsi 8 ta

Buxoro raqslari-haroratli, o'rtaguvchi, hujumkor: ulardagi hiromlar hayratlanarli, shiddatkor: gavda harakatlari mo'rtroq va shu bilan birga bir qadar cho'ziluvchang: qo'l harakatlari tasvir chizishda goxo aniq, shiddatli "quruq", goho yumshoq mutannosib, semazokat, sezgir: oyoqlar tizzadan salgina bukik, ba'zida yarim yo to'la egik, bosh ahyon-ahyon ko'kka talpinib ko'tarilgan, yyelkalar orqaga tortilgan, bamisoli raqqos quyosh nurlari haroratini yuzi, qo'llari, yyelkalari, ko'ksi bilan simirayotgandek.

Liboslar

Bosh kiyim: Buxoro milliy sallasi

Ko'ylak: yaxtak, to'q qizil, tizzagacha naqsh ipaklari bilan bezatilgan xalat, Qora rangli shalvar

Oyoq kiyim: Qora etik

1-shakl. Ijrochi sahnaning chap tomonidagi oxirigi yon pardadan, tomoshabinga yuzi bilan chap orqa sahna markazi tomon harakatlanadi.

1-takt. Bir "i", ikki "i" sanoqqa qo'llar 6-holatda "Gul bargi" harakati.

Oyoq harakati bir "i", ikki "i" sanoqqa chalmashli aylanish (spiral) o'ng oyoq chap oyoqning oldidan chalmashtirib qo'yiladi.

2-takt bir "i", ikki "i" sanoqqa "Gul bargi" harakati orqali 1-holatga ochiladi.

Oyoq harakati bir "i", sanoqqa tayyorlov holatga keladi. ikki "i" sanog'ida oyoq harakati o'zgarmaydi.

3-4-takt. Bir "i", sanoqqa chap qo'l boshda, o'ng qo'l 2-holatda. Ikki "i" qo'l harakati o'zgarmaydi. Keyingi takt bir "i", ikki "i" sanoqlarida qo'l harakati o'zgarmaydi va o'ng yyelkadan orqaga joyida to'liq aylanadi

Oyoq harakati bir "i" sanoqqa tayyorlov holatda barmoq uchlari jipslashgan. ikki "i" sanoqqa ikkala tovon ko'tarilib urg'u bilan polga uradi. keyingi bir "i", ikki "i" sanoqlarida oyoq harakati o'zgarmaydi har bir sanoqqa ikkala tovon ko'tarilib urg'u bilan aylana bo'ylab polga uradi

5-8-taktlar. 1-4-takt harakatlari takrorlanadi.

2-shakl, Sahna orti markazidan sahna o'rtasiga kelish.

9-takt. Bir "i" sanoqqa o'ng qo'l 6-holat orqali 2-holatga keladi, ikki "i" sanog'iga chap qo'l tayyorlov holatdan 2-holatga chiqadi.

Oyoq harakati bir sanoqqa bir tizzalari bukilgan holda o'ng oyoq urg'u bilan oldinga harakatlanadi "i" sanog'iga chap oyoq o'ng oyoq yoniga qo'yiladi, ikki sanoqqa tizzalari bukilgan holda o'ng oyoq urg'u bilan oldinga harakatlanadi, "i" sanog'iga chap oyoq o'ng oyoq yoniga qo'yiladi

10-takt bir "i" sanog'iga o'ng qo'l tayyorlov holatdan 6-holat orqali 2-holatga kelganida, chap qo'l boshning chap orqa qismiga qo'yiladi. Ikki "i" tin olish(pauza). Bir "i" sanog'iga tizzalar to'g'rilanadi va o'ng oyoq chap oyoq yoniga urg'u bilan tayyorlov holatiga qo'yiladi. Ikki "i" tin olish (pauza)

11-16-taktlar. 9-10-takt harakatlari takrorlanadi.

3-Shakl. Ijrochi soat mili bo'yicha sahna markazidan orqa sahna markaziga yonlamachasiga harakatlanadi.

17-takt. Bir "i" o'ng va chap qo'llar barmoqlari musht holda "gul bargi" 6-holatdan ikki "i". 1-holatga keskin ochiladi. Oyoq harakati. O'ng oyoq har bir sanoqqa urg'u bilan yonga 3-holatga to'liq qadam tashlaydi, chap oyoq har sanoqning "i" siga ko'tarilib o'ng oyoq orqasiga qo'yiladi.

18-25-taktlar 17-takt harakatlari takrorlanadi.

4-shakl. Joyida harakat.

26-takt. Bir "i" sanoqqa o'ng qo'l barmoqlari ochilgan, kaft tomoshabinga qaratilgan, tirsagi bukilgan holda ijrochining peshonasi oldida. Chap qo'l barmoqlari musht holda orqa belda. Ikki "i" sanog'ida qo'llar o'zgarmaydi. O'ngga ikki marta aylanishharakati.

Oyoq harakati tizzalari bukilgan holda har bir sanoqqa o'ng oyoq urg'u bilan to'liq yerga uriladi. Chap oyoq, o'ng oyoq yonida.

27-takt. Bir "i" sanoqqa o'ng qo'l boshning o'ng chakkasida, chap qo'l rasmiy holat orqali o'ng tomon 1-va 2-holat orasida to'xtaydi. Yyelkalar ikkinchi nuqtada. Ikki "i" sanoqda tin olish (pauza).

Oyoq harakati tizzalari bukilgan holda ikkinchi nuqtaga, 3-holatda to'xtaydi.

28-29-taktlar. 26-27-takt harakatlari chap tomonga chap qo'l va chap oyoq bilan takrorlanadi.

30-34-taktlar. Bu uyg'unlashgan harakatlar ikki martadan takrorlanadi.

5-shakl. Sahna markaziga oldinga yurish.

35-takt. O'ng va chap qo'l kaftlari bir-biriga bog'langan o'ng tomonga o'ng yelkaga bir "i" sanoqqa keskin qarsak chaladi, keyin ikki "i" sanog'iga keskin chap tomonga chap yelkaga uradi, uch "i" sanog'iga keskin yuz osha yuqoriga 2-holatga ko'tariladi va yon tomondan 1-holat orqali to'rt "i" sanog'iga rasmiy holatga tushadi. Kaftlar oldinga tomoshabinga qaragan.

Oyoq harakati o'ng oyoq har bir sanoqqa urg'u bilan oldinga to'liq qadam qo'yadihar bir sanoqning "i" siga chap oyoq o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi.

36-takt. Bir "i" o'ng qo'l oltinchi holatda, barmoqlari ochilgan va kafti pastga qaragan barmoq uchlari to'g'riga qaragan holda, chap qo'l tersi bilan orqa belda barmoqlari ochilgan holda. Ikki "i", uch "i", to'rt "i" sanoqlarida qo'llar o'zgarmaydi.

Oyoq harakati o'ng oyoq har bir sanoqqa urg'u bilan oldinga to'liq qadam qo'yadi har bir sanoqning "i" siga chap oyoq o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi.

37-40-taktlar. 35-36 takt harakatlari to'rt marta takrorlanadi.

6-shakl. Sahna markazidan oldingi sahna markaziga yurish.

41-takt. Qo'llar 7-holatda belda. Bir "i" sanoqqa gavda, bel va bosh bir paytning o'zida oldinga egiladi, ikki "i" sanog'iga chap tomonga burilib o'ng yelka ko'tariladi, uch "i" sanoqqa gavda o'ng tomonga burilib chap yelka ko'tariladi, to'rt "i" sanog'ida gavda tiklanadi.

Oyoq harakati o'ng oyoq har bir sanoqqa "To'liq tepma" harakati bilan oldinga yuradi. Chap oyoq har bir sanoqning "i" siga o'ng oyoq yonida bo'ladi.

42-44-takt. 41-takt harakatlari 4 marta takrorlanadi.

7-shakl. Ijrochi aylana bo'ylab harakat qiladi.

45-takt. Qo'llar 1-holatda ijrochi soat mili bo'yicha bir "i", ikki "i", uch "i", to'rt "i" sanog'iga o'ng tomonga 4 marta aylanadi.

Oyoq harakati oddiy aylanish.

46-takt. Bir "i" sanoqqa qo'llar musht holda oltinchi holatda "Gul bargi" harakati orqaligavda oldinga egilgan holda, tomoshabinga yuzi bilan to'xtaydi. O'ng yelka orqali tomoshabinga orqa bilan ikki "i" sanog'iga qo'llar ikkinchi holatda barmoqlari ochilgan holda kaftlari tepaga qaratilgan chapdan o'ngga keskin harakat bilan to'xtaydi.

Oyoq harakati. O'ng oyoq har bir sanoqqa joyida sakrab to'liq erga qo'yiladi. Chap oyoq har bir sanoqning "i"siga urg'u bilan uchi bilan o'ng oyoq yoniga uriladi.

47-52 taktlar. 45-46-takt harakatlari takrorlanadi.

8-shakl. Joyida

53-takt. Bir "i" sanoqqa chap qo'l 1-holatda barmoqlari ochiq, kafti tomoshabinga qaragan, o'ng qo'l barmoqlari ochilgan kafti tomoshabinga tersi bilan chap qo'lning tirsagi ichki tomonidan keskin ko'kragi tomon sidralib kelib, ikki "i" sanog'iga o'ng ko'krak qafasi to'g'risida to'xtaydi. Uch "i" sanog'iga o'ng yelka orqali orqasiga yarim aylanib o'ng qo'l 1-holatda barmoqlari ochiq, kafti tomoshabinga qaragan, chap qo'l barmoqlari ochilgan kafti tomoshabinga tersi bilan o'ng qo'lning tirsagi ichki tomonidan keskin ko'kragi tomon sidralib kelib, to'rt "i" sanog'iga chap ko'krak qafasi to'g'risida to'xtaydi.

Oyoq harakati bir "i" sanoqqa chap oyoq chap tomonga bir qadam tashlab, ikki "i" sanoqqa o'ng oyoq chap oyoq orqasiga chalmashtirilib qo'yiladi. Uch "i" sanog'ida chalmash aylanib to'rt "i" sanoqda harakat o'zgarmaydi

54-takt. Bir "i", ikki "i" sanog'iga qo'llar "Gul bargi" harakati orqali uch "i" sanog'iga qo'llar ikkinchi holatga ko'tarilibchap tomonga bir sakrab havoda bel orqaga egilib, to'rt "i" sanog'iga ijrochi tayyorlov holatida tomoshabinga qarab qoladi.

Oyoq harakati bir "i", ikki "i" sanog'iga chap tomonga chap oyoq bilan ikkita "rasmii ufori" harakati bilan yuradi uch "i" sanog'iga sakrab ikkala oyoq birlashtirilib tizzalar bukiladi. to'rt "i" sanog'iga tayyorlov holatiga keladi.

55-56-taktlar. 53-54-takt harakatlari o'ng tomondan takrorlanadi.

9-Shakl. Orqaga ketish harakati

57-takt. Bir "i" sanog'iga chap qo'l yettinchi holatda chap belda, o'ng qo'l 6-holatdan 1-holat orqali ikki sanog'iga musht holda 2-holatga keladi kaft pastga qaragan "i" sanog'iga tin olish (pauza) ijrochi uchinchi nuqtaga qarab qoladi.

Uch "i" sanog'iga o'ng qo'l yettinchi holatda o'ng belda, chap qo'l 6-holatdan 1-holat orqali musht holda to'rt sanog'iga 2-holatga keladi kaft

pastga qaragan "i" sanog'iga tin olish (pauza) ijrochi yettinchi nuqtaga qarab qoladi.

Oyoq harakati. Bir "i" sanoqqa o'ng oyoq orqaga yoni bilan bitta "rasmii ufori" harakatini bajaradi. Ikki sanog'iga chap oyoq o'ng oyoq yoniga kelib to'liq urg'u bilan qo'yiladi "i" sanog'ida tin olish (pauza)

Uch "i" sanoqqa chap oyoq orqaga yoni bilan bitta "rasmii ufori" harakatini bajaradi to'rt sanog'iga o'ng oyoq chap oyoq yoniga kelib to'liq urg'u bilan qo'yiladi "i" sanog'ida tin olish (pauza) ijrochi yettinchi nuqtaga qarab qoladi

58-60-taktlar. 57-takt harakatlari takrorlanadi.

10-shakl. Aylana bo'ylab harakatlanish

61-takt. Bir "i", chap qo'l belda 7-holatda o'ng qo'l chap qo'lning tirsagi yonidan kafti tepaga qaragan musht holda, ikki "i" sanog'ida tayyorlov holati orqali, uch "i" sanog'ida 1-holat orqali, to'rt "i" sanog'iga 2-holatga ko'tariladi kaft pastga qaragan musht holda to'xtaydi.

Oyoq harakati har bir sanoqqa o'ng oyoq to'liq oldinga urg'u bilan qadam qo'yadi Har bir sanoqning "i"siga chap oyoq o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi

62-takt. Bir "i", o'ng qo'l belda 7-holatda chap qo'l o'ng qo'lning tirsagi yonidan kafti tepaga qaragan musht holda, ikki "i" sanog'iga tayyorlov holati orqali, uch "i" sanoqda 1-holat orqali, to'rt "i" sanog'iga 2-holatga ko'tariladi kaft pastga qaragan musht holda to'xtaydi.

Oyoq harakati har bir sanoqqa o'ng oyoq to'liq oldinga urg'u bilan qadam qo'yadi. Har bir sanoqning "i"siga chap oyoq o'ng oyoq yoniga kelib qo'yiladi

63-64-taktlar. 61-62-takt harakatlari takrorlanadi..

11-shakl. Sahna o'ng yon pardasi tomon yurib, sahnadan chiqib ketish.

Qo'llar chap tomon 5-holatda musht holda. Chap qo'l tersi bilan tomoshabinga qaratilgan, o'ng qo'l tersi bilan ijrochiga qaratilgan. Bir sanoqqa qo'l dastalari bir-biriga qarata bitta aylantirilib kaftlar ochiladi. Kaftlar tepaga barmoq uchlari yonga qaratilgan holda. "I" sanoqqa qo'l dastalar bir-biriga qarata bitta aylantirilib musht holda yana o'z xoliga qaytadi. Ikki "i", uch "i", to'rt "i" sanoqlarida shu harakatlar takrorlanadi.

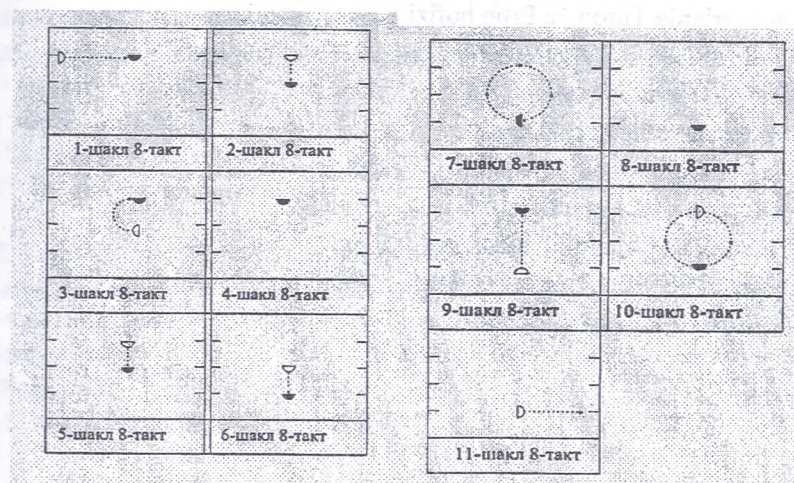
Oyoq harakati har bir sanoqqa o'ng oyoq to'liq chap yonga urg'u bilan qadam qo'yadi. Har bir sanoqning "i" siga chap oyoq o'ng oyoq oldiga kel.

Buxoro yigitlar etyudi "Tantana" harakatlari

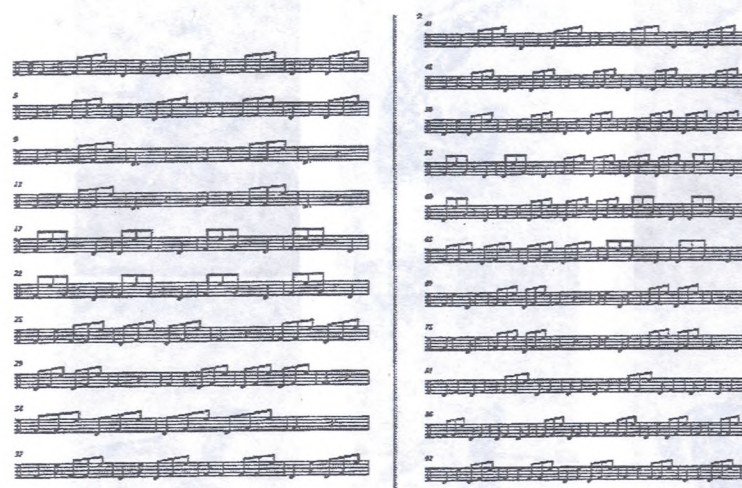

Buxoro yigitlar "Tantana" etyud Chizmasi

Buxoro yigitlar "Tantana" etyud notasi

II-Bob yuzasidan mustaqil ta'lim bo'yicha savol va topshiriqlar

1. Avesto qo'shiqlari haqida ma'lumot bering.
2. 4-7 asrlarda Turon va Eron hofizi.
3. Buxoro raqs san'atining islom dingacha bo'lgan davri
4. Buxoro raqsining qadimiyligi.
5. Buxoro ayollar etyudi tahlili.
6. Isohor Oqilov ijodiy hamkorligi haqida.
7. Buxoro yigitlar etyudi tahlili.
8. Buxorocha "Mavrigi" raqsi haqida.
9. 1920-1990 yillar baletmeysterlari.
10. Mustaqillik davri ijodkorlari.

Nazorat turi uchun fan yuzasidan test savollari

№1. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 3.

Mumtoz raqs milliy xususiyat sifatida qaysi Sharq mamlakatlarida saqlanib qolgan?

- a) * *Hindiston, Indoneziya, Birma, Kombodja va Ispaniya*
- b) O'zbekiston, Afg'oniston, Hindiston va Pokiston
- v) Sharq mamlakatlarida
- g) G'arb mamlakatlarida

№2. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 1.

Raqsning eng qadimgi shakli ?

- a) * *ritmik pantomima*
- b) masxarabozlik
- v) Chorva o'yinlari
- g) qars Chalish

№3. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

Zamonaviy -makoniy san'at turlari

- a) * *raqs, sirk janrlari, teatr tomoshalari*
- b) raqs, lapar
- v) jaz
- g) rep

№4. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 1.

1930-yillar oxirlarida A.YA.Vaganovning qaysi kitobi Chop etilgan?

- a) * *"Klassik raqs asoslari"*
- b) "Zamonaviy raqs asoslari"
- v) "Ritmik raqs asoslari"
- g) "Balet raqs asoslari"

№5. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

Zamonaviy fan poleolit davrini necha ming yillik deb ataydi ?

- a) * *10 ming yillik*
- b) 5ming yillik
- v) 7ming yillik
- g) 12 ming yillik

№6. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

O'zbekiston janubida topilgan o'g'il bola sumagiga arxeologlar o'xshatmasi?

- a) * *trubka*
- b) nay
- v) Chilcho'p
- g) raqs qoShig'i

№7. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

80-yillarda Muqaylik san'atini tomosha qilgan o'zbek demokratik shoiri kim?

- a) * *Muqimiy*
- b) Xislat
- v) Avaz O'tar
- g) Furqat

№8. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

SHodmon doirachi va Ro'zvoy nog'orachi bilan hamkorlikda ishlagan raqqos kim?

- a) * *Muqaylik*
- b) Tamaraxonim
- v) Hamdam
- g) Solix xon xo'ja

№9. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 3.

"Hamdam raqslari o't-alangaga to'la edi ,u shu alangada kuyib kul bo'ldi", degan kim bo'lgan?

- a) * *Shoir Xislat*
- b) Muqimiy
- v) Avaz O'tar
- g) Furqat

№10. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

"Hamdamning sof oltindan tayyorlangan zar kokili juda og'ir bo'lgan , degan fikr kimniki ?

- a) * *Shoir Xislat*
- b) Muqimiy
- v) Avaz O'tar
- g) Furqat

№11. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

Qadimda Saidazimboyning mulki hisoblangan raqqos kim ?

- a) * *Solix xon xo'ja*
- b) Adalxon
- v) Kamolxon Muhammadjonova
- g) Sharofat

№12. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 1.

O'zbek an'aviy qiziqchisi, qo'g'irchoq teatri artisti askiyaboz, doirachi, usulchi va raqqosning nomi

- a) * *Yusup qiziq Shakarjonov*
- b) Mahkam Hofiz
- v) Kamolxon Muhammadjonova
- g) SHarofat

№13. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

Qo'qonlik Madumar hofizning shogirdi kim bo'lgan?

- a) * *Mahkam Hofiz*
- b) Xamdam
- v) Adalxon
- g) Sharofat

№14 Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

Ota ho'ja Saidalimovning Shogirdi, 11 yoshdan mustaqil tomoshalar ko'rsata boShlagan mashhur yallachi kim ?

- a) * *Kamolxon Muhammadjonova*
- b) Mahkam Hofiz
- v) Yusup qiziq Shakarjonov
- g) Sharofat

№15. Fan bobi - 1; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi - 2.

Namanganlik Sharofat satangning sharifi?

- a) * *Sobirova*
- b) Mahkamova
- v) Soipova
- g) Sharopova

№ 16. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

1875 yilda Marg'ilonda tug'ilgan atoqli musiqasi, doirachi, usulchi san'atkor kim?

- a) * Usta Olim Komilov
- b) Mahkam Hofiz
- v) Yusup qiziq Shakarjonov
- g) Qahramon Dadaev

№ 17. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

1909 yilda Petergof yozgi teatrida peterburglik xoreograflarni o'z san'ati bilan lol qoldirgan san'atkor kim?

- a) * Yusup qiziq Shakarjonov
- b) Mahkam Hofiz
- v) Usta Olim Komilov
- g) Qahramon Dadaev

№ 18. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

"Pichoq o'yini"ni 2 ta pichoq bilan ijro etgan raqqos kim?

- a) * Otajon Qutlimurodov
- b) Mahkam Hofiz
- v) Xamdam
- g) Mukaylik

№ 19. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

Qaysi yozuvchi Muhitdin qori YOqubovga Italiyada o'qiSh taklifini beradi?

- a) * L.V.Lunacharskiy
- b) A.Qodiriy
- v) H.X.Niyoziy
- g) A.Avloniy

№ 20. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

1915 yilning oktyabrida Usta Olim Komilov Marg'ilondagi "Anor" bayrami sayliga qaysi lapar, qo'Shiq va raqs ustasini taklif qiladi?

- a) * Tamaraxonim
- b) Yusup qiziq Shakarjonov
- v) To'faxon Pinxasova
- g) Xalimaxon

№ 21. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

"Anor" bayramida raqs tushgan bachcha xotiramda muxrlanib qoldi va raqs-qo'shiq kompozitsiyalarni yoritishda menga juda qo'l keldi", -kimning fikri?

- a) * Tamaraxonim
- b) Yusup qiziq Shakarjonov
- v) Usta Olim Komilov
- g) To'faxon Pinxasova

№ 22. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

"Bir kuni Fayzulla Xo'jaev Qori Yoqubov ikkimizni ministrlar sovetining raisi Urgutga taklif qildi, degan fikr kimniki?

- a) * Tamaraxonim
- b) Yusup qiziq Shakarjonov
- v) Usta Olim Komilov
- g) To'faxon Pinxasova

№ 23. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

Sharq mumtoz raqsi qaysi jamiyat gullagan davrda dunyoga keldi va shakllandi?

- a) * feodalizm
- b) sotsializm
- v) burjua
- g) ibtidoiy jamoa

№ 24. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

1-asr o'rtalarida milodiy 16 asrgacha hozirgi O'zbekiston qaysi imperiyalar tarkibiga kirgan va uning ketma-ketligini toping?

- a) * Yunon -Baqtriya podSholigi, Kushon imperiyasi, Turk hoqonligi, Arab xalifaligi, Temur imperiyasi
- b) Arab xalifaligi, Temur imperiyasi
- v) Kushon imperiyasi, Turk hoqonligi
- g) Yunon -Baqtriya podsholigi, Turk hoqonligi, Temur imperiyasi

№ 25. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi - 2.

Raqqosalar xotirasining o'ziga xosligi?

- a) * umuminsoniy xotira- ko'rish, eshitish, hissiy xotiradan tashqari mushaklar xotirasi
- b) ko'rish, eshitish, hissiy xotira zarur, mushaklar xotirasining ahamiyati yo'q
- v) hissiy xotira -eng asosiy hisoblanadi
- g) mushaklar xotirasi barchasini to'ldiradi

№ 26. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Solih Xon Baratovning Shoh dasturi

- a) * *“Katta o'yin” usullari va musiqiy -ritmik asarlar kompozitsiyasi*
- b) Gul o'yin va musiqiy kompozitsiyalar \
- v) “Doromand” raqsi va uning usullari
- g) Barcha raqslarni maromiga etkazgan

№ 27. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

“Tanovar” baletini kim 1- bo'lib oyoq uchida ijro etgan?

- a) *B. Qorieva*
- b) G.Izmailova
- v) G.Mavayeva
- g) Q.Mirkarimova

№28. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Muhitdin qori Yoqubov nechanchi yilda tavallud topgan?

- a) * *1896 y*
- b) 1887 y
- v) 1895 y
- g) 1885y

№ 29. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Yusupjon qiziq Shakarjonov qaysi shaharda va qachon tavallud topgan?

- a) * *1879 Marg'ilon*
- b) 1899 Farg'ona
- v) 1889 Buxoro
- g) 1885 Jizzax

№ 30. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Nechanchi yilda O'zbek Davlat filarmoniyasiga Muhitdin qori Yoqubov nomi berilgan?

- a) * *1970 yil 1 iyun*
- b) 1971 yil 1 iyun
- v) 1973 yil 4 iyun
- g) 1969 yil 1 iyun

№31. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

YUsufjon qiziq Shakarjonovning qayd etishlaricha “Katta o'yin” nechanchi asrda va kim davridan mavjud va usuli qanchadan tarkib topgan?

- a) * *3-asrda A.Makedonskiy, usuli 280 ta*
- b) 14-asrda A. Navoiy , usuli 200dan ortiq
- v) J.Manguberdi 42 usul
- g) A.Temur 300ta

№ 32. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Usta Olim Komilovning tug'ilgan yilini ko'rsating

- a) * *1875yil*
- b) 1900 yil
- v) 1802 yil
- g) 1869 yil

№ 33. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Muhitdin qori Yoqubov nechanchi yilda tavallud topgan?

- a) * *1896 y*
- b) 1887 y
- v) 1895 y
- g) 1885y

№ 34. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Yusupjon qiziq Shakarjonov qaysi shaharda va qachon tavallud topgan?

- a) * *1879 Marg'ilon*
- b) 1899 Farg'ona
- v) 1889 Buxoro
- g) 1885 Jizzax

№ 35. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Muhitdin qori Yoqubov kitobining muallifi kim?

- a) * *L.Avdeeva*
- b) R.Karimova
- v) M.Qodirov
- g) O'.Shokirov

№36. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

“Sadr” raqsi qachon va kim tomonidan sahnalashtirilgan?

- a) * 1930 yil Usta Olim Komilov, Tamaraxonim *
- b) 1932 yil M.Turg'unboyeva, Q.Mirkarimova
- v) 1935 yil R.Karimova
- g) 1934 yil G.Rahimova

№37. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

“Katta o'yin qachon va kim tomonidan qayta ishlangan?

- a) * 1937 yil Yusup qiziq SHakarjonov, Tamaraxonim *
- b) 1932 yil M.Turg'unboeva, Q.Mirkarimova
- v) 1935 yil R.Karimova
- g) 1934 yil G.Rahimova

№38. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Muhitdin qori Yoqubov kitobining muallifi kim?

- a) * L.Avdeeva
- b) R.Karimova
- v) M.Qodirov
- g) O'.Shokirov

№39. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Nechanchi yilda O'zbek Davlat filormoniyasiga Muhitdin qori Yoqubov nomi berilgan?

- a) * 1970 yil 1 iyun
- b) 1971 yil 1 iyun
- v) 1973 yil 4 iyun
- g) 1969 yil 1 iyun

№40. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Yusufjon qiziq Shakarjonovning qayd etishlaricha “Katta o'yin” nechanchi asrda va kim davridan mavjud va usuli qanchadan tarkib topgan?

- a) * 3-asrda A.Makedonskiy, usuli 280 ta
- b) 14-asrda A. Navoiy , usuli 200dan ortiq
- v) J.Manguberdi 42 usul
- g) A.Temur 300ta

№42. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Amir Temurning shaharga tantanali kirib kelishiga bag'ishlangan raqqos harakatlari qaysi asr miniatyurasida ifodalangan va qaysi harakatlarni eslatadi?

- a) * 17-asr miniatyurasida “Ifor” raqsi harakatini
- b) 16-asr miniatyurasida “Gul o'yin ” raqsi harakatini
- v) 18-asr miniatyurasida “Navda ” raqsi harakatini
- g) 18-asr miniatyurasida “ Oqsatma ” raqsi harakatini

№43. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

1-Xalqaro musiqa va raqs festivalida kim oltin medalga sazovar bo'lgan?

- a) * Usta Olim Kamilov, Tamaraxonim
- b) Tamaraxonim, G'ofur Azimov
- v) Qunduz Mirkarimova, Qahramon Dadayev
- g) Isoxor Oqilov, Albert Barayev

№44. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

12 asrda Cholg'u va vokal asarlar jamlanmasining nomi

- a) * Maqom
- b) Syuita
- v) Jazz
- g) Rep

№45. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

“Poybozi” raqs atamasining ma'nosi nima?

- a) * Oyoq o'yini
- b) Qo'l o'yini
- v) Vals
- g) Ot o'yini

№46. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

“Qo'l bozi” raqs atamasining ma'nosi nima?

- a) * Qo'l o'yini
- b) Oyoq o'yini
- v) Vals
- g) Ot o'yini

№47. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

19 asrning 80 yillarida Andijonga ruslar tomonidan kirib kelgan raqs nomi nima?

- a) * *Polka*
- b) Rohat
- v) Vals
- g) Yalla

№48. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Farg'ona lirik raqsining asosiy jihati

- a) * *Qo'l harakatining tezligi*
- b) Oyoq harakating sekinligi
- v) Qo'l harakatining sekinligi
- g) Qo'l va oyoq harakati tezligi

№ 49. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -3.

Mixal -Xalirxon Xalimovani kim deb atashgan?

- a) * *Kerkigi*
- b)Xalimaxon
- v)To'faxon
- g)Mindalxon

№50. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -3.

1916 yilda tug'ilgan lirik-intim mazmundagi kichik o'yinlarning mohir ijrochisi Mindalxonning asl ismi?

- a) * *Madal Abramova*
- b)Xalirxon Xalimova
- v)To'faxon Pinxasova
- g)Xalimaxon

№51. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

Kerkigi kim?

- a) * *Mixal -Xalirxon Xalimova*
- b)Madal Abramova
- v)To'faxon Pinxasova
- g)Tamaraxonim

№ 52. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

Bolaligi Buxoroning so'nggi amiri davrida o'tgan artist kim ?

- a) * *O'zbekiston xalq artisti Maryam Yoqubova*
- b)To'faxon Pinxasovani
- v)To'faxon Pinxasova- SHarofatni
- g)Xalimaxon-Tamaraxonimni

№53. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

Buxorolik Usta Tojining ismi va sharifi nima ?

- a) * *Tojiddin Sobirov*
- b)Sobir Tojiddinov
- v)Tamara Petrosova
- g)Xalimaxon

№54. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

"Guli surx" sayli qaysi maktabga xos?

- a) * *Buxoro*
- b)Xorazm
- v)Farg'ona
- g)Qo'qon

№55. Fan bobi - 2; Bo'lim -2; Qiyinlik darajasi -2.

Nechanchi yili I.Oqilov o'zbek davlat filarmoniyasiga bosh baletmeyster etib tayinlangan?

- a) * *1937 yil*
- b)1940 yil
- v)1943 yil
- g)1941yil

№56. Fan bobi - 2; Bo'lim -2; Qiyinlik darajasi -2.

Buxoro viloyati " Buxoro go'zallari" ansambli rahbari kim ?

- a) * *Botir Rustamov*
- b) Salim Boshbekov
- v) Gulxayo Islomova
- g) Adiba Mamamtova

№57. Fan bobi - 1; Bo'lim -1; Qiyinlik darajasi -2.

Toshkent Davlat Milliy raqs va xoreografiya oliy maktabi qaysi yili tashkil topgan

- a) *1997 yil
- b) 1979 yil
- v) 1968 yil
- g) 1999 yil

№ 58. Fan bobi - 2; Bo'lim -2; Qiyinlik darajasi -2.

1956 yili I.Oqilov "Butundunyo yoshlar va talabalar" festivaliga sahnalashtirgan raqsi ?

- a) *"Farg'ona yoshlar raqsi"
- b) Davra
- v) Mavrigi
- g) Shodlik

№ 59. Fan bobi - 2; Bo'lim -2; Qiyinlik darajasi -2.

1888 yilda tug'ilgan buxorolik mashhur raqqosa kim?

- a) *Mixal -Xalirxon Xalimova
- b) Madal Abramova
- v) To'faxon Pinxasova
- g) Tamaraxonim

№ 60. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

Usta Tojining qaysi raqsi markaziy o'rinni egallagan?

- a) * "Yakdars"
- b) YAgona dars"
- v) Darslar majmui
- g) Barchasi

№61 . Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

Bibi Shirin Mamanova "Chilligi ufori" sida necha usul borligini qayd etadi?

- a) *32 usul
- b) 34 usul
- v) 30 usul
- g)31 usul

№62. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

Qadimda xalq orasida "Zandxon " nomini olgan buxorolik hofiz kim?

- a) *Borbad
- b) Xalil ibn Ahmad
- v) Qays Roziy
- g) Ahmad

№63. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

"Avesto "qo'shiqlarini va Zardusht "Zand"larini maromiga etkazib ijro yetgan buxorolik hofiz kim?

- a) * Borbad
- b) Xalil ibn Ahmad
- v) Qays Roziy
- g) Ahmad

№ 64 . Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

1870-1872- yillar oralig'ida "Buxorocha zang" haqida

- a) * Buxoro
- b) Xorazm
- v) Farg'ona
- g) Qo'qon

№ 65. Fan bobi - 1; Bo'lim - 5; Qiyinlik darajasi -2.

O'zbek raqs Yallasi "Farg'ona ruboiysi" qancha shakildan iborat?

- a) * 7 shakl
- b) 10 shakl
- v) 5 shakl
- g) 19 shakl

№ 66. Fan bobi - 2; Bo'lim - 2; Qiyinlik darajasi -2.

Buxoro zamonaviy raqs maktabining asoschisi kim?

- a) * Isohor Oqilov
- b) Margarita Oqilova
- v) Viloyat Oqilova
- g) Mukarrama Turg'unboyeva

№ 67. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi -2.
Toshkent xokimiga qarshi borib shaxsiy teatr ochgan raqqos kim?
a) * *Hamdam*
b) Muqaylik
v) Yusup qiziq Shakarjonov
g) Hamza

№ 68. Fan bobi - 1; Bo'lim - 5; Qiyinlik darajasi -2.
Yigitlar "Signal" raqsining 4 Shaklidagi qo'l harakatining nomi
a) * *Qanot*
b) Quدرات namoyishi
v) Eng shimarish
g) Qamchi

№ 69. Fan bobi - 1; Bo'lim - 5; Qiyinlik darajasi -2.
M.Turg'unboyevaning "Rohat" raqsi nechanchi yilda sahnalashtirilgan?
a) * *1944*
b) 1947
v) 1972
g) 1951

№ 70. Fan bobi - 1; Bo'lim - 5; Qiyinlik darajasi -2.
"Rohat" raqsi nechta shakldan iborat?
a) * *16 shakl*
b) 15 shakl
v) 18 shakl
g) 17 shakl

№ 71. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi -2.
"O'zbek milliy raqs tarixidan" kitob muallifi kim?
a) * *L.Avdeeva*
b) R.Karimova
v) M.Qodirov
g) O'.Muxamedova

№ 72. Fan bobi - 1; Bo'lim - 1; Qiyinlik darajasi -2.
Margarita Oqilova nechanchi yilda qachon va qayerda tavallud topgan?
a) * *1920 Samarqand*
b) 1914 Buxoro
v) 1925 Farg'ona
g) 1918 Marg'ilon

GLOSSARIY

№	Russkiy	Uzbekskiy	Angliyskiy	Ma'nosi
1.	Xlopok	Qarsak	Clap	Udar v ladoni. Kaftlarnibirbirigaurish
2.	Lepestok	Gul bargi	Flowerleaf	Skreshivanie kistey ruk pered soboy.
3.	Buton	Guncha	But	Nazvanie dvijenie ruk. Skremennie ladoni nad golovoy
4.	Vetochka	Shoxcha	Twig	Dvijenie ruk iz 6 s 4 polojenie
5.	Ukrashenie	Taqinchoq	Ornament	Atributi ssenicheskogo kostyuma
6.	Veterok	Mayin sabo	Breeze	Myagkoe dvijenie ruk nad golovoy vo 2 polojenii
7.	Etyud	Etyud	Etude	Uchebnaya tansevalnaya forma, ravnaya odnomu-dvum periodam muzikalnogo soprovozhdeniya
8.	Vstuplenie	Ishtiroqetmoq	Performance	Publichnoe ispolnenie artistov
9.	Nomer	Nomer	Number	Tanets, prednaznachenniy dlya ispolneniya v konserte
10.	Sseni	Sahna	Stage	Ploshadka dlya vystupleniya artistov
11.	Spetsialnaya forma	Maxsuskiyim	Uniform	Odejda dlya zanyatiy xoreografiy
12.	Muzikalniy razmer	Musiqalio'lov	Musicalsize	Kolichestvo doley mejdu silnimi dolyami, kotoroe on sposoben sodertjat.
13.	Takt	Takt	Beat	Edinitsa muzikalnogo metra, nachinayumayasya s naibolee silnoy doli i zakanchivayumayasya pered sleduyumey ravnoy ey po sile.
14.	Bolshoy tanets	Kattao'yin	Bigdance	Nazvanie uzbekskogo tansa
15.	Naslojdeniya	Roxat	Pleasure	Nazvanie uzbekskogo tansa «Roxat»
16.	Gibkost	Egiluvchanlik	Flexibility	Sposobnost k silnim naklonam korpusa
17.	Umerenno	Asta-sekin	Moderately	Spokoyniy , nebstriy temp ispolneniya dvijeniy

18.	Vrasheniya	Aylana	Rotation	Povoroti
19.	Xodi	Yurishlar	Steps	Elementi tansa s prodvijeniem nog
20.	Igra zapyastiy	Qo'ldastao'yi n	Wrist-play	Povoroti kistey ruk v uzbekskom tanse
21.	Dvijenie	Xarakat	Movement	Ispolnenie tansevalnix elementov uzbekskogo tansa
22.	Pauza	To'xtam	Pause	Vremennaya ostanovka v ispolnenii dvijeniya ili muziki
23.	Temp	Temp	Temp	Skorost ispolneniya dvijeniya v tanse
24.	Muzika	Musiq	Music	Vid iskusstva, svyazanniy s xoreografiyey emotsionalno-obraznim sodержaniem
25.	Poklon	Salom	Greeting	Proyavlenie pochtitelnosti k pedagogu, zritelyu .
26.	Vzmax	Tez ko'tarilish	Wave, Stroke	Rezkii brosk ruki vverx
27.	Ravnovesie	Muvozanat	Balance	Soxranenie ustoychivogo polojeniya
28.	Akademizm	Akademik	Academic	Sovershenniy vid iskusstva
29.	Kist	Bilak	Wrist	Nijnaya Chast ruki
30.	Korpus	Gavda	Corpse	Telo tansovmika
31.	Shag	Qadam	Step	Xod ispolnitelya
32.	Polojenie	Holat	Position	Zadannoe polojenie ruk i nog
33.	Anfas	Tugri	Intofaceahead	Polojenie korpusa litsom k zritelyu
34.	Peregibi	EgiliShlar	Bend	Naklon korpusa vpered, nazad, v storonu.
35.	Xoreografiya	Xoreografiya	Choreography	Iskusstvo tansa
36.	Tanets	O'yin	Dance	Peredacha misley, Chuvstv, posredstvom plastiki, dvijeniya.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. I.A.Karimov. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik Shartlari va taraqqiyot kafolatlari. T., "O'zbekiston", 1997.
2. I.A.Karimov. Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir. T., "O'zbekiston", 1995.
3. I.A.Karimov. Asarlar. 6-jild. T., "O'zbekiston", 1998.
4. I.A.Karimov. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. Ma'naviyat. 2008.
5. Avdeyeva L.A. "O'zbek milliy raqs tarixidan". T.: 2001.
6. Xamroyev.T, Farmanova .M, Uzoqov.A. "Buxoro san'ati durdonalari". T.: "Buxoro nashriyoti", 2011
7. Avdeeva L.A. "Muxitdin qori Yoqubov". T.: 1985
8. Rahmonov M. "O'zbek teatri tarixi. Qadim zamonlardan XIX asrga qadar". T.: Fan nashriyoti, 1975.
9. Qodirov M. "An'anaviy teatr tarixi". T.: G'.G'.ulom nashriyoti, 1975.
10. Qodirov M. "Temur va temuriylar davrida tomoSha san'atlari". T.: "Fan" nashriyoti, 1997.
11. Qodirov M. "Yusufjon qiziq ijodi". T.: O'zbekiston nashriyoti, 1969.
12. Karimova R. "Tansi ansamblya "Baxor", T.: 1979
13. Karimova R. "Ferganskiy tanets" T.: 1973
14. Karimova R. "Buxarskiy tanets" T.: 1975
15. Karimova R. "O'zbek raqslari". Cho'lpon nashriyoti, T.: 2003
16. Karimova R, Sayfullaeva D.I. "O'zbek ayollari yakka raqslari". T.: 2007
17. G.Hamraeva "Raqsning milliy qiyofasi" "San'at" nashriyoti. T.: 2012
18. Rajabiy.I. "Maqomlar". "San'at" nashriyoti. T.: 2006.
19. Sayfullaeva.D, Zakirova.S. "Merossiy raqs durdonalari". "Cho'lpon" nashriyoti. 2003.
20. Shokirov.O', Shokirova I. "O'zbekiston madaniyati namoyondalari". T.: 2005.
21. Raxmonov M.R. Istoriya uzbekskogo teatra s drevneyshix vremen. Avtoreferat 1977

Qo'shimcha adabiyotlar

22. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. T.: "O'zbekiston", 2017.
23. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: "O'zbekiston", 2017.
24. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T.: "O'zbekiston", 2017.

MUNDARIJA

1	Kirish.....	3
2	I-BOB. O'ZBEK RAQS SAN'ATINING TARIXI.....	6
3	O'zbek raqs san'atining qadimiyligi.....	17
4	O'zbek raqs san'atining rivojlanish bosqichlari.1920-1990 yillar.....	24
5	Mustaqillik davrida raqs san'atining rivojlanishi.....	34
6	Amaliy qism. Farg'ona maktabi qo'l va oyoq holatlari	38
7	Doira dars 1 qism.....	40
8	Farg'onacha ayollar etyudi. "Rohat"	51
9	Rohat raqsi harakatlari.....	60
10	Rohat raqsining chizmalari.....	62
11	Rohat raqs kuyi notasi.....	66
12	Farg'onacha yigitlar etyudi.....	70
13	Farg'ona yigitlar raqsi harakatlari.....	75
14	Farg'ona yigitlar raqsi chizmasi.....	80
15	Farg'ona yigitlar raqs kuyi notasi.....	81
16	Vals	82
17	Vals etyud harakatlari.....	90
18	Vals etyud chizmasi.....	95
19	Vals etyudining kuy notasi.....	96
20	Maqom.....	97
21	Maqom etyud harakatlari.....	100
22	Maqom etyud chizma.....	105
23	Maqom etyudining kuy notasi.....	106
24	O'zbek raqs Yallasi "Farg'ona ruboiysi"	106
25	O'zbek raqs Yallasi "Farg'ona ruboiysi" harakatlari.....	122
26	O'zbek raqs Yallasi "Farg'ona ruboiysi" chizmasi.....	125
27	O'zbek raqs Yallasi "Farg'ona ruboiysi" kuyining notasi.....	126
28	II-BOB. BUXORO RAQS SAN'ATINING TARIXI.....	127

29	Buxoro raqs san'atining rivojlanish bosqichlari.....	132
30	Buxoro raqs san'atining qadimiyligi.....	132
31	Buxoro raqs san'atining rivojlanishi 1920-1990 yillar.....	136
32	Mustaqillik davrida raqs san'atining rivojlanishi.....	146
33	Amaliy qism. Buxoro maktabi qo'l va oyoq holatlari	151
34	Doira dars 2 qism.....	153
35	Buxoro ayollar etyudi "Zang sadosi"	159
36	Buxoro ayollar etyudi "Zang sadosi" harakatlari.....	170
37	Buxoro ayollar "Zang sadosi" etyud chizmasi.....	178
38	Buxoro ayollar "Zang sadosi" etyud notasi.....	178
39	Buxoro yigitlar "Tantana" etyudi	179
40	Buxoro yigitlar "Tantana" etyudi harakatlari.....	184
41	Buxoro yigitlar "Tantana" etyudi chizmasi.....	187
42	Buxoro yigitlar "Tantana" etyudi notasi.....	188
43	Nazorat turi uchun fan yuzasidan test savollari.....	189
44	Glossariy.....	203
45	Adabiyotlar ro'yhati.....	205

O'G'ILoy MUHAMEDOVA

**O'ZBEK RAQSINI
SAHNALASHTIRISH AMALIYOTI**

o'quv qo'llanma

"Navruz" nashriyoti. Nashriyot litsenziyasi № AI 170. 23.12.2009.
Nashriyot manzili: Toshkent, A.Temur ko'chasi, 19-uy.

Bosishga 13.05.2019 yil ruxsat etildi. Buyrtma № 21

Ofset qog'ozi. Bichimi 60x84 ^{1/16}.

Times garniturasida ofset usulida bosildi.

Shartli bosma tabog'i 13. Nashr tabog'i 13. Adadi 100 nusxa.

«Munis design group» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.

100170, Toshkent sh., Siolkovskiy ko'chasi, 356.